

Ilustrația copertei; *Done Stan* arnold bennett două
vieți

ROMAN

traducere de Constantin vonghizas

PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC DE ȘTEFAN
STOENESCU)

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI «ÎSM EDITURA
MINERVA «BUCUREȘTII

Pentru versiunea românească toate drepturile
rezervate Editurii Minerva (B.P.T.).

The

Old Wives Tale by

Arnold Bennett. Hodder and Stoughton

London

ATOTCUPRINZĂTOAREA COMPASIUNE

*„Viața-i doar povestea ierbii zorilor uscată la căderea
serii...”* WIIJAM WORD8WOBTH

*„Să nu privim înapoi cu nunie, nici înainte cu teamă,
ci în jur cu înțelegere...”*

JAMES THURBER

Arnokl Bennett (1867 - 1931) este unul dintre
scriitorii reprezentativi din primul pătrar al secolului al
douăzecilea. Când spunem aceasta ne gândim mai ales la
faptul că în operele sale mai importante își găsește
întruchiparea o stare de lucruri și o stare de spirit ce au
precumpănit în Anglia edwardiană, nume sub care este
cunoscută perioada de tranziție, de îmbinare a sintezelor
cu anticiparea, cuprinsă între războiul burilor și primul
război mondial. 1

Ceilalți scriitori care s-au identificat cu această
epocă, atât în sensul ilustrării imperativelor ei, cât și în
sensul evocării atmosferei specifice sunt astăzi relativ bine
reprezenți în cultura noastră, prin traduceri. Este vorba
de H.G. Wells (1866 - 1946), John Galsworthy (1867 -
1932) și George Bernard Shaw (1856 - 1951). Arnold
Bennett, deși de o valoare într-un totu comparabilă, a rămas
practic necunoscut publicului românesc. Această primă
traducere vine așadar să umple un gol întregind și

echilibrând tabloul societății britanice de la începutul secolului nostru pe care ni-l dezvăluie, sub diferitele lui ipostaze, literatura edwardiană.

1 Denumirea perioadei derivă de la Edward al VII-lea, a cărui domnie a început la 22 ianuarie 1901, miheindu-se la 6 mai 1910.

Prin naștere și formație, Bennett este un victorian, adică un fiu al veacului trecut. Din punct de vedere intelectual și artistic acest fapt ne explică o serie de componente ale profilului său spiritual: preocuparea pentru valorile morale, puritane chiar; interesul față de doctrina evoluționist-darwinistă și fată de determinismul și criticismul istoric: perceperea newtoniană a spațiului și a timpului etc. De asemenea va trebui să ținem seamă și de înrâurirea exercitată de către romanul francez (mai cu seamă Flaubert și Maupassant) și de către întreaga efervescentă estetică a perioadei ce a cunoscut deopotrivă excesele artei programatice cât și a celei așa-zis pure.

Prin sensibilitate și creativitate Bennett este însă un edvvardian, adică un ponderat ușor melancolic, cu o criză spirituală Fezolvată într-o resemnare stoică ce lasă însă adesea loc elanului încrezător și întreprinderilor constructive.

Epoca victoriană (cca. 1830 – cca. 1900) însemna consolidarea relațiilor capitaliste, Anglia atingând în preajma auului nașterii lui Bennett, 1867, apogeul său de mare putere industrială și colonială. Se încheia ceea ce un istoric a denumit procesul capitalismului carbonifer (bazat pe implementarea unei rețele feroviare dense pe teritoriul insulelor britanice – sigiliul distinctiv al unui stadiu avansat al dezvoltării economice). În 1867, o reformă parlamentară acordă pentru prima oară drepturi electorale proletariatului industrial – sau mai bine zis bărbaților din această categorie – inaugurând prin aceasta o nouă epocă

în istoria țării - „epoca democrației”. Este desigur vorba de o democrație restrânsă, în sens liberal-burghez, adică de o participare la puterea politică mai mult cu numele a celei mai numeroase clase sociale. Reforma din 1867 făcea totuși deschiderea spre un viitor socialist, dând câștig de cauză mai tuturor revendicărilor înscrise în programul mișcării cartiste, ce amenințase la un moment dat - între 1836 și 1848 - însăși temeliile orânduirii capitaliste recent instaurată.

Odată eu 1870, an de răscruce în Europa veacului trecut, adică odată cu modificarea brutală a raportului de forțe prin apariția agresivă a militarismului prusac. Anglia va intra într-o perioadă îndelungată de declin în sfera influenței politice. Modificarea raportului de forțe în lume, dramatizată prin înfrângerea Franței de către Prusia în 1870 - 1871, începuse încă mai înainte, prin 1865, când Statele Unite ale Americii ieșiseră consolidate din războiul de secesiune și se afirmau ca mare putere industrială, agricolă și comercială. În deceniul al optulea Rusia, învingătoare în războiul cu Turcia din 1876 - 1878, se impune definitiv în arena politică europeană. Așadar Anglia, care după victoria reputată la Waterloo jucase rolul de arbitru suprem într-o Europă slăbită și angajată în conflicte regionale, se pomenește confruntată în jurul anului 1880 cu rivali puternici pe toate planurile (militar, naval, comercial, industrial). Războiul burilor (1899 - 1902) este simptomatic pentru noua fază, imperialistă, în care pășește capitalismul după 1880.

În sfera manifestărilor suprastructurale, observăm în Anglia ultimelor decenii ale veacului al XIX-lea o subminare treptată a încrederii în prosperitatea și destinul istoric al țării. Optimismului afișat de către burghezie după 1848 - datorat în bună parte eșecului cartiștilor și unei relative stabilități și prosperități economice - i se

substituie un scepticism și chiar un pesimism anemiant. El se datorează înfrângerilor morale suferite de politica externă britanică, scăderii prestigiului și puterii ei pe arena mondială. Se datorează însă nu într-o mai mică măsură unor greutăți economice din metropolă, reactivizării mișcărilor revendicative ale maselor proletare organizate în sindicate. Reforma din 1867 cu tot caracterul ei limitat și cu toate imperfecțiunile ei atestă din nou relativa slăbiciune a claselor diriguitoare, teama lor de insurecție.

În domeniul strict ideologic întreaga perioadă se resimte în urma zguduirii conștiințelor provocată de epocala lucrare a lui Charles Robert Darwin, *Originea speciilor* (1859), ce reprezintă ultima și cea mai elocventă teorie care de la Copernic încoace a fundamentat științific concepția omului despre sine și despre univers. Earl Marx, a cărui monumentală elaborare, *Capitalul* începe să apară în 1867, va recunoaște printre primii importanța covârșitoare a revoluției darwiniste din științele ia. turii... latre timp generația mai tânără de scriitori și artiști, cunoscută în Anglia sub numele de confreria prerafaelită - deziluzionata de trădarea de către burghezie la 1848 a idealurilor revoluționare - își manifestă resentimentele întorcând spatele scenei politice contemporane spre a contempla un ev-mediu idealizat.

Anglia victoriană se opusese decenii în șir cu o îndârjire acerbă pătrunderii oricăror influențe continentale, mal ales franceze. Teamă de eventualitatea unui import de ideologie revoluționară se disimula sub forma unei griji nemăsurate pentru menținerea integrității standardelor puritane - atât de convenabile, în treacăt fie spus, exploatării capitaliste. Se ridicase astfel o barieră aproape de netrecut în calea pătrunderii culturii franceze. După umilirea Franței, însă, în războiul din 1870 - 1871,

arta și literatura galică încep să fie mai puțin suspectate. Izolaționismul cultural victorian – o manifestare a mult trâmbițatelor insularități britanice – începe să devină permeabil într-un moment în care Franța era teatrul unei efervescente spirituale nemaiîntâlnite. După 1857, anul apariției volumului *Florile răului* de Charles Baudelaire și romanului *Doamna Bovary* de Gustave Flaubert, literatura franceză lansează atât curentul simbolist cât și pe cel naturalist, izbutind concomitent, în pictură, să declanșeze, în anii șaptezeci, sensibilitatea și modalitatea impresionistă. Cele trei curente își fac pretutindeni resimțită influența, impactul asupra Angliei fiind cu atât mai puternic cu cât cultura acestuia se ținuse departe de alte coordonate decât cele strict autohtone: empirismul și puritanismul, doctrinele care dau măsura romanului englez de la Daniel Defoe la George Eliot.

Arnold Bennett este unul dintre beneficiarii acestei infuzii de aer proaspăt în cultura britanică. Mai mult, capodopera sa incontestabilă, romanul *Două vieți* (1908) acoperă în timp chiar această perioadă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, iar sub raport spațial acțiunea se petrece deopotrivă în Anglia și în Franța acestor prefaceri. Iată de ce, am considerat că o atare incursiune privind fundalul și contextul poate veni în sprijinul cititorului interesat de perceperea dincolo de faptele în sine ale cărții, a semnificațiilor și aluziilor conținute în paginile romanului. Ca să dăm numai un exemplu, aspirațiile tânărului Cyril Povey spre artă sunt simptomatice atât anilor nouăzeci cât și mediului provincial sordid din care provine. Respingerea standardelor puritane și dorința evadării din realitatea apăsătoare a peisajului industrial desfigurat reflectă noua mentalitate a timpului, tributară preceptelor hedonist-epicureice puse în circulație de Walter Pater și practicate

cu ostentație de Oscar Wilde. Tânărul Povey respingând ethosul victorian se va lăsa antrenat de curentul delectărilor pur estetice ce îl vor atrage tot mai ferm pe făgașul unor exercitări diletantiste în domeniul artelor artizanale. Îmbinarea dintre arte și util menită să reînserizeze arta în cotidian și în social reprezintă însă în fapt o prelungire a efortului prerafaelit a unui William Morris de a conferi artelor un statut și o funcție socială. De aici interesul pentru design, pentru decorativ și artele de interior socotite pe nedrept minore. Comportarea lui Cyril Povey poate deveni inteligibilă numai dacă se au în vedere aceste deplasări în planul gustului și sensibilității artistice victoriene târzii. Numai atunci cititorul va putea, credem, să urmărească cu interes și bunăvoință avizată tribulațiile și inconsecvențele acestui personaj.

Cu toate acestea nu trebuie să pierdem din vedere faptul că deși s-a format în epoca victoriană târzie și deși capodopera sa *Două vieți* ilustrează această perioadă, Arnold Bennett este un scriitor tipic edwardian și ca atare manifestă în opera sa atitudini și opțiuni ce nu pot fi înțelese în afara contextului lor specific.

Anglia edwardiană este într-un sens o Anglie descumpănită și îngrijorată. Știrbirea prestigiului său de mare putere în conflictul cu burii, ridicarea amenințătoare a Germaniei imperiale face să plutească în atmosfera epocii sentimentul iminenței unei invazii. Invulnerabilitatea Albionului, cruțat de cotropirile armatelor străine timp de aproape nouă secole, părea să se apropie de sfârșit. O intensă activitate diplomatică de negocieri, medieri și alianțe caracterizează politica externă britanică a acestor ani

Pe plan intern Anglia edwardiană cunoaște o polarizare fără precedent a avuției naționale. Pe de o parte sărăcia crâncenă a maselor ale căror rânduri se îngroașă

mereu în pofida unei tendințe demografice negative, pe de alta luxul exorbitant al unei burghezii aristocratizate care tocmai acum, se pare, a deprins gustul etalărilor ostentative. Orientărilor imperialist-șovine ale conservatorilor li se opun tendințele de inspirație socialistă. Dintre acestea cea mai influentă a fost Societatea fabienilor, printre ai cărei membri se număra și Bennett, înființată în 1884. Deși aveau printre promotori pe Shaw și pe Wells fabienii nu reușesc să imprime un program hotărât de revendicări. Ei se complac să se situeze pe pozițiile cumpătării mic-burgheze nutrind un reformism cuminte și supus acordului claselor diriguitoare. Între aceste două poziții se situează liberalismul derivat din doctrinele iluminist-utilitariste ale progresului social-economic sprijinit pe individualismul întreprinzătorilor și pe proprietatea privată. Liberalismul reușise, cu sprijinul maselor, să determine după 1815 o agitație în favoarea redistribuirii puterii politice, agitație care a culminat cu Reforma parlamentară de la 1832, dată > e marchează începutul epocii victoriene. Un rezultat similar îl va dobândi în 1909 când așa numitul „buget al poporului” este prezentat de Lloyd George parlamentului. O nouă politică a impozitelor va încerca să redistribuie mai echitabil sarcinile contribuabililor în vederea întăririi sectorului asigurărilor sociale. Lovindu-se de o opoziție puternică în Camera lorzilor, situația se va putea rezolva doar printr-o îngrădire a puterilor acesteia din urmă în ceea ce privește sancționarea bugetului. Istoricii englezi consideră acest act de o importanță similară cu Reforma din 1832.

De-a lungul perioadei edwardiene însă liberalismul a constituit mai degrabă o forță pasivă, neinteresată decât în menținerea status quo-ulul social-politic, temporizând și amânând adoptarea acelor reforme imperioase, pe care

rezultatul scrutinului din 1906 îl îndreptăța și îi dădea puterea necesară să le realizeze.

Întreaga epocă edwardiană constituie un cântec de lebadă al acestei ideologii burgheze care a agitat spiritele aproape un secol, fără ca să se concretizeze în acțiune. Toate problemele moștenite de la predecesorii lor, liberalii au reușit să le amplifice, să le complice și să le încâlcească fără a le afla o rezolvare. Această agitație confuză, în care se fac nesfârșite declarații de intenții planează asupra întregii perioade.

În interiorul ei distingem și punctul de pornire al unei serii de inițiative și proiecte în lumea literelor și artelor, proiecte și inițiative care stau la însăși baza revoluției moderniste desăvârșite un deceniu mai târziu, în anii douăzeci ai secolului nostru, într-o lume fundamental diferită ca mentalitate și sensibilitate de cea victoriană și chiar de cea edwardiană. În acest sens o serie de critici ai fenomenului literar-artistic sunt înclinați să considere perioada 1880 - 1920 drept o perioadă de frământări, căutări și tranziții între secolului al 19-lea și secolul nostru, adică între realismul post-iluminist, newtonian și cel modern, bazat pe dezvăluirile antropologiei, psihanalizei cât și pe modificarea radicală a concepției despre univers introdusă de teoria einsteiniană a relativității.

Cu alte cuvinte literatura edwardiană, mai ales, se împărtășește în egală măsură din ambele modele disponibile privind realitatea. Ar fi vorba deci atât de o consolidare cât și de o anticipare, simptom de netăgăduit al momentelor de răscruce în istoria culturii.

Criza de conștiință repotențată de evoluționismul darwinist, care înlocuia finalitatea religioasă prin hazardul variabilității speciilor, la rândul ei generată de lupta acerbă pentru supraviețuire, are drept consecință în

cultura engleză a sfârșitului de veac accentuarea temerilor iraționaliste cu privire la perspectivele și viitorul omenirii. Apropierea anului 1900 era văzută ca o scadență fatidică, apocaliptică. Unul din simptomele determinate de această atmosferă a fost proliferarea literaturii exotice și de anticipație. Ambele întorceau spatele realității sociale nemijlocite și imaginau lumi utopice sau cufundate în barbarie, ce fie reușiseră să se sustragă civilizației, fie reușiseră să supraviețuiască pericolului auto-anihilării generat de scăparea de sub control a științelor. Stau măturie mai ales cunoscutele povestiri fantastice sau de anticipație ale lui H. G. Wells, dar și primele încercări ale lui Bennett sau Galsworthy: *Un bărbat din nord* și respectiv *Jocelyn*. Răzbate din aceste romane de debut sentimentul d. e. teamă și de incertitudine al protagoniștilor, alimentat de pasivitatea și descumpănirea lor, de propensiunea lor pentru visare.

După 1900 însă, cu sentimentul de încredere pe care II poate furniza începutul unui veac și al unei noi epoci (în istoria Angliei), cu umilitorul război al burilor lăsat în urmă, și mai ales cu o sumă de iluzii destrămate – ne referim cu deosebire la cele religioase potrivit cărora integrarea socio-culiurală a indivizilor nu este un scop în sine ci doar mijlocul de a dobândi pregătirea în vederea realizării depline dincolo, într-altă lume – edwardienii cunosc între 1905 și 1910 un moment de aprindere a încrederii în capacitatea lor de a gusta viața în totalitatea determinărilor ei. Rezultă un elan vitalist ce se corelează cu un dezinteres față de orice tip de teleologie.

De aici tendință de a efectua o resintetizare a datelor experienței, o adâncire a cunoașterii prin analiză, o preocupare față de imediateță, excluzând deopotrivă disperarea și speranța. Această concentrare asupra fenomenelor oferite de ambient, cufundarea în concretul

particular, saturarea perceptuală cumulate cu analitismul cognitiv oferă o nouă bază de inițiere și de afirmare a eului artistic. În secolul al XX-lea romanul psihologic postulează un monism în cadrul căruia eul se dilată înglobând în sine sisteme de referință. La James Joyce sau la Virginia Woolf, eul interesează numai în măsura în care se manifestă cognitiv, proces a cărui origine și finalitate nu mai interesează a fi regăsită sau întrezărită. Dincolo de această cunoaștere nu există bine sau rău, neliniște sau speranță. Trecutul, prezentul și viitorul se contopesc în actul ființării active, al cunoașterii avide, devenită însăși rațiunea de a fi.

Desigur, această situație limită s-a dovedit a fi în cele din urmă tot atât de frustrantă ca orice altă aventură împinsă până la granițele provizorii ale cunoașterii. Proba ne-o oferă romanul postbelic actual în care un John Wain, un Kingsley Amis sau un Angus Wilson se reorientează spre edwardieni, găsind viziunea lor mai echilibrată, mai ponderată, mai generalizatoare și deci mai adecvată unui moment de resintetizare. Bennett pare să convină cel mai mult acestui efort al romanului contemporan, pentru că Bennett realizase cea mai adezivă priză asupra realității, așa cum era aceasta resimțită de omul obișnuit dar preocupat de trăirea integrală a experienței. Atât Wells cât și Galsworthy manifestau implicit dorința de a interpreta această realitate în scopul unor teoretizări. Aceasta făcea ca realismul lor să acrediteze o oarecare distorsionare spre a facilita demonstrarea unei teze sau confirmarea unei ipoteze. În acest sens Galsworthy și Wells pot fi așezați în raport cu Bennett așa cum cu două generații în urmă se situau Thackeray și respectiv Dickens față de Anthony Trollope. Imensa popularitate a lui Trollope în Anglia zilelor noastre, precum și interesul sporit față de Bennett nu poate reprezenta un simplu capriciu al gustului public de la un moment dat Trollope și Bennett se înscriu

mal ferm în conștiința cititorului contemporan prin respectul lor față de eveniment, pivotul central al viziunii lor artistice. Priza la public pe care o demonstrează literatura de eveniment semnifică o deplasare a interesului omului contemporan dinspre literatura „literaturizantă” – literatura ca expresie a unei măiestrii artistice –, spre literatura „aliterară” – preocupată să transcrie și să transmită *Faptul* cu cele mai mari șanse de reproductibilitate în existența cititorului.

Pe de altă parte nu trebuie să uităm că tocmai explorarea de tip wellsian, Galsworthian și mai ales bennettian – din primul deceniu al secolului nostru – a făcut posibilă evoluția romanului din anii douăzeci când s-a înregistrat poate cea mai interesantă contribuție a literaturii engleze la patrimoniul mondial.

Dacă ne gândim la acel lest ireductibil, insondabil și incomumeabil, pe care îl reprezintă în finalul cărții modul de a considera experiența de viață a lui Constance Baines, constatăm că Bennett, în postura sa de autor-narator, realizase dificultatea spre care se aventura romanul cu povestitor omniscient atunci când încerca să relateze asupra inefabilului. Pentru aceste zone romanul tradițional al realismului clasic se dovedește mai curând un mijloc inadecvat și ineficace.

*

Așa cum se întâmplă adesea în lumea literelor, bibliografia se suprapune și epuizează biografia scriitorului. Voirev fotâlni totuși, în cazul lui Bennett, două genuri de activități distincte: cele remunerative, romancierul nostru vădind un foarte dezvoltat simț comercial și practic, cât și un simț hipertrofiat al propriei sale valori, și cele serioase în care totul este subordonat exigențelor artei. Alternanța dintre literatura majoră, autentică și „literatura alimentară” (*pot-boilerul*)

reprezintă sistola și diastola procesului său creator, dialectica prezenței sale deopotrivă în societatea mondenă și în literatura semnificativă a timpului.

Nu trebuie să uităm că Bennett trăia în societatea edwardiană care făcea risipă de lux și ostentație. Aceste aspecte îl vor reține în unele lucrări precum fantezia de mare succes *The Grand Babylon Hotel*, și îi vor impune necesitatea de a face față emulațiilor și exigențelor vieții mondene. În Bennett avem un caz singular de artist care, pe deplin conștiințat de primejdiile succesului facil, se risipește totuși în nenumărate asemenea tranzacții ocazionale spre a-și asigura câteva momente de concentrare autentică. Când scrie pentru bani o face contra cronometru, dând la iveală fantezii, extravagante, povestiri, piese de loatru mondene, sfaturi practice și literare, o puzderie de articole și cronici (dintre care unele de o extraordinară acuitate) etc., etc.

Așa va parveni să rămână în centrul atenției publice într-o epocă de intensă publicitate literară, în care avea drept rivali pe un Kipling, un Shaw sau un Wells. Tot așa va parveni să dispună de confortul și de timpul necesar marilor sale elaborări, de dragul cărora își ia rămas bun de la societate izolându-se într-un veritabil turn de fildeș pe toată durata travaliului creator. În aceste mari romane, *The Old Wives Tale* (1908), *Clayhanger* (1911), *Riceman Steps* (1923), *Imperial Palace* (1930), va face apel la întreaga sa experiență de viață, sondând adânc în trecutul copilăriei proprii și în conștiința contemporanilor, punând în slujba artei marile lecții de integritate și probitate artistică învățate de la Balzac, Flaubert, Turgheniev.

Slăbiciunile omului Bennett, curiozitățile și extravagantele sale, oportunismul său social și cultural pălesc în fața acestor monumente menite să înfrunte timpul.

Dacă *The Old Wives Tale* (*Două vieți*). *Clayhanger* reprezintă faza sa cea mai autentică și novatoare, celelalte două capodopere, *Riceyman Steps* și *Imperial Palace* sunt reluări și elaborări ale fazei sale strict edwardiene. Bennett, precum Hemingway sau Faulkner, asemenea marii majorități a creatorilor de geniu, nu poate transcende primele viziuni și intuiții. Întreaga măsură a originalității talentului bennettian este dată în *Două vieți* și *Clayhanger*. De aceea ne și referim la Bennett ca la un scriitor eminent edwardian. Celelalte două romane, deși extrem de interesante și de realizate artistic (ne referim mai ales la *Riceyman Steps*), apar totuși într-o perioadă în care scena literară este dominată de viziunea și sensibilitatea unui E.M. Forster, D.H. Lawrence, James Joyce și Virginia Woolf. Sigur că față de această constelație steaua lui Bennett pălește, romanele respective fiind resimțite ca prelungiri ale unei sensibilități depășite. Ceea ce nu impietează însă asupra valorii și interesului lor intrinsec. Ele participă la patrimoniul cultural cu drepturi neștirbite și inalienabile.

*

Proza blajină dar abundentă și densă a lui Arnold Bennett a făcut obiectul unor interesante luări de poziție dintre care unele ne par astăzi de o deosebită semnificație. Fără să se poată vorbi propriu-zis de un caz Arnold Bennett – așa cum mai târziu *Ulysses* de Joyce și *Amantul doamnei Chatterley* de Lawrence au provocat aprige dispute – interesul acestor intervenții rezidă în implicațiile istorico-literare pe care le sugerează. Aceasta mai ales datorită calibrului și prestigiului celor care s-au pronunțat asupra demersului bennettian, doi romancieri de înaltă clasă: Henry James și Virginia Woolf. Așa stând lucrurile, nu putem nici să le ocolim, nici să le ignorăm rezervele sau obiecțiile. Este simptomatic faptul că atât mai vârstnicul

James (născut în 1843) cât și mai tânăra Virginia Woolf (născută în 1881) ajung din unghiuri de privire diferite la concluzii apropiate asupra artei lui Bennett și chiar la verdicte similare. Și cum atât momentul jamesian cât și cel woolfian reprezintă două date importante în

Istoria romanului de expresie engleză, opiniile exprimate de ei au darul să intrige întrucât romanul bennettian poate apărea în lumina afirmațiilor lor drept o întrerupere neavenită în continuitatea genului, ceea ce ar echivala pur și simplu cu catalogarea lui ca un interludiu nesemnificativ sau de-a dreptul caduc.

În geologie este pe deplin posibil faptul ca un strat de rocă mai veche să ajungă între două straturi mai noi, dar aceasta numai în urma unei falii, deci a unei rupturi. În literatură fenomenul pare cel puțin straniu.

Astfel existența unui James și a unui Conrad înainte de Wells, Galsworthy sau Bennett constituie una din curiozitățile istoriei romanului englez. Dacă acceptăm teza potrivit căreia atât James cât și Conrad, nefiind englezi prin naștere, nu pot fi incluși în tradiția romanului britanic, atunci desigur trecerea de la Meredith, Hardy și Gissing la Galsworthy, Bennett și Wells nu mai intrigă și în niciun caz nu mai apare ca un - regres, sau ca o meandă capricioasă în dezvoltarea genului. Dar dacă ne hotărâm să considerăm drept neglijabilă și accidentală apartenența etnică a lui Conrad și a lui James și ținem cont de faptul că activitatea lor creatoare s-a consumat în întregime în confruntarea cu ambianța literară londoneză, atunci într-adevăr avem în cazul edwardienilor o situație aparte. Am văzut că prin viziune ei se deosebesc destul de net de predecesorii lor victorienți și mai mult că, între deceniul al zecelea al secolului al XIX-lea și primul deceniu al secolului al XX-lea trece nu numai hotarul dintre două epoci distincte din punct de vedere politic, ci și din punctul de

vedere al sensibilității, mentalității și concepției despre lume.

Într-un eseu publicat în 1914 în *The Times Literary Supplement* despre *Tânăra generație*, Henry James include în rândurile acesteia și pe mai puțin tinerii H.G. Wells și Arnold Bennett. Cu stilul său caracteristic, articulat prin fraze savant elaborate, pline de comparații, aluzii și paranteze, James aduce elogiul tinerei generații pentru pasiunea cu care realizează imersiunea în realitate, pentru caracterul exhaustiv al documentării sau „saturării” în concret „până la bărbie”, pentru „controlul” desăvârșit pe care îl realizează asupra acestui material, pentru substanțialitatea, densitatea și „rotunjimea” lui, în fine pentru forța „expresivă” a reprezentărilor. Până aici suntem de acord cu René Wellek, care în monumentală sa operă *A History of Modern Criticism 1750 - 1950* (vol. IV, p. 220) semnală atitudinea favorabilă exprimată de James față de „noul roman” și mai ales față de Wells și Bennett. În realitate însă, James aduce amendamente fundamentale acestei caracterizări, luând înapoi cu o mână ceea ce dăduse generos cu cealaltă. În primul rând remarcă absența scriitorului de geniu din această generație, lipsa unui Dickens care să confere dimensiuni mitice romanului dar, adaugă el, această lipsă este întrucâtva compensată de hărnicia acestor scriitori care cunosc realitatea în resorturile ei cele mai intime. Mai mult chiar, în cazul lui Wells avem de a face cu o adevărată enciclopedie ambulantă, cu un exces de date, fapte și informații a căror prelucrare nu poate decât să scape controlului creator al romancierului. În această privință Bennett este favorizat de un simț mai riguros al proporțiilor și economiei materialului. Acea rotunjime presupune, în cazul său, o eliminare judicioasă a tuturor prisosurilor. Romanul bennettian este apoi comparat cu o portocală mare și

zemoasă pe care autorul o stoarce până la ultima picătură. Rezultă un flux continuu de plăcere și amuzament, în ochii lui James singura scuză pentru această abundență fără o țintă precisă. Senzualitatea bennettiană nu are o finalitate, ea orice senzualitate, în afara petrecerii clipei. Și odată ajunși aici întâlnim de fapt cea de a doua obiecție majoră a lui James cu privire la romanul edwardian. Saturația devine în ultimă instanță un handicap. Cufundați în fapte până la bărbie, autorii nu se mai pot mișca liberi și nu mai pot acționa asupra materialului lor; într-un anume sens, sunt copleșiți și imobilizați. Pletora datelor face imposibilă ordonarea și ierarhizarea lor. Ideile nu găsesc punct de sprijin, reflectivitatea este frustrată, interesul cărții nu se poate desprinde și înălța din masa contingentului. În concluzie se deduce din tonul și din suava ironie jamesiană că acest nou roman este cumva acefal, lipsit de centrul de comandă, de coordonarea suplă și de organizarea complexă și sensibilă prin care romanul jamesian făcuse o splendidă demonstrație. Așa se face că salutul jamesian este mai curând, la o analiză atentă a eseului, o deplângere, abia reținută, a stării demne de compătimire a romanului. În cazul lui Bennett totuși, și mai cu seamă în cazul romanului *Două vieți*, James este mai prudent și mai apreciativ.

În ceea ce o privește pe Virginia Woolf aceasta, mai puțin învăluit, mai răspicat, cu mai puține menajamente decât James, cum de altfel era de așteptat din partea generației mai tinere, supune unei analize de mare pătrundere arta celor trei edwardieni. Și în cazul ei, Bennett răspunde cel mai bine examenului și de aceea îl alege pe el ca pe un opozant mai redutabil spre a-și pune la încercare ingeniozitatea critică, altminteri de necontestat, a viitoareii autoare a *Valurilor*.

Astfel, în conferința cu titlul *Domnul Bennett și*

doamna Brown, ținută în mai 1924 la Cambridge, Virginia Woolf răspunde unei aserțiuni a autorului celor *Două vieți*, potrivit căreia generația mai tânără de romancieri nu avea niciun reprezentant notabil în sânul ei, care să poată zugrăvi un personaj real, adevărat și convingător. Acestui atac îndreptat împotriva georgienilor Virginia Woolf îi răspunde printr-o frază rămasă celebră: „În decembrie 1910 sau în jurul acestei date, natura umană s-a schimbat”. Așadar romancierii realizați la acea dată (Wells, Galsworthy, Bennett) deveneau brusc demodați. Wells, în opinia Virginiei Woolf, era interesat numai de utopie, de o realitate fasonată potrivit propriilor sale viziuni, Galsworthy se frământa la ideea contrastului izbitor între bogați și săraci, dar indignarea sa morală rămânea un gest plin de emfază retorică prin care realitatea însăși a vieții era de fapt ignorată, în timp ce Bennett, concentrându-se prea mult asupra detaliului exterior din preajma personajelor, pierdea din vedere tocmai lumea de gânduri și sentimente a acestora. Doamna Brown - bătrâna întâlnită într-un

1 Nume sub care este cunoscută perioada imediat următoare celei edwardiene, derivat de la George al V-lea (1911 - 1936). mai exact perioada interbelică.

compartiment de tren - o metaforă pentru realitatea etern, umană - se cere înțeleasă și exprimată.

În locul descrierilor interminabile ale peisajului văzut prin fereastra trenului sau a compartimentului de cale ferată, Virginia Woolf cere romancierului să-i dea posibilitatea doamnei Brown să se exprime pe sine. Mai puțină descriere, mai multă expresie, altminteri există pericolul ca trenul să ajungă la destinație și doamna Brown să coboare și să se piardă în mulțimea peronului pentru totdeauna. În *Hilda Lessways* Bennett păcătuia în opinia Virginiei Woolf tocmai prin excesul de documentare, prin

însăși convenția primordială a romanului său – descrierea ambientului și mai ales a clădirilor în care se consumă existența personajelor sale. Virginia Woolf observă cu finețe că obsesia clădirilor, a locuințelor somptuoase (sau sordide) reprezintă punctul focal inițial și central totodată al romanului edwardian. Hilda este așadar uitată sau mai bine zis devorată de propriul ei ambient.

Numai patru ani mai târziu, în 1928, într-un eseu de o virulență rar întâlnită, D.H. Lawrence dezlănțuie un atac necruțător la adresa romanelor lui Galsworthy, evidențiind pe de o parte pro eesul devitalizator al personajelor sale – membrii familiei Forsyte determinați exclusiv în sens pozitiv sau negativ, de prezența sau absența banilor, unicul pivot sau mobil al existenței lor serbede și convenționale, iar pe de altă parte sentimentalismul lui Galsworthy, care în opinia lui Lawrence se dovedise a fi incapabil de a realiza o satiră socială până la capăt, de a trage concluziile ce se impuneau din materialul prezentat și mai ales de a furniza o alternativă viabilă standardelor edwardiene la care în cele din urmă Galsworthy subscrie și cu care se identifică.

Lawrence condamnă în Galsworthy pe reprezentantul marii burghezii cu aere aristocratice, pe romancierul zilei ale cărui răsunătoare succese de librărie aveau în curând să-i aducă și recunoașterea internațională prin decernarea premiului Nobel.

Abia după 1950, ca și în cazul lui Bennett, Galsworthy și edwardienii în genere vor redobândi un loc apreciat în succesiunea romanului. Epoca a căpătat deja patină istorică. iar relativa ei încredere în sine și calmul controlat cu care privea în jur au devenit valori, într-o perioadă în care violența și dezechilibrele repugnă tot atât de mult ca și îndrăzelile experimentale.

Lumea lui Galsworthy poate dobândi valori pe care

Lawrence nu le întrevăzuse. Civilizația cu codurile și convențiile ei introduce o măsură în existența omului, o îngrădire cu valențe constructive.

La rândul său însă Bennett, al cărui autodidacticism nu l-a împiedicat să devină unul dintre cei mai ascultați vehiculatori de opinie în materie de artă, literatură și muzică la începutul secolului nostru, s-a pronunțat răspicat atât asupra producțiilor unui James, Virginia Woolf sau Lawrence cât și asupra romanului în genere, fie el englez, rus sau francez. Și deși impresiile sale s-au contrazis între ele adesea de-a lungul anilor și deși nu toate au fost traduse la fel de consecvent în practica scrierii propriilor romane, considerăm util și interesant un succint tur de orizont cu privire la afinitățile sale elective din acest domeniu.

Afirmația că cele mai bune douăsprezece romane sunt toate rusești ne arată marele grad de pătrundere și audiență de care se bucura romanul rus la această dată. Admirator al romanului *Suflete moarte* de Gogol, dar și al atmosferei melancolice din povestirile cehoviene, Bennett rămâne însă multă vreme „ca de fapt întreaga Anglie victoriană, inclusiv Henry James, un adept fervent al realismului de perfecțiune formală a lui Turgheniev. Marea revelație o constituie însă Dostoievski – atotcuprinzătoarea lui compasiune pentru personajele sale îl cucerește pe Bennett, dezăgăzuind în el filonul romantic de autentică, profundă simțire. *Frații Karamazov* reprezintă pentru Bennett cel mai mare roman pe care s-a scris vreodată.

De fapt Dostoievski și Stendhal sunt maeștrii care îi reorientează perceperea realității, înlocuind din Parnasul său personal influența anterioară a lui Flaubert și Turgheniev. Cu alte cuvinte epicitatea frustă a maestrului francez și patosul titanului rus vin să pună capăt unei ucenicii fervente la școala cuvântului potrivit și

imposibilității flaubertiene. La fel unitatea tonală și proza măsurată și limpede a lui Turgheniev este acum socotită un mediu insuficient pentru redarea bogăției perceptuale și adâncimii tulburate a trăirilor temperamentale autentice.

Dintre francezi locul cel mai înalt este până la urmă conferit lui Balzac, față de al cărui realism amplu și robust se simte tributar. Aceasta după ce respectul său se îndreptase spre întreaga școală flaubertiană, mai ales spre frații Goncourt pe care i-a imitat ținând cu scrupulozitate un jurnal, și spre Maupassant, pe care totuși îl va găsi prea succint și neorganizat, prea lipsit de echilibru și compătimire, cusururi ce le va reproșa însuși romanului o *viață*, pe care s-a străduit să-l emuleze în cartea pe care o avem înaintea. Mergând mai departe spre epoca contemporană lui, Bennett nu se dovedește a fi receptiv față de demersul proustian pe care îl socotește prea sofisticat și eteric, prea lipsit de materialitate și consistență ca să furnizeze un suport actului lecturii. Cam pe aceleași linii va reproșa Virginiei Woolf că în *Doamna Dalloway* vorbește despre orice în legătură cu protagonistă, dar nu reușește să o prezinte aievea.

Față de romanul englez atitudinile sunt mai puțin conturate. Afirmția că între Fielding și Meredith nimic nu este demn de luat în seamă, pe lângă antipatia vădită față de Dickens pe care însă uneori îl urmează fidel în exuberanța redărilor scenice, atestă interesul său pentru comedie și pentru replicile tăioase între personaje. O va admira totuși și pe Jane Austen pentru economia desăvârșită a scenelor, dar mai târziu va resimți, ca și în cazul lui Flaubert, dar mai ales al lui Turgheniev, precaritatea și îngustimea devitalizatoare a formulei neoclasice. Se va îndrepta așadar spre George Eliot și spre Anthony Trollope. La prima va admira controlul desăvârșit

asupra unui material complex structurat, de proporții tolstoiene, la ultimul realismul său autentic în ciuda prolixității și deficiențelor de ordin formal. Thomas Hardy este un maestru preferat atât pentru experimentul său în romanul regional, experiment pe care îl refăcea și Bennett în seria romanelor „celor cinci orașe”, cât și pentru zăgrăvirea unei feminități tenace și curajoase de genul celei ilustrate de Tess D'Urberville, pe care Bennett a încercat să o reconstituie din alt unghi și în alte împrejurări în Sophia Baineș. din *Două vieți*.

Pe toți ceilalți contemporani îi simte aproape. Astfel George Gissing, George Meredith, asupra căruia regretă însă că a zăbovit prea îndelung, Samuel Butler, care prin și său roman epocal *și tu vei fi țărână*, publicat postum în 1902, avea să discrediteze definitiv mitul relațiilor armonioase în familia victoriană, în fine, George Moore. acest fenomen al literelor engleze, impresarul atâtor curente novatoare, cel care avea să aducă zolismul, arta pentru artă și impresionismul în centrul atenției vieții culturale britanice! George Moore avea să fie de fapt mentorul spiritual al lui Bennett. facilitând contactul acestuia cu literatura și arta franceză. Dintre contemporanii stricți îi va simți aproape pe Wells. Admirația a fost reciprocă, dar prietenia dintre cei doi edwardieni nu a. fost lipsită de asperități și acidități. În fine, printre scriitorii mai tineri îl va saluta pe D.H. Lawrence, dar va avea rezerve și uneori va emite chiar critici descalificatoare față de „arta inumană1 a lui James Joyce și față de „fragmentarismur” Virginiei Woolf. Nici demersul jamesian nu-i va fi într-un totu pe plac. Maestrului american îi va reproșa mai ales exacerbaria intelectualizantă. vidul, ca să zicem așa, ecologic al lumii sale, lipsa de suculentă și pedanteria metodologică.

După cum am văzut nu se poate spune că Bennett era

un naiv și că privea meșteșugul său ca pe ceva ce vine de la sine. Delimitările sale îl așază clar în seria romanului realist-tradiționalist prebergsonian. Evoluția sa în cadrul acestei tradiții se face dinspre o preocupare neoclasică pentru formă în formula Austen-Flaubert-Turgheniev, înspre o percepere mai adâncă a substraturilor sufletești în formula Dostoievski-Hardy. Fără a parveni la o viziune tragică atât de cutremurătoare, Bennett rămâne mai degrabă în zona mediană a romanului englez, într-un perimetru străjuit de Fielding. Trollope și George Eliot, în care răzbate ordinea, disciplina și rigoarea de origine franceză și la care se adaugă într-o proporție mai restrânsă fervoarea și patosul școlii ruse. Față de experimentalismul jamesian și de prelungirile acestuia în practica lui Proust. Joyce și Virginia Woolf va manifesta un dezinteres total. Aprecierea pe care a dat-o însă lui Joseph Coti rad confirmă odată mai mult poziția sa mediană.

Din punct de vedere ideologic Bennett se înscrie în tradiția romanului social, numai că, spre deosebire de un Fielding și de un Dickens sau de un Thackeray, nu se bazează exclusiv pe observație ci, asemenea lui George Eliot, beneficiază de o viziune sistematizată filosofic. Ca și în cazul marii romanciere, evoluționismul lui Herbert Spencer va colora intens viziunea sa despre univers, despre societate. Mai ales *Principiile de sociologie* ale acestuia, principii care postulează după modelul științelor exacte o „statică” și o „dinamică” socială la nivelul instituțiilor și la nivelul relațiilor, devine lucrarea sa de capăt. Această analiză sociologică atât de amendabilă astăzi, dar atât de populară în întreaga Europă a celei de a doua jumătăți a secolului al „XIX-lea, va fi suplimentată în sfera etică de tratatele de morală ale lui Marc Aureliu, Epictet și ale altor stoici. Filosofia stoică înlocuia preceptele religioase metodist-calvine ce au precumpănit

în mediul familial al copilului Bennett. Resentimentul față de practicile religioase ale bigotismului sectar îl va face pe Bennett să-și repudieze încă de timpuriu această componentă spirituală a educației sale. Nutrind un respect adânc față de raționalitate – atribut pe care de altfel îl situa la un moment dat deasupra emotivității ca un însemn distinctiv al caracterului bărbătesc – Bennett avea să se îndrepte spre stoici, tocmai pentru că pe de o parte raționalitatea este resimțită de către ei ca un îndreptar fundamental în conduită, iar pe de alta pentru că moderația și acceptarea limitării umane nu venea în totală contradicție cu asceza puritană pe care cu sau fără voia sa învățase să o accepte încă din copilărie.

Lumea romanelor sale, laică și anticlericală se va plasa așadar într-un spațiu social organizat și modelat pe baza intuițiilor și legităților spenceriene și va valida acele comportări ce vor subscrie unei viziuni stoice asupra raporturilor individului cu societatea.

Din amestecul paradoxal al individualismului și evoluționismului spencerian cu determinismul stoicilor se va înfiripa o lume de aspirații și ispășiri în care capacitatea oamenilor de a îndura și de a rezista vicisitudinilor sorții va constitui dimensiunea definitorie a umanității lor.

Spunând aceasta credem că parțial am oferit un răspuns și explicabilei perplexități pe care o poate încerca cititorul interesat de evoluția romanului atunci când este nevoit să constate trecerea de la experimentalismul jamesian la faza edwardiană. Ea nu mai poate, în această lumină, să fie considerată drept un regres, o întoarcere la naturalismul lui Gissing și Moore sau chiar la realismul de factură pozitivistă al lui Trollope și George Eliot. Demersul lui Bennett și a celorlalți edwardieni reprezenta o resintetizare în care atât realismul victorian cât și naturalismul continental, cât și, până la un punct,

constructivismul dramaturgie jamesian erau retopite într-o formulă aparte.

Tot astfel resintetizarea din romanul britanic strict contemporan nu se întoarce literalmente la formula edwardiană, ci o îmbogățește bizuindu-se deopotrivă pe tehnicile fluxului conștiinței elaborate de Joyce și Virginia Woolf. Aceștia din urmă la rândul lor nu s-au putut dispensa nici de realismul matur al lui George Eliot, nici de explorarea valențelor poetice ale prozei realizată de George Meredith, nici de simbolismul dickensian și, bineînțeles, nici de extravagantele novatoare ale asociaționismului lui Laurence Sterne.

Dacă ei nu au văzut în edwardieni decât elaborările tardive ale pozitivismului naturalist, scăpându-le vitalismul și energia umanizatoare a acestora, este pentru că georgienii se aflau prea aproape de edwardieni. Numai contestându-i puteau evolua și fundamenta propria lor viziune. Tacit, totuși, sau inconștient ei continuau aceeași preocupare pentru imediateță văzând în aceasta unicul câmp rațional acceptabil al desfășurării pasiunii cognitive a eului. Așa s-ar putea înfățișa diagrama dezvoltării romanului englez între 1880 și 1920.

Ținutul „*Celor Cinci Orașe*” (*The Five Toivns*), cunoscut și sub denumirea de *The Potteries*, „sălaș al industriei ceramice – ușor identificabile în peisaj prin siluetele cuptoarelor de ars caolinul – va constitui cadrul predilfect, obsesiv aproape, al celor mai autentice plăsmuiri ale scriitorului. Romanele acestei, provincii, romane regionale în tradiția lui Trollope (seria *Barsetshire*) său. Hardy (seria *We ssex*) vor fi într-adevăr cele pe care se va fundamenta reputația sa de scriitor reprezentativ al realismului edwardian. Regiunea în cauză, cu locuitorii ei – oameni cumpătați și nestrămutați în puritanismul lor metodist care uneori este împins până te un bigotism greu

suportabil, altminteri molcomi, precum râurile lente ale locului – este admirabil descrisă în monotonia ei cuminte și netulburată de la chiar primele pagini ale romanului nostru.

Structura romanului *Două vieți* este simfonică, cele patru părți determinând în succesiunea lor același tip de alternanță în sânul căreia temele și motivele dominante sunt prelucrate și elaborate divergent, ca mai apoi să se întrepătrundă într-o sinteză finală. Partea I-a care enunță și dezvoltă cele două teme: Constance și Sophia, principiul supunerii și principiul răzvrătirii; motivul tradiției și motivul inovației; sentimentul continuității și elanul schimbării; primitivitatea și rafinamentul – ne înfățișează creșterea și intrarea în viață a celor două surori a căror experiență are ca punct de plecare existența monotonă și ternă a orașelului de provincie, provincie care, la rândul ei, este una din cele mai anoste regjuni ale Angliei industriale. O serie de evenimente marchează dezvoltarea acțiunii: moartea bătrânului Baines, fuga Sophiei de acasă, la incitarea lui Gerald Scales, acceptarea de către Constance a căsătoriei cu Samuel Povey.

Partea a doua ne dezvăluie, într-o mișcare lentă cu meandre line și tensiuni stagnante viața domestică și resemnată a Constancei. Împărțită între soț și fiu, Constance are de dus o luptă surdă cu încăpățânările și capriciile celor doi. Pentru ea însă aceasta reprezintă chiar sensul menirii sale de soție și mamă. Acceptarea și cumpănirea par a fi trăsăturile dominante ale existenței ei. În încheiere, accente dramatice prevestesc negurile furtunii. Samuel Povey moare într-o încercare disperată de a-și salva vărul, Daniel Povey, de la execuție pentru omucidere.

Partea a III-a, rezervată scherzoului într-o simfonie în tradiția post-bethoveniană, este în întregime dedicată

Sophiei și experienței ei pariziene. Mișcarea este vie, trepidantă, tensionată, cu numeroase stridențe și accente dramatice. Fundalul devine la un moment dat Parisul comunarzilor asediați. În ciuda frământărilor și evenimentelor spectaculare, Sophia reușește să confere unitate părții a III-a prin comportarea ei stoicpuritană care domină deopotrivă vicisitudinile și seducțiile vieții cosmopolite.

Partea a IV-a o readuce pe Sophia în Bursley, după o îndelungată absență. Cele două motive inițiale, Constance și Sophie, reintră într-o raportare relațională directă. O istovitoare conviețuire se instalează. Măcinate fizic și psihic, obosite de viață și de antagonismul surd dintre ele, cele două surori mor pe rând la scurt răstimp una de alta. Până și în moarte individualitatea lor rămâne intactă. Sophia moare în împrejurări dramatice, ultimul ei act fiind unul de confruntare cu sine și cu ironia existenței. Constance îi supraviețuiește și cunoaște o moarte aureolată de sentimentul triumfului și demnității, ultimul ei act fiind unul de sfidare hotărâtă a generației tinere din cadrul comunității orașelului în care și-a petrecut practic toată existența.

Sfârșitul cărții, prin gravitate și estompare treptată, amintește într-un fel de finalul *Pateticei* lui Ceaikovski.

Iată deci în câteva cuvinte scheletul sau structura, principiul de organizare internă sau de coerență al cărții.

Asemenea romanului în formulă trollopiană, *Două vieți* nu ne ascunde nimic. Romancierul, asemenea înaintașului său victorian Anthony Trollope, cu care are de altfel o serie de afinități, nu se bizuie pe spectaculos sau mister în captivarea interesului cititorului. Dimpotrivă, toate datele problemei sunt onest și fără omisiuni etalate meticulos, de la hun început. Curiozitatea cititorului scapă astfel de tirania imprevizibilului devenind disponibilă

pentru operații superioare. Interesul său, în loc să se precipite în anticipații, în loc să zburde pe deasupra evenimentelor ca să guste o clipă mai devreme deznodământul, rămâne ancorat în prezentul imediat, savurând pe îndelete cele mai mici modificări sau oscilații situaționale, zăbovind asupra detaliilor, luând act până și de cele mai intime aspecte pe care le îmbracă diversitatea și varietatea formelor, evenimentelor și fenomenelor din realitate.

xxvr

Vertebralitatea romanului se întemeiază pe multitudinea raporturilor și tensiunilor statornicite între personaje în cursul acțiunii. Dintre acestea însă, polaritatea fundamentală care eșafodează întreaga arhitectură a cărții este cea reprezentată de cele două surori Baines, Constance și Sophia. Deși confruntarea dintre ele este evidentă în prima și mai ales în ultima carte a romanului, ea fințează subiacent și în cărțile mediane. Distribuția „victoriilor” și respectiv „înfrângerilor” dintre cele două protagoniste înclină balanța când de o parte, când de cealaltă, fără să anuleze ambiguitatea fundamentală care nu ne permite să acordăm toate sufragiile noastre vreuneia din partide. Așa cum este conceput, romanul evită comentariul susținut al povestitorului și lasă mai degrabă această funcție pe rând în seama uneia sau a celeilalte dintre protagoniste. De fapt acest comentariu *sui generis* nu se rostește niciodată cu adresă sau răspicat. Numai din perspectiva neutră a cititorului în raport de așteptările sau simpatiile sale cealaltă parte acționează ca un corectiv, sugerând alternativa posibilă și uneori chiar dezirabilă.

Și totuși Bennett nu poate rezista integral tentației de a-și abandona cititorii propriilor lor reflecții. Resimțind ca orice realist clasic nevoia de a oferi dintr-o perspectivă

controlată o concluzie moralizatoare, intervine adesea cu câte o sentință sau adevăr care la acel moment al acțiunii nu transpare cu evidență personajului în cauză. Acest mini-comentariu este infuzat de umor sau ironie, ghidând cu discreție cititorul care, dintr-un motiv sau altul ar fi trecut poate cu prea mare ușurință peste cutare sau cutare incident aparent nesemnificativ. Fugarele decolări din planul narativ nu constituie în fapt planări pe deasupra acțiunii! ele o punctează numai când și când, ponderea principală revenind fie dialogului, fie descrierii de cadru. Realizarea acestora se face cu o sobrietate și un dozaj perfect al mijloacelor lexicale, atestând stăpânirea desăvârșită a materialului lingvistic. Caracteristica scriiturii bennettiene rezidind, în opinia noastră, în singulara îmbinare dintre transparentă și densitate, ce are drept rezultat realizarea unei prize totale asupra simpatiilor și disponibilităților empatetice ale cititorului. Acesta străbate structurii, masivă a.romanului cu senzația unei edificări depline, a unei înțelegeri planare, larg-cuprinzătoare, atât a detaliilor cât și a ansamblurilor constitutive. Și, în ciuda acestei cooperări cu cititorul, acestei bunăvoințe manifestate de povestitor, este realmente foarte greu de dat un răspuns în ceea ce privește simpatiile sale în problema care ne preocupă. Ele par a se împărți egal între protagoniste, niciuna neavând de partea ei toate atuurile. Așa se și explică faptul pentru care unii comentatori au fost tentați să rezolve dilema atribuind rolul principal unui personaj terț, întruchiparea unei noțiuni abstracte sau impalpabile. Este vorba de factorul *Timp*. Romanul, potrivit acestor comentatori, ar reprezenta o demonstrație a tezei mutabilității și deșertăciunii, totul fiind în ultimă instanță supus eroziunii lente, dar necruțătoare a timpului. Romanul ar asuma așadar o tentă pesimistă, căci indiferent de strădanii și

realizări finalul inevitabil este același. Considerând astfel lucrurile ni se pare că privăm cartea tocmai de mesajul ei central, care, în opinia noastră, este departe de a fi atât de descurajator. Bennett nu este Thackeray, iar Constanțe și Sophia nu sunt Amelia și Becky. Strâmba alcătuire a lumii și eforturile disperate de a parveni îi apăreau astfel autorului *Bâlciului deșertăciunilor* tocmai pentru că viața oglindită de el în romanele sale era mercantilă și sterilizantă. Parvenirea reprezintă pentru Thackeray unicul țel după care aleargă de-a valma personajele sale. La Bennett fericirea e arareori proiectată în afară, spre rangul sau poziția socială. Pe lângă aceasta, personajele sale nici nu așteaptă de la viață ceva care să depășească limitele bunului simț. Mai curând ele își trăiesc viața mărunțită în preocupări cotidiene, cu măsura lor de lucruri plăcute și neplăcute. Binele și răul sunt drămuite în doze tolerabile, care de obicei lasă în gură gustul nedeslușit al experienței integrale și nicidecum amarul înfrângerii neașteptate sau parfumul victoriei nesperate. Dar dacă trebuie cu tot dinadinsul să desemnăm alt personaj central drept protagonistul numărul unu al romanului *Două vieți*, atunci am spune că acesta este *Viața* însăși, procesualitatea, devenirea, creșterea, apogeul și stingerea; trăirea ipostaziată, circumstanțialitatea experienței, generarea și realizarea în și prin concret; dezvoltarea infinitezimală care estompează orice senzație de trecut sau de viitor și ca atare absolutizează trăirea clipci, investind-o cu valori palpabile.

Bennett este un senzual moderat; la el setea de experiență este cenzurată de acea rectitudine puritană specific britanică ce nu poate tolera excesele și uitarea de sine, care curbează pornirile expansive chiar atunci când ele îmbracă haina atracției imperioase pentru o altă persoană. Integritatea individuală și menținerea

însemnelor exterioare ale identității personale sunt cu mult mai prețuite decât aventura comuniunii și elanurile generoase. Dacă Flaubert putea să declare fără să ezite „Doamna Bovary sunt eu”, în cazul lui Bennett simțim că atât enunțul „Sophia sunt eu” cât și cel „Constance sunt eu” nu ar reprezenta adevărul integral.

Biografic vorbind, „Sophia sunt eu” se apropie mai mult de realitate. Bennett însuși a încercat și a reușit să se sustragă mediului și culturii provinciale, să depășească limitele depersonalizatoare ale existenței vegetative. Bennett s-a realizat ca scriitor prin contactul direct cu ambianța culturală franceză. Însuși romanul *Două vieți* a fost scris în cea mai mare parte în Franța. Fără îndoială că ceva din această aventură spirituală s-a transmis protagonistei Sophia, o natură tot atât de independentă, de activă, tot atât de stăpână pe sine și de autonomă ca și cea a lui Soames Forsyte. Dar Bennett n-a cunoscut totuși în evoluția propriei sale personalități conștiința păcatului și Izolarea în care s-a cufundat Sophia, n-a fost silit să renunțe la o bună parte din existență, să se închidă într-un mod anost de viață al cărui Unic obiectiv să fie asigurarea și consolidarea securității materiale, și asta cu toate că, așa cum am văzut, preocupările materiale nu i-au fost nici lui total indiferente. Mai curând am tenta să vedem în acest sens schițarea unui autoportret în Cyril Povey.

Pe de altă parte „Constance sunt eu” îl reprezintă chiar mai bine, pentru că fondul său sufletesc, robustețea sa interioară, resemnarea în fața tribulațiilor sortii, împăcarea cu sine și cu semenii sunt tot atâtea calități demonstrate deopotrivă de Constance și de Bennett. Calitățile intrinsece ale stilului, său: franchețea, meticulozitatea, abundența copioasă, soliditatea, buna dispoziție, bunul-simț, integritatea, sunt tot atâtea virtuți demonstrate de Constance în tranzacțiile ei cotidiene cu

gei din jur. Iată de ce ni se pare falsă oricare din aserțiunile care ar situa-o pe una din surorile Baines deasupra celeilalte, așa cum se întâmplă în multe dintre comentariile asupra acestei cărți.

Teza potrivit căreia Constance este personajul principal se sprijină pe considerente de ordin genetic. După cum se poate citi în prefața autorului, reprodusă și în versiunea românească a cărții, prima intenție a lui Bennett asupra romanului *Două vieți* o privește pe Constance. Ea oferă tema inițială: ravagiile vârstei asupra fizicului uman, transformarea unei fături atrăgătoare într-o masă somatică informă, destrămarea funcționalității grațioase în grotesc. Ideea introducerii unui destin pax-alel care să sublinieze această teză și totodată să furnizeze elementele unei punctări divergent-contrastive, îi vine autorului mai târziu, când sertește ambiția de a exploata creator supralicitând modelul oferit de Maupassant în romanul său *Une vie*. De: i Sophia ar reprezenta doar elementul de referință, derivat, secundar. Apoi însuși finalul cărții ne-o arată pe Constance biruitoare din confruntarea cu Sophia și cu viața în genere. Deși înfrântă în planul domestic cel mai intim, trebuind să cedeze pe rând în fața extravaganțelor soțului și fiului, în conviețuirea cu Sophia din partea a IV-a a cărții se dovedește a fi mai tenace – impunându-și punctul de vedere, necedând niciodată, menținându-se pe poziții și, în final, supraviețuind surorii mai tinere.

Pe de altă parte, ideea că Sophia este investită cu mai multă greutate se sprijină pe faptul că traiectoria destinului ei exemplifică o evoluție reală, întreaga mișcare a cărții fiind determinată de această evoluție. În fiecare etapă Sophia este expusă experienței, șocurilor și alegerii. Posedând inteligență, frumusețe și un egoism aprig, puternic conturat, Sophia este cea care determină celelalte

personaje să facă jocul dorințelor și aspirațiilor ei. Învățând treptat lecțiile aspre ale experienței, Sophia ajunge să nu mai aibă nevoie de nimeni. Ironia romanului rezidă mai ales în faptul că, ajunsă în Franța, la Paris, Sophia se înmormântează timp de trei decenii în pensiunea pe care o conduce, boicotând prilejurile ce i se oferă de a se rafina și de a se realiza în plan uman. Valorile orășelului de provincie, Bursley, nu se lasă până la urmă subminate de „valorile” pariziene. În afara unor însemne exterioare pur vestimentare, Sophia nu aduce îndărăt la Bursley decât o sumă respectabilă și aerul exotic al altor așezări și convenții. Și totuși cine poate nega că Sophia nu se întoarce victorioasă la Bursley din îndelungatul ei exil, infirmând pronosticurile obștei care îi prevestise ruina și mizeria. În fond, Sophia a avut tăria să evite destinul lui Gerald Scales și s-a întors la Bursley cu fruntea sus și cu mulțumirea de a-și fi hotărât singură calea. Nu trebuie să uităm că Sophia nu avea nici orizontul, nici sensibilitatea și mai ales nici experiența și securitatea materială a lui Lambert Strether din romanul *Ambasadorii* al lui Henry James. Acesta, venit la Paris din Woolett, Massachusetts, suferă șocul produs de colapsul valorilor puritane, realizând condiția sa de provincial mărginit care își irosise în chip nesăbuit virtuali tățile. Apoi nu trebuie să uităm că Sophia nu beneficiază în romanul lui Bennett de poziția pe care o ocupă Strether în romanul lui James. El este conștiința centrală, privilegiată printr-o inteligență și printr-o sensibilitate ieșite din comun. Lambert Strether este nu numai un imens rezervor de impresii, el este cea mai sensibilă placă fotografică. Impresionabilitatea sa este însă pusă la adăpost de poziția sa retrasă, neutră și centrală totodată în raport cu experiența. Strether domină experiența în timp ce Sophia e amenințată să fie dominată de ea. Faptul că Sophia supraviețuiește fără a se deprava,

fără a se degrada iremediabil reprezintă titlul ei de glorie. Valorile puritane și provincialismul ei funciar i-au dat tăria să supraviețuiască în lumea străină și total diferită în care soarta o abandonase fără nici cel mai mic sprijin. Ironia poziției sale este că totuși a trebuit parțial să renunțe la identitate, să se depersonalizeze și chiar să se dezumanizeze. Faptul că printre turiștii care poposesc între zidurile pensiunii ei respectabile, Sophia este tratată drept fosta proprietară, doamna Frensham, este dovada succesului acestei disimulări fortuite. Numai abandonându-se unul atare mimetism, se pare, Sophia a evitat implicările ulterioare! într-o modalitate de viață pentru care nu era deloc pregătită sau în orice caz pentru care nu poseda acumulările lui Strether. Așadar, comparația cu James nu poate să-l pună în umbră pe Bennett. Situațional, ambele cazuri, ale lui Strether și al lui Sophia, sunt strâns și logic motivabile. Diferența rezidă, credem, în faptul că James experimenta asupra naturii romanului și implicit asupra naturii umane și pentru aceasta crea condiții ideale personajului său, în timp ce Bennett, credincios realismului tradițional, se străduia să observe mai exact și să transcrie întâmplări ce purtau în primul rând pecetea autenticului oricât de impur ar fi fost acesta. Strether este globul de cristal al unei conștiințe active ce străjuiește dinamica întrepătrunderii dintre două mentalități; Sophia este mingea de carne și sânge la discreția împrejurărilor și ciocnirilor cu o lume instabilă și plină de neprevăzut. Prin comparație, romanul lui James respiră atmosfera pură a ideilor, impresiilor și sentimentelor distilate, în timp ce romanul lui Bennett se împărtășește din aerul vlăguit al activităților, senzațiilor și trăirilor brute desprinse din vălmășagul experiențelor comune și obișnuite. Romanul jamesian este o ilustrație a unei ipoteze și a unei virtualități; romanul bennettian este

consemnarea unei plauzibilități și a unei evidențe.

Reiese, credem, destul de limpede din cele enumerate mai sus că rolul jucat de Sophia nu este cu nimic mai prejos decât cel deținut de către Constance. Cosmopolitismului uneia i se opune autohtonismul celeilalte, tendinței centrifuge a uneia, tendința centripetă a celeilalte. Și, într-adevăr, dacă ne gândim la consumul nervos și la insecuritatea personajului, la șocurile cu consecințe imediate la care este expusă Sophia de-a lungul întregii sale existențe, nu ne mai poate intriga faptul stingerii ei o clipă mai devreme și nu mai putem resimți această moarte ca pe o înfrângere.

De fapt moartea este o prezență permanentă în roman, în fiecare din cele patru cărți; sub o formă sau alta, natural sau accidental, părăsesc scena o sumă de personaje: John Baines, doamna Baines, mătușa Harriet, Daniel Povey, Rivain, Chirac, tentativa de sinucidere a Mariei Critchlow, Gerald Scales, Sophia, Constance... Rând pe rând un obstacol din calea progresului acțiunii este înlăturat, o nouă etapă străbătută, și încetul cu încetul suntem pregătiți să dăm față cu Marele Necunoscut. În felul acesta moartea capătă o notă familiară, o justificare și un rol, acela de a jalona continuitatea, de a consemna mutabilitatea, caracterul tranzitoriu al prezentului perpetuu al existenței. Romanul debutează cu o sumă de personaje și se încheie cu o sumă de ipersonaje. Am zice că distribuția este în mare aceeași, numai că rolurile au alți titulari. Și de aici o oarecare varietate. Dar la drept vorbind nu este Constance o replică fidelă a mamei sale, doamna Baines? Nu este ea confruntată cu aceeași dilemă? Dar, spre deosebire de mama sa, Constance nu va accepta să se dezhădăcineze la sfârșitul vieții și nu va repeta exilul cvasiforțat la Axe al doamnei Baines. Alte măști, aceeași piesă, numai că istoria nu se repetă niciodată întocmai.

Viața rezervă fiecăruia suficiente ocazii inedite ca să merite să fie trăită și ca povestea ei să merite să fie transmisă.

Și dacă într-adevăr așa stau lucrurile – cititorul având aici ultimul cuvânt – atunci mai curând vom vorbi despre viață în totalitatea săvârșirilor ei, despre povestea bătrânelor femei ca fiind principala preocupare a lui Bennett.

Nu timpul anulator, ci timpul concretizator, nu distanța ce separă evenimentele, ci senzația de continuu, pe care ne-o oferă însumarea lineară a petrecerii lor, stă la temelia concepției lui Bennett. Timpul transformă într-adevăr și își lasă pecetea, dar nu nivelează și nu șterge deosebirile între esențe.

XXX i XI

Constance și Sophia la sfârșitul cărții nu seamănă mai mult între ele decât Constance și Sophia la începutul cărții. E drept, ambele ating un anume prag al vârstei și poartă povara evidentă a bunăstării tradusă în degenerescența țesuturilor și formelor, dar și la începutul cărții ca adolescente nubile ele nu erau mai deosebite, dacă ne gândim doar la tinerețea, vioiciunea și vitalitatea lor trupească. Așadar, timpul ne apare numaj ca mijlocul de a măsura pe parcurs distanța între schimbările survenite. Ceea ce contează într-adevăr este mai curând faptul că aceste

3 – Două vieți, vol. x schimbări sunt sau nu percepute ca atare, conștiința fiind uneori perfect pasul cu existența, din această sincronizare rezultând actul participativ deplin la viață. Rareori, când luciditatea limpezește într-atât turbiditatea trăirilor aievea, făcând ca pentru o clipă conștiința să privească înapoi la calea parcursă, sentimentul nostalgic abia apucă să se înfiripeze, căci emotivitatea nu devine disponibilă prea mult timp

pentru o angajare contemplativă, Viața pulsează mai departe și solicită participarea integrală a emotivității și conștiinței la actele și activitățile momentului. Este drept, Sophia trăiește veșnic cu sentimentul păcatului și a erorii săvârșite, iar în ultima ei confruntare cu experiența, moartea sordidă și degradantă a lui Gerald Scales, are revelația ireversibilității și în același timp a absurdității revoltătoare a îmbătrânirii. Dar să nu uităm că Sophia este într-un permanent conflict cu realitatea, că viziunea sa asupra vieții este călită de lupta cu adversitățile și ca atare judecata sa finală are ceva din asprimea și severitatea ascezei la care a aderat sub imperiul necesității. Și totuși stoicismul ei o scutește de pesimismul sumbru al disperării. În fond, Sophia a dominat vicisitudinile sau s-a adaptat lor, și a făcut aceasta în numele unei nemulțumiri și a unei aspirații, iar mai târziu în numele unei sensibilități și moralități ultragiutate.

În limitele înguste ale revoltei sale atât de circumstanțializate social-istoric, Sophia a reputat totuși o victorie. Numai atacurile succesive de paralizie o pot determina să-și tempereze zelul, copleșind-o în cele din urmă cu negurile neființei. Dacă ne gin* dim însă la Constance, pentru aceasta parvenirea la luciditate este cu totul neesențială. Viața și solicitările cotidianului o acaparează total și o blochează în rutina măruntelor dar vitalelor exercitări casnice. Așa cum o arată și numele, Constance se complace în consecvență; este permanent egală cu sine și se confundă constant cu mediul de obârșie. Accep, tându-și condiția și rolul de continuator și consolidator al tradiției, Constance nu simte nevoia unor abateri de la normele moștenite și de la convențiile înaintașilor. Dimpotrivă, suspectează instinctiv noul, nelăsându-se abătută din făgașul respectabilității. Privind în jur în rarele ei momente de luciditate, ea este cuprinsă

de un sentiment de satisfacție: a trăit, adică s-a bucurat de plăcerile vieții și a îndurat servituțile ei cu aceeași plenitudine a ființării pe care a simțit-o și la cel din preajmă. Instinctul social și cel biologic se confundă în cazul ei și orice necaz sau neîmplinire sunt acceptate în temeiul regăsirii lor la alți membri din sânul aceleiași comunități. Existența devine astfel nu numai acceptabilă, ci și delectabilă prin multitudinea ecourilor, reverberațiilor și reduplicărilor din mediul social. Viața în atari condiții se integrează într-o co-prezență și se împărtășește dintr-o continuitate. Devine act participativ, preluând prelungirile bucuriei sau ale tensiunii din mediu.

Ceea ce vrea să sublinieze Bennett este tocmai compatibilitatea celor două modalități, complementaritatea lor. Și când face acest lucru în *Două vieți*, o face cu acea „atotcuprinzătoare compasiune” – propria sa definire a atitudinii pe care trebuie să o asume romancierul față de realitate. Numai iubind viața și suferind alături de ea poți să o înțelegi fără să o condamni sau chiar să o distrugi. În romanele sale autentice, opere profund realiste, satirizarea este tot atât de departe pe cât este de improbabilă idilizarea sau idealizarea realității. Simțul umorului și al relativității l-au distanțat pe Bennett suficient ca să distingă și să îmbrățișeze contrariile din realitate, dar nu l-au depărtat într-atât încât să nu mai perceapă căldura și omenescul rătăcirilor și scăderilor umane. Față de acestea a manifestat acea compasiune învăluitoare, prezentă numai la sufletele mari și generoase, pentru care comprehensiunea prezentului stă infinit mai presus de discreditarea trecutului sau de puspicionarea viitorului.

ȘTEFAN STOENESCU

TABEL CRONOLOGIC

1867 Arnold Bennett vede lumina zilei la 27 mgi în

Hanley, unul din cele „cinci orașe” ale Comitatului Staffordshire. Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, odată cu revoluția industrială, iau ființă aci primele cuptoare de ars caolinul, îndeletnicire care câștigă teren alături de manufactura postavului. Strămoșii lui Bennett, agricultori la origine, se vor înrola în aceste ocupații semiindustriale reușind cu dârzenia și tenacitatea insuflată de metodism să asigure continuitatea neamului. Părinții viitorului romancier, căsătoriți în 1886, se desprind din această plămadă socio-culturală. La 29 de ani tatăl, Enoch, se apucă de studii juridice deși are o familie numeroasă. Mama, Sarah Ann (născută Longson), face o figură palidă pe lângă soț. Retrasă și surmenată, asaltată de grijile menajului, nu va avea autoritate în fața copiilor. Tatăl, însă, voluntar până la absurd îi va copleși impunându-le felul său de a vedea. Conflictul între autoritatea paternă și instinctul de conservare al personalității fiului va reprezenta mai târziu tema celor mai reușite plămuiți ale scriitorului. Fundalul acestora îl va forma sordidul regiunii „celor cinci orașe” care astăzi constituie laolaltă, concentrația urbană Stock-on-Trent cu aproximativ 250.000 locuitori. Rigiditatea bigotismului metodist va conferi un caracter apăsător atmosferei romanelor regionale ale lui Arnold Bennett.

A doua reformă electorală. Juriul salonului oficial de pictură de la Paris respinge lucrări de Renoir, Monet, Sisley, Cézanne. Karl Marx (1818 - 1883), *Capitalul*, vol. I; Anthony Trollope (1815 - 1882), *Ultima cronică din Barset*, roman ce încheie seria Barsetshire; Ouida (Marie Louise de la Ramée), (1839 - 1908), romancieră prolifică și extrem de populară în epocă. *Sub două drapele*. Giuseppe Verdi (1813 - 1901), *Don Carlos*; Richard Wagner (1813 - 1883), *Maestrii cântăreți*.

1868. Dostoievski (1821 - 1881), *Idiotul*; Robert

Browning (1812 - 1889) începe publicarea monumentalului poem *Inelul și cartea*.

1869. Inaugurarea Canalului de Suez. Dmitri Mendeleev (1834 - 1907) publică lucrarea *Încercare a unui sistem al elementelor*; John Stuart Mill (1806 - 1873), important gânditor empirist-utilitarist victorian, eseul *Subjugarea femeilor*; Matthew Arnold (1822 - 1888), *Cultură și anarhie*, reacție la evenimentele ce au impus adoptarea reformei din 1867; Flaubert (1821 - 1880), *Educația sentimentală*; Lev Tolstoi (1828 - 1910), *Război și Pace*.

1870. Războiul franco-german. Charles Dickens (1812 - 1870) publică *Misterul lui Edioin Drood*, rămas neterminat; poetul și pictorul preraphaelit D.G. Rossetti (1828 - 1882), *Poeme*.

1871. Comuna din Paris. Charles Darwin (1809 - 1882), *Descendența omului*; antropologul comparatist Edward Taylor studiază animismul în lucrarea sa *Cultura primitivă*. Algernon Charles Swinburne (1837 - 1909) publică *Cântece înaintea zorilor*, cel mai important volum de poezie politică de la Shelley și Byron. Verdi compune *Aida*.

1872. George Eliot (1819 - 1880) publică *Middlemarch*, culmea cea mai înaltă a romanului victorian; Lewis Carroll (1832 - 1898), *Prin oglindă*; Samuel Buttler (1835 - 1902), *Erewhon, sau dincolo de munți*; Alfred Teanyson (1809 - 1892) încheie ciclul de poeme epice *Idilele regelui*.

1873. J.S. Mill, *Autobiografie*; Jules Verne (1828 - 1905), *Ocolul pământului în 80 de zile*; Arthur Rimbaud (1854 - 1891), *Un anotimp în infern*; Walter Horatio Pater (1839 - 1894), *Studii de istoria Renașterii*, Biblia estetismului în Anglia victoriană.

1874 Copilul Bennett realizează primul contact cu

literatura de imaginație. *Rățușca cea urâtă* a lui Hans Christian Andersen, consemna mai târziu autorul... „a stârnit în mine melancolia vieții... Stăruie în amintire ca o povestire lungă și întortocheată, plină de aluzii vagi și misterioase: udă de lacrimile lucrurilor...”

Thomas Hardy (1840 - 1928) publică *Departee de mulțimea dezlănțuită*. Claude Monet (1840 - 1926) pictează *Impresie: răsărit de soare*. Modest Mussorgski (1839 - 1881) compune *Boris Godunov*.

1.875. Anglia devine principalul acționar al Companiei Canalului de Suez. Trollope scrie *Felul în care trăim*. 181S. Louis Pasteur (1822 - 1895) infirmă experimental teza generației spontanee. Acusticianul american Alexander Graham Bell (1847 - 1922) inventează telefonul. Se inaugurează în prezența lui Wagner festivalul de la Bayreuth. Herbert Spencer (1820 - 1903) începe publicarea lucrării *Principii de sociologie*. Stéphane Mallarmé (1842 - 1898): *După amiaza unui faun*; Gérard Manley Hopkins (1844 - 1889) scrie marea sa odă *Naufragiul navei „Deutschland”* (publicată în 1918). Auguste Renoir (1841 - 1919) pictează *Nud în soare*. Johannes Brahms (1833 - 1897) compune *Simfonia No. 1*; Edward Grieg (1843 - 1907), muzica la *Peer Gynt*. 1877. Thomas Edison (1847 - 1931) descoperă principiul fonografului. David Hughes (1831 - 1900) inventează microfonul. Lev Tolstoï publică *Ana Karenina*; Emile Zola (1840 - 1902), *Cârciuma*.

1878. Don Marcelin» de Santuola descoperă picturile preistorice din peștera Altamira. Apare lucrarea fundamentală a lui Friedrich Engels (1820 - 1895), *Anti-Q & hring*. Hardy, *întoarcerea băstinașului*. Edgar Degas (1834 - 1912) pictează tabloul *Balerină*.

1879. George Meredith (1828 - 1909) atinge culmea creației sale. În romanul *Egoistul*; Henrik Ibsen (1828 -

1906), *Nora sau Casa păpușilor*.

1830 - 1884 Familia se mută în orășelul uursiem ia numărul 205 de pe Walteiiioo Road. Aici familia avocatului Enoch Bennett va cunoaște prosperitatea și confortul de tip victorian. Biblioteca familiei va număra în curând 1.000 de volume. Arnold și fratele său mai mic, Frank, frecventează „Școala medie” din orășelul Newcastle-under-Lyme. Notele bune obținute îl îndreptățesc să aspire la continuarea studiilor în direcția arhitecturii spre care se simte atras. Tatăl său hotărăște însă ca Arnold să îmbrățișeze cariera juridică. Acesta eșuează încă de la primul examen.

1880. Zola: *Nana și Romanul experimental*.

1881. Henry James (1843 - 1916), *Portretul unei doamne*; Dostoievski, *Frații Karamazov*; Ibsen: *Strigoii*. Paul Cézanne (1839 - 1906), *Autoportret*.

1882. Robert Koch (1843 - 1910) descoperă bacilul tuberculozei.

1883. Friedrich Nietzsche (1844 - 1900) începe publicarea lucrării *Așa grăit-a Zarathustra*; Mihai Eminescu (1850 - 1889), *Poesii*; Guy de Mauipassant (1850 - 1893), *O viață*; Robert Louis Stevenson (1850 - 1894), *Comoara din insulă*; Anton, Bruckner (1824 - 1896), *Simfonia a șaptea*.

1884. A treia reformă electorală. Ia ființă Societatea fabienilor condusă de soții Webb, G.B. Shaw și H.G. Wells, Apare lucrarea lui Engels, *Originea familiei, a proprietăți private și a statului*. Mark Twain (1835 - 1910) publică

Aventurile lui Huckleberry Finn; Joris-Karl Huysmans (1848 - 1907), *în răspăr*; George Moore (1852 - 1933), romanul *Nevasta unui cabotin*.

1885 - 1889 Arnold Bennett devine funcționar fără simbrerie în biroul tatălui său. Dezvoltă o pasiune pentru desen și acuarelă urmând cursurile serale la Institutul

Wedgwood; execută copii după marii maeștri. Ouida și Zola, singurii romancieri citați până la această dată, sunt gustați mai ales pentru scenele erotice. Bennett scrie după *Cârciuma* lui Zola un serial care este însă respins de gazeta locală *The Staffordshire Knot*. Îi sunt totuși acceptate, fără semnătură, o serie de scurte reportaje. Învăță în tărână stenografia în sistemul Pitman. În martie 1889 pleacă la Londra pentru a scăpa de sub tutela părintelui. Aici se angajează ca secretar stenograf într-un birou de avocatură.

1885. Pictorul american James Whistler (1843 - 1903) rostește la Londra celebra *Conferință de la ora zece*, în care reclamă independența totală a artei față de public, natură și societate. Zola publică *Germinal*; Maupassant, *Bel-Ami*. Are loc premiera la Birmingham a oratoriei *Viață și moarte* de Charles Gounod (1818 - 1893).

1886. Apare *Ludwig Feuerbach și sfârșitul filosofiei clasice germane* de Engels. Nietzsche publică *Dincolo de bine și de rău*; Hardy, *Primarul din Casterbridge*; James, *Prințesa Cassamassima*; R.L. Stevenson, *Ciudatul caz al doctorului Jekyll și al domnului Hyde*; Rimbaud, *Iluminările*; George Seurat (1859 - 1891), *Duminica la Grande Jatte*, lucrare specifică divizionismului. Jean Moréas publică *Manifestul simbolist*.

1887. Walter Sickert (1860 - 1942), pictor și critic, impresionist, fundează „Clubul noii arte engleze”. Edmond de Goncourt (1822 - 1896) începe, după moartea fratelui său Jules (1830 - 1870), publicarea fragmentară a *Jurnalului intim*, re«lactat de ei. Verdi, *Othello*; César Frank (1822 - 1890), *Simfonia în re minor*.

1888. Wilde, *Prințul fericit și alte povestiri*; doamna Humphrey Ward (1851 - 1920) publică romanul *Robert Elsemere*. James Ensor (1860 - 1949) pictează *Intrarea lui Christ în Bruxelles*. Ceaikovski (1840 - 1893) compune

Simfonia nr. 5 în mi minor.

1889. Ia ființă din inițiativa lui Engels Internaționala a II-a ffârgul internațional de la Paris are drept simbol Turnul de oțel proiectat de Gustave Eiffel (1832 - 1923). Henry Bergson (1859 - 1941), *Eseu asupra datelor imediate ale conștiinței*; Twain, *Un Yankeu la Curtea regelui Arthur*; Jerome K. Jerome (1859 - 1927) se impune ca umorist cu *Trei într-o barcă* și volumul de eseuri *Gândurile trândave ale unui leneș*. William Butler Yeats (1865 - 1939) debutează cu volumul *Rătăcirile lui Oisín*; Bennett va recunoaște în chiar primele versuri din acest volum timbrul inconfundabil al unei mari sensibilități. Apar *Eseurile fabiene* ale viitorului dramaturg George Bernard Shaw (1856 - 1950); Van Gogh (1853 - 1890) pictează *Noapte înstelată*. Richard Strauss (1864 - 1949) compune poemul simfonic *Moarte și transfigurație*.

1890 Sub influența unui coleg de birou, Bennett devine bibliofil. Compilează un dicționar bibliografic al cărții rare aflate la „British Museum”. Pentru a-și umple singurătatea - înoată, joacă tenis, frecventează concerte și vizitează galerii, ia lecții de franceză și de pian.

Filosoful pragmatic american William James (1842 - 1910), fratele romancierului, publică *Principiile de psihologie*, unde expune teoria fluxului conștiinței care a avut o mare înrâurire asupra romanului experimental (Dorothy Richardson, Joyce, Virginia Woolf). Antropologul James Frazer (1854 - 1941) publică lucrarea *Creanga de aur*, în care îdezbate problemele totemismului și tabu-urilor; Maurice Maeterlink (1862 - 1949), *Pelléas și Melisande*; pictorul norvegian Edward Munch (1863 - 1944) realizează tabloul *Gelozie*.

1891 Bennett se mută în casa de la nr. 5 Victoria Grove din suburbia Chelsea, proprietatea lui Frederiek Marriott în a cărei familie și cerc de prieteni va găsi o

atmosferă culturală efervescentă. Seri de auziții din muzica lui Bach, Glück, Beethoven, Liszt, Saint-Saens și Ceaikovski. Bennett câștigă concursul deschis de revista *Tit-Bits*, pentru cea mai reușită parodie după un roman senzațional de Grant Allen. Întreprinde o lectură sistematică a maeștrilor. Atenția sa se îndreaptă cu precădere spre Maupassant, frații Goncourt și Turgheniev. Scrie nuvele lipsite de valoare artistică pentru diferite reviste, printre care și celebra *The Yellow Book*.

La ființă „Clubul stihuitorilor” („*The Rhymers Club*”), al căror ideal este poezia pură, fundat de W.B. Yeats; printre cei mai de seamă membri: Arthur Symmons, Ernest Dowson și Lionel Johnson. Hardy publică *Tess D’Urberville*; George Gissing (1857 - 1903), *Noua Uliță a Scribilor*, cel mai important roman al său; William Morris (1834 - 1896), *Vești din Utopia*; Ambrose Bierce (1842 - 1914?), *Povestiri cu militari și civili*, Wilde, *Intențiuni* (eseuri) un important document teoretic al estetismului englez, și romanul *Portretul lui Dorian Gray*; Slaaw *Chintesența ibsenismului* (eseuri). Gauguin (1848 - 1903) pleacă în Tahiti, unde pictează în acest an *la Orana Maria*; Henry de Toulouse-Lautrec (1864 - 1901), afișul litografic *Moulin Rouge*.

1892. Arthur Conan Doyle (1859 - 1930), *Aventurile lui Sherlock Holmes*; Rudyard Kipling (1865 - 1936), *Balade de cazarmă*.

1893 Bennett intră în redacția revistei *Woman* (*Femeia*) descoperindu-și vocația de gazetar. Semnează rubrica cărților noi, aici și la alte reviste, printre care prestigioasă *The Academy*, cu profil pur literar. În epoca edwardiană va fi unul din condeiele cele mai ascultate ale criticii de consemnare. Debutază și în calitate de cronicar dramatic.

În Anglia: perioadă de recesiune economică însoțită

de o radicalizare a mișcărilor revendicative muncitorești. Vladimir Ilici Lenta (1870 - 1924) organizează și conduce cercurile marxiste din Petersburg. Arhitectul Victor Horta (1861 - 1947) realizează la Bruxelles „Hotel Tassel” cea mai pură întruchipare a stilului *Art Nouveau*. Verlaine conferențiază la Oxford și Londra. Wilde scrie *Salomea* și *Evantaiul doamnei Windermere*; Francis Herbert Bradley (1846 - 1924) publică *Aparență și realitate*, eseu filosofic care a făcut epocă, influențându-l pe T.S. Eliot. Verdi, *Falstaff*; Ceaikovski, *Simfonia nr. 6 În și minor „Patetica”*; Antonin Dvorălc (1841 - 1904), *Simfonia a 9-a în mi minor „Din Lumea nouă”*.

1894 - 1895 Bennett se decide să se apuce de primul roman. Idealul estetic rămâne în continuare cel francez (Flaubert, frații Goncourt). Richard Larch, protagonistul romanului *Un bărbat din nord* (*A Man From the North*), este și el originar din „regiunea celor cinci orașe”. Editorul John Lane acceptă cartea, dar amână timp de mai mulți ani publicarea ei.

1894. Apare revista *The Yellow Book* care împrumută nunele său decadei a zecea, denumită și galbenă. George Moore publică *Esther Waters*, cel mai reprezentativ roman naturalist din literatura engleză; Kipling, *Cartea Junglei*; Shaw, *Profesiunea doamnei Warren*; Beatrice Potter Webb (1858 - 1943), împreună cu soțul ei Sydney, publică *Istoria tradeunionismului*. Aubrey Beardsley (1872 - 1898) realizează vestitele ilustrații la *Salomea* lui Wilde.

1895. A.S. Papov (1859 - 1906) inventează antena de radia recepție. Frații Auguste și Louis Lumière (1862 - 1954 și 1864 - 1948) inventează cinematograful. Röntgen (1845 - 1923) descoperă razele X. Sidney Webb (1859 - 1947) pune bazele instituției de învățământ „The London School of Economics”. H.G. Wells (1866 - 1946) publică *Mașina timpului*, printre primele lucrări de „science

fiction"; Wilde, *Importanța de-a fi onest*, cea mai înaltă culme a teatrului victorian; Paul Valéry (1871 - 1945) scrie eseul *Introducere la metoda lui Leonardo Da Vinci*. Munch, realizează litografia *Țipătul*; John Singer Sargent (1856 - 1925), pictor american, gel mai căutat portretist al epocii edwardiene, își cristalizează stilul în bine cunoscutul *Portret al lui Graham Robertson*.

1896 încep notările de o viață din *Jurnalul lui Arnold Bennett*. Excesiva atenție dietetică și vestimentară ca și punctualitatea de ipohondru a tabieturilor romancierului dezvăluie o fațetă semnificativă a temperamentului său de observator precaut, minuțios „și exact, preocupat de consistența realismului său.

Marconi (1874 - 1934) patentează, în Anglia, telegrafia fără fir. Alfred C. Northcliffe (1862 - 1922) înființează cotidianul de mare tiraj *Daily Mail*, Hardy, publică *Jude neștiutul*: Shaw, *Nu se știe niciodată*; Anton Cehov (1860 - 1904), *Pescărușid*, Richard Strauss compune poemul simfonic *Așa grăit-a Zarathustra*; Giacomo Puccini (1858 - 1924), *Boema*.

1897 Bennett citește pentru prima oară (la 30 de ani!) *David Copperfield*. Face prima vizită la Paris; închiriază la Londra o casă proprie; începe să scrie teatru ca urmare a experienței acumulate în arta spectacolului: piese de salon sau farse într-lift act. Începe colaborarea de o viață eu Eden Phillipotts, scriitor minor extrem de fecund și întreprinzător.

Vădește ambii ia profesionalizării; urmărește independența materială și eliberarea de servitutea unor ocupații permanente.

Afacerea Dreyfus. Rudolf Diesel (1858 - 1913) inventează motorul care îi poartă numele. Henry Havelock Ellis (1859 - 1939) publică *Studii de psihologie sexuală*, cea mai importantă contribuție edwardiană în domeniul

științelor comportamentului uman. Gissing, *Vârtejul*; Wells, *Omul invizibil*; James, *Ce știa Maisie*; Somerset Maugham (1874 - 1965), *Liza of Lambeth*, roman în formulă naturalistă; Shaw, *Discipolul diavolului*; Ensor, *Măștile și moartea*. Walter Sickert, pictorul cel mai apropiat ca manieră de naturalismul bennettian, realizează cunoscuta pânză *Vechiul Bedford*, înfățișând publicul de la galeria teatrului de music-hall cu același nume; Auguste Rodin (1840 - 1917) sculptează, *Monumentul lui Balzac*. Richard Strauss compune *Don Quijote*; Paul Dukas (1865 - 1935), *Ucenicul vrăjitor*; George Enescu (1881 - 1955), *Poema română*.

1898 Apare romanul lui Bennett *Un bărbat din nord* căruia critica îi face o primire relativ favorabilă. Simultan, publică *Journalism for Women* (*Ziaristica pentru femei*), un manual elaborat pe baza experienței sale de redactor.

Soții Curie izolează radiul. Gheorghe Plehanov (1856 - 1918), *Rolul personalității în istorie*; Joseph Conrad (1857 - 1924), *Negrul de pe „Narcis”*; John Galsworthy (1867 - 1933), *JTocelyn*; Shaw, *Caesar și Cleopatra*.

1899 Bennett se hotărăște să reușească ca autor de seriale; câștigurile sunt substanțiale, dar nu spre profitul integrității artistice. Eforturile de a-și ameliora defectele articulatorii rămân fără rezultat. Lucrează la al doilea roman: *Anna of the Five Towns* (*Ana din regiunea celor cinci orașe*). Modelul l-a constituit romanul lui George Moore, *Nevasta unui cabotin*. Lucrul la acest roman se dovedește mai anevoios, mai ales că, după propria sa mărturisire, făcuse greșeala de a se fi expus lecturilor din Meredith și din doamna Humphrey Ward în loc să se rezume la influența fraților Goncourt.

Izbucnește Războiul burilor (1899 - 1902). James publică *V în st a dificilă*; Frank Norris (1870 - 1902). Mc. Teague; Cehov *Trei surori*; Yeats. *Vântul printre trestii*.

Arthur Symons (1865 - 1945), *Mișcarea simbolistă. În literatură*, carte ce îi va înrâuri pe Yeats și pe Eliot. Cu *Variațiuni pe o temă originală-Enigma*, op. 36, Edward Elgar (1857 - 1934) face ca muzica engleză să renască, după ce dispăruse încă din secolul XVII, odată cu Henry Purceii.

1900 Bennett lucrează la romanul foileton pe tema hotelului de lux. *The Grand Babylon Hotel* este o fantezie pe cât de extravagantă pe atât de caracteristică lumii edwardiene. Scris cu sclipitoare vervă, romanul ocupă un loc de frunte în seria succeselor literaturii de divertisment. Se retrage din redacția revistei *Woman* strămutându-se la țară, în comitatul Bedfordshire, unde achiziționează o mică fermă. Scribe câteva seriale cu tentă autobiografică: *Adevărul despre un autor și cum să devii autor*.

Teoria cuantică a radiației este publicată în Germania de către Max Planck. Are loc zborul primului Zeppelin. Sigmund Freud (1856 - 1939) publică *Interpretarea viselor* - tradusă în engleză în 1913; Joseph Conrad, *Lord Jim*; Wells, romanul *Dragostea și domnul Leurisham*; Galsworthy, *Villa Rubein*; Theodore Dreiser (1871 - 1945), *Sora Carrie*. Picasso se stabilește la Paris. Elgar compune oratoriul *Visul lui Gerontius*; Puccini, *Tosca*; Jan Sibelius (1865 - 1957), *Finlanda*, poem simfonic.

XLVI

1901 Bennett termină *Arma din regiunea celor cinci orașe*, primul roman important al carierei sale. Tratează despre tirania, rigiditatea, închistarea, severitatea paternă; ravagiile pe care le fac acestea în viața oamenilor. Romanul trece aproape neobservat, dar îi câștigă admirația lui Wells și Conrad.

Marconi reușește prima legătură radio între Europa și America. Frank Norris publică *Caracatița*; Kipling, *Kim*; Wells, *Primii oameni pe lună*; Thomas Mann (1875 - 1955),

Casa Buddenbrook; August Strindberg (1849 - 1912), *Dansul morții*. Serghei Rahmaninov (1873 - 1943), compune *Concertul nr. 2 pentru pian și orchestră*; Enescu, *Rapsodia română nr. 1*; compozitorul de origine engleză Frederick Delius (1862 - 1934) compune opera *Un Romeo și Julieta de țară*, după o povestire de Gotfried Keller.

1902 Moare Enoch Bennett, tatăl scriitorului. Agonia ultimelor luni de viață va fi scrupulos redată în romanul *Clayhanger*. Bennett mai scrie două seriale, face ziaristică și începe lucrul la al treilea roman de ținută, *Leonora*.

Rutherford și Soddy publică teoria dezagregării materiei. Apare săptămânalul *The Times Literary Supplement*, tribună de dezbatere a producției de carte în Anglia secolului nostru. Benedetto Croce (1866 - 1952), *Estetica privită ca știință a expresiei și lingvistică generală*. Conrad publică noveleta *Inima întunericului*, capodoperă ce anunță literatura modernistă; Henry James, *Aripile porumbiței*; Cehov, *Unchiul Vania*; Maxim Gorki (1868 - 1936), *Azilul de noapte*; John Masefield (1878 - 1967), *Baladele mării*. Mahler compune *Simfonia nr. 5*; Enescu, *Rapsodia română nr. 2*; Debussy, opera *Pelléas și Melisande*, pe un libret de Maeterlinck.

1903 Arnold Bennett întreprinde o călătorie în Algeria. La 15 martie face prima călătorie la Paris. Reia romanul *Leonora*, în care se prefigurează tema scurgerii necruțătoare și ireversibile a timpului, exploatată ulterior în *Două vieți*.

17 noiembrie. Luând cina în localul „Duvâl” din Rue de Clichy se petrece acel eveniment care va declanșa ideea germinatoare a romanului *Două vieți* (vezi *Cuvântul autorului*, publicat la începutul tălmăcirii romanului de față).

Pavlov (1849 - 1936) face la Madrid comunicarea privind reflexele condiționate. Frații Wright realizează

primul zbor cu aeroplanul în Carolina de Nord. Prima linie de asamblare a automobilelor pentru producția de masă este pusă în funcțiune de Ford, la Detroit. G.E. Moore publică *Principia Ethica*, una dintre cele mai influente lucrări de filosofie ale timpului; H. James, *Ambasadorii*; Butler, *și tu vei fi țărână*; Romain Rolland (1866 - 1944) începe publicarea volumelor din *Jean-Cristophe*; Shaw, *Om și supraom*. Richard Strauss coirmune *Simfonia domestică*; Puccini, *Madame Butterfly*.

1904 Bennett își asigură un venit fix lunar care îl scutește de puzderia colaborărilor mărunte. La Paris îl cunoaște pe tânărul romancier W. Somerset Maugham și se bucură de compania tinerei pictorițe americane Thomasson. împreună cu Eden Phillipotts scrie piesa *A Credit to Human Nature* (*Spre lauda naturii umane*) reintitulată *Christina*. Pentru a reda atmosfera cazinourilor vizitează Monte Carlo. Prietenia cu Wells, realizată mai ales prin corespondență, se consolidează.

John Ambrose Fleming (1849 - 1945) patentează lampa diodică inaugurând era electronicii. Marele fizician Ernest Rutherford (1871 - 1937) publică lucrarea *Radioactivitatea*. Ia ființă la Londra „Gruparea Bloomsbury”, din care fac parte o serie de viitoare personalități ale vieții culturale britanice dintre cele două războaie mondiale: John Maynard Keynes, Lytton Strachey, E.M. Forster, Vanessa Bell, Virginia Stephen și viitorul său soț, Leonard Woolf. La Londra există 11.000 de trăsură, dar numai două taximetre. Apare ultimul roman al lui Henry James, corolarul activității sale de făuritor de ficțiune, *Potirul de aur*; Conrad publică capodopera sa *Nostromo*; Galsworthy. *Insula fariseilor*; Anton Cehov, *I. unda cu vișini*; A.C. Bradley (1851 - 1935), eminent shakespearolog. *Tragedia shakespeariană*. Claude Monet pictează *Nuferii*; Brâncuși se instalează la Paris

1905 După o serie de romane comerciale în foileton Bennett lucrează la al treilea roman din seria *Celor Cinci Orașe. Iubire sacră și profană*, al cărui titlu a fost reluat parodic de romanciera Iris Murdoch în *Mașina de iubire sacră și profană* (1974). Cartea se vrea senzațională, mimând stilul fantezist și melodramatic al lui Ouida. H.G. Wells pune degetul pe rană când constată lipsa de maturitate a autorului care probabil „n-a iubit și n-a plâns niciodată”. Bennett, deși nevoit să recunoască temeinicia criticii lui Wells, îl atacă la rândul-i pentru excesele de ilaritate din *Kipps*.

Albert Einstein (1879 - 1955) formulează teoria mișcării browniene și teoria relativității restrânse. Salonul de toamnă de la Paris: prima expoziție a pictorilor fovi (Matisse, Rouault, Derain ș.a. cărora li se alătură acum Braque, Dufy, Vlaminck). Wells: O *utopie modernă* în care își expune varianta sa a unui program fabian, și romanul *Kipps*; E.M. Forster (1879 - 1970), *Unde îngerii se tem să păsească*; Edith Wharton (1862 - 1932), *Casa veseliei*; Conan Doyle, *Întoarcerea lui Sherlock Holmes*; Edgar Wallace (1875 - 1932) repurtează un imens succes cu *Cei patru oameni dreptă* Shaw, *Maiorul Barbara*. Edward Carpenter (1844 - 1929) marcantă personalitate edwardiană publică poemul *către democrație*, inspirat după Walt Whitman; alături de Haveloefii Ellis, Carpenter a făcut o susținută propagandă pentru eliberarea de prejudecățile moralei filistine. Wilde, *De Profundis*. Picasso realizează tabloul *Familie de saltimbanci*. Richard Strauss compune opera *Salomea* pe testul piesei lui Wilde; Debussy, *Marea, trei schițe simfonice*; Delius, *O mesă a vieții*, bazată pe *Zarathustra* lui Nietzsche; prima audiție, sub bagheta lui Thomas Beacham, a avut loc la 7 iunie 1909; Enescu, *Simfonia nr. 1*; Mahler, *Simfonia nr. 6 „Tragică”*.

1906 În înlie isprăvește lucrul la *Whom God Hath Joined* (*Cei pe care unitu-i-a Domnul*), unul dintre documentele literare cele mai semnificative ale epocii edwardiene: luare de poziție netă a scriitorului în problema inechității legislației engleze asupra divorțului. Se pare că la această dată relativ târzie (Bennett are 39 de ani), se îndrăgostește pentru prima oară. Obiectul pasiunii sale este Eleanor Green, americană, de 18 ani, cu care dintr-o neînțelegere Bennett se consideră logodit; timp de câteva săptămâni, trăiește euforic iluzia căsătoriei, pentru care face pregătiri minuțioase, anunțându-i pe toți cei apropiați.

Constituirea partidului laburist britanic. Aparatul de zbor al lui Traian Vuia (1872 - 1950), brevetat încă din 1903, se desprinde de sol exclusiv prin forța motorului propriu. Primul film în culori prezentat în Anglia. Upton Sinclair (1878 - 1968), *Jungla*; P.G. Woodhouse (n, 1881), scriitor umorist, creator de atmosferă edwardiană, publică *Dragoste printre pui*; Galsworthy, *Bogătașul*, primul și cel mai realizat roman din seria *Forsyte Saga*; dramaturgul James Bârne (1860 - 1937), fantezia pentru copii *Peter Pan în parcul Kensington*, ilustrată de Arthur Rackham; Walter de la Mare (1873 - 1956), *Poeme*; Gilbert Keith Chesterton (1874 - 1936), strălucit om de litere edwardian, publică monografia *Dickens*; William Areber (1856 - 1924) influent critic dramatic, campion al modernismului, realizează traducerea integrală a operelor lui Ibsen. Henri Matisse (1869 - 1956), pictează *Bucuria vieții*, capodopera fauvismului; Râul Dufy (1877 - 1953), *Stradă pavoazătă*. Mahler compune *Simfonia nr. 7*; Ralph Vaughan Williams (1872 - 1958), *Rapsodia Norfolk nr. 1 pentru orchestră*; Arnold Schoenberg (1874 - 1951), *Simfonia de cameră nr. 1*.

1907 La 4 iulie Arnold Bennett. Se căsătorește cu

Marguerite Soulie de origine franceză (născută în 1874). Se va afla alături de Marguerite în cei mai productivi ani ai carierei sale. Nepotrivirile și incompatibilitățile dintre cei doi vor duce treptat dar sigur spre o ruptură. Se inițiază și curând dobândește o mare competență în scrierea caligrafică rapidă. Citește avid din Goethe, Epictet, Pascal, Emerson, Taine, Herbert Spencer, Marc Aureliu; exersează asiduu la pian; își încearcă îndemânarea la compunerea versurilor; invită la sine și se întreține îndelung cu o serie de prieteni apropiați sosiți din Anglia, și toate acestea, cu o lipsă proverbială de tact, în primele luni ce au urmat căsătoriei. Tetuși ceea ce îl va reclama integral, peste numai câteva luni, va fi elaborarea capodoperei *Două vieți*, roman pe care îl anunță dinainte editorului său ca fiind cartea vieții sale, cu indicarea precisă a dimensiunilor (200.000 cuvinte), a datelor de început (8 octombrie 1907) și de încheiere (30 august 1908) ale scrierii, parametri cărora li s-a conformat întocmai. Pentru a-și atinge țelul, Bennett și-a organizat minuțios timpul dedicând zilnic trei ore (între 9, 30 și 12, 30 a.m.) lucrului la roman.

Kipling primește Premiul Nobel pentru literatură. W. James publică *Pragmatismul*; Galsworthy, *Domeniul*; dramaturgul irlandez John Millington Synge (1871 - 1909), *Năzdrăvanul occidentului*. James Joyce (1882 - 1941) debutează cu un volum de poezii lirice, *Muzică de cameră*. Edmund Gosse (1849 - 1928) publică studiul monografic *Ibsen*; Henry Adams (1838 - 1918), *Educația lui Henry Adams*; lucrarea va deveni celebră odată cu ediția din 1918. Henri Rousseau-Vameșul (1844 - 1910) pictează *Îmblânzitorul de șerpi*; Picasso, *Domnișoarele din Avignon*, tablou ce marchează o cotitură în istoria picturii anunțând cubismul; pictorul englez William Opren (1878 - 1931), *O familie din Bloomsbury*. Constantin Brâncuși (1876 - 1957) începe *Rugăciunea*, expusă la Paris în martie 1910, la

Salonul independenților. Mahler compune *Simfonia nr. 8*, „a celor o mie de voci”.

1908 An de vârf al creației lui Bennett; își scrie capodopera, *Două vieți*. Întors din Franța se avântă într-o serie de scrieri ocazionale vizând numai realizări de ordin pecuniar. Totuși la această dată, în plin elan creator, romancierul nu produce nimic anost sau lipsit de viață. Scrie: *Buried Alive (îngropați de vii)* carte de un comic irezistibil. Începe colaborarea la revista *The New Age*, unde va publica suita de eseuri *Cum să trăiești douăzeci și patru de ore pe zi*. În același periodic, sub pseudonimul Jacob Tonson, semnează rubrica cărților noi, dezlănțuind, a-și cu ineisivitate spiritul critic și talentul polemic. Revine în Franța. În noua sa vilă de la Fontainebleau, unde va continua să lucreze la *Două vieți*, în ritmul de 10.000 cuvinte săptămânal și, fapt temerar, va reciti *o viață* a lui Maupassant; cartea însă nu-l mai satisface. Pătrunde tot mai mult în cercurile artistice franceze. Printre prietenii pe care le leagă acum se numără și cea cu Maurice Ravel. Între primele două părți ale romanului și următoarele două intervine o pauză de două săptămâni. Lucrul la cartea a III-a, cea mai dificilă, este reluat în ziua în care Bennett împlinea 41 de ani. La mijlocul lui iulie și acest al treilea sfert este gata; începe imediat lucrul la Cartea a IV-a pe care o intitulează simbolic *Ce este viam*. O isprăvește într-o zi de duminică, la 30 august. În octombrie cunoscuta casă de editură „Chapman and Hall” lansează cartea. H.G. Wells scrie: „O carte mare și la propriu și la figurat... suntem mulțumiți de Bennett al nostru... Avem numai doi romancieri contemporani de marcă sub 50 de ani”. Editorul George Doran publică cartea în America dobândind stima cititorilor și succes financiar.

Rutherford primește Premiul Nobei pentru fizică. Ezra Pound (1885 - 1972) se stabilește la Londra unde, în

colaborare cu T.E. Hulme, lansează imagismul. Jacob Epstein (1880 - 1959) realizează sculpturile de la British Medical Council Building de pe Ștrand. V.I. Lenin scrie lucrarea sa filosofică fundamentală, *Materialism și empiriocriticism*; Anatole France, *Insula pinguinilor*. Kenneth Grahame (1859 - 1932), *Vântul printre sălcii*, una dintre cele mai izbutite povestiri animaliere pentru copii; Maeterline-k. *Pasărea albastră*. Brâncuși realizează *Cumințenia pământului*. Georges Braque (1881 - 1963) pictează *Marele nud*. Mahler, compune

Simfonia Cântecul pământului pentru tenor, contralto și orchestră; Elgar, *Simfonia nr. 1*; Anton Webern (1883 - 1945), *Passacaglia pentru orchestră*.

1909 Se joacă la „Aldwych Theatre” din Londra piesa lui Bennett *Ce dorește publicul*, o satiră la adresa noii gazetării ieftine promovată de Lordul Northcliffe. Scrie cel mai izbutit roman comic al său, *The Card (Năzdrăvanul)* demonstrând că nu trecuse încă de zenitul resurselor sale creatoare. Ies la iveală tot mai frecvent neînțelegerile cu soția sa. Plănuiește o trilogie - însumând 400.000 cuvinte - plasată tot în „regiunea celor cinci orașe”. În acest scop se documentează asupra istoricului industriilor ceramice și alcătuiește o listă a principalelor evenimente sociale, politice și artistice dintre 1872 și 1882, limitele temporale ale trilogiei.

25 iulie, Senzaționala traversare a lui Bleriot într-un aparat de zbor a Canalului Mânecii. F.T. Marinetti (1876 - 1944) publică *Manifestul futurist*. Serghei Deaghilev (1872 - 1929) dă prima reprezentație la Paris cu baletul ruse. Arhitectul american Frank Lloyd Wright (1869 - 1959) realizează celebra *Robie House*. Beatrice Webb devine co-autoarea celui mai răsunător document oficial din epoca edwardiană, *Raportul minoritar al comisiei pentru legea săracilor*. Wells publică *Tono-Bungay* și *Ann Veronica*;

Galsworthy, *Fraternitate*; Florence Barclay (1862 - 1921) romanul de succes, *Mătăniile*; Gertrude Stein (1874 - 1946), *Picasso*. Augustus John (1878 - 1961) pictează importantul studiu de portret, *Robin*; Braque, *Castelul de la Roche-Guyon*; William Opren, *Omagiu lui Manet*.

1910 La 5 ianuarie, într-o încăpere a hotelului „Royal York” din Brighton Bennett începe lucrul la *Clayhanger*, primul roman al trilogiei cu același titlu. *Clayhanger* este neîndoios cea de a doua capodoperă a sa.

Winston Churchill (1874 - 1965), ministrul de interne în cabinetul liberal al lui Asquith, inițiază o reformă a penitenciarelor în urma dezvăluirilor făcute de Galsworthy în piesa sa *Dreptate*. Ziarul *Daily Matt* acordă un premiu de zece mii de lire pentru un zbor între Manchester și Londra. Aurel Vlaicu (1882 - 1913) pilotează primul avion conceput și construit de el. Peste 100.000 autovehicule înregistrate la Londra (5.000 de trăsură și 6.300 taxiuri). Roger Fry (1866 - 1934), însemnat critic de artă, organizează la Galeriile Grafton din Londra prima expoziție a postimpresioniștilor. Bertrand Russell (1872 - 1970) publică, împreună cu filosoful și matematicianul Alfred North Whitehead *Principia Matematica* (1910 - 1913), unul din monumentele gândirii edwardiene; Henri Coandă (1886 - 1972) proiectează și realizează primul avion cu reacție. Forster, *Howarcis End*; Wells, *Noul Machiavelli*, *Povestea domnului Polly*; Galsworthy, *Dreptate* (piesă); Harley Granville-Barker (1877 - 1946), renumit pentru montarea modernă a teatrului shakespearian, pune în scenă cea mai izbutită piesă proprie, *Casa din Madras*.

1911 Apare *Hilda Lessways*, al doilea volum al trilogiei *Clayhanger*. Spre sfârșitul anului, Arnold Bennett vizitează timp de șase săptămâni Statele Unite, unde i se face o primire triumfală. Întors acasă publică volumul de

impresii *Yonr United States (Statele Voastre Unite)*; fără să asalteze instituțiile și moravurile americane, cum o făcuse odinioară Dicens, Bennett își îngăduie suficiente comentarii și critici subtil-ironice, subminându-și simpatiile câștigate în această țară.

Conrad: *Sub privirile occidentului*; Galsworthy, *Patriclanul*; Wharton, *Ethan Forme*; apare romanul *Dl. Perrin și dl. Trail* de Hugh Walpole (1884 - 1941), apreciat scriitor edwardian; debutează romancierul David Herbert Lawrence (1885 - 1930), cu *Păunul alb*; Katherine Mansfield (1888 - 1923), remarcabila povestitoare, formată la școala lui Cehov își face debutul cu volumul *Într-un pension german*; Stephen Leacock, cunoscut umorist canadian (1869 - 1944), publică *Romane fără noimă*; Spencer F. Gore (1878 - 1914), *Gauguin și connaisseurs*. Brâncuși sculptează *Măiastra*. Fernand Léger (1881 - 1955) pictează *Cununia*; Epstein sculptează memorialul Wilde. Stravinsky creează (188? - 1971), Petrușka, balet într-un act, coregrafia de Mihai Fokin % Elgar compune *Simfonia nr. 2*.

1912 Una dintre piesele scrise de Bennett, *Millestones (Jaloane)*, prescurtată și adaptată de Knoblock, se joacă cu mult succes la „Royalty Theatre” din Londra. Pleacă la Cannes spre a lucra în liniște la onorarea câtorva contracte americane. Aici îi cunoaște pe Gide și pe Larbaud. Scrie o continuare la *The Card* (1908): romanul *The Regent*, în care acțiunea se petrece la New York. Drepturile de autor substanțiale din acest an îi dau posibilitatea să achiziționeze în comitatul Essex o vilă stil Queen Anne (începutul sec. al XVIII-lea), un automobil tip „Lanchester” și yachtul olandez „Velsa”. își permite de asemenea angajarea unei secretare permanente, în persoana lui Winifried Neremey, care îl va sluji cu devotament până la sfârșitul vieții.

Shaw publică *Pygmalion*; Dreiser, *Financiarul*. Debutază Isaac Rosenberg (1890 - 1918), una din marile speranțe ale poeziei engleze, cu volumul *Noapte și zi*; Apollinaire publică articolul *începuturile cubismului*; Gleizers și Metzinger, eseul *Cubismul*; Umberto Boccioni (1882 - 1916), *Manifestul tehnic al sculpturii futuriste*; Wassily Kandinsky (1866 - 1944), *eseul Despre spiritualul în artă*. Braque pictează Violoncelul; Juan Gris, Lavaboul; «Boccioni, Desfășurarea unei sticle în spațiu. *Delius compune poemele simfonice pentru orchestră*: Auzind cucul prima oară primăvara și Noapte de vară pe râu.

1913 Bennett realizează o croazieră la borciui yachtuii său de-a lungul coastelor Franței și Italiei, de la Marsilia la Neapole; Marguerite urmează același itinerar în automobil.

Niels Bohr își tipărește modelul atomic evidențiind structura electronică a materiei. Robert Bridges devine poet laureat al Angliei. Conrad publică *Șansa*; D.H. Lawrence, *Fii și îndrăgostiți*; Galsworthy, *Floarea întunecată*. Marcel Proust (1871 - 1922) începe publicarea seriei de romane *în căutarea timpului pierdut*; Robert Frost (1874 - 1963) debutează cu volumul *Voința unui băiat*; T.H. Hulme scrie eseul *Romantism și clasicism* (publicat, postum, în 1924). Max Beerbohm (1872 - 1956), celebru eseist și caricaturist edwardian, publică *Cincizeci de caricaturi*, printre care și pe cea a lui Bennett. Vaughan Williams compune o *simfonie londoneză*; Stravinsky, baletul *Sărbătoarea primăverii*, coregrafia de Nijinsiti; Max Reger (1873 - 1916), *Patru poeme simfonice pentru orchestră după Bocklin*.

1914 Bennett se îmbarcă la Dover pentru o nouă croazieră pe Mediterana, dar izbucnirea războiului îl determină să se întoarcă în Anglia. Moare mama sa, Sarah Bennett.

Percy Wyndham Lewis (1884 - 1957) editează împreună cu Pound revista *Blast*, organ al vorticismului. Apare volumul *Des imagistes: An Anthology*, editat de Pound. Joyce publică *Oameni din Dublin*; Dreiser, *Titanul*; André Gide (1869 - 1951) *Pivnițele Vaticanului*; Saki (Hector Hugh Munro) (1870 - 1916), eminent stilist, publică culegerea de schițe *Bestiile*; apare primul roman proletar din literatura engleză. *Filantropii cu pantaloni zdrențuiți* de Robert Tressell (Robert Noonan, 1870 - 1911); Baring scrie o *schită a literaturii ruse*; Clive Bell (n. 1884), *Arta*. Juan Gris pictează *Ceștile de ceai*; Gino Severini, *Tren albastru* / Kasimir Malevici (1878 - 1935), *Compoziție suprematistă (Aeroplan în zbor)*; Raymond Duchamp-Villon (1876 - 1918) realizează sculptura cinetică în bronz *Calul*; Epstein Sculptura *Perforarea stâncii*. Enescu compune *Simfonia nr. 2* ț Reger, *Variațiuni și fugă pentru orchestră pe o temă de Mozart*.

1915 Cedând pledoariei soților Webb, Bennett se alătură redacției ziarului *The New Statesman*. Vizitează în noua sa calitate tranșeele frontului de la Ypres. Continuă lucrul început la *These Twain (Aceștia doi)*, cel de al treilea roman al trilogiei *Clayhanger*. Tema romanului: eșecul unei căsnicii dintre un bărbat nesenzual și o femeie senzuală. Cu *These Twain* secătuiește principalul filon de inspirație autentică al operei bennettiene. Relațiile cuplului Bennett sunt acum extrem de încordate, comunicarea nemulțumirilor sale către Marguerite asumând forma scrisorilor expediate cu poșta sau lăsate prin casă. Soții Bennett se hotărăsc să adopte un copil în persoana lui Richard, fiul, în vârstă de 15 ani, al fratelui lui Arnold Bennett, Frank. Cei câțiva ani petrecuți de Richard sub acoperișul unchiului său n-au avut urmările scontate de niciuna din părți. S-au spulberat astfel și ultimele șanse de a reface armonia în căminul scriitorului. Acesta a

manifestat totuși o preocupare paternă față de fiul adoptiv, asigurându-i o educație universitară la Cambridge. La rândul său Richard a menținut strânse relații cu unchiul său, mai ales în ultima parte a vieții romancierului.

Manifestul suprematismului este elaborat de Kasimir Malevici în colaborare cu Vladimir Maiakovski. T.S. Eliot (1888 - 1965) se stabilește în Anglia. Conrad publică *Victorie*; D.H. Lawrence, *Curcubeul*; Maugham, *Robie*; Dreiser, „*Geniul*”; apare romanul lui Dorothy Richardson (1877 - 1957), *Acoperișuri ascuțite*, primul din seria de douăsprezece (1915 - 1938), intitulată *Pelerinaj*; Edgar Lee Masters (1869 - 1950) scrie *Antologia Spoon-River*. Richard Strauss compune *Simfonia Alpilor*; Reger, *Variațiuni și fugă pentru orchestră pe o temă de Beethoven*; Charles Ives, *Sonata nr. 2 pentru pian „Concord Mass.: 1840 - 60”*.

1916 Stabilește legături strânse cu mai toate personalitățile edwardiene. Revine la Londra închinând două mici apartamente, pentru sine și pentru Marguerite, cu care conviețuiește acum cu totul sporadic.

Lenin, *Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului*. Einstein formulează teoria relativității generalizate, în cafeneaua „Voltaire” din Zürich ia ființă mișcarea dadaistă. Joyce, publică *Portret al artistului în tinerețe*; Carl Sandburg (1878 - 1967), *Poeme din Chicago*; Edith Sitwell (1887 - 1964) începe editarea antologiei anuale de poezie modernistă *Wheels (Roți)*; Edward Pease (1857 - 1955), secretar general al Societății fabienilor între 1889 și 1914, publică *Istoriile Societății fabienilor*

1917 Publică romanul *The Pretty Lady (Doamna drăguță)* relatând aventurile în Londra ale unei, femei de moravuri ușoare venită din Franța.

Pict Mondrian (1872 - 1944) și Theo Van Doesburg (1883 - 1931) fundează gruparea „*De Stijl*”. Shaw, *Casa*

inimilor sfărâmate; Apollinaire, *Mamelele lui Tiresias*; Valéry, *Tânăra parcă*; Yeats, *Lebedele sălbatice la Coole*; T.S. Eliot debutează cu volumul de versuri *Prufrock și alte observații*. Braque pictează *Ghitaristul* și publică *Gânduri despre pictură*. Ravel, *Mormântul lui Couperin*: Serghei Prokofiev (1891 - 1953), *Simfonia clasică*

1918 Lordul Beaverbrook, ministrul informațiilor, îl numește pe Bennett director al propagandei la acest minister. În această perioadă se dedică exclusiv publicisticii și teatrului.

A patra și ultima reformă parlamentară: femeile dobândesc drepturi electorale. Apare lucrarea lui Lenin, *Statul și revoluția*. Încep să apară volumele lucrării *Declinul occidentului* de Oswald Spengler (1880 - 1936). Havelock Ellis, *Drepturile erotice ale femeilor*. Ia ființă „Compania Teatrului Liric” de la Hamersmith, Londra, al cărei președinte este Bennett. Compania a fost una din cele mai strălucite instituții teatrale londoneze ale deceniului următor. Romanciera americană Willa Cather (1873 - 1947) publică *Antonia mea*. Apare primul volum din celebrele traduceri din poezia chineză și japoneză ale lui Arthur David Waley (1889 - 1966). kytton Strachey (1880 - 1932), critic și biograf, publică volumul *Victorienii de seamă*; Eric Satie (1866 - 1925), drama simfonică *Socrate*.

1919 însoțit de romancierul Frank Swinnerton pleacă într-o vacanță în Portugalia, relatată în scrisorile adresate lui Richard.

Ia ființă Internaționala a III-a. Economistul John Maynard Keynes (1883 - 1946) publică studiul *Consecințele economice ale păcii*. Rutherford realizează prima reacție nucleară. Walter Gropius (1883 - 1969) fundează la Weimar vestita școală de arhitectură modernă „Bauhaus”; Gide publică *Simfonia pastorală*; Maugham,

Luna și doi bani jumate; Sherwood Anderson (1876 - 1914), *Winesburg, Ohio*. Brâncuși sculptează *D-ra Pogany* II. Elgar compune *Concertul pentru violoncel și orchestră*; Delius, *Recviem pentru soliști, cor, și orchestră în memoria tuturor soldaților tineri căzuți în război*; Enescu, *Simfonia nr. 3*; Manuel de Falia (1876 - 1946) amplifică la insistențele lui Deaghilev partitura baletului *Tricornul*; prima reprezentație are loc la Londra la 22 iulie, decoruri și costume de Picasso, inspirate după Goya.

1920 Bennett: piesele *The Bright Island* (*Insula strălucitoare*) și *The Love Match* (*Căsătoria din dragoste*). Începe lucrul la romanul *Mr. Prohcu-k* și la *Rochia de nuntă*, un scenariu de film.

Întemeierea Ligii Națiunilor. Galsworthy publică *Încătușați de lege* (al doilea volum din *Forsyte Saga*); Sinclair Lewis (1885 - 1951), *Strada Mare*; Liviu Rebreanu (1885 - 1944), *Ion*. Eugene O'Neill (1888 - 1953), *Dincolo de orizont*. Apar postum poemele de război ale lui Wilfried Owen (1893 - 1918); André Breton și Philippe Soupault (n. 1897) publică primul volum de poezie suprarealistă, *Câmpurile magnetice*; T.S. Eliot debutează în critică cu volumul *Pădurea sacră*; Roger Fry, *Viziune și structură*, importantă culegere de eseuri de artă; Janneret (Le Corbusier) și Oze ifart publică eseul *Purismul*; H.G. Wells, *O schiță a istoriei*. Brâncuși sculptează *Nou-născutul*. Ravel compune *Valsul*.

1921 Scrie pentru revista *Ștrand* serialul *cum să profităm de viață* subiect pe care, după propriile sale mărturisiri, îl stăpânea „în proporție de 1/2 nimic”. Relațiile

LXII conjugale iau o întorsătură dramatică când Bennett descoperă că fusese transformat în „soț de complezență” de un prieten al său și al Margueritei, un francez cu douăzeci de ani mai tânăr, pe nume Legros.

Ruptura definitivă acum se reglementează printr-o separare legalizată într-un mod ruinător pentru scriitor. Pleacă într-o croazieră pe Mediterana și scrie romanul *Lilian*, povestea iubirii pline de devotament a unei tinere frumoase pentru un bărbat încărunit de ani și năpăstuit de soartă.

Independența Irlandei. Istoricul literar Herbert Grierson publică antologia *Poezii metafizici* care va trezi interesul pentru secolul XVII dând un impuls și mișcării moderniste} Ludwig Wittgenstein (1889 - 1951), *Tractatus logico-philosophicus*; Galsworthy, *De închiriat* (al treilea volum din *Forsythe Saga*); D.H. Lawrence, *Femei îndrăgostite*; John Dos Passos (n. 1896), *Trei soldați*; Aldous Huxley (1894 - 1963) romanul *Galben de crom*; Shaw, înapoi la Matusalem O'Neill, *împăratul Jones*; Strachey, *Regina Victoria*; Percy Lubbock (1879 - 1965), *Aria romanului*, eseu teoretic influențat de tehnica romanului în formulă jamesiană; D.H. Lawrence scrie eseu *Psihanaliza și inconștientul*. Picasso pictează *Trei muzicieni*, operă de culme și de sinteză a cubismului; Brâncuși sculptează *Adam și Eva*; Vaughan Williams compune *o simfonie pastorală*; Alban Berg (1885 - 1935), opera *Wozzeck*, pe un libret după drama lui Georg Büchner.

1922 Bennett atinge apogeul gloriei sale» mondene; este văzut pretutindeni în compania contemporanilor iluștri. Întors de la Cannes în februarie, se duce la Liverpool să asiste la montarea piesei sale *Trup și suflet*. Acolo n cunoaște pe viitoarea sa prietenă și

LXIII

tovarășă de viață, tânăra actriță Dorothy Cheston, care interpreta unul din rolurile principale. Curând amândoi își dau seama de sentimentale ce se înfiripau între ei. Bennett însă nu este în măsură să obțină divorțul.

Idila se prelungește cu o călătorie la Paris. Frumoasă, talentată, cultivată, sensibilă și inteligentă, Dorothy aduce în viața scriitorului acea împlinire calmă și desăvârșită, capabilă să-i limpezească viziunea și să-i stârnească creativitatea. Ca odinioară - în 1908 - în tovărășia lui Marguerite - geniul bennettian se regăsește gata să plăsmuiască și să se întruchipeze.

Moment de o deosebită însemnătate pentru lumea literelor anglo-saxone: apar capodoperele moderniste în poezie și roman: *Țara pustie* de T.S. Eliot și *Ulysses* de James Joyce. Galsworthy reunește părțile ciclului trimitiei Forsyte într-un singur volum; Romain Rolland începe publicarea romanului *Inimă vrăjită*; Rebrenu, *Pădurea spânzuraților*; Sinclair Lewis, *Babbitt*; Roger Martin du Gard (1881 - 1958) începe publicarea romanului fluviu *Familia Thibault*; Virginia Woolf (1882 - 1941) dă primul ei roman în formulă modernă, *Camera lui Iacob*; Scott Fitzgerald (1896 - 1940), *Cei minări și blestemați*; Conan Doyle, *Câinele din Baskerville*. O'Neill, *Anna Cristie* și *Maimuța păroasă*.

1923 În toamnă Bennett uimește și surprinde în plină epocă modernistă printr-o carte de virtuozitate, scrisă cu cea mai desăvârșită stăpânire a mijloacelor expresive: *Riceyman Steps (Treptele lui Riceyman)* despre care George Moore, maestrul său de odinioară, ar fi declarat, conform *Jurnalului* lui Bennett: „N-are nicio calitate romantică. Totuși captivează. Un librar traversează strada ca să se însoare - asta-i tot. E cutremurător când îți dai seama că sute

LXIV;

(ar fi trebuit să spună milioane) își trăiesc viața astfel. Cartea este alcătuită toată numai din FAPTE (a subliniat acest cuvânt de mai multe ori) și-atât”. Bennett este din nou invadat de a-tot-cuprinzătoarea compasiune

sub imperiul căreia a dat la iveală *Două vieți* și *Clayhanger*. Romanul – singurul din întreaga carieră a lui Bennett, de altfel, a fost încununat cu premiul „Tait Black”.

Yeats primește Premiul Nobel pentru literatură. D. H. Lawrence se afirmă în critică prin importantul volum *Studii de literatură clasică americană*. Martin Buber (1878 – 1965, publică *Eu și tu*; P.G. Woodhouse, *Inimitabilul Jeeves*; Aldous Huxley, *Dans grotesc*; Edgar Wallace, *Arcașul verde*; Shaw, *Sfânta Ioana*; D.H. Lawrence, *Păsări, animale și flori* (poezii); Rainer Maria Rilke (1875 – 1926), *Sonetele către Orfeu, Elegiile duineze*; Wallace Stevens (1879 – 1955), *Harmonium*; E.E. Cummings (1894 – 1962), *Lalele și hornuri*.

1924 Anul confruntării cu tânăra generație de romancieri. Reproșându-le lipsa de discernământ și selectivitate în construirea personajelor, Bennett se pomeneste el însuși ținta atacurilor venite de pe pozițiile esteticii noi a Grupării de la Bloomsbury, în persoana Virginiei Woolf. Totuși anul 1924 reprezintă unul dintre cei mai fericiți din viața autorului. Alături de Dorothy, cutreieră Europa și timp de o lună” de zile încheiată își îngăduie o vacanță în Italia – singura în viață, atât de lungă, după mărturisirile sale. Aici cei doi își aparțin împlinind o iubire care nu va păli ci, dimpotrivă, se va adânci cu trecerea ultimilor ani de viață ai romancierului – Breton, *Manifestul suprarealismului* (redactat împreună cu Philippe Soupault), Virginia Woolf ține la Cambridge

LXV

conferința programatică *Domnul Bennett și doamna Brown*; Galsworthy publică *Maimuța albă*; Forster, *O călătorie în India*; Thomas Mann, *Muntele vrăjit*; apare volumul de povestiri în *Our Time* de Ernest Hemingway (1890 – 1961); Ford Madox Ford realizează primul roman *Unii nu* din tetralogia *Tietjens*, cunoscută și sub titlul

generic *Sfârșitul parăzii*. Sean O'Casey (1880 - 1964), se afirmă cu piesa *Juno și păunul*; Maugham publică piesa *Pâini și pești*; T.S. Eliot volumul de critică iconoclastică *Pe urnele unor zei ciudați*; Ivor Armstrong Richards, *Principii de critică literară*. Brâncuși sculptează *Pasăre în văzduh*. Ottorino Respighi (1879 - 1936) compune *Pimi din Roma*; Georgo Gershwin (1898 - 1937), *Rhapsody în Blue pentru pian și orchestră*.

1925 ITN an de pregătiri pentru copilul pe care îl așteaptă de la Dorothy și pentru romanul său politic în care avea să se folosească de experiența acumulată în anii războiului.

Apare postum, în U.R.S.S., lucrarea lui Engels, *Dialectica naturii*. Cineastul Serghei Eisenstein (1898 - 1948) realizează filmul *Crucișătorul Potemkin*. Gide publică *Falsificatorii de bani*; Virginia Woolf, *Doamna Dalloivay*; Sinclair Lewis, *Arrowsmith*; Dos Passos, *Manhattan Transfer*; Dreiser, *Tragedia americană*; Fitzgerald, *Marele Gatsby*; Ford, *Nu mai sunt parazi* (al doilea roman al tetralogiei *Tietjens*); Franz Kafka (1883 - 1924), *Procesul*; O'Neill, *Patima de sub ulmi*; T.S. Klot, *Oamenii găunoși* (versuri); Yeats, *O viziune* (eseuri); José Ortega Y. Gasset (1883 - 1955), *Dezumanizarea artei*.

1926 Bennett publică *Lord Raingo*, socotit unul din cele mai izbutite romane politice din literatura engleză.

LXVI

Printre personalitățile reale întruchipate se numără și Winston Churehill care, deși zugrăvit fără simpatie, îl felicită pe autor pentru realizare. Romanul abordează tema puterii, a iubirii în amurgul vieții și al presentimentului morții. Realismul matur al prezentărilor atestă încă odată forța evocatoare a romancierului. La 13 aprilie se naște fiica sa, Virginia. Din nou Marguerite refuză să intenteze proces de divorț. Bennett se arată neliniștit de valul de

revendicări ce culminează cu greva generală, dezvăluindu-și, cu acest prilej, limitele socialismului său de tentă reformistfabiană. În ziarul *Evening Standard*, Bennett inaugurează o influentă rubrică de recenzii. Printre cărțile lansate de el în Anglia se prenumără *Podul de la San Luis Rey* de Thornton Wilder. Răspunde prin contraatacuri criticilor formulate de Virginia Woolf.

Galsworthy publică *Lingura de argint*; Wells, *Lumea lui William*. Clissold; D.H. Lawrence, *Șarpele cu pene*; O'Casey, *Plugul xi stelele*; Kafka, *Castelul*; Ernest Hemingway, *Fiesta*; Ford, *Se putea ridica îi i om* (al treilea roman al tetralogiei *Tietjens*); A.A. Măine (1882 - 1967) scrie încântătoarea carte pentru copii *Winnie ursulețul*; O'Neill, *Marele zeu Brown*; Croce, *Estetica în nuce*. Herbert îthead (1893 - 1970), cunoscut filosof al artei, publică lucrarea *Rațiunea și romantismul*. Sibelius, *Tapiola*, poem simfonic. Bela Bartók (1881 - 1945) compune *Concertul nr. 1 pentru pian și orchestră*; Dmitri Șostakovici (n. 1P06), *Simfonia nr. 1 în fa major*.

1927 Petrece cu Dorothy și cu soții Huxley primele luni ale anului la Cortina. Lucrează la romanul *Accidentul* (relatarea unei deraiări de tren în Franța) a cărui acțiune se petrece în intervalul a 24 de ore. Face o

LXVII

Îndelungată croazieră din Sicilia la Constantinopol. Primește onorarii nemaiauzite pentru colaborările sale publicistice, din Anglia și America. Susține că scrie mai inspirat dacă se abandonează ore în șir contemplării capodoperelor din galerii și muzee. Are loc premiera versiunii teatrale a romanului său Mr. *Prohack*; în rolul titular debutează o viitoare celebritate: actorul Charles Laughton. Câștigurile din acest an ating suma record de 22.000 lire sterline. În prezența secretarei sale și a lui Frank Swinnerton Bennett dăruiește lui Dorothy

manuscrisele operelor sale.

Martin Heidegger (n. 1889) publică *Ființare și timp*; Robert Graves și Laura Riding celebra antologie, *O privire generală asupra poeziei moderniste*; Virginia Woolf, *Spre Far*; Willa Cather, *Moartea sosește pentru arhiepiscop*; Sinclair Lewis, *Elmer Gentry*; François-Mauriac (1885 - 1970), *Thérèse Desqueyroux*; O'Neill, *Lazăr a răs*; Wyndham Lewis publică volumul de eseuri *Timpul și omul occidental*; E.M. Forster, *Aspecte ale romanului*. Apare *Jurnalul Katherinei Mansfield*; Roger Fry publică *Cézanne*; Stra» vinsky compune *Oedipus Rex*, operă-oratoriu, textul de Jean Cocteau.

1928 Bennett scrie febril atingând recordul vieții sate de 5.000 de cuvinte într-o zi. Cu toate acestea câștigurile încep să scadă simțitor datorită cheltuielilor reclamate de viața mondenă căreia trebuie să-i facă față.

T.S. Eliot publică volumul de eseuri *Pentru Lancelot Andrews*; Virginia Woolf, *Orlando*; Lawrence, *Amantul doamnei Chatterley* și *Opere poetice*; Aldous Huxley, *Punct-Contrapunct*; Galsworthy, *Cântecul lebedei* (ultimul volum din trilogia o comedie modernă); Ford, *Ultimul*

LXVIII *avantpost* (al patrulea roman al tetralogiei *Tietjens*); Mateiu I Caragiale (1885 - 1936), *Craii de Curtea-veche*; André Maurois (1885 - 1967), *Climate*; O'Neill, *Straniul interludiu*; Marcel Pagnol (1895 - 1974), *Topaze*; Bertold Brecht (1898 - 1956, *Opera de trei parale*; Yeats, *Turnul*; Edwin Muir, poet și traducător al lui Kafka, publică lucrarea teoretică *Structura romanului*. Marc Chagall (n. 1887) pictează *Amantii pe acoperiș*. Ravel compune *Boléro*; Gershwin, *Un american la Paris*.

1929 Întreprinde împreună cu lordul Beaverbrook o călătorie în U.R.S.S. Bennett începe lucrul la cel mai întins și mai complex structurat roman al său - găzduind 68 de personaje și totalizând 250.000 cuvinte - pe o temă

predilectă a carierei sale: organizarea și administrarea unui mare hotel de lux. Spre a se documenta locuiește un răstimp la „Savoy”, unde vizitează cu carnetul în mână fiecare secție. Dificultățile sale de ordin material se accentuează. Este nevoit printre altele să se despartă de un Modigliani achiziționat în tinerețe. Pregătirea pentru lucrul la *Imperial Palace* include lecturi prelungite din Balzac, auziții de muzică simfonică, vizite îndelungate în galerii;

Richard Aldington (1892 - 1962) publică *Moartea unui erou*; Hemingway, *Adio, arme*; Sinclair Lewis, *Dodsworth*; Mihail Sadoveanu (1880 - 1961), *Zodia Cancerului*; romancierul John Cowffer Powys (1872 - 1963) *Gladstonbury, o idilă*; William Faulkner (1897 - 1962), *Zgomotul și furia*; Thomas Wolfe (1900 - 1938), *Privește spre casă, îngere*; Yeats, *Scara în spirală și alte poeme*.

1930 *Imperial Palace* este publicat în octombrie fără să se bucure de o primire entuziastă. Bennett lucrează

LXIX

concomitent la finisarea unui libret după propria sa piesă *Don Juan*, care va servi drept punct de plecare celebrului dirijor și muzician Eugene Goossens. La sfârșitul lui decembrie, împreună cu Dorothy, trece Canalul Mânecii la invitația sculptorului Jo Davidson care dorește să-i facă bustul. Între timp începuse lucrul la un nou roman, *Visul destinului*, rămas neterminat.

Breton publică *Al doiha manifest al suprarerealismului*. John Masefield devine „poet laureat” al Angliei; Sinclair Lewis - primul american care dobândește Premiul Nobel pentru literatură. Faulkner publică *Pe patul de moarte*; Dos Passos, *Paralela 42*. Romanciera Victoria Mary Sackville-West publică romanul *Edwardienii*, în care zugrăvește înalta societate britanică de la începutul secolului XX; Camil Petrescu (1894 - 1957), *Ultima noapte*

de dragoste, întâia noapte de război; Andre Malraux (n. 1901), *Calea regală*; T.S. Eliot, poemul *Miercurea cenușii* și realizează traducerea din franceză a poemului *Anabasis* de St. John Perse; poetul american Hart Crane (1899 - 1932), *Podul*; W.H. Auden (1907 - 1973), *Poeme*. Ford Madox Ford își tipărește importanta sinteză critică *Romanul englez de la începuturi până la moartea lui Joseph Conrad*; debutează cunoscutul critic de la Cambridge F.R. Leavis (n. 1895), cu lucrările *Romanul și publicul* și *Civilizația de masă și cultura minoritară*; Roger Fry publică *Matisse*; William Empson în 190 fi), o epocală carte de critică: *Șapte tipuri de ambiguitate*. Brâncuși sculptează *Peștele*. Stravinsky compune *Simfonia psalmilor pentru cor și orchestră*.

1931 în februarie Bennett se îmbolnăvește de febră tifoidă, contractată probabil din apă, în Franța, la finele anului precedent. Bolnav și slăbit, audiază totuși un

LXX

concert cu *Simfonia a IX-a* de Beethoven. Municipality londoneză dispune aș temerea de paie pe stradă în fața casei muribundului spre a micșora zgomotul circulației. Moare la 27 martie seara. Este incinerat și urna depusă în mormântul mamei sale la Burslem în Staffordshire.

Proclamarea Republica Spaniole. Constituirea Commonwealthului britanic. Virginia Woolf publică capodopera sa *Valurile*; Dorothy Richardson, *La stânga soriilor* (roman din ciclul *Pelerinaj*); James Thurber (1894 - 1961), *Bufnita din pod* O'Neill. *Din jale se-ntrupează Electra*; poetul scoțian Hugh Macdiarmid (Clristopher Murray Grieve, n. 1892), volumul *Primul imn ha Lenin și alte poeme*; Salvador Dalí (n. - 1904), *Persistența memoriei*; Ravel compune *Concertul în re major de pian pentru mâna stângă și orchestră* / Bartók, *Concertul nr. 2*

pentru pian și orchestră.

Bennettiana

Considerațiile din Prefață și o sumă de fapte consernate în Tabelul cronologic au fost orientate sau selectate d; într-o serie de lucrări cu caracter mai general sau mai strict privitoare la Arnold Bennett și la epoca edwardiană. Le enumerăm spre știința celor interesați să calce pe urmele noastre: Arnold Bennett, *Literary Taste*, Harmondsworth, Penguin Books Ltd., 1938; Henry James. *The Future of the Novel*, New York, Vintage Books. 1956; Virginia Woolf, *Collected Essays*, vol. I, London, The Hogarth Press, 1966; D.H. Lawrence, *A Selection from Phoenix*, A Penguin Book. 1971; William York Tindall, *Forces în Modern British Literature*, 1956; *Edwardian England 1901 - 1914*, Edited and with a Preface by Simon Nowell-Smith, London, Oxford University Press, 1964; Samuel Hynes, *The edwardian Turn of Mind*, Princeton University Press, 1968; John

LXXI

Gross, *The rise and Fall of the Man of Letters*, The Macmillan Company (U.S.A.), 1969; Frank Swinnerton, *Arnold Bennett*, Harlow, Longmans, Green & Co., 1961"; Dudley Barker, *Writer by Trade, A Portrait of Arnold Bennett*, New York Atheneum, 1966; James Hall, *Arnold Bennett: Primitivism and Taste*, Seattle and London, University of Washington Press, 1967; Walter F. Wright, *Arnold Bennett Romantic Realist*, Lincoln, University of Nebraska Press, 1971; William Bellamy, *The Novels of Wells, Bennett and Galsworthy, 1890 - 1910*, New York, Barnes & Noble Inc., 1971

St. S.

PREFAȚA AUTORULUI LA EDIȚIA DIN 1911

În toamna anului 1903 luam adeseori masa într-un restaurant de pe Rue de Clichy din Paris. Erau acolo,

printre altele, două chelnerițe care mi-au atras atenția. Una din ele era o tânără frumoasă, cu chipul palid, cu, care nu vorbeam niciodată, căci servea departe de masa unde obișnuiam să mă așez. Cealaltă, o bretonă grasă și energică, între două vârste, pusese stăpânire pe masa mea și pe mine, și treptat începuse să folosească față de mine un ton atât de matern, încât mi-am dat seama că voi fi nevoit să renunț la acel restaurant. Dacă lipseam câteva seri la rând, îmi reproșa cu asprime: „Aha! Mi-ai fost necredincios?” într-un rând, când m-am plâns de o mâncare de fasole franțuzească-mi-a spus răspicat că fasolea franțuzească e un subiect la care nu mă pricep. Atunci m-am hotărât să-i fiu pe veci necredincios, și am renunțat la restaurantul acela. Însă cu câteva seri înainte de această despărțire definitivă, o femeie bătrână a intrat în restaurant să cineze. Era grasă, diformă, urâtă și caraghioasă. Avea un glas ridicol și gesturi ridicole. Se vedea limpede că trăia singură și că lungă trecere a anilor dezvoltase în ea tot felul de ciudățenii, care provoacă hohotele de râs ale celor nesăbuiți. Era încărcată cu o mulțime de pachete și pachetele, care-i tot cădeau pe jos. Se așează într-un loc; și apoi, neplăcându-i, schimbă locul după care se mută încă o dată. În câteva clipe, tot restaurantul râdea de ea. Că râdea bretona mea între două vârste, nu-mi păsa, dar m-a durut s-o văd chicotind cu vulgaritate pe tânăra chelneriță cu chipul palid și frumos cu care nu vorbisem niciodată.

Și mi-am zis, gândindu-mă la clienta aceea ridicolă; „Femeia asta a fost odată ținură, zveltă, poate chiar frumoasă; neîndoielnic, fără aceste gesturi caraghioase. După cât se pare, nici nu-și dă seama de ciudățeniile ei. Situația ei e tragică. S-ar putea face un roman sfâșietor din viața unei femei ca ea”. Nu orice femeie bătrână și grasă este și ceu-aghioasă - departe de asta! - dar cât

patetism e în simplul fapt că orice femeie bătrână și grasă a fost odată o fată tânără cu vraja fără seamăn a tinereții în trup, în mișcare și în suflet. Iar faptul că trecerea de la fata cea tânără la bătrână cea grasă se face printr-un nesfârșit șir de schimbări neînsemnate, pe care ea nici nu le observă, nu face decât să intensifice acest patetism.

Acesta a fost momentul când m-a încercat gândul de a scrie cartea care până la urmă a devenit Povestea unor femei bătrâne. Firește, știam că femeia care stârnise în restaurant râsul acela batjocoritor nu-mi putea „servi ca eroină. Căci era mult prea bătrână și cu totul neatrăgătoare. Și e o lege categorică în literatură ca eroul principal al unei povestiri să nu fie neatrăgător, întreaga tendință modernă a romanului realist neîngăduind nicio ciudățenie personajului principal. Știam că trebuie să aleg ca eroină o femeie care să treacă neobservată în mijlocul unei mulțimi.

*Multă vreme am lăsat deoparte proiectul, dar niciodată nu l-am părăsit cu totul. Mă atrăgea **d** în mai multe pricini. Fusesem mereu un admirator convins al unei cărți tiu valoare ca Mătușa Anne a doamnei W.K. Clifjord, dar aș fi vrut să văd în povestea unei femei bătrâne multe lucruri pe care în Mătușa Anne, doamna W.K. Clifjord le lăsase deoparte. Mai mult decât atât, m-am revoltat întotdeauna împotriva absurdei tinereii, împotriva veșnicei tinereii a celor mai multe eroine. Și, ca un protest împotriva acestei mode, plănuisem, încă din 1903, o carte (**Leonora**) a cărei eroină avea patruzeci de ani iar jetele ei erau la vârsta dragostei. Recenzenții, de altfel, au fost cu totul descumpăniți de îndrăzneala mea de a le ojeri o eroină de patruzeci de ani, cu pretenția că ar putea trezi interesul cititorilor. Or, eu mă gândeam să ajung mult mai departe de patruzeci! în sfârșit, ca argument suprem, aveam pilda și stimulenta unei cărți ca Une vie de Guy de*

Maupassant. Prin anii '96 priveam Une vie cu venerație mută, socotind-o o culme a desăvârșirii literare. Și îmi amintesc că am fost supărat joc pe domnul Bernard Shaiv pentru că, citind Une vie la sugestia (cred) a domnului William Archer, n-a găsit în ea nimic remarcabil. Aici trebuie să mărturisesc că prin 1908 ani recitit această carte și, cu toată dorința jirească de a fi de altă părere decât domnul Bernard Shaio, am fost teribil de dezamăgit. E o carte bună, dar categoric inferioară altor cărți ale sale, ca Pierre et Jean, sau chiar Fort comme la Mort. Ca să revenim la anul 1903, Une vie ne înjățișează povestea întregii vieți a unei femei. Ani hotărât în străjundurile minții mele că romanul meu, care va înfățișa transjormarea unei tinere jete într-o doamnă bătrână, va fi un jel de Une vie englezească. Am fost învinuit de multe dejecte, dar nu de lipsa siguranței de sine, și în câteva săptămâni am stabilit un punct în plus, și anume că romanid meu va „merge și mai departe (decât Une vie, ceea ce înseamnă că trebuie să de povestea vieții a doua femei, în loc de a uneia singure. De aceea, cartea are două eroine. Inițial era Constunce f Sophia a fost creată din bravadă, doar ca să demonstrez că refuzam să-l socotesc pe Guy de Maupassant ultimul supraviețuitor al potopului. Eram înfricoșat de temeritatea proiectului meu, dar jurasem să-l duc înă la capăt. Ani de-a rândul am fost gata de câteva ori să apuc taurul de coarne, dar apoi mă răzgândeam și scriam romane de proporții mai mici, din care am produs vreo cinci sau șase. Dar nu puteam să tot amân la infinit, așa că în toamna lui 1907 m-am apucat până la urmă să-l scriu, într-un sat de lângă Fontainebleau, unde am închiriat jumătate dintr-o casă, de la un feroviar ieșit la pensie. Socotisem să fie o carte de 200.000 de cuvinte (și chiar atât a ieșit), și aveam o vagă idee că până atunci nimeni nu scrisese încă (în afară de Richardson) un

roman de asemenea proporții. Așa că m-am apucat să număr cuvintele din câteva romane victoriene celebre, ca să descopăr, spre ușurarea mea, că, în medie, romanele victoriene celebre au fiecare câte 400.000 de cuvinte. Am scris partea întâia a romanului în șase săptămâni. Mi-a fost destul de ușor, deoarece în anii '70, am trăit până la zece ani realmente în magazinul de stofe și confecții Baines, și l-am cunoscut cum râumcii un copil poate să-l cunoască. Pe urmă am plecat pentru o vreme la Londra. Am încercat să continui cartea stând într-un hotel londonez, dar Londra nu mă lăsa să-mi adun gândurile, așa că am renunțat o vreme, și în cursid lunilor ianuarie și februarie 1908 am scris îngropată de vie, care a și apărut imediat fiind primită cu o măreață indiferență de publicul englez, indiferență care persistă până în ziua de azi.

M-am reîntors apoi în regiunea Fontainebleau, și nu mi-am îngăduit o clipă de răgaz până la sfârșitul lui iulie 1908. când am terminat Două vieți, Cartea a apărut în toamna aceluiași an, și timp de șase săptămâni după aceea publicul englez a adevărit în mod statornic părerea unei persoane în a cărei judecată aveam încredere, și anume că opera mea era onestă dar searbădă, și atunci când nu era searbădă avea o regretabilă tendință de a deveni hazlie. Editorii mei, deși oameni cumsecade, erau oarecum descurajați; dar, treptat, cartea a început să fie primită cu tot mai puțină răceală.

În ceea ce privește acea parte a cărții care se petrece în Franța, abia după ce am scris prima parte m-am gândit, cercetând textura cronologică a cărții, că aş putea include în povestire asediul Parisului. Ideea era tentantă; dar nu puteam suferi, și nici azi nu pot, cumplita muncă de documentare; și nu cunoșteam decât Parisul secolului al douăzecilea. Mi-am dat seama atunci că slujbașul meu de la căile ferate și cu soția lui trăiseră la Paris în timpul

războiului. I-am spus bătrânului: „Ascultă, ai fost de față la asediul Parisului, nu-i așa?” El se întoarse spre bătrâna-i soție și o întrebă, nesigur: „Asediul Parisului? Da, parcă am fost, nu-i așa?” Asediul Parisului nu fusese decât una dintre nenumăratele întâmplări din viața lor. Firește, și-l aminteau bine, deși nu destul de clar, și am. aflat multe informații de la ei. Dar lucrul cel mai folositor pe care l-am aflat, și care m-a surprins la început, a fost că oamenii obișnuiți au continuat să ducă o viață obișnuită la Paris în timpul asediului, și că pentru marea masă a populației asediul n-a fost deloc evenimentul dramatic, spectaculos și palpitant consemnat de istorie. Înțelegând asta, m-am hotărât să includ asediul în intriga mea. Am citit cu glas tare soției mele jurnalul lui Sarcey despre asediu, am cercetat desenele din populara lucrare a lui Jules Claretie despre asediul Comună, și am aruncat o privire prin colecția tipărită de documente oficiale; cu asta cercetările mele au luat sfârșit.

S-a spus că dacă n-aș fi fost niciodată de față la o execuție publică, n-aș fi putut să scriu capitolul în care Sophia a asistat la ceremonia de la Auxerre. N-am fost de față la nicio execuție publică, și singurele mele informații despre execuții publice provin dintr-o serie de articole asupra lor, pe care le-am citit în Paris IVI alin.

Domnul Frank Harris, în recenzie pe care-o face cărții mele în Vanity Fair, zice că e limpede că nit văzusem o execuție (cam acestea erau cuvintele lui), și continuă apoi descriind el cum arată o execuție. Această scurtă descriere era teribil de convingătoare, absolut caracteristică și vrednică de autorul lui Montes matadorul, un om care a fost aproape peste tot și a văzut de toate. Mi-am dat seama cât de departe fusesem de realitate! I-am scris domnului Frank Harris, exprimându-mi regretul că descrierea lui nu fusese publicată înainte de apariția cărții

mele, căci atunci aş fi folosit-o negreşit şi, fireşte, am recunoscut că nu asistasem niciodată la o execuţie. El mi-a răspuns simplu: „Nici eu”. Amănuntul merită să fie reţinut, căci este o mustrare la adresa unei mari părţi a cititorilor care, atunci când un romancier izbuteşte să fie cu adevărat convingător, afirmă fără ezitare: „Oh, se vede că e un roman autobiografic”.

ARNOLD BENNETT

CARTEA I

DOAMNA BAINES

Capitolul 1

PIAŢA ST. LUKE I

Cele două iete, Constance şi Sophia Bairies, nu acordau nicio atenţie aşezării lor geografice, interesantă în multe privinţe; de fapt nu-şi dăduseră seama de ea niciodată. De pildă, se găseau aproape exact pe paralela cincizeci şi trei. Puţin mai la nord de ele, dintre cutele unui deal, vestit pentru excesele religioase care avuseseră loc aici, izvora râul Trent, acea apă domoală şi tipică pentru regiunile din centrul Angliei. Şi mai la nord încă, în imediata vecinătate a celei mai mari cârciumi din ţară, izvorau două râuri mai mici, Dane şi Dove, care, certându-se încă din fragedă pruncie, şi-au întors spatele şi, primul ajutat de Weaver, iar celălalt de Trent, scăldau întreaga lăţime a Angliei şi se vărsau unul în Marea Irlandei, iar altul în Marea Nordului. Ce comitat cu râuri modeste, neînsemnate! Un comitat firesc, simplu, care se mulţumeşte să-şi delimiteze hotarele prin câteva pâraie şerpuitoare şi izolate, cu denumirile lor odihnitoare – Trent, Mease, Dove, Tern, Dane, Mess, Stour, Tame şi chiar năvalnicul Severn! Nu pentru că Severn s-ar potrivi cu acest comitat! Aici, orice exagerare nu este privită cu ochi, buni. Comitatul este bucuros să nu atragă atenţia. Se simte mulţumit că Shropshire are cucuiul acela – umflat care e

muntele Wrekin, și că pustietatea nemăsurată din Peak se întinde dincolo de hotarele sale. Nu-și dorește să fie o plăcintă întinsă ca Cheshire. Are tot ce are și Anglia, cuprinzând și treizeci de rrâlle din Calea Watling; și Anglia nu poate să înfățișeze nimic mai frumos sau mai urât decât aceste înfăptuiri ale naturii și ale omului din cadrul comitatului. Este o Anglie în miniatură, pierdută în mijlocul insulelor engleze, uitată de cântăreții în căutare de lucruri ieșite din comun; uneori întristată poate de faptul că e neglijată, dar cât de mândră de convingerea instinctivă că îi reprezintă aspectele și trăsăturile esențiale!

Constance și Sophia, absorbite de preocupările intense ale tinereții, nu luau în seamă asemenea probleme. Trăiau în mijlocul comitatului. De fiecare parte se întindeau, unduitoare, ogoarele și pârloagele din Staffordshire, întretăiate de drumuri și poteci, căi ferate, cursuri de apă și linii telegrafice, mărginite cu garduri vii, împodobite și înfrumusețate de castele și parcuri îngrijite, însuflețite pe la răspântii de sate și scăldate în razele calde ale soarelui. Trenurile goneau, desenând curbe adânci, căruțele și camioanele alergau huruind pe drumurile galbene, iar pe canalele domoale treceau bărci lungi și înguste cu o maiestuoasă și. infinită încetineală; râurile din Staffordshire nu îngăduie nimănui să le tulbure, și în felul acesta au rămas până astăzi neatinse de șlepuri. Puteai să-ți închipui cum veștile despre fluctuația prețurilor, despre diferite morți subite sau despre cailor câștigători la curse goneau pe firele telegrafice împodobite cu ciorchini de păsărele. Prin hanuri, utopiști gălăgioși făceau ordine în Univers pe deasupra halbelor de bere, iar prin conace și parcuri demnitatea Angliei era păstrată așa cum se cuvine. La sate, însă, atâtea și atâtea femei se chinuiau să înfrunte mizeria → și foamea, ori să peticească hainele roase de prea mult purtat. Pe ogoare;, lucrau mii de plugari, dar

ogoarele erau atât de întinse și de numeroase, încât mulțimea de oameni se pierdea cu totul în ele. Cucul era mai ușor de văzut decât omul, dominând singur mile întregi cu c-hemarea-i răsunătoare. Pe pârloagele nesfârșite, ciocârliile se hârjoneau prin praful potecilor de catări, folosite cu secole înainte ca romanii să fi construit Calea Watling. Într-un cuvânt, viața de toate zilele a acestui comitat își urma cursul obișnuit, cu toată imensa-i varietate și importanță; dar deși Constance și Sophia trăiau în mijlocul lui, ele nu făceau parte din el.

Adevărul este că, trăind în mijlocul comitatului, ele trăiau și în mijlocul districtului; și oricine trăiește în mijlocul districtului, chiar dacă e bătrân și n-are nimic de făcut decât să mediteze la lucruri, în general, nu se mai gândește la comitatul din care face parte. Cât despre comitat, districtul ar putea tot atât de bine să se afle și în mijlocul Saharei. Căci el ignorează comitatul, în afară de cazurile când, cu nepăsare, îl folosește uneori în după-amiezile sărbătorilor, pentru dezmoțirea picioarelor, la fel cum cineva și-ar folosi grădina din dosul casei. Districtul n-are nimic comun cu comitatul; se mulțumește pe deplin cu sine însuși. Și totuși, mulțumirea de sine și adevărata savoare a vieții el nu le poate prețui decât dacă e înfățișat așa cum e, îngărdit de comitat. Districtul stă pe suprafața comitatului ca o pată neînsemnată, ca un grup de stele întunecate pe un cer senin și pustiu. Dacă privești de sus, Hanbridge are forma unui cal încălecat de un călăreț, Bursley pare o jumătate de măgar, Knype - o pereche de pantaloni, Longshaw - o caracatiță, iar micul Tumhill - un gândac. Cele Cinci Orașe par să se agațe unul de celălalt ca să se simtă în siguranță. Și totuși, ideea aceasta le-ar face să râdă. Se cred unice și indispensabile. Din nordul comitatului până jos în sud, ele singure reprezintă civilizația, tehnica, industria organizată și realizările

secolului – până ajungi la Wolverhampton. Sunt unice și indispensabile, pentru că nu poți să bei ceai dintr-o ceașcă fără ajutorul celor

Cinci Orașe; pentru că nu poți să mănânci cum se cuvine, fără ajutorul celor Cinci Orașe. De aceea, arhitectura celor Cinci Orașe este o arhitectură de furnaje și coșuri: atmosfera lor este neagră ca noroiul; ard și fumegă toată noaptea, astfel încât Longshaw a fost asemuit cu iadul; nu se pricep la agricultură, necunoscând grâul decât sub formă de paie sau pâine; în schimb, tot asta-i face să înțeleagă tainele focului și ale pământului pur, steril; străzile sunt înghesuite, iar gospodinele care se respectă trebuie să schimbe perdelele albe cel puțin o dată la două săptămâni; se trezesc toți la șase dimineața, fie iarnă, fie vară, și se culcă după închiderea cârciumilor; ele există ca să poți bea ceai dintr-o ceașcă și să guști plăcerea unui cotlet dintr-o farfurie. Toată vesela folosită în țară este fabricată în cele Cinci Orașe – toată și încă multă pe deasupra. Un district Capabil de o asemenea industrie gigantică, de un monopol atât de complet – și care mai găsește energia să producă și cărbune, fier și oameni de seamă – poate să fie, geograficește vorbind, un punct neînsemnat într-un comitat, dar fără îndoială că este îndreptățit, o dată pe săptămână, să trateze comitatul ca o grădină din dosul casei și să nu se sinchisească de el în restul timpului.

Ori de câte ori, pretutindeni în Anglia, o femeie spală, ea spală produsul acestui district; ori de câte ori, pretutindeni în Anglia, se sparge o farfurie, asta înseamnă un nou câștig pentru district – dar pesemne că niciunul din aceste gânduri mărețe nu i-a trecut vreodată prin cap vreuneia din fete. De fapt, deși trăind în cele Cinci Orașe, ele trăiau în piața din Bursley, care nesocotea industria de bază, la fel cum districtul nesocotea comitatul. Bursley are

întâietatea vechimii între cele Cinci Orașe. Nicio dezvoltare industrială nu poate să-i răpească superioritatea de vârstă, ceea ce-i dă o deplină siguranță în orgoliul său. Și nu va veni niciodată ziua când celelalte orașe – oricât s-ar – umfla ele în pene și s-ar grozăvi – să nu rostească numele Bursley așa cum rostești numele propriei tale mame. Adăugați la aceasta faptul că piața orașului era centrul comerțului cu amănuntul din Bursley (care disprețuia comerțul cu ridicata, socotindu-l grosolan, vulgar și de-a dreptul murdar), și atunci veți înțelege importanța și autoînchistarea pieței în schema universului creat. Iat-o acolo, înfiptă în district, și districtul înfipt în comitat, și comitatul pierdut, cu toate visurile sale, în inima Angliei!

Piața se numea St. Luke. Evanghelistul poate să se fi mirat de anumite fenomene din piața sa, dar, cu excepția carnavalului când se petreceau lucruri scandaloase, piața St. Luke trăia cu destulă sfințenie – deși număra nici mai mult nici mai puțin de cinci cârciumi. Cinci cârciumi, o bancă, o frizerie, o cofetărie, trei băcării, două farmacii, o fierărie, un magazin cu articole de îmbrăcăminte și cinci de manufactură și confecții. Asta era toată lista. Piața St. Luke nu avea loc pentru întreprinderi mai mărunte. Aristocrația pieței o constituiau, fără îndoială, magazinele de manufactură și confecții (căci banca era ceva impersonal); și dintre toate cinci, magazinul lui Baines se afla în frunte. Nicio întreprindere comercială nu putea fi mai respectată decât aceea a domnului Baines. Și cu toate că John Baines era ținut la pat de vreo doisprezece ani, burghezii continuau să-l numească cu respect și admirație „onorabilul nostru concetățean”. Și își merita reputația.

Magazinul lui Baines, pentru care trei clădiri fuseseră pe rând contopite într-una singură, se afla în fundul pieței. Magazinul constituia cam o treime din latura

de sud a pieței, restul fiind format din farmacia lui Critchlow, magazinul de îmbrăcăminte și „Pivnițele de băuturi de Hanovra”. („Pivnițe” era un sinonim favorit pentru cârciumile din piață. 'Numai două dintre ele erau cârciumi sadea; restul erau „pivnițe”.) Clădirea magazinului, de cărămidă roșie-negricioasă, era formată din două corpuri unite, de câte două etaje fiecare, cu o iațadă ieșită în afară; deasupra, mai retrase puțin, erau două rânduri de ferestre mici. Pe pervazul fiecărei - ferestre se vedea elte un sul de pânză roșie umplut cu rumeguș, ca să împiedice pătrunderea curenților de aer; obloane albe de lemn coborau cam cu o palmă peste fiecare fereastră. Nu existau perdele la ferestre, în afară de fereastra salonului de la etajul întâi, în colțul pe care-l făcea piața cu King Street. O altă fereastră, la etajul doi, nu avea nici oblon și nici sul cu rumeguș, și era foarte murdară; de fapt, era fereastra unei camere nefolosite, care avea și scară proprie, accesul la scară fiind oprit de o ușă întotdeauna încuiată. Con stan ce și Sophia se așteptaseră mereu să apară ceva neobișnuit din această misterioasă cameră, aflată chiar lângă odaia lor. Dar au rămas dezamăgite. Odaia nu avea nicio taină rușinoasă - ci era doar o urmare a nepriceperii arhitectului care încercase să facă o casă din trei: pur și simplu era o odaie goală, care nu putea fi folosită. Clădirea mai avea și o fațadă destul de mare spre King Street, unde, în dosul magazinului, se afla salonașul, cu o fereastră mare și o ușă, de unde coborând doar două trepte, dădeai drept în stradă. O ciudățenie a magazinului era că nu avea firmă. Avusese cândva o firmă mare, pe care o furtună puternică o aruncase în mijlocul pieței. Domnul Baines se hotărâse să n-o mai pună la loc. Nu-i plăcea niciodată că trebuia să-și facă reclamă și, tot din acest motiv, nu voia să audă de solduri. Era atât de pornit împotriva reclamei, încât ajunsese

să socotească până și firma drept reclamă. Neștiutorii care voiau să afle unde e magazinul lui Baines n-aveau decât să întrebe și să se informeze. Dacă ar fi așezat firma la loc, domnul Baines s-ar fi considerat părtaș la nebunia modernă care cere să-ți faci o publicitate lipsită de scrupule. Într-un fel, încăpățânarea domnului Baines de a nu ceda în chestiunea firmelor a fost socotită de cetățenii mai serioși ai orașului drept o dovadă că principiile domnului Baines erau și mai înalte decât își închipuiseră ei.

Constance și Sophia erau ficele acestei firi încrezătoare în natura omenească. Alți copii nu mai avea.

II

Își lipeau nasul de vitrina atelierului de probe și priveau în piață, atât cât le îngăduia fațada ieșită în afara a magazinului. Atelierul era deasupra acelei jumătăți a magazinului care cuprindea articole de mode și mățăsuri. Deasupra jumătății cu articole de lână și pânzeturi se aflau salonul și dormitorul cel mare. Dacă aveai nevoie de mărunțișuri, urcai pe o scară răsucită și pătrundeai! treptat, începând cu capul, într-o încăpere mare, cu o tejghea de mahon în fața ferestrei și cât ținea peretele» cu linoleum galben pe jos, cu tot felul de cutii de carton, o oglindă splendidă pe suport cu balamale și două scaune. Pervazul ferestrei aflându-se mai jos decât tejgheaua, în golul dintre geamuri și dosul tejghelei dispărea mereu o grămadă de articole importante, ca foarfeci, creioane, cretă ori flori artificiale - încă o dovadă a nepriceperii arhitectului.

Fetele nu puteau să-și lipească nasul de vitrină decât stând în genunchi pe tejghea, ceea ce și făceau. Constance avea un nas cârn, tare drăguț. Sophia avea un nas roman cu o linie fină; era o fată frumoasă, bine făcută și gingașă în același timp. Amânclouă erau ca niște cai de curse,

fremătând din plin de o viață delicată, sensibilă: dovadă minunată, încântătoare că sângele avea o bună circulație; niște ștrengărițe nevinovate, șirete, îngrijite, zvăpăiate, neștiutoare și miraculos de istețe. Prima avea șaisprezece, cealaltă cincisprezece ani; vârsta când, dacă ești sincer, trebuie să recunoști că nu ai nimic de învățat – căci ai învățat totul în ultimele șase luni.

— Uite-o! exclamă Sophia.

În piață, venind dinspre King Street, trecea o femeie cu o bonetă nouă legată cu panglici trandafirii și cu o rochie tot nouă, albastră, strâmtă la umeri și deschizându-se într-o vastă circumferință spre poate. Prin piața însoțită și pustie (căci fiind joi după-amiază, toate magazinele erau închise, în afară de cofetărie și de una dintre farmacii), boneta și rochia pluteau spre nord în căutarea unei idile, sub ochii neîndurători ai Constancei și ai Sophiei. Undeva, înăuntrul bonetei și al rochiei se afla sufletul lui Maggie, slujnica familiei Baines. O aveau pe Maggie încă dinainte de venirea pe lume a Constancei și a Sophiei. Șaptesprezece ore pe zi trăia într-o bucătărie și o cămară de la subsol, iar celelalte șapte în pod, fără să iasă niciodată în oraș, în afară de duminică seara la capelă și o dată pe lună, joia după-amiaza. Îi era cu desăvârșire interzis să aibă „curtezani”; uneori însă i se îngăduia, ca o favoare cu totul neobișnuită, ca o mătușă de-a ei din Longshaw s-o viziteze în vizuina-i subpământeană. Toată lumea, și chiar și ea, socotea că avea o slujbă bună și era bine tratată. De pildă, i se permitea să se îndrăgostească oricând poftea, cu condiția să nu-și aducă „curtezanii” în bucătărie sau în curte. Și Maggie se îndrăgostea, într-adevăr. În șaptesprezece ani se logodise de unsprezece ori. Nimeni nu-și poate închipui cum o făptură atât de urâtă și de colțuroasă se îndulcește și se înmoaie în fața unui cărbunar și nici de ce” după ce-a prins un bărbat în

dulcile-i mreje, poate să fie atât de proastă și să-i dea drumul. Oh, dar câte taine sunt în sufletele nenumăratelor Maggie din lumea asta. Fusesse probabil logodită de mai multe ori decât oricare altă femeie din Bursley. Stăpânii ei erau atât de obișnuiți cu anunțurile-i definitive, încât de ani de zile se mulțumeau doar să răspundă: „Nu zău, Maggie!” Logodnele și despărțirile tragice erau distracția lui Maggie. Cu același efort, ar fi putut mai bine să studieze pianul.

— Firește, fără mânuși! o critică Sophia.

— Ei, nu poți să te aștepți să aibă și mânuși, zise Constance.

Urmă o tăcere, în timp ce boneta și rochia se apropiau de capătul celălalt al piațetei.

— Dacă se întoarce și ne vede? îi trecu Constancei prin minte.

— Nu-mi pasă, zise Sophia, cu o aroganță aproape pătimașă; și capul îi tremură ușor.

Ca de obicei, în celălalt capăt al piațetei se aflau câțiva pierde-vară, la colțul dintre bancă și „Marchizul de Granby”. Și iată că unul dintre acești pierde-vară păși înainte și dădu mâna cu o Maggie vădit încântată. Era limpede că-și dăduseră întâlnire, pe față, fără rușine. Fecioara de patruzeci de ani, a cărei sărutare n-ar fi topit nici untura, își alesese cea de-a douăsprezecea victimă! Perechea dispăru pe Oldeastle Street.

— Ia te uită! exclamă Constance. Ai mai pomenit așa ceva?

Iar Sophia, negăsind ce să spună, se roși și își mușcă buza.

Cu profunda cruzime inconștientă a celor tineri, Constance și Sophia veniseră în locul lor preferat – vitrina magazinului – cu gândul anume să-și bată joc de Maggie și de hainele ei noi. Simțeau în sinea lor că o femeie atât de

pocită și de soioasă ca Maggie n-avea dreptul să-și facă haine noi. Chiar și dorința bieteii femei de a lua puțin aer într-o joi după-amiază li se părea nefirească și oarecum vrednică de dispreț. Ce nevoie avea să iasă din bucătărie? Cât despre nevoia ei de tandrețe, pur și simplu i-o pizmuiau. Ca Maggie să dea frâu liber unei pasiuni curate, li se părea mai mult decât caraghios: jignitor și josnic. Dar să nu vă îndoiiți cumva că erau două fete drăguțe, bune la inimă, bine crescute și delicioase! Căci așa erau. Însă nu erau îngeri.

— E prea de tot! zise Sophia aspru.

Avea de partea ei tinerețea, frumusețea și rangul social. Și, într-adevăr, i se părea prea de tot.

— Biata Maggie! murmură Constance”.

Constance era prea bună la suflet, gata oricând să găsească scuze pentru alții, așa încât bunătatea ei se ridica mereu deasupra rațiunii, pe care o subjuga.

— Cinci a spus mama că se întoarce? întrebă Sophia.

— Nu înainte de cină.

— Oh, slavă Domnului! izbucni Sophia, bătând din palme bucuroasă.

Și amândouă se lăsară să alunece jos de pe tejghea, ca doi băiețoi și nu, după cum le spunea mama lor, „două domnișoare”.

— Hai să mergem să cântăm la pian *Cadrilul lui Osborne*, propuse Sophia. (*Cadrilul lui Osborne* era o suită de dansuri aranjate spre a fi executate la pian de salon –, de către patru mâini încărcate cu inele.)

— Nici nu-mi trece prin cap, zise Constance, cu un gest de prematură seriozitate.

În gestul și în tonul ei era ceva care parcă spunea: „Sophia cum poți să fii atât de oarbă, să nu vezi că viața noastră nu înseamnă decât o clipă și să-mi ceri să vin și să zdrăngănesc cu tine la pian?” Și totuși, abia adineaori se

purtase ca un băiețoir

— Și de ce nu? întrebă Sophia.

— N-o să mai găsesc un alt prilej ca cel de astăzi ca să termin asta, zise Constance, luând de pe tejghea un săculeț de lucru.

Se așază și scoase din el o bucată de canava cu țesătură rară, pe care brodase cu lină colorată un buchet de trandafiri. Canavaua fusese cândva întinsă pe gherghef, dar acum, după ce terminase partea mai delicată la petale și frunze, și nu-i mai rămăsese de brodat decât fondul monoton, Constance se mulțumea s-o prindă pe genunchi. Apucând un ac lung și câteva sculuri de lină de culoarea muștarului, se plecă peste canava și se apucă să umple pătrățelele. Întregul model era cu pătrățele - nuanțele de roșu și de verde, până și curbele boboceilor - totul era făcut din pătrățele, având ca rezultat o imitație tipică a unui covor de Axminster. Totuși, țesătura fină a linei, grația și priceperea degetelor care se mișcau neîncetat pe fața și pe dosul canavalei, foșnetul ușor al lânii trecând prin găurele și seriozitatea atentă, tinerească a privirii plecate în jos, scuzau și dădeau farmec unei îndeletniciri care, pe plan artistic, n-ar fi putut fi justificată. Canavaua era destinată să împodobească un paravan auriu în fața căminului din salon, urmând să fie darul Constancei pentru ziua de naștere a doamnei Baines. În ce măsură însă acesta era un secret pentru doamna Baines, după cum spera Constance, n-o știa nimeni în afară de doamna Baines.

— Cons, murmură Sophia, uneori ești prea scârboasă.

— Ei bine, zise Constance cu blândețe: n-are rost să-mi zic că nu trebuie s-o termin înainte de începerea școlii, fiindcă știi bine că trebuie.

Sophia rățăcea încoace și-ncolo, cu gândul la drăcii.

— Oh, exclamă ea bucuroasă, aproape în extaz, privind în dosul oglinzii, uite rochia nouă a mamei! Domnișoara Dunn i-a prins fireturile! Oh, mamă, ce frumoasă ai să fii!

Constance auzi niște foșnete în dosul oglinzii.

— Ce faci acolo, Sophia?

— Nimic.

— Nu cumva te îmbraci cu rochia mamei?

— De ce nu?

— Ai s-o pățești, ascultă-mă pe mine!

Nemaiavând încotro, Sophia țâșni din dosul uriașei oglinzi. Începuse să se dezbrace și avea pe față îmbujorarea poznei pe care avusese de gând s-o facă. Alergă în cealaltă parte a odăii și începu să cerceteze cu grijă o stampă mare, în culori, care era prinsă pe perete.

Stampa reprezenta cincisprezece surori, toate la fel de înalte și de suple, toate de aceeași vârstă – cam de vreo douăzeci și cinci de ani – și toate având exact aceeași frumusețe trufașă și plictisită. Că erau* cu adevărat surori, se vedea limpede după chipurile asemănătoare; ținuta arăta că erau prințese, odrasle ale vreunui rege și ale vreunei regine nespuse de prolifici. Mâinile lor nu munciseră niciodată, iar de pe chipurile lor nu se ștersese nicio clipă zâmbetul de rigoare la curțile regale. Prințesele se mișcau într-un decor de scări de marmură și verande; în fund se vedea o estradă și niște copaci bizari. Una era îmbrăcată în costum de călărie, alta în rochie de seară, alta într-o toaletă de după-amiază, iar alta pentru teatru; una părea gata să se ducă la culcare, alta ținea de mână o fetiță, dar nu se poate să fi fost fetița ei, căci prințesele erau cu mult deasupra pasiunilor binenești. De unde o fi luat oare fetița? De ce una dintre surori; se ducea la teatru, alta la ceai, alta la călărie și alta la culcare? De ce una era îmbrăcată într-un mantou gros, iar alta se ferea de

razele soarelui sub o umbrelă? Tabloul era învăluit în mister, dar lucrul cel mai ciudat era că toate aceste altețe păreau mulțumite cu toaletele ridicole și demodate pe care le purtau. Pălării absurde, cu voaluri atârând de sub ele; bonete absurde, strâns lipite de cap, și cu picățele; coafuri absurde, lăsate aproape pe ceafă; mâneci absurde, strâmte; talii absurde, mai sus chiar de nivelul coatelor; și absurde jachete tivite! Iar fustele! Numai să te uiți la ele! Nu erau decât niște uriașe piramide împodobite, având înfiptă în vârf jumătatea-superioară a unei prințese. Rămâneai uluit cum de consimțeau prințesele să fie îmbrăcate în toalete atât de absurde și de incomode. Sophia nu găsea însă nimic straniu în acest tablou, care purta legenda: „Ultimele modele de vară din Paris. Supliment gratuit la *Jurnalul de mode Myra*”. Sophia nu-și închipuise niciodată ceva mai distins, mai încântător și mai elegant decât toaletele celor cincisprezece prințese.

Căci Constance și Sophia aveau dezavantajul de a trăi în Evul Mediu. Crinolina încă nu atinsese întreaga circumferință, iar cât privește moda de a o umfla cu balene, nici vorbă nu putea fi de așa ceva. În toate cele Cinci Orașe nu exista nici o singură baie publică, nicio bibliotecă publică, niciun parc municipal, niciun telefon, nici măcar o școală cu internat. Oamenii nu înțelegeau încă ce nevoie vitală aveau să se ducă în fiecare an pe plajele de pe țărmul mării. Episcopul Colenso tocmai zdruncinase creștinătatea cu ideile-i nerușinate despre Pentateuc. Jumătate din Lancashire murea de foame din cauza războiului de secesiune din America. Distracția principală a categoriilor criminale era strangularea. Oricât ar părea de necrezut, nu exista decât un singur tramvai cu cai, care circula între Bursley și Hanbridge – și numai de două ori într-o oră; iar între celelalte orașe, niciun mijloc de transport! Te duceai la Longshaw cum te-ai duce la

Pekin. Era o epocă atât de întunecată și de înapoiată, încât te întrebi cum de puteau oamenii să mai doarmă noaptea în paturile lor, gândindu-se la jalnica lor situație.

Din fericire, în acele vremuri, locuitorii celor Cinci Orașe erau destul de încântați de ei înșiși și nici măcar nu bănuiau că nu erau oameni moderni și cu minte atrează. După părerea lor, mișcările intelectuale, industriale și sociale atinseseră punctul culminant, și erau chiar uluiți în fața progresului lor. În loc să se simtă umili și rușinați, pur și simplu se mândreau cu jalnicele lor realizări. Ar fi trebuit să aștepte cu sfială înfăptuirile de necrezut ale viitorului; dar, având prea puțină credință și prea multă îngâmfare, se mulțumeau să privească înapoi și să facă comparații cu trecutul. Nu prevedeau apariția miraculoasei noastre generații! Sărmani orbi, mulțumiți de sine! Grotescul tramvai cu cai era tipic pentru ei. Cu cinci minute înainte de plecare, conductorul suna un clopot uriaș care putea fi auzit de la Capela Wesleyană până la Cock Yard și apoi, după ce chibzuia și șovăia o vreme, vehiculul o pornea pe șine către primejdii necunoscute, în timp ce pasagerii își luau rămas bun. La Bleakridge trebuia să se oprească la barieră și apoi, pe pantele din piața Leveson și strada Sutherland (către Hanbridge), era ajutat de un al treilea cal, pe spinarea căruia era cocoțat un băiețandru slăbuț, pocnind din bici; băiatul acesta trăia ca o suveică pe drumul dintre piața Leveson și strada Sutherland, și chiar pe vremea cea mai ploioasă toți ceilalți copii îl pizmuiau. După jumătate de oră de drum periculos, tramvaiul se oprea, plin de solemnitate, pe o străduță îngustă, lângă biroul ziarului *Semnalul* din Hanbridge, iar conductorul roșcovan, după ce învârtea de mai multe ori manivela de fier lustruit a unicei frâne, catadicsea să-și amintească și de pasageri și, cu un calm triumfător, îi concedia cu un fel de binecuvântare nerostită.

Și așa ceva era considerat în cele Cinci Orașe ultima expresie în materie de transport! Un băiețandru pocnind din bici călare pe cal! Oh, cât de orbi erați! Nu puteați prevedea cele o sută douăzeci de tramvaie electrice care aleargă acum nebunește, huruind și mugind, cu douăzeci de mile pe oră, pe toate șoselele districtului!

Așa încât era firesc ca Sophia, molipsită de mândria vremurilor în care trăia, să nu aibă nicio îndoială în legătură cu suprema eleganță a prințeselor. Le studia ca și când ar fi fost cei cincisprezece apostoli ai absolutului; și apoi, luând dintr-o cutie câteva flori și pene, cu toate amenințările Constancei, se retrase în dosul oglinzii și apărură îndată după aceea ca o mare doamnă în stilul prințeselor. din tablou. Formidabila rochie nouă a mamei ei se umfla în jurul trupului în toată măreția ei fantastică și costisitoare. Odată cu rochia își însușise și aerul important al mamei - acea siguranță autoritară și acea competență pusă de multe ori la încercare, care o caracterizau pe doamna Baines și pe care se pare că o comunica rochiilor ei chiar înainte de a le fi purtat. Căci era neîndoielnic că hainele doamnei Baines, chiar și fără doamna Baines, inspirau respect, ca și cum cine știe ce esență ar fi rămas în ele, impregnându-le.

— Sophia!

c'onstance se opri din cusut și, fără să ridice capul, se uită țintă, cu ochii ridicați de pe lucru, la pozele pe care le lua sora ei. Era martora unui sacrilegiu, a unei necuviințe uluitoare. Își dădea seama că pedeapsa ce se va abate asupra copilei îndrăznețe și necuviincioase nu va întârzia. Dar, întrucât nu simțea niciodată, în ceea ce o privea, asemenea imbolduri nebunești, care o uimeau, nu putea face altceva decât să zâmbească cu teamă.

— Sophia! repetă ea în șoptă, cu o spaimă ce se topea într-o admirație îngăduitoare. Și-acum ce-ai de gând

să mai faci?

Chipul frumos și îmbujorat al Sophiei, care încununa ca o floare făptura-i minunată, abia se putea stăpâni să nu râdă. Era la fel de înaltă ca și mama ei, și tot atât de impunătoare, țănoșă și mândră; și, în ciuda cosițelor, a pieptenului semicircular din păr și a picioarelor deșirate ca ale unui mânz, putea să suporte, ca și mama ei, maiestatea rochiei brodate cu fireturi. Provocări feciorelnice îi scăpărau în ochi, în timp ce se maimuțărea prin încăpere. Mișcărilor îi erau comandate de viața năvalnică ce pulsa în ea. Bucuria încrezătoare și dârză a tinereții îi strălucea pe față. „Cine pe lume mai este ca mine? părea să întrebe cu o trufie feroce și în același timp încântătoare. Era doar fiica unui negustor de postavuri, a unui om respectat, dar ținut la pat într-un orașel neînsemnat, pierdut în labirintul de localități din centrul Angliei – dacă vreți; și totuși, ce bărbat, aflat în fața ei, ar fi putut să-i tăgăduiască naiva pretenție de dominare? Stătea acolo, în crinolina mamei ei, așteptând să fie dorită, admirată de cei din jur. Și, în nevinovăția sufletului ei, știa acest lucru! Inima unei tinere fete îi vorbește în taină și îi spune ce putere are, eu mult timp înainte de a-și putea folosi această putere. Dacă nu poate găsi pe nimeni pe care să-l subjuge, o poți surprinde în anii fragezi subjugând stâlpul porții, sau primind ofnagiile unui scaun gol. Victima experienței Sophiei era Constance, cu acul oprit din cusut și cu privirea-i blândă pe fața aplecată asupra lucrului.

În clipa aceea, făcând un pas înapoi, Sophia se împiedică și căzu; piramida se răsturnă; inelele largi de mătase umflată tremurară și, cu un foșnet uriaș, se prăvăliră pe podea, iar picioarele Sophiei rămaseră ca picioarele Unei păpuși pe marginea cercului mai mare, care se curba și se arcuia în jurul lor ca gura unei peșteri. Schimbarea bruscă a trăsăturilor Sophiei, de la mândrie

trufașă la uimire și spaimă ridicolă, era de-ajuns de comică pentru a face să izbucnească în râs nemilos orice ființă mai puțin umană decât Constance. Dar Constance, o adevărată întruchipare a bunătății instinctive, cu năsul ei cărn fremătând de simpatie, se repezi la ea și încercă s-o ridice.

— Oh, Sophia! strigă ea cu compătimire în glas, părând să nu știe ce este reproșul. Sper că n-ai murdărit-o, căci mama va fi așa de...

Cuvintele îi fură întrerupte de niște gemete venind din dosul ușii care ducea spre dormitoare. Gemetele, care trădau o suferință fizică cumplită, se auzeau tot mai tare. Cele două fete priviră țință, uimite și înspăimântate, spre ușă. Sophia cu căpșoru-i brun ridicat, iar Constance înconjurând cu brațele mijlocul Sophiei. Ușa se deschise, lăsând să intre un val de gemete și mai puternice, împreună cu un bărbat tinerel, mărunț, care își strângea cu frenezie capul în mâini, schimonosindu-și toți mușchii feței. Dând cu ochii de grupul împietrit al celor două fete răsturnate pe jos, care se țineau încleștate, una îmbrăcată în crinolină, iar cealaltă cu buchetul de trandafiri de lână, prins cu ace în poală, omul făcu un salt înapoi, încetă să mai geamă, se însenină la față și încercă să se prefacă, zadarnic însă, că nu el era cel care gemuse, ci că, de fapt, trecea întâmplător pe acolo, în drum spre magazin. Se făcu roșu ca racul; fetele se roșiră și ele.

— Oh, vă cer iertare, zău! zise pe neașteptate tânărul; și, întorcându-se brusc, dispăru pe unde venise.

Era domnul Povey, un personaj unanim respectat atât în magazin cât și în afară - înlocuitorul domnului Baines care zăcea bolnav, mângâierea și sprijinul de nădejde al doamnei Baines, izvorul și centrul de radiație al ordinii și disciplinei în magazin; un tinerel liniștit, modest, rezervat, politicos și încâpățânat, demn de toată încrederea și extrem de capabil în domeniul său; fără strălucire, fără

distincție; poate cam încet la minte, și în orice caz greu de cap; dar ce forță reprezenta el în magazin! Magazinul era acum de neconceput fără domnul Povey. Nu avusese nici douăzeci de ani, fiind încă practicant în magazin, când domnul Baines fusese lovit de boală - și își dovedise de îndată valoarea. Dintre vânzători, el singur locuia în casă. Dormitorul lui era lipit de cel al stăpânului său; există o ușă între cele două odăi, și două trepte coborau din camera mai mare în cea mică.

După plecarea domnului Povey, fetele se ridicară în picioare, Sophia ajutată de Constance. Nu era ușor să îndrepti o crinolină răsturnată. Amândouă începură să râdă nervos, cu un râs puțin isteric.

— Credeam că se dusesse la dentist, șopti Constance.

De două zile, durerea de dinți a domnului Povey pricinuisese mare tulburare în acest microcosm; în dimineața acelei zile de joi, la micul dejun, rămăsese stabilit că domnul Povey se va duce neîntârziat la frații Oulsnam, dentiștii din Hiliport. Numai joia și duminica prânzea domnul Povey împreună cu familia. În celelalte zile lua masa mai târziu, singur, în sufrageria familiei însă, când doamna Baines sau unul dintre vânzători îl puteau înlocui în magazin. Înainte de a pleca să-și viziteze sora mai mare din Axe, doamna Baines îl cicălise pe domnul Povey că de douăzeci și patru de ore nu mâncase altceva decât „zeamă”, și că, dacă nu se îngrijește, va avea de-a face cu ea. El îi răspunsese pe tonul său cel mai liniștit, mai înțelept și mai natural - tonul care dădea greutate oricăroră dintre spusele lui - că nu făcuse decât să aștepte această după-amiază de joi și că, firește, se va duce imediat la frații Oulsnam ca să-și trateze dintele așa cum se cuvine. Adăugase chiar că cei care amână să meargă la dentist nu fac decât să-și mărească suferințele.

Nimănui nu-i trecuse prin cap că domnul Povey se

temea să se ducă la dentist. Dar acesta era adevărul. Nu îndrăznise s-o pornească într-acolo. Acest model de bun simț, pe care cei mai mulți oameni îl socoteau deasupra slăbiciunilor omenești, nu putea să-și ia inima în dinți și să sune la ușa dentistului.

— Arăta caraghios, zise Sophia. Mă întreb ce-o fi crezut. N-am putut să mă stăpânesc să nu rid!

Constance nu răspunse nimic; dar după ce sora ei își puse iar rochia și se asigură că rochia nouă a mamei nu avusese nimic de suferit, începu din nou să împungă liniștită cu acul și, oprindu-se din lucru cum se oprise înaintea caș-o privească pe Sophi-zise:

— Mă întreb dacă n-ar trebui să facem ceva pentru domnul Povey.

— Ce? întrebă Sophia.

— S-o fi dus în odaia lui?

— Hai să mergem să ascultăm, zise Sophia, veșnic în căutare de aventuri.

Ieșiră din atelier, trecură pe lângă piciorul scării care ducea la etaj, și o luară pe coridorul cel lung, întrerupt la mijloc de două trepte și acoperit cu un covoraș îngust, ale cărui linii paralele îl făceau să pară și mai lung. Mergeau în vârful picioarelor, lipite una de cealaltă. Ușa odăii domnului Povey era nițel întredeschisă. Ascultară: niciun zgomot.

— Domnu' Povey! chemă încet Constance.

Niciun răspuns. Sophia în cea care împinse ușa. Constance schiță un gest cu mina, ca și cum ar fi vrut s-o tragă înapoi pe Sophia, dar o urmă, pășind ușurel în odaia interzisă care, oricum, de astă dată era goală... Patul fusese răvășit și pe el se afla o carte, *Răsplata unui ochi liniștit*.

— Răsplata unui dinte liniștit! șopti Sophia, chicotind încet.

— Sst! făcu Constance ȝuguindu-ȝi buzele.

Din odaia de alături se auzea un zgomot regulat, înăbușit, oratoric - de parcă cineva ar fi început cu mulți ani înainte să vorbească la o întrunire și uitase să mai plece, pur și simplu nu mai voia să plece. Fetele, care erau familiarizate cu acest zgomot, părăsiră odaia domnului Povey de teamă să nu-l tulbure pe tatăl lor. În aceeași clipă, domnul Povey își făcu din nou apariția» de data asta în pragul sufrageriei, din celălalt capăt al coridorului. Părea că încearcă zadarnic să fugă de dintele său, asemenea ucigașului care încearcă să fugă de conștiința sa.

— Oh, domnule Povey! zise Constance în grabă, căci le surprinsese ieșind din odaia lui. Tocmai te căutam.

— Ca să vedem dacă nu putem să facem ceva pentru dumneata, adăugă Sophia.

— Oh, nu, mulțumesc! zise domnul Povey.

Și o porni încet pe coridor.

— N-ai fost la dentist, zise Constance, plină de compătimire.

— Nu, n-am fost, se declară de acord domnul Povey» pe un ton ca și cum Constance i-ar fi arătat un lucru pe care nici nu-l observase. Ca să spun drept, tni s-a părut că o să plouă și dacă mă vidă, înțelegi...

Sărmanul domn Povey I

— Da, zise Constance, sigur că trebuie să te ferești de-vreme rea. Nu crezi că ar fi bine să te duci și să stâi în salonaș? Acolo arde focul.»

— Mă simt bine, mulțumesc, spuse domnul Povey. Și după o mică pauză; Da, îți mulțumesc, cred că o să mă duc.

Iii

Îi făcură loc să treacă spre scara în spirală care cobora în salonaș. Constance venea în urma lui, iar Sophia după Constance.

— Așază-te în fotoliul tatii, zise Constance.

În salonaș erau două balansoare cu spătarele acoperite cu două mici covorașe, câte unul de fiecare parte a căminului. Cel din stânga mai era încă numit „scaunul tatii”, cu toate că domnul Baines nu șezuse în el de la războiul Crimeii, și n-avea să mai stea niciodată.

— Cred că o să mă așez în celălalt, zise domnul Povey, fiindcă e pe partea dreaptă, înțelegi?

Și își duse mâna la obrazul drept. După ce se așeză în fotoliul doamnei Baines, își aplecă obrazul spre foc, căutând alinare în căldura flăcărilor. Sophia scormoni jarul, la care domnul Povey își trase brusc fața înapoi. Apoi simți ceva ușor pe umeri. Constance luase covorașul de pe spătarul scaunului, și-l învelise, căutând să-l ferească de curent. Domnul Povey era un om care nu izbutea să protesteze în prima clipă, și de aceea nu reușea să protesteze niciodată. Așa că rămase înfășurat cu covorașul pe umeri. Aceasta făcea din el un invalid, iar Constance și Sophia deveneau îngrijitoarele sale. Constance trase perdeaua peste ușa care dădea spre stradă. Dinspre fereastră nu putea să vină nicio adiere de curent, fiindcă fereastră nu era făcută spre a fi deschisă. Ora aerisirii nu sosise încă. Sophia închise celelalte două uși. Și, fiecare lângă o ușă, fetele îl priveau din spate pe domnul Povey, nehotărâte dar pline de un dulce sentiment de răspundere.

Acum, lucrurile arătau altfel. Gravitatea durerii de dinți a domnului Povey, care devenea din ce în ce mai vădită, ștersese amintirea ridicolă a întâlnirii din atelierul de probe. Privindu-le pe cele două fete, în rochiile lor negre cu mâneci scurte și cu șorțuri negre, cu părul lins și chipurile liniștite, serioase, le-ai fi socotit incapabile să se poarte altfel decât ca niște îngeri; îndeosebi Stiphia întruchipa de minune nevinovăția unei sfinte. Cât despre durerea de dinți, aceasta părea să aibă accese periodice;

creștea ca un val, treptat, până ajungea la o culme a durerii, după care valul se spărgea și îl lăsa pe domnul Povey sfârșit, dar scăpat de durere pentru o clipă. Aceste crize se repetau cam o dată pe minut.

— Și acum, obișnuit cu prezența tinerelor și recunoscând tacit (prin faptul că acceptase să fie învelit cu covorașul) că era într-o stare cu totul neobișnuită, își dădu frâu liber suferinței. Nu-și mai ascundea deloc durerea, pe care și-o arăta din plin în fel și chip, răsucindu-și brusc trupul și legănând frenetic balansoarul. La un moment dat, când zăcea pe spate slăbit în răgazul dintre accese, murmură cu glasul unui bolnav:

— N-aveți cumva niște laudanum?

Fetele tresăriră.

— Laudanum, domnule Povey?

— Da, ca să țin în gură.

Se încordă în scaun; un nou val de suferință era gata să-l cuprindă. Bietul om își pierduse toată demnitatea, toată decența.

— Sunt sigură că mama trebuie să aibă prin dulap, zise Sophia.

Constance, care purta la brâu, ca o dovadă solemnă de încredere, legătura de chei a doamnei Baines, se în -, dreptă cam cu teamă spre un dulăpior din colțul odăii, prins pe perete în dreapta căminului, deasupra unui raft pe care se afla un ceainic de aramă. Dulăpiorul acesta, de stejar încrustat pe margini cu arțar și abanos într-un desen simplu, era tipic pentru salonaș. Era din aceeași categorie cu tapetul de hârtie verde închis, cu ceainicul, cu balansoarele acoperite cu broderii, cu armoniul din lemn de palisandru, peste care era așezată o cutiuță de ceai, din carton; și chiar și cu covorul - neîndoielnic, cel mai bizar covor care exista în vreun salon, făcut din fâșii de covorașe, dintr-acelea care se pun pe scări, cusute unul

lângă altul. Dulăpiorul era o piesă veche, în care de generații întregi se; păstrau medicamente. Avea un luciu întunecat, datorat lustrului autentic pe care doar o folosire îndelungată putea să-l dea. Cheia, pe care Constance o alese din legătură era ca și dulăpiorul, netedă și lucioasă din pricina anilor; intră în broască și se răsucii cu ușurință, deși cu un zgomot sec. Ușa, lată cât dulăpiorul, se deschise tacticos, ca un portal.

Fetele cercetară interiorul tainic, care li se părea locuit de minuscule prizonieri, fiecare dintre ei implorând cu toată forța etichetei sale să fie eliberat, să i se încredințeze o misiune.

— Iată-l! zise Sophia în grabă.

Într-adevăr, era acolo: o sticlă albăstră, cu etichetă galbenă: „Atenție, OTRAVĂ. Laudanum. Charles Critchlow, farmacist diplomat. Piața St. Luke, Bursley”.

Cuvântul scris cu majusculele înspăimântă. Constance luă sticla, de parcă ar fi fost un revolver încărcat, și se uită la Sophia. Atotștiutoarea lor mamă nu era de față ca să le spună ce aveau de făcut. Ele, care nu luaseră niciodată o hotărâre, trebuiau să hotărască acum. Constance era cea mai mare. Această substanță îngrozitoare - până și numele ei îți producea spaimă - putea fi oare dată domnului Povey, în ciuda avertismentelor scrise? Răspunderea era copleșitoare.

— Poate ar fi mai bine să-l întreb pe domnul Critchlow, șovăi Constance.

Așteptarea binefăcătorului laudanum îi alinase domnului Povey suferințele, ba chiar, printr-un fel de sugestie, făcuse aproape să-i treacă durerea de dinți.

— Oh, nu! zise el. Nu-i nevoie să-l întrebi pe domnul Critchlow... Două sau trei picături în puțină apă.

Acum era nerăbdător să ia miraculosul laudanum.

Fetele știau că farmacistul și domnul Povey nu se

puteau suferi.

— Sunt încredințată că-i va face bine, zise Jăophia-Mă duc să aduc apă.

Cu chicoteli și exclamații copilărești, reușiră să toarne patru picături negre din substanța „mortală” (cu una mai mult decât avea de gând Constance să pună) într-o ceașcă cu puțină apă. Și în timp ce întindeau domnului Povey ceașca, aveau figurile comice ale unor conspiratori înfricoșați. Se simțeau atât de mature și erau atât de copilăroase!

Domnul Povey sorbi cu nerăbdare băutura, puse ceașca pe polița căminului și-și înclină capul spre dreapta, astfel ca doctoria să poată scălda dintele bolnav. Rămase astfel o vreme, așteptând ca leacul să-și facă efectul. Fetele, din decentă, se întoarseră cu spatele, pentru ca domnul Povey să nu fie nevoit să înghită doctoria, lăsându-l să rezolve cum va ști această delicată problemă. Când se întoarseră din nou spre el, stătea întins pe spate în talanșoar, cu gura deschisă și ochii închiși.

— Ți-a făcut bine, domnule Povey?

— Cred că am să mă întind pe divan câteva clipe, fu răspunsul ciudat al domnului Povey.

Și imediat sări în picioare și se trânti pe divanul dintre cămin și fereastră, unde se întinse fără pic de demnitate - o biată creatură chinuită, în haina-i cenușie cu pulpane ciudate, cu vesta boțită, cu reverele prinse în bolduri, cu gulerul tare de hârtie și manșetele strâmte, tot de hârtie.

Constance se grăbi să-i aducă covorașul, pe care i-l așează binișor pe umeri; iar Sophia i-l puse pe celălalt peste picioarele-i deșirate.

Apoi își privi isprava, cu remușcări ascunse și cu cele mai negre presimțiri.

— Nu cred că a înghițit-o! șopti Constance.

— În orice caz, a adormit, zise Sophia, cu un glas ceva mai tare.

Într-adevăr, domnul Povey adormise cu gura larg deschisă - ca ușa unei prăvălii. Întrebarea era dacă nu-l cuprinsese cumva chiar somnul de veci; întrebarea era dacă nu scăpase pe veci de durere.

Apoi se auzi un sforăit - îngrozitor; un sforăit care părea să prevestească dezastrul.

Sophia se apropie de el ca de o bombă gata oricând să explodeze și, prinzând curaj, se uită în gura lui.

— Oh, Cons, își chemă ea sora, vino să vezi! Ce ciudat!

În clipa următoare, cele două perechi de ochi explorau priveliștea neobișnuită a gurii domnului Povey. Într-un colț, în dreapta cavității, se vedea o bucată de dinte, care se mai ținea de domnul Povey printr-o legătură destul de slabă astfel încât la fiecare respirație, când pieptul i se umfla și aerul șuiera în peștera gurii, dintele i se mișca, lăsând să se înțeleagă că îndelungata conviețuire cu domnul Povey se apropia de sfârșit.

— Asta-i cel cu pricina, zise Sophia, arătând cu degetul. Și abia se mai ține. Ai mai văzut vreodată ceva atât de caraghios?

Aspectul comic al dintelui îi alungase teama că domnul Povey ar putea muri curând.

— Mă duc să văd cât de mult a băut din doctorie, zise Constance preocupată, îndreptându-se spre polița căminului.

— Păi, eu cred... începu Sophia, dar se întrerupse imediat, aruncându-și ochii spre mașina de cusut de lângă divan.

Era o mașină de cusut Howe, cu un sertăraș pentru scule, în care se afla un cleștișor. Constance, ocupată să miroase ce mai rămăsese din doctorie, ca să-și dea seama

cât era de otrăvitoare, auzi zgomotul bine cunoscut al sertărașului tras și apoi o văzu pe Sophia apropiindu-se cu cleștișorul de gura domnului Povey.

— Sophia! exclamă ea, înspăimântată. Pentru numele lui Dumnezeu, ce vrei să faci?

— Nimic, zise Sophia.

În clipa următoare domnul Povey sări în sus, trezindu-se din visul în care-l cufundaseră cele câteva picături de laudanum.

— Zvâcnește! murmură el; și, după ce stătu puțin pe gânduri, adăugă: dar mă simt mult mai bine.

În orice caz, scăpase de la moarte.

Sophia își ținea mâna dreaptă la spate.

Tocmai atunci un vânzător ambulant trecu pe King Street, strigând „Midii și stridii!”

Oh! zise Sophia aproape țipând. Hai să luăm midii și stridii pentru ceai!

Se repezi la ușă, o descuie și o deschise larg, fără să se mai gândească o clipă că s-ar face curent și că ar putea să-l tragă pe domnul Povey.

În vremurile acelea, oamenii depindeau adesea de capriciile vânzătorilor ambulanti, ca să mai dea savoare gustărilor de la ora ceaiului; dar era o epocă aventuroasă, când cavalerii rătăcitori ai comerțului erau numeroși și întreprinzători. Ieșeai în pragul ușii, luai ceva bun de mâncat, intrai apoi în casă, găteai și mâncai, la fel cum făceau vechii bretoni.

Constance fu silită s-o urmeze pe sora ei în capul scării. Sophia coborî pe treapta a doua.

„Midii și stridii proaspete, vii!” se auzea de pe cealaltă parte a străzii învăluită în adierea de aprilie. Era faimosul Hollins, un irlandez, bețiv înrăit, îmbătrânit în rele, care-i saluta vesel pe magistrați când îi întâlnea pe stradă și care, vorbind despre casa de corecție unde

poposea din când în când, o numea Bastilia.

Sophia se zguduia din cap până-n picioare.

— Ce-ai găsit așa de râs, zăpăcito? o întrebă Constance.

Pe furiș, Sophia îi arată cleștișorul, pe care îl vârâse pe jumătate în buzunar. Între capetele lui se zărea deslușit și chiar se putea recunoaște un fragment din domnul Povey.

Acesta a fost momentul care a încununat cariera Sophiei, de făptașă a unor nemaipomenite fărădelegi!

— Ceea!?

Chipul Constancei trăda groaza omului silit să vadă ceva ce nu-și poate crede ochilor.

Sophia o înghionti cu putere, ca să-i amintească surorii ei că erau în stradă și, în același timp, foarte aproape de domnul Povey.

— Iote, dom'șoarelor, zise ticălosul de Hollins. Trei pence litra. Și ce mai face coana Baines? Da, is proaspete, așa să-mi ajute Dumnezeu!

CAPITOLUL II

DINTELE I

Cele două tinere urcară întunecoasa Scară de piatră rare ducea din văgăuna lui Maggie până la ușa salonului. Sophia, în față, ducea o tavă mare iar Constance una mică. Constance, care nu avea pe tavă decât un ceainic, un castron cu midii și stridii din care ieșeau aburi aromați și o farfurie cu felii de pâine prăjită unse cu unt, intră prin stânga direct în salon. Sophia avea pe tavă tot ce e necesar unui ceai bogat pentru două persoane, adică ouă, marmeladă și Jeli de pâine (acoperite cu un capac), dar fără midii, și stridii. Ea o luă spre dreapta, străbătu coridorul trecând pe lângă odaia condamnată, sui două trepte în semiîntunericul prăvăliei cu obloanele trase, urcă scara către atelierul de probe, străbătu încăperea și ajunse

în coridorul ce ducea spre dormitoare. Experiența o învățase că e mai ușor să facă acest lung ocol; decât să cotească abrupt pe scara salonului cu o tavă mare încărcată. Cu marginea tăvii Sophia bătu în ușa dormitorului celui mare. Glasul înăbușit, cu accente retorice, ce se auzea dinăuntru, încetă brusc și ușa fu deschisă de un bărbat foarte înalt, uscățiv, cu barbă neagră, care se uită în jos spre Sophia cu un aer întrebător de parcă nu înțelegea de ce fusese întrerupt.

— Am adus ceaiul, domnule Critchlow, zise Sophia.

Domnul Critchlow, cu multă grijă, luă în primire tava.

— E micuța mea Sophia? întrebă un-glas stins din adâncurile dormitorului.

— Da, tată, zise Sophia.

S» ar nu încercă să intre în odaie. Domnul Critchlow așeză tava pe un scrin de lângă ușă, acoperit cu o față de masă albă, și apoi închise ușa, fără prea multă ceremonie. Domnul Critchlow era cel mai vechi și mai bun prieten al lui John Baines, deși mult mai tânăr decât acesta. Obișnuia destul de des „să dea pe-acolo”, ca să mai schimbe o vorbă cu bietul om țintuit la pat; joia după-amiază, însă, era ziua lui specială, pe care și-o consacra în întregime bolnavului. Începând de la două, precis, și până la opt, precis, se ocupa de John Baines, domnind autocratic asupra dormitorului. Era lucru știut că nu îngăduia nimănui să intre, nici măcar cu vreo treabă anume. Nu! Renunța în fiecare săptămână la ziua lui liberă de dragul acestei corvezi pe care i-o impunea prietenia, și trebuia lăsat să-și îndeplinească sarcina așa cum voia el. Până și doamna Baines căuta să nu tulbure îngrijirile pe care domnul Critchlow i le dădea soțului ei. Și era chiar bucuroasă, căci domnul Baines nu putea fi lăsat singur nicio clipă, sub niciun motiv - așa că avantajul de a se putea bizui în fiecare săptămână timp de șase ore pe prezența unui

membru cu greutate al Societății Farmaceutice compensa acest mic afront adus prerogativelor ei de soție și gospodină. Domnul Critchlow era un om destul de bizar, – dar când îl știa în dormitor, putea să plece de acasă cu inima ușoară. Mai mult, John Baines era încântat de aceste după-amiezi de joi. Pentru el, nu exista „nimeni ca Charles Critchlow”. Cei doi prieteni simțeau un fel de fericire îndârjită, seacă, să stea. Închiși împreună în dormitor, scăpând de-femei și de oameni, în general. Cum își petreceau cei doi timpul, nu se prea știa. dar după toate aparențele discutau politică. Fără îndoială că domnul Critchlow era un chn extrem de ciudat. Era plin de manii. Trebuia să i se servească întotdeauna aceleași gustări la ceai. Gem de coacăze negre, de exemplu. (El îi spunea „dulceață”). Gândul că ai putea să-i oieri domnului Critchlow ceai fără gem de coacăze negre era ceva care nici nu le trecea prin minte celor din piața St. Luke. Așa încât de ani de zile, în sezonul dulceturilor, când toată casa și întregul magazin miroseau numai a fructe fierte cu zahăr, doamna Baines umplea câteva borcane în plus cu gem de coacăze negre, „căci domnul Critchlow nici nu s-ar *atinge* de altceva”.

Și astfel Sophia, după ce i se închise în nas ușa. dormitorului, se întoarse în salon coborând pe ruta mai scurtă. Știa că, după ceai, când va urca din nou sus, tava golită o va aștepta pe preșul din fața ușii.

O găsi pe Constance servindu-l pe domnul Povey cu midii și stridii. Bietul om era încă învelit cu unul din covorașe. Probabil i că i se agățase de umeri când se ridicase de pe divan, știut fiind că împletiturile de lână sunt lucruri parazite. Șophia se așează, puțin cam sfioasă. Chiar și Constance cea serioasă se simțea oarecum tulburată. Domnul Povey nu lua în general ceaiul cu ele joia după-amiază; obișnuia să iasă în lumea largă și

misterioasă. De fapt, nu mai stătuse niciodată singur cu ele la masă. Situația era fără îndoială neașteptată, și mai avea și haz – și pe deasupra Constance și Sophia se simțeau, într-un fel, răspunzătoare pentru domnul Povey. Da, se simțeau răspunzătoare. Îi oferiseră simpatia, acea simpatie practică a doua tinere inteligente și bine crescute, împreună cu spiritul matern caracteristic sexului căruia îi aparțineau, iar domnul Povey acceptase; era acum pe mâinile lor. Monstruoasa și vicleana operație pe care Sophia o făcuse în gura domnului Povey nu le pricinuia prea multă neliniște, Constance revenindu-și destul de repede după primul șoc. Discutaseră în bucătărie, în timp ce pregăteau ceaiul, și se înfierbântaseră chiar datorită tonului sever și dictatorial cu care Constance condamna năstrușnica faptă. Dar succesul nesăbuitei extracții o îndreptătea în ciuda oricărui argument potrivit. Domnul Povey se simțea acum mai bine, neștiutor de pierderea suferită.

— Vrei și tu? o întreabă Constance pe Sophia, ținând o lingură mare deasupra castronului cu scoici.

— Da, *te rog*, zise Sophia, pe un ton categoric.

Constance știa prea bine că surorii ei îi plăceau scoicile, și o întrebase doar pentru că era nervoasă.

— Atunci, dă-mi farfuria.

Și acum, când toată lumea fusese servită eu midii, stridii, ceai și pâine prăjită, când domnul Povey, fusese sfătuit să nu mănânce coaja feliei sale de pâine prăjită, când Constance o prevenise, fără rost, pe Sophia să fie atentă la substanța verzuie necomestibilă din midii, Când Constance continuase apoi spunând că serile se făceau tot mai lungi și când domnul Povey încuviințase, nu mai rămânea nimic de spus. O tăcere supărătoare se așternu peste ei, și niciunul nu știa cum-o înlătore. Clinchetul ușor al scoicilor și al tacâmurilor răsuna cu limpezimea teribilă

a zgomotelor ce se aud în timpul nopții. Fiecare evita privările celorlalți. Atât Constance cât și Sophia își îndreptau din când în când trupul, își umflau pieptul și apoi priveau în farfurie; uneori se auzea câte o tuse forțată. Era un trist exemplu al diferenței care exista între visurile de strălucire socială ale tinerelor fete și realitatea vieții. Bietele fete deveneau tot mai mult doar niște copii, până când – de unde se purtaseră ca niște adevărate femei în momentul când îi administraseră picăturile de laudanum – se simțeau acum, la masă, ca niște fete de vreo opt ani.

Încordarea fu întreruptă de domnul Povey.

— Fir-ar să fie! mormăi el, vorbele-i necugetate și rușinoase (el, omul exemplar – și încă în prezența acestor tinere nevinovate!) fiind urmarea unei descoperiri neașteptate. L-am înghițit!

— Ce-ai înghițit, domnule Povey? întrebă Constance. Domnul Povey cercetă atent, cu vârful limbii, partea dreaptă a gurii.

— Oh, da! zise el, ca și cum ar fi acceptat solemn inevitabilul. L-am înghițit!

Obrazul Sophiei era acum stacojiu; părea să caute un loc în care să și-l ascundă. Constance nu găsea nimic de spus.

— Dintele ăsta se clătina de vreo doi ani, zise domnul Povey, și acum l-am înghițit cu o midie.

— Oh, domnule Povey! strigă Constance stânjenită; apoi adăugă: Tot e bine că n-o să te mai doară.

— Oh! zise domnul Povey. Numai că nu ăsta mă durea. Am un colț de rădăcină în fundul gurii care mă sâcăie de câteva zile. Bine ar fi fost să fie ăsta...

Sophia își dusesese ceașca de ceai la gură ca să-și acopere roșeața. La aceste vorbe ale domnului Povey, obrazii părură să i se umfle ca niște mere. Scăpă ceașca în farfurioară, stropind peste tot cu ceai. și apoi fugi din

odaie, pufnind și chicotind înăbușit.

— Sophia! protestă Constance.

— Trebuie să... se bâlbâi Sophia în pragul ușii. Nu-l nimic. Lasă că...

Constance, care se ridicase, se așează la loc.

II

Sophia fugi pe coridorul care ducea spre prăvălie și se refugie în atelierul de croit - o odaie pe care năstrușnicul arhitect o proiectase în locul unde trebuia să fi fost curtea din dos a uneia dintre cele trei case componente. Singura-i sursă de lumină era luminatorul din tavan și doar o despărțitură de lemn, înaltă de vreo opt picioare, o separa de coridor. Aici Sophia își dădu frâu liber simțămintelor; râdea și plângea în același timp, ștergându-și lacrimile cu batista și chicotind frenetic, într-un acces de isterie pe care nu putea să și-l stăpânească. Spectacolul domnului Povey jelindu-și un dinte pe care credea că-l înghițise, dar care de fapt se afla în buzunarul ei, i se părea lucrul cel mai ridicol și mai comic care se petrecuse vreodată pe pământ. O copleșea cu totul. Și când credea că, în sfârșit, reușise să stăvilească acest ridicol, o cuprindea un nou acces, care o azvârlea în oceanul unui râs nebun, în hohote.

Treptat, se liniști. Auzi deschizându-se ușa salonului și Constance coborî treptele ce duceau spre bucătărie, cu tava pe care zăngăneau ceștile de ceai. Deci ceaiul se sfârșise, fără ea! Constance nu zăbovi prea mult în bucătărie, lăsând ceștile și farfuriile pe seama lui Maggie ca să le spele, încheiere potrivită pentru ziua ei liberă din fiecare lună. Ușa salonului se închise. Imaginea domnului Povey înfășurat cu covorașul de lină o făcu pe Sophia să izbucnească din nou într-un hohot de râs cu lacrimi. În clipa aceea, ușa salonului se deschise iarăși, și Sophia își înăbuși râsul în timp ce Constance trecea grăbită pe

coridor. După câteva clipe, Constance se întoarse cu lucrul de mână, pe care îl luase din atelier, și intră în salon. Va să zică, Constance nu era deloc curioasă ce se întâmplase ou Sophia!

În cele din urmă, Sophia, cu un ușor surâs îngândurat pe față, rămășiță a furtunii care o răscolise, urcă încetitor scările până în atelier, străbătând magazinul. Nimic interesant pe-acolo! apoi o luă spre salonaș și, în drum, văzu tava lăsată de domnul Critchlow pe preșul ușii. O luă și o duse, trecând prin atelier și prin magazin, până jos în bucătărie, unde ronțai visătoare două felii de pline prăjită, care se răciseră și acum erau tari. După care. urcă scările de piatră și ascultă la ușa salonului. Niciun zgomot! Această izolare a domnului Povey și a Constancei i se păru într-adevăr foarte ciudată. Qcoli casa și coborî tiptil scara răsucită, ascultând atentă la cealaltă ușa a salonului. În sfârșit, desluși acum un sforăit ușor și regulat. Va să zică, domnul Povey, în urma picăturilor de laudanum și a midiilor, dormea, în vreme ce Constance lucra la paravanul pentru cămin! Ei da, era ciudată la culme această izolare a domnului Povey și a Constancei; ceva ce Sophia nu mai pomenise vreodată! Ar fi vrut să intre și ea în salon, dar nu se putea hotărî. Se îndepărtă pe furiș, stingheră și nedumerită, și până la urmă se trezi în dormitorul de la etajul de sus, pe care îl împărțea cu Constance; se așeză pe pat în semiobscuritate și începu să citească *Zilele lui Bruce*; daicitea numai cu ochii.

Ceva mai târziu, auzi zgomot pe scări și scârțâitul familiar al ușii de la picioarele scării. Sări sprintenă până la ușa dormitorului.

— Noapte-bună, domnule Povey. Nădăjduiesc că o să poți dormi.

Glasul Constancei!

— Bănuiesc că va reveni.

Glasul domnului Povey, pesimist!

Apoi auzi cum se închide ușa. Se făcuse aproape întuneric. Se întoarse în pat, așteptând-o pe Constance. Un ceasornic bătut ora opt și se auziră zgomotele care însoțea plecarea domnului Critchlow; în același timp Maggie se întoarse acasă de pe târâmurile idilei. Apoi, o lungă tăcere! Constance era acum în odaia tatălui lor, fiind „rândul” ei să-l îngrijească; Maggie spăla vasele în văgăuna ei, iar domnul Povey dispăruse în odaia sa. În fine, Sophia auzi bătăile puternice, imperative ale mamei ei la ușa dinspre King Street. În dormitor, înserarea se transformase în beznă adâncă, și Sophia moțăia, visând. Se trezi când urechea ei distinse bătăile în ușa. Sări din pat, merse în vârful picioarelor până pe palier și privi peste balustradă, de unde putea vedea întregul coridor de la primul etaj. Lampa cu gaz aerian fusese aprinsă; prin gaura rotundă din partea de sus a globului de porțelan putea vedea flacăra tremurândă. Mama ei, cu pălăria încă pe cap, bătea la ușa odăii domnului Povey, iar Constance stătea în pragul ușii de la odaia părinților ei. După o pauză, doamna Baines mai bătut o dată, și apoi îi spusese Constancei într-o șoaptă sonoră ale cărei vibrații străbătură întregul coridor:

— Se pare că doarme dus. Mai bine să nu-l tulbur.

— Dar dacă are nevoie de ceva la noapte?

— Ei bine, fetițo, am să-l aud mișcându-se. Somnul îi face cel mai bine.

Doamna Baines îl lăsă pe domnul Povey să doarmă mai departe, toropit de laudanum și o porni pe coridor. Era o femeie voinică, îmbrăcată toată în negru, cu un lanț de aur la gât; fusta abia încăpea în lărgimea coridorului. Sophia îi urmări gesturile greoaie când urcă cele două trepte care dădeau variație coridorului. La conducta de gaz se opri și, punând mina pe robinet, privi în sus spre

glob.

— Unde-i Sophia? întrebă ea, cu ochii ațintiți supra gazului, în timp ce micșora flacăra.

— Cred că trebuie să fie în pat, mamă, zise Constance, nepăsătoare.

Reîntorcându-se acasă, stăpâna casei lua din nou în mină, punct cu punct, complicata mașinărie care era gospodăria ei.

Apoi Constance și mama ei dispărură în dormitorul cel mare și ușa se închise cu un mic zgomot sec și hotărât, care pentru Sophia, cum stătea și privea de la etajul de deasupra, păru să creeze în jurul Constancei, al tatălui și al mamei ei, o anumită intimitate din care ea era exclusă. Se întrebă, cu un ușor ghimpe de gelozie, ce-or fi discutând, în dormitorul cel mare, tatăl ei cu barba ce i se băția ușor și cu brațele lungi peste plapumă, Constance așezată la picioarele patului, și mama ei plimbându-se de colo până colo, punând pe măsuta de toaletă broșa cu camee sau netezind încrețiturile mânușilor. Era neîndoielnic că, într-un mod subtil, Constance se bucura de mai multă încredere din partea părinților decât Sophia.

III

După o jumătate de oră, când Constance veni în camera lor, Sophia se culcase. Încăperea era destul de spațioasă. Fusesse refugiul și fortăreața fetelor încă de la cea mai fragedă vârstă. Toate amănuntele camerei li se păreau la fel de firești și de neschimbate ca particularitățile unei peșteri pentru un locuitor al peșterilor. I se puseseră tapete noi de două ori, și fiecare tapetare le rămăsese întipărită în minte ca o epocă; a treia epocă a fost aceea a înlocuirii unui preș printr-un minunat covor vechi, dar jerpelit, care fusese până atunci în salon, Exista un singur pat, cu scheletul de fier vopsit; era larg patul și aveau loc amândouă, lăfăindu-se în el de parcă ar

fi dormit în două laturi opuse ale pieții St. Luke; și totuși, dacă într-o noapte Constance s-ar fi culcat pe jumătatea de lângă fereastră în loc de jumătatea dinspre ușă, li s-ar fi părut că natura intimă a universului însuși s-a schimbat. Micul grătar din fața căminului era plin de foițe de poleială, și puținele dăți când fuseseră bolnave și le aminteau mai ales pentru că poleiala stătea îngrămădită într-o cutie mare de papuci, atârnată lângă polița căminului, iar un foc de cărbuni domnea nefiresc în locul ei – căci poleiala făcea parte din ordinea firească a lucrurilor. Fereastră nu se închidea bine, deoarece cereeveaua nu se îmbuca perfect într-un loc unde peretele avea o mică adâncitură și chiar când fereastră era închisă, rămânea o crăpătură îngustă la stânga, între fereastră și tocul ei; prin crăpătura asta sufla vântul, și astfel! & i aminteau de nopțile cu geruri tăioase când doamna Baines înțepenea fereastră cu ajutorul unor pene – crăpătura făcea parte, și ea, din ordinea firească a lucrurilor.

Aveau deci un singur pat, și de asemenea un singur lavoar și o singură măsuță de toaletă; dar în alte privințe erau niște fete norocoase, căci aveau două garderoburi de mahon; independența de care se bucurau în privința garderoburilor separate se datora în parte bunului-simț al doamnei Baines, iar în parte tendinței tatălăii lor de a le răsfăța puțin. Și mai aveau, în fine, un scrin eu o linie curbată în față, din care Constance avea în stăpânire două sertare scurte și unul lung, iar Sophia două sertare lungi. Pe scrin se aflau două casete frumos ornamentate, în care fiecare din ele își ținea bijuteriile, un carnet de economii și alte diferite comori – casetele acestea fiind absolut sacre pentru posesoarele lor. Erau diferite, dar niciuna nu era socotită mai splendidă decât cealaltă. Într-adevăr, regula cea mai importantă din această cameră era o strictă egalitate, singura excepție constituind-o existența a trei

cârlige în dosul ușii, din care Constance avea în stăpânire două.

— Ei bine, începu Sophia când apăru Constance, cum se mai simte drăguțul de domn Povey?

Stătea culcată pe spate și zâmbea uitându-se la mâinile ei, pe care le ținea în față.

— Doarme, zise Constance. Cel puțin așa crede mama. Ea zice că somnul îi face bine.

— R-Bănuiesc că va reveni, zise Sophia.

— Ce spui? întrebă Constance, dezbrăcându-se.

— Bănuiesc că va reveni.

Vorbele Sophiei nu făceau decât să reproducă spusele „drăguțului de domn Povey” pe scări, și ea le rosti imitând exact felul de a vorbi al domnului Povey.

— Sophia, zise Constance apăsător, apropiindu-se de pat, aș vrea să nu mai faci pe proasta!

Se prefăcuse că nu observă accentul satiric din prima remarcă a Sophiei, dar un imbold lăuntric o făcu să pună capăt batjocurii.

— Cred că ți-e de ajuns pentru ziua de astăzi! adăugă ea.

Drept răspuns, Sophia izbucni într-un hohot de râs, pe care nici nu încercă să și-l stăpânească. Râse mult, în voie, în timp ce Constance se uita țintă la ea.

— Nu știu ce s-a întâmplat cu tine! zise Constance.

— Pur și simplu, nu pot să mă uit la el fără să nu izbucnesc în râs! hohoti Sophia, arătând un obiect minuscul în mâna stângă.

Constance tresări, roșind.

— Nu cumva vrei să spui că l-ai păstrat! protestă* ea cu seriozitate. Ești groaznică, Sophia! Dă-mi-l imediat ca să-l arunc. N-am mai pomenit așa ceva. Dă-mi-l imediat!

— Nu ți-l dau, se împotrivi Sophia, râzând. mai departe. Nu mă despart de el nici în ruptul capului. E prea

drăguț!

Râsul făcuse să-i dispară toată ciuda ascunsă pe care o adunase în sinea ei din cauza nepăsării pe care i-o arătase întreaga seară, și pentru că părea să se înțeleagă atât de bine cu părinții lor. Acum era gata să fie drăguță cu Constance, din toată inima.

— Dă-mi-l, stăruie Constance, cu încăpățănare.

Sophia își ascunse mâna sub plapumă.

— Poți să-i iei celălalt coaț, când o să-i cadă, dacă vrei. Dar nu pe ăsta. Ce păcat că n-a fost dintele care-L durea!

— Sophia, ar trebui să-ți fie rușine! Dă-mi-l”.

În clipa aceea, Sophia observă pentru prima dată cât de serioasă era Constance. Se simți surprinsă și puțin intimidată. Căci fața Constancei, de obicei atât de blândă și de liniștită, era aspră, aproape furioasă. Dar nu-și pierdu firea și nici chiar furia de pe fața blândeii Constan ce nu o putu intimida mai mult de câteva secunde. Veselia i se stinse totuși și zâmbetul îi pieri.

— Nu i-am spus nimic mamei... urmă. Constan ce.

— Sper că nu, răspunse Sophia, sec.

— Dar să știi că ani s-o fac, dacă nu-l arunci, sfit și Constance.

— Poți să-i spui dacă vrei, replică Sophia, adăugând cu dispreț un cuvânt nimicitor pe care nu-l mai folosisese de mult: Ipocrito!

— Mi-l dai sau nu mi-l dai?

— Nu!

În dormitor începuseră ostilitățile. Cu o iuțeală magică, atmosfera se schimbase complet. Din frumusețea Sophiei, din blândețea îngerească a Constancei și din farmecul tineresc, naiv și nevinovat al amândurora nu mai rămăsese nimic - decât o cruzime puțin sinistră. Sophia stătea culcată, cu capul pe pernă, înconjurat de părul

castaniu închis, și privpa cu o sfidare neînduplecată în ochii mânioși ai Constancei, care rămânea amenințătoare în picioare, lângă pat. Puteau auzi gazul șuierând deasupra măsuței de toaletă și bătaile puternice ale inimii, într-o clipă încetară de a mai fi niște fetif. e, fără să fi devenit însă mature – eternul feminin se trezise în ele.

Constance se îndepărtă de lângă pat și se duse la măsuța de toaletă, unde începu să-și despletească părul, să și-l perie, ținându-și capul pe spate, scuturându-l și aplecându-se înainte, cu gesturile neschimbate ale acestui ritual. Era atât de tulburată, încât inversase, fără să-și dea seama, ordinea obișnuită a toaletei. După câteva clipe, Sophia se furișă din pat și, pășind cu picioarele goale până la scrin, deschise caseta ei și puse înăuntru „fragmentul” din domnul Povev; trânti la loc capacul, cu un zgomot sec, de parcă ar fi vrut să spună: „Vom vedea dacă poți să te pui cu mine, domnișoară!” Ochii li se întâlneau din nou, în oglindă. Apoi Sophia se întoarse în pat.

— După cinci minute, când termină să se pieptene, Constance îngenunche și își făcu rugăciunea. După ce rosti rugăciunea, se duse drept la caseta Sophiei, o deschise „luă „fragmentul” din domnul Povev, alergă la fereastră și-l aruncă cu furie în stradă. i

— Așa! exclamă ea, furioasă.

Săvârșise această încălcare de neconceput a codului de onoare, acest gest iremediabil, înainte ca Sophia să-și poată reveni din uluirea de a-și vedea caseta sacră profanată cu nerușinare. Într-o singură clipă, unul dintre idealurile cele mai mari ale Sophiei fusese spulberat cu desăvârșire, și încă de ființa cea mai dulce și mai blândă pe care o cunoscuse vreodată. Era o experiență revelatoare pentru Sophia – ca și pentru Constance. Și amândouă se simțiră la fel de înspăimântate. Sophia, privind țintă la textul „Tu, Doamne, mă vezi” încadrat într-

o ramă de pai deasupra scrinului, rămase nemișcată. Era înfrântă și atât de profund răscolită în înfrângerea ei» încât nici măcar nu se gândi cât de neputincioase sunt textele sfinte când e vorba să te apere de rău. Nu că i-ar fi păsat câtuși de puțin de „fragmentul” din domnul Povey! Aspectul moral, ca și transformarea uluitoare, de neînțeles petrecută în caracterul Constancei – iată ce o făcea să accepte inevitabilul fără să poată scoate o vorbă.

Constance, tremurând toată, abia reuși să se dezbrace, cu o încetineală plină de demnitate. Reacția Sophiei la lovitura pe care i-o dăduse părea prea frumoasă ca să fie adevărată; dar îi dădu curaj. În cele din urmă, stinse gazul și se întinse lângă Sophia. După câteva foșnituri, se făcu liniște.

— Și dacă vrei să știi, zise Constance pe un ton în care amabilitatea se amesteca cu spiritul de dreptate» mama a hotărât împreună cu mătușa Harriet să terminăm cu școala în trimestrul viitor.

CAPITOLUL III BĂTĂLIA

I

Ziua prăjiturilor, stabilită prin obicei în cele Cinci Orașe, era sâmbăta. Dar doamna Baines își făcea prăjiturile vinerea, fiindcă sâmbătă după-amiaza avea prea multă treabă la prăvălie. Este adevărat că, întrucât doamna Baines făcea prăjiturile dimineața, ar fi putut să le pregătească sâmbăta dimineața, când în prăvălie nu era mare forfotă; totuși, se obișnuise să le facă vineri dimineața, rezervându-și dimineața de sâmbătă pentru cumpărăturile în piață.

Așadar, în dimineața aceea de vineri, a doua zi după prima experiență a Sophiei în dentistică, doamna Baines pregătea prăjiturile în bucătăria de la subsol. Această

bucătărie, văgăuna lui Maggie, avea ceva din misterul unei biserici, iar în zilele mai noroase părea chiar un cavou sinistru. Treptele de piatră ce duceau în jos până-n bucătărie erau complet neluminate. Trebuia să pipăi drumul cu piciorul, așa că atunci când intrai în bucătărie, prin contrast, încăperea ți se părea luminoasă și veselă; probabil că la asta se gândise arhitectul când făcuse scara. Lumina zilei pătrundea în bucătărie printr-o fereastră largă, dar destul de scundă; sus, fereastra atingea tavanul, iar pervazul de jos era la o înălțime unde nu puteau ajunge fetele în primii ani de școală. Ochiurile de geam erau mici, și cam jumătate din ele erau givrate, așa că nu se putea desluși nimic prin ele; cealaltă jumătate era pusă de curând și ținea pasul cu civilizația. De fapt, ce puteai vedea de la bucătărie erau ferestrele cu geamuri uriașe ale pivnițelor Sun, de curând construite ori tot felul de picioare și fuste trecând înapoi și-ncoace. Un grilaj de fier împiedica și mai mult lumina să pătrundă și ferea geamul de capriciile vreunui trecător de pe King Street. Oricum, puștii se obișnuiseră să se oprească și să dea cu piciorul cât puteau de tare în grilaj.

Pereții bucătăriei erau tapetați cu flori de nu-mă-uita pe fond cafeniu. Tavanul, neregulat și soios, avea o grindă groasă de-a curmezișul, de care atârnavă două cârlige; de aceste cârlige fuseseră prinse cândva frânghiile unui leagăn, mult folosit de Constance și de Sophia cu ani în urmă, când erau mici. Lângă peretele dintre scară și fereastră se afla o mașină de gătit. Mai era apoi o masă – lângă peretele din fața sobei – un dulap și două scaune Windsor, dintr-acelea cu spătar. În fața scării se afla cadrul unei uși, fără ușă, ce dădea spre două camere, și mai întunecoase decât bucătăria, un fel de văgăuni pe care le mai lumina puțin spoiala de var; acolo se aflau așezate pe rafturi castroane cu lapte, farfurii cu piftie și resturi de

plăcintă cu fructe; în colțul cel mai apropiat de bucătărie se găsea o ladă în care se ținea pâinea. O altă ușă, în partea cealaltă a bucătăriei, ducea spre prima pivniță de cărbuni, unde se afla și robinetul de apă, ca și canalul de scurgere; iar de acolo, un fel de tunel ducea spre a doua pivniță de cărbuni, unde se ținea cocsul și cenușa; culoarul acesta dădea într-o curticică dosnică, de unde, mergând prin dosul prăvăliei domnului Critchlow, ajungeai în cele din urmă, uluit, tocmai pe Brougham Street. Senzația de întunecime nesfârșită a acestor locuri ce începeau din capul scărilor spre bucătărie și se sfârșeau în ungherele obscure ale cămarilor ori, brusc, în lumina obișnuită de pe Brougham Street – atât Constance cât și Sophia o aveau dt mici copii, și le-a urmărit aproape până s-au făcut mari.

Îmbrăcată într-o rochie neagră de alpaca, cu un șorț alb al cărui șiret scotea în evidență amploarea taliei, doamna Baines își suflecaser mânecile, iar mâinile erau pline de făină și de cocă. Planșeta străveche, netedă de atâta folosință, ocupa o parte a mesei; lângă ea se aflau sucitorul, niște unt, tăvi, mere tăiate felii, zahăr și altele. Mâinile-i rumene frământau coca lipicioasă într-un uriaș castron alb.

— Mamă, ești aici! auzi ea un glas de sus.

— Da, pușor.

Pași oarecum nesiguri și șovăitori răsunară pe scări și Sophia intră în bucătărie.

— Dă-mi la o parte bucla asta. te rog, zise doamna Baines, aplecându-și ușor capul și ridicându-și mâinile pline de făină. Mulțumesc. Mă enerva. Te rog, nu sta în lumină. Sunt tare grăbită. Trebuie să urc în prăvălie, ca domnul Povey să se poată duce la dentist. Unde-i Constance?

— O ajută pe Maggie să facă patul domnului Povey.

— Oh!

Deși grasă, doamna Baines era o femeie bine făcută, cu un păr castaniu frumos, și ochi liniștiți, senini, exprimând încrederea ei lăuntrică, neclintită, că poate să îndeplinească tot ce i s-ar cere. Nu arăta nici mai mult, dar nici mai puțin de vârsta pe care o avea – patruzeci și cinci de ani.

Nu era de prin partea locului; bărbatul ei o luase din orașelul de șes Axe, la douăsprezece mile depărtare. Ca aproape orice femeie care se stabilește prin căsătorie într-o regiune străină, în adâncul sufletului se socotea mai presus de oamenii din acea regiune și de obiceiurile lor. Acest simțământ, întărit de o îndelungată e' Xperien. că, n-o părăsise niciodată; din cauza lui făcea singură prăjiturile – cu două „fete mari”, crescute cum se cuvine, în casă! Constance se pricepea să facă prăjituri bune, dar nu erau ca acelea făcute de mama ei. La prăjituri, totul se poate învăța, în afară de „mâna*“, ușoară și fermă, cu care mânuiești sucitorul. Te naști cu această mână, sau fără ea. Și dacă te naști fără ea, n-o să poți reuși niciodată prăjiturile cele mai fine. Constance se născuse fără această „mină⁴. Cât despre Sophia, erau zile când se părea că o are, dar în altele prăjiturile ei nu putea să le mănânce decât Maggie. Și astfel doamna Baines, deși foarte mândră și încântată de ficele ei, păstrase pe bună dreptate o anumită condescendență față de ele. Se îndoia pur și simplu că vreuna din ele ar putea s-o egaleze cândva.

— Hei, hoată mică! exclamă ea, văzând că Sophia sterpelea felii de mere pe jumătate coapte. Asta-i fiindcă n-ai venit la micul dejun! Și aseară, de ce n-ai coborât la cină?

— Nu știu. Am uitat.

Doamna Baines îi cercetă ochii, dar Sophia îi înfruntă privirea cu un soi de îndrăzneală plină de sfidare. Știa tot ce poate ști o mamă despre fiica ei și era sigură că Sophia

n-avea de ce să fie supărată. De aceea, îi cercetă ochii cu puțină teamă.

— Dacă nu găsești ceva mai bun de făcut, zise ea, unge-mi cu unt tava asta. Ai mâinile curate? Dacă nu, mai bine n-o atinge.

Doamna Baines tocmai începuse să așeze bucățelele de unt în șiruri pe o foaie mare de aluat întins. Unt proaspăt din cel mai bun! Unt de gătit, ca să nu mai vorbim despre untură, nici nu se pomenea în această bucătărie vinerea dimineată. Îndoi foaia de aluat și răsuci untul înăuntru – supremă operație!

— Constance ți-a spus că terminați eu școala? întrebă doarăna Baines, pusă pe vorbă, în timp ce potrivea aluatul în tavă.

— Da, răspunse Sophia scurt.

Apoi se duse lângă sobă. Pe poliță era o furculiță-ele prăjit pâine și începu să se joace cu ea.

— Ei, și nu te bucuri? Mătușă-ta Harriet crede că sunteți destul de mari ca să nu mai mergeți la școală. Și dacă tot am hotărât ca, în orice caz, Constance să termine, e mult mai simplu să terminați amândouă odată.

— V-Mamă, vorbi Sophia, zornăind cu furculița, și ce-am să fac după ce nu mă med duc la școală?

— Nădăduiesc, răspunse doamna Baines cu tonul acela sentențios la care nici cei mai inteligenți părinți nu sunt totdeauna destul de inteligenți ca să renunțe» nădăduiesc că amândouă o să faceți tot ce puteți ca s-o ajutați pe mama Voastră – și pe tatăl vostru, adăugă ea.

— Da, zise Sophia iritată. Dar ce *anume* am să fac?

— Păi, să vedem. Întrucât Constance o să se ocupe de articolele de mode, mă gândesc că ai putea începe să-mi dai ajutor la lenjerie de corp, mănuși, mătasuri și așa mai departe. Și-atunci, amândouă ați putea într-o bună zi să vă ocupați de raionul acela al magazinului, și eu aș fi...

— Nu vreau să lucrez în magazin „mamă.

Întreruperea fu făcută pe un ton în aparență rece și ostil. Dar Sophia tremura de enervare rostind aceste cuvinte. Doamna Baines îi aruncă o privire scurtă, neobservată de fiica ei, a cărei față era întoarsă spre foc. Socotea că se pricepea cât se poate de bine să descifreze toanele Sophiei; și totuși, în timp ce privea capul semeț și mândru al fiicei ei, nici nu bănuia că întreaga ființă a Sophiei implora. În tăcere dar cu toate fibrele ei, simpatie.

— Te-aș ruga să nu mai zăngănești cu furculița aceea, zise doamna Baines, cu politețea ciudată și severă care caracteriza adesea relațiile ei cu cele două fete.

Furculița de prăjit pâine căzu pe pardoseala de cărămidă după ce ricoșă de pe cutia cu cenușă. Sophia o așeză în grabă la loc pe raft.

— Și ce vrei să faci? urmă doamnă Baines, stăpânindu-și iritarea pe care i-o pricinuisese zăngănitul furculiței. Cred că eu sunt aceea care trebuie să te întreb, nu tu pe mine. Ce-ai să faci? Taică-tu și cu mine nădăjduim că o să vă placă să vă ocupați de magazin și o să ne răsplătiți astfel pentru tot ce-am...

Doamna Baines în dimineața aceea nu era inspirată în alegerea cuvintelor. Deși era cu adevărat o mamă fără cusur, în dimineața aceea nu părea în stare să evite pretențiile nesăbuite pe care părinții din vremurile acelea le ridicau cu toată convingerea și pe care orice copil bun le primea supus.

Sophia nu era însă un copil bun și tăgădui a cu încăpățănare în adâncul inimii principiul care stă la temelia vieții de familie – și anume că părinții i-au făcut odraslei lor o supremă favoare aducând-o pe lume. O întrerupse din nou pe mama ei, cu brutalitate.

— Nu vreau deloc să renunț la școală, zise ea cu înfocare.

— Dar mai devreme sau mai târziu tot va trebui să termini cu școala, argumentă doamna Baines calm, căutând să fie cât mai aproape de felul în care gândea Sophia. Nu poți rămâne la școală pe vecie „draga mea, nu-i așa? Nu-mi sta în drum!

Străbătu grăbită bucătăria, în mână cu tava, pe care o vârî repede în cuptor, închizând apoi cu multă grijă ușița.

— Ba da, zise Sophia. Aș vrea să mă fac institutoare. Asta aș vrea să mă fac.

Din robinetul aflat în magazia de cărbuni, care era stricat, picuri de apă cădeau deslușit și sistematic într-un borcan din canalul de scurgere.

— Institutoare la școală? întrebă doamna Baines.

— Firește. Ce alt fel ar mai fi? zise Sophia, tăios, împreună cu domnișoara Chetwynd.

— Nu cred că lui taică-tău i-ar plăcea așa ceva, răspunse doamna Baines. Sunt încredințată că nu i-ar plăcea.

— De ce nu?

— N-ar fi tocmai potrivit.

— De ce nu, mamă? întrebă fata cu un soi de înclârjire.»

Se îndepărtase de soba de gătit. Prin fața ferestrei se zăriră o clipă picioarele unui bărbat. Doamna Baines se simțea uimită și mai ales surprinsă. Atitudinea Sophiei era într-adevăr nelalocul ei; purtarea ei merita o corecție. Dar nu asta o supăra cel mai tare pe doamna Baines; era obișnuită cu capriciile Sophici și ajunsese să le socotească un amănunt ce făcea parte din însăși frumusețea ei, ca o pedeapsă pentru farmecul nespus pe care-l iradia uneori această fată. Ceea ce o uimea și o surprindea pe doamna Baines era lipsa totală de sens a intențiilor copilărești ale Sophiei. Pentru doamna Baines era o revelație, ceva de neconceput. De ce, pentru numele lui Dumnezeu, își vârâse

fata asta așa ceva în cap? Orfanele, văduvele ori fetele bătrâne aruncate brusc în viitoarea vieții – da, acestea era firesc să se facă profesoare, pentru că trebuiau să facă ceva. Dar ca fiica unor părinți înstăriți, înconjurată de dragoste și de atenție, trăind într-un cămin minunat, să dorească să predea într-o școală – asta era ceva peste puțința de înțelegere a doamnei Baines. Părinții înstăriți de astăzi, cărora le vine greu s-o înțeleagă pe doamna Baines, să-și închipuie ce-ar simți dacă Sophiile lor ar manifesta dintr-odată dorința înverșunată să adopte profesia de sofer.

— Ai sta prea mult departe de casă, zise doamna Baines, terminând încă o prăjitură.

Vorbea pe un ton blajin. Cei aproape șaisprezece ani de când era mama Sophiei o învățaseră câte ceva pe doamna Baines; așa că, deși descoperea acum primejdii neînchipuite în temperamentul inegal al fiicei ei, își păstra destul de bine cumpătul pentru a da dovadă de blândețe diplomatică. Firește, era umilitor pentru o mamă să trebuiască să uzeze de diplomatie față de o mucoasă. Pe vremea ei, mamele erau mai despotice. Dar Sophia era Sophia.

— Și ce dacă? întrebă Sophia tăios.

— Și-apoi, nu există niciun post liber în Bursley, urmă doamna Baines.

— Domnișoara Chetwynd m-ar lua la început la ea, și după câțva timp aş putea să mă duc la sora ei.

— Sora ei? Ce soră?

— Sora ei, care are o școală mare pe undeva prin Londra.

Doamna Baines își ascunse nemaipomenita-i emoție uitându-se în cuptor la prima prăjitură. Cu toate împrejurările vitrege, prăjitura o ducea însă bine. În aceste câteva clipe, doamna Baines se gândi repede și hotărî că,

la o boală atât de deznădăjduită, e nevoie de un leac deznădăjduit.

Londra! Ea însăși nu se dusesese niciodată mai departe de Manchester. Londra, „după câtva timp”! Categorie, diplomația n-avea ce căuta în criza prin care trecea Sophia!

— Sophia, zise ea cu glas schimbat, solemn, întorcându-se spre fiica ei și ținându-și departe de șorț mâinile încărcate cu inele, care în clipa aceasta erau pline de făină, nu știu ce te-a apucat. Zău că nu știu! Tatăl tău și cu mine suntem gata să răbdăm multe, dar până la un punct. Adevărul e că te-am răsfățat prea mult, și tu, în loc să-ți vină mintea la cap cu cât crești, parcă te protestezi tot mai rău. Și acum, te rog să mă scutești de de-alde astea. Aș vrea să urmezi” mai mult exemplul soră-ți. Firește, dacă mu vrei să dai o mână de ajutor în magazin, nimeni nu te poate sili. Dacă preferi să-ți pierzi vremea, o să te suportăm și așa. Nu putem decât să te sfătuim spre binele tău. Dar cât despre... Se întrerupse, lăsând tăcerea să vorbească, și apoi conchise: Să nu mai aud de așa ceva.

Era un discurs sever și impresionant, rostit limpede și pe un ton cum doamna Baines nu mai folosisese de vreo cinci ani, când concediasse o vânzătoare tinerică, pentru purtări ușuratică.

— Dar, mamă...

Un zgomot de galeți răsună în capul scării de piatră. Era Maggie, care cobora din dormitoare. Familia Baines își făcea un punct de onoare din a-și ține treburile neștiute de alții, pornind de la presupunerea că Maggie și tot personalul prăvăliei (exceptând poate pe domnul Povey) erau obsedați de dorința nesățioasă de a afla ceea ce nu îi privea. De aceea, glasurile celor din familia Baines amuțeau întotdeauna, sau coborau într-o șoaptă înăbușită, tainică, ori de câte ori se auzeau pașii vreunui străin...

Așa și acum, doamnei Baines puse un deget plinde făină peste bărbia-i dublă.

— Ajunge, zise ea pe un ton categoric.

Maggie apăru, iar Sophia, dintr-odată zorită, dispăru în sus pe scări.

n

— Zău, domnule Povey, nu te mai recunosc, grăi doamna Baines, care, în drum spre prăvălie, îl descoperise în odaia de croit.

E drept, odaia de croit era oarecum sanctuarul domnului Povey, unde se retrăgea din când în când, croind costume întregi ori sacouri pentru secția de croitorie. E drept, de asemenea, că la secția de croitorie erau destule comenzi, lăsate în seama a diferiți croitori care lucrau acasă la ei, în această încăpere făcându-se doar probele clienților. Dar toate acestea n-o puteau face pe doamna Baines să încuviințeze prezența lui aici.

— Tocmai croiam costumul preotului, zise domnul Povey.

Reverendul Murley, parohul districtului met-odisi wesleyan venea în fiecare săptămână la domnul Baines într-una din ultimele vizite, domnul Baines observase că haina preotului începuse să se înverzească de vecht ce era și imediat comandase un costum nou, care să-l fie dăruit domnului Murley. Preotul, care avea o pasiune cu adevărat medievală pentru suflete și care-și cheltuia banii și sănătatea pentru satisfacerea acestei pasiuni, acceptase de dragul lui Christos și îi explicase cu grijă domnului Povey nevoia lui Christos de felurite buzunare.

— Văd ce faci, zise doamna Baines sarcastic. Dar ăsta nu-i un motiv să stai fără haină. și tocmai în odaia asta rece. Cu durerea dumată de dinți!

Adevărul este că domnul Povey își scotea întotdeauna haina când croia. În loc de haină purta o panglică cenți

metrică.

— Dintele nu mă mai doare, vorbi el sfios, punând jos foarfeca și luând o bucată de cretă.

— Prostii! zise doamna Baines.

57

Această exclamație îl șoca pe domnul Povey. Nu era ceva neobișnuit pe buzele doamnei Baines, dar de obicei o rezerva pentru persoanele de sexul ei. Domnul Povey au-și amintea s-o fi auzit vreodată în legătură cu ce spunea el. „Ce s-o fi întâmplat cu ea gândi el. Chipul ei congestionat nu-l ajută să găsească răspuns la această

0 - Două vieți, vot. I, întrebare, căci după operațiile de vineri din bucătărie era întotdeauna încinsă la față.

— Voi, bărbații, sunteți toți la fel, continuă doamna Baines. Numai gândul să mergeți la dentist face să vă treacă durerea. De ce nu te duci imediat la domnul Critchlow și să li-l scoată - ca un bărbat?

Domnul Critchlow obișnuia de asemenea să extragă dinți, și pe firma lui sta scris: „Ortoped și farmacist”. Dar domnul Povey își avea părerea lui.

— Nu prea pun eu bază pe domnul Critchlow ca dentist, zise el.

— Atunci, pentru Dumnezeu, du-te la Oulsnam.

— Când să mă duc? Acum nu pot, iar mâine e sâmbătă.

— De ce nu poți să te duci acum?

— Da, chiar, *aș putea* să mă duc acum, recunosc el.

— Atunci, te sfătuiesc să te duci și să nu mai vii cu dintele ăla nescos, căci iar o să te apuce. Dă dovadă de puțin curaj, ce naiba!

— Oh! curaj...! protestă el, jignit.

În clipa aceea, Constance trecu pe coridor, elatind.

— Constance, puișor! o strigă doamna Baines.

— Da, mamă.

Își vârî capul în odaie și exclamă „Oh văzându-l pe domnul Povey că-și îmbracă haina.

— Domnul Povey se duce la dentist.

— Da, mă duc chiar acum, confirmă domnul Povey.

— Oh, ce bine îmi pare! exclamă Constance.

Fața ei exprima o simpatie sinceră, fără niciun fel de rezerve. Domnul Povey, copleșit de simpatia ei, se hotărî să se arate un adevărat bărbat.

— E bine întotdeauna să rezolvi pe Joc lucrurile astea, zise el, cu un aer firesc și hotărât. Să-mi iau doar pardesiul.

— Iată-l, zise Constance repede.

Pardesiul și pălăria domnului Povey erau atârinate într-un cuier de lângă ușă, afară pe coridor. Îi dădu pardesiul, dornică să-i fie de folos.

„Nu te-am chemat aici ca să faci pe valetul domnului Povey”, gândi doamna Baines, înclinând brusc spre o ușoară severitate; și apoi, eu glas tare:

— Nu pot să stau mult în magazin, Constance, dar o să rămâi tu, nu-i așa, până se întoarce domnul Povey? Și dacă se întâmplă ceva, vino sus și cheamă-mă.

— Da, mamă, consimți bucuroasă Constance; șovăi o clipă și apoi se întoarce să plece.

— Aș vrea să vorbesc mai întâi ceva cu tine, pușor, o opri doamna Baines.

Glasul ei avea o notă deosebită, plină de importanță, confidențială, care o măguli pe Constance.

— Cred că am să ies pe ușa laterală, zise domnul Povey. E mai scurt drumul.

Era adevărat. Va scurta cu zece metri drumul de două mile, dacă va ieși prin ușa laterală în loc să iasă prin magazin. Cine și-ar fi închipuit că-i era rușine să fie văzut plecând la dentist? Îi era teamă că, ieșind prin magazin, doamna Baines ar fi putut să vină după el și să rostească

cine știe ce remarcă dăunătoare pentru demnitatea lui, în fața vânzătoarelor. (Ceea ce doamna Baines și-a și închipuit, ba chiar a și făcut o astfel de remarcă.)

— N-o să ai nevoie la dentist de panglica centimetrică, zise doamna Baines sec, în timp ce domnul Povey deschidea ușa laterală, iar capetele panglicii se bălăbăneau pe sub haină și pardesiu.

— Oh! se rușină domnul Povey de neatenția lui.

— O pun eu la loc, zise Constance, oferindu-se să ia panglica centimetrică.

— Mulțumesc, zise domnul Povey grav. Nu cred că are să dureze mult, adăugă el cu un zâmbet forțai, jalnic.

Apoi o porni pe King Street, încercând să calce vioi, sprinten, cu o bucurie demnă în frumoasa dimineață de mai. Dar în biata-i inimă fricoasă nu era nici urmă din frumoasa dimineață de mai.

— Hei, Povey! strigă un glas din mijlocul pieței.

Dar domnul Povey nu lua în seamă nicio chemare.

Pornise la o treabă și nu voia să dea înapoi.

— Hei, Povey!

Zadarnic!

Doamna Baines și Constance rămăseseră amândouă în ușa. Un bărbat între două vârste trecu dinspre Boulton Terrace, semeța clădire cu magazine noi, pe care restul pieței o socotea, cu invidie - „țipătoare”. O salută cu mina pe doamna Baines, care mai ținea încă ușa deschisă.

— E doctorul Harrop, îi spuse ea Constancei. Nu m-ar mira dacă s-a născut, în sfârșit, copilul, și el vrea să-l anunțe pe domnul Povey.

Constance se roși, plină de mândrie. Doamna Povey, soția faimosului văr al „domnului Povey al nostru”, care era cel mai bun cofetar și brutar din Boulton Terrace, constituia un subiect frecvent de discuție în familia Baines, dar era pentru prima dată când doamna Baines recunoștea

față de Constance modificarea vădită, în mai mare, a înfățișării doamnei Povey din ultimele luni. Această franchețe din partea mamei, venind după hotărârea de a termina cu școala, dovedea că, neîndoielnic, Constance nu mai era copil.

— Bună dimineața, doctore.

Doctorul, care avea în mână o geantă, purta pantaloni de călărie (era ultimul doctor din Bursley care nu renunțase la calul de călărie în favoarea docarului); salută și își îndreaptă silueta înaltă, îmbrăcată în negru.

— 'Neața 1 'Neața, domnișoară! Ei bine, e un băiat.

— Cum? Acolo? Întrebă doamna Baines, arătând spre locuința cofetarului.

Doctorul Harrop încuviință.

— Aș fi vrut să-l anunț, zise el, făcând un gest cu umărul spre bietul cm fricos care încerca să facă pe grozavul.

— Ce-ți spuneam eu, Constance? zise doamna Baines întorcându-se spre fiica ei.

Constance se simțea zăpăcită dar și încântată. Doctorul, plin de vioiciune, se opri la picioarele celor două trepte și, cu o mână în buzunarul pantalonilor bufanți, privea în sus, zâmbind din ochii săi mici, către matroana corpulentă și zvelta fecioară.

— Da, zise el. Am stat aproape toată noaptea. Greul Greu!

— Totul e bine, sper?

— Oh, da. Frumos copil! Frumos copil! Dar i-a dat multă bătaie de cap mamei. Nimic nou? și zicând asta își ridică ochii spre odaia domnului Baines.

— Nu, zise doamna Baines cu o expresie schimbată.

— E bine dispus?

— Da.

— Bun! Vă spun ziua bună.

Porni cu pași mari spre locuința sa, care se afla mai în josul străzii.

— Nădăjduiesc că acum o să se mai schimbe, zise doamna Baines către Constance, în timp ce închidea ușa.

Constance înțelese că mama ei se referă la soția cofetarului, dar știa că speranțele erau destul de slabe.

— Despre ce voiai să-mi vorbești, mamă? întrebă ea, încercând să-și ascundă plăcuta fâstâceală ce o cuprinsese.

— Închide ușa, replică doamna Baines, arătând spre ușa care dădea în coridor.

Și în timp ce Constance îi îndeplinea rugămintea, doamna Baines închise ușa dinspre scară. Apoi spuse cu glas reținut, aproape șoptit:

Ce-i cu ideea asta a Sophiei de a se face institutoare?

— Institutoare? repetă Constance, uluită.

— Da. Nu ți-a spus nimic?

— Nicio vorbă!"

— Nemaipomenit! Vrea să rămână cu domnișoara Chetwynd și să se dăcă institutoare.

Doamna Baines era cât pe-acți să adauge că Sophia pomenise ceva de Londra. Dar se stăpâni. Sunt unele lucruri pe care nu te poți decide să le spui. Adăugă doar:

— În loc să rămână în prăvălie!

— N-am auzit niciodată de așa ceva! murmură Constance copleșită, în culmea uimirii, răsucind într-una panglica centimetrică a domnului Povey.

— Nici eu! zise doamna Baines.

— Și o s-o lași, mamă?

— Nici tatăl tău și nici eu să nu auzim de așa ceva! răspunse doamna Baines liniștită, dar cu o hotărâre nestrămutată. Ți-am pomenit doar de asta fiindcă m-am gândit că Sophia ți-o fi spus ceva.

— Nu, mamă!

În timp ce Constance așeza cu grijă panglica

centimetrică la loc, în sertarul de sub masa de croit, se gândi cât de serioasă era viața - mai cu nou-născuții, mai cu problemele Sophiei. Era foarte mândră de încrederea pe care i-o arătase mama ei, și acest simțământ îi umplea pieptul înflăcărat de o tulburare plăcută. Ar fi vrut să ajute pe toată lumea, să arate, într-un fel, cât de mult iubea pe toată lumea. Nici chiar nebunia Sophiei nu-i slăbea dorința de a o consola pe sora ei.

Iii

După-amiază, o căutară cu toții pe Sophia, pe care nimeni n-o mai zărise de la prânz. O descoperi mama ei, stând singură și fără să facă nimic, în salonaș. Împrejurarea era destul de neobișnuită, fiindcă salonașul nu era folosit niciodată în cursul săptămânii; nici măcar fetele nu intrau acolo în timpul vacanței, decât dacă voiau să cânte la pian. Totuși, doamna Baines nu făcu niciun comentariu în legătură cu locul unde o găsi, și nici cu faptul că trândăvea.

— Draga mea, zise ea din ușă, cu un efort vădit de a se purta ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, vrei să vii și să stai puțin cu tatăl tău?

— Da, mamă, răspunse Sophia, cu un soi de vioiciune forțată.

— Sophia vine îndată, tată, zise doamna Baines către ușa deschisă a dormitorului, care făcea unghi drept cu ușa salonașului.

Apoi, în foșnetul rochiei porni în grabă de-a lungul coridorului, îndreptându-se spre atelier unde fusese chemată. Sophia trecu în dormitor, veșnica închisoare a lui John Baines. Din pricina agitației și a stării sale nervoase, domnul Baines nu era lăsat niciodată singur, dar de obicei fetele nu erau nevoite să stea cu el. Avea grijă de el o oarecare mătușă Maria - despre care fetele știau că nu era mătușă adevărată, adică nu o mătușă cu greutate ca

mătușa Harriet din Axe – ci o biată verișoară de gradul al doilea a lui John Baines; una dintre rudele acelea nevoiașе, sărmane, care adesea sunt o adevărată pacoste pentru o familie mare dintr-un mic orașel. Dar, după ce existența mătușii. Maria fusese o „pacoste” pentru familia Baines, în ultimii doisprezece ani devenise ceva absolut „providențial”. Trebuie să ținem seama că, pe vremea aceea, Providența se mai amesteca încă în treburile oamenilor, prevăzându-le viitorul în modul cel mai extraordinar. Astfel, știind din timp că John Baines va suferi un atac de apoplexie, ceea ce va face necesară o îngrijitoare credincioasă și neobosită, ÎRcepușe prin a crea cu cincizeci de ani mai înainte pe mătușa Maria și o menținuse cu statornicie în calea nenorocului, astfel încât să poată face față, la momentul potrivit, atacului de apoplexie. Cel puțin aceasta este singura teorie în stare să explice de ce familia Baines, ca de altminteri toți oamenii rezonabili din Bursley, foloseau „cuvântul „providențial” în legătură cu mătușa Maria. Era o femeie mărunțică și zbârcită, care putea să stea cât era ziua de lungă în dormitor și să vorbească doar despre dietă. Noaptea se ducea să se culce la ea acasă, în căsuța de pe Brougham Street; joia după-amiaza și duminica în general erau libere, iar în timpul vacanțelor școlare venea mai rar, când treburile de acasă îi mai lăsau puțin timp. Așa că, în vacanță, domnul Baines era îngrijit mai mult de cei din casă, care făceau cu rândul nu atât după un program stabilit, cât după necesitățile de moment.

Tragedia în zece mii de acte a cărei scenă era acest dormitor scăpa aproape în întregime, observației Sophiei și Constancei. Sophia intra în dormitorul părinților ei, cu mobila-i maiestuoasă de mahon, cu perdelele de rips purpuriu (mărginite cu auriu) și eu cuvertura albă cu ciucuri bogați, ca și cum ar fi fost un simplu dormitor. Avea

patru ani când John Baines, stând pe treptele prăvăliei, fusese cuprins pe neașteptate de amețală, căzuse și, fără să-și piardă luciditatea, se metamorfozase din John Baines într-un ciudat și patetic supraviețuitor al lui John Baines. Ea nu știuse nimic de emoția care cuprinsese întreg orașul în noaptea aceea când se aflase că John Baines avusese un atac și că brațul stâng, piciorul stâng și pleoapa dreaptă îi paralizaseră; neobositul membru al Consiliului Comunal, oratorul, enoriașul atât de activ, inima vieții orașului – totul se sfârșise pentru totdeauna. Și nu știuse nici de criza prin care trecuse mama ei și clin care (ajutată de mătușa Harriet) ieșise triumfătoare. Nu era încă destul de mare ca să-și poată închipui măcar. Avea niște amintiri foarte vagi despre tatăl ei înainte de a fi terminat cu viața activă. Îl știa doar ca pe o momâie zăcând în pat, cu toată partea stângă beteagă, cu ochii adesea inflamați, cu gura strâmbă, fără crețuri pe piele de la nas la colțurile gurii ca ceilalți oameni; se chinuia să mănânce, fiindcă mâncarea îi intra între gingii și obraji; dormea mult, dar când se trezea era mai tot timpul agitat; părea să înțeleagă ce i se spunea abia la multă vreme de la rostirea cuvintelor, ca și cum sensul vorbelor avea de străbătut distanțe lungi, pe cărări întortocheate până la creierul său, iar de vorbit vorbea foarte, foarte încet, cu glas slab și tremurat.

Acest creier îndepărtat, ea și-l. Închipuia cu o pată roșie pe el, căci într-o zi Constance întrebasese: „Mamă, de ce a avut tata un atac?” și doamna Baines îi răspunsese: „A avut o hemoragie la creier, draga mea, uite aici” – punând degetul cu degetar pe un anumit loc de pe capul Sophiei.

Dar nu numai Constance și Sophia nu resimțiseră niciodată cu adevărat tragedia tatălui lor; chiar și pentru doamna Baines semnificația ei se pierduse în mare măsură – iată unde duce obișnuința. Până și trupul beteag nu-și mai amintea decât sporadic și parțial că fusese cândva

John Baines. Și dacă, odată cu trecerea anilor, doamna Baines n-ar fi construit treptat o imensă ficțiune cum că trupul acela aproape mort rămânea mai departe capul familiei (chiar și numai consultativdacă domnul Critchlow n-ar fi continuat cu încăpățănare să-l trateze ca pe un bun prieten, momâia aceea formată din nervi vii și morți de pe somptuosul pat în stil victorian n-ar fi însemnat mai mult decât o mătușă Maria lovită de boală. Aceștia doi însă, soția și prietenul său, reușeau să-l mențină viu din punct de vedere moral, dându-i neobosit conștiința importanței și demnității sale. Era un miracol de devotament stăruitor, închinat orbește unei nobile autoînșelări și unei mândrii incorigibile.

Când Sophia intră în odaie, paralticul o urmări cu privirea-i neliniștită, până când se așeză pe marginea divanului de la picioarele patului. Păru s-o studieze îndelung, și-apoi murmură cu glasul domol, slăbit și întretăiat:

— Tu ești, Sophia?

— Da, tată, răspunse ea cu vioiciune. Și, după încă o pauză, bătrânul zise:

— Da. E Sophia.

Și apoi:

— Maică-ta zicea că o să te trimită.

Sophia își dădu seama că era una dintre zilele lui proaste. Avea uneori zile de oarecare vioiciune, când spiritul său prindea aproape cu ușurință înțelesurile fenomenelor exterioare.

Îndată după aceea, chipul-i gălbejit, cu barba albă, lungă, începu să alunece în jos de pe perna ridicată și o privire tulbure îi apărură în ochiul stâng. Sophia se ridică și apucându-l de subsuori, îl ridică mai sus pe pat. Nu era greu, dar numai o fată voinică de vârsta ei cîr fi putut să-l ridice.

— Da! murmură el. Așa. Așa.

Și cu mâna dreaptă, care nu era beteagă, o luă de mină pe Sophia, așa cum stătea lângă pat. Era atât de tânără și de proaspătă, însăși întruchiparea sănătății, iar el ajunsese atât de departe pe drumul ruinei și al decrepitudinii, încât atingerea celor două trupuri părea ceva nefiresc, respingător. Sophia însă nu-și dădea seama de asta.

— Sophia, începu domnul Baines, și-și dresе glasul, în timp ce ea aștepta.

După o vreme continuă, strângând-o de braț:

— Maică-ta zicea... că nu vrei să lucrezi în magazin.

Sophia își întoarse ochii spre el, și privirea lui îngrijorată, tulbure o întâlni pe a ei. Ea încuviință.

— Nu, Sophia, mormăi el cu mare încetineală. Mă mir de tine... Negoțul merge prost, prost! Știi că negoțul merge prost?

O

Stătea încă agățat de brațul ei. Ea încuviință din cap. Știa, de fapt, că negoțul mergea prost, din cauza nu știucărui război din Statele Unite. Cuvintele „Nordul” și „Sudul” răsunau mereu în conversațiile celor mari. Asta era tot ce știa, deși oamenii mureau de foame în cele Cinci Orașe, cum mureau de foame și la Manchester.

— Privește la maică-ta, își continuă el gândul ca un cal bătrân pe urcușul unui drum. Privește la maică-ta! repetă, ca și cum ar fi vrut să-i atragă atenția asupra spectacolului mamei ei. Muncește greu! Con... Constance și cu tine trebuie s-o ajutați... Negoțul merge prost! Ce pot să fac eu... zăcând aici?

Căldura degetelor uscate încălzea brațul Sophiei. Vru să se miște, dar n-ar fi putut să-și retragă brațul fără să pară nerăbdătoare. Pentru același motiv nu voia să-și întoarcă privirea. O roșeață tot mai mare i se așternea pe

chip, sporind strălucirea și drăgălășenia ei copilărească, în timp ce se apleca asupra lui. Dar cu toate că era atât de aproape, el nu-i simți iradiația. De multă vreme înrâuririle stranii ale tinereții și frumuseții nu mai aveau nicio putere asupra lui.

— Să te faci institutoare! murmură el. Nu, nu! Nu pot să îngădui așa ceva.

Apoi barba albă i se ridică în sus, în timp ce, cu capul pe spate, privea înspre tavan, gânditor.

— Mă înțelegi? întrebă în cele din urmă.

Sophia dădu iarăși din cap și, simțind că-i dă drumul brațului, se întoarce. N-ar fi putut să scoată o vorbă. Lacrimi îi împăienjneau privirea. Ridicolul scenei o întrista profund și brusc, o îndureră. Era tânără, frumoasă, plină de energie, de vitalitate; întreaga viață i se așternea înaintea; când își punea ceva în cap, se simțea în stare să înfrângă pe orișicine cu tăria hotărârii. Întotdeauna urâse magazinul. Nu înțelegea cum de puteau mama ei și Constance să se poarte cu atâta slugărnicie și să lingusească pe fiecare client care intra. Nu, nu putea să înțeleagă; dar mama ei (deși o femeie mândră) și Constance păreau să o facă atât de firesc, neîndoindu-se nicio clipă că se poartă așa cum se cuvine, „încât nu-și împărtășise niciodată sentimentele vreuneia din ele; se gândea d n-ar fi înțeles-o. Dar de mult se hotărâse să nu „intre în prăvălie”. Știa că va trebui să facă ceva și se gândise, ca la singura posibilitate, să devină institutoare. Hotărârile acestea făceau parte în ultimii ani din viața ei interioară. Nu le spusese nimănui, având o fire închisă și nedorind să întâmpine neplăceri. Dar se pregătise cu încetul să și le exprime. Vestea neașteptată că va trebui să părăsească școala odată cu Constance o luase prin surprindere, înainte ca pregătirile ei să se fi conturat bine în minte – înainte, ca să spunem așa, de a se fi pregătit de

bătălie. Fusesse luată pe nepregătite, și forțele potrivnice se dovedeau deocamdată mai puternice. Dar credeau oare că se dădea bătută?

Nici urârgument din partea mamei! Nici măcar n-avrut s-o asculte! Doar un scurt și trufaș: „Să nu mai aud de așa ceva!” Și astfel, marea dorință a vieții ei, pe care o nutrise ani de-a rândul în inimă, avea să fie disprețuită, sacrificată cu o vorbă! În această situație, mama ei nu apărea ridicolă, căci era o adevărată forță, care trezea pe rând dragoste sinceră și ură adevărată – și întotdeauna până atunci ascultare și respect. Tatăl ei era cel care apărea dureros de ridicol; și, ca urmare, toi ce se pune la cale împotriva ei părea grotesc în absurditatea lui. Ah, și această epavă bătrână, neajutorată, inutilă și neputincioasă – de-a dreptul jalnică – își închipuia oare că nu are decât să mormăie ceva, ca s-o facă pe ea să „înțeleagă”! Habar n-avea de nimic; nu-și dădea seama de nimic; era un egoist feroce, ca și cei mai mulți invalizi ținuiți la pat care pierduseră orice legătură cu viața – și se credea îndreptățit să făurească destine, și mai ales capabil să le făurească I ophia nu izbutea, poate, să-și definească sentimentele care o copleșeau; dar era conștientă de tendința lor. O îmbătrâneau cu ani întregi. O îmbătrâneau în așa măsură, încât într-un moment de viziune interioară se simți mai bătrână chiar decât tatăl ei.

— Ai să fii fată cuminte, zise el. Sunt sigur de asta.

Era prea dureros. Atitudinea mărginită, atât de caraghioasă a tatălui ei o umilea peste măsură. Se simțea umilită, nu pentru ea, ci pentru el. Ciudată creatură! Ieși fugind din odaie.

Din fericire, Constance trecea pe coridor, căci altminteri Sophia s-ar fi făcut vinovată de o gravă încălcare a datoriei.

— Du-te ia tata, îi șopti ea Constancei aproape

isteric" fugind pe scări în sus.

IV

La cină, cu ochii roșii, plecați în jos, reveni la atitudinea ei de copil, întrucât se temea de mama ei. Masa avea un aspect neobișnuit. Domnul Povey, scăpat de la dentist, dar rămas cu doi dinți mai puțin în două zile, nu putea mânca decât pâine muiată în lapte; nici nu stătea la masă, ci se așezase lângă foc. Ceilalți aveau friptură rece de porc, jumătate dintr-o plăcintă cu mere și brânză. Sophia se prefăcea numai că mănâncă, căci de fiecare dată când se pregătea să înghită, lacrimile îi veneau în ochi și simțea cum i se strânge gâtul. Doamna Baines și Constance căutau să pară că mănâncă la fel ca de obicei. Buclele frumoase ale doamnei Bt. jnes dominau masa în bătaia luminii de gaz.

— Nu prea mi-a reușit aluatul astăzi, observă sa, mestecând cu un aer critic o coajă de plăcintă.

Sună dintr-un clopoțel, și Maggie apăru din văgăuna ei. Purta un șorț alb curat, dar fără bonetă.

— Maggie, vrei niște plăcintă?

— Da, dacă vă prisosește, conită.

Acesta era răspunsul obișnuit al lui Maggie când i se ofereau niscaiva bunătăți.

— Întotdeauna ne prisosește, Maggie, zise ca de obicei stăpâna ei. Sophia, dacă n-ai de gând să mănânci ce ai în farfurie, dă-o înapoi.

Maggie dispăru cu plăcinta.

Doamna Baines începu să discute apoi cu domnul Povey în legătură cu starea lui, sfătuindu-l îndeosebi să aibă grijă și să nu răcească la gingia cu extracția. Era o femeie admirabilă și hotărâtă; de la început până la sfârșit se purta ca și cum nimic în gospodăriți ei, în afară de prăjitură și de domnul Povey, nu se abătuse în ziua aceea de la cursul firesc. Le sărută pe Constance și pe Sophia cu

aceeași afecțiune și le spuse „puișorii mei” când se duseră la culcare.

Constance, care avea inimă bună, încercă să imite tactica mamei ei, în timp de ce dezbrăcau amândouă la odaia lor. Se gândi că cel mai bun lucru era să se prefacă în continuare că nu observă starea jalnică a Sophiei.

— Rochia nouă a mamei e gata și cred că o s-o poarte duminică, zise ea, binevoitoare.

— Dacă mai spui o vorbă, îți scot ochii! se întoarse Sophia spre ea furioasă, cu glasul întretăiat, după cure începu să suspine.

Nu se gândise cu adevărat să-și aducă la îndeplinire amenințarea, dar cuvintele spuse o ușurară. Constance, văzând că nu va izbuti să se poarte ca mama ei, se hotărî că-i mai bine să-și păstreze ochii.

Mult timp după ce au stins lumina, suspinele rare ale Sophiei au zguduit patul; o vreme, amândouă rămaseră culcate în tăcere.

— Bănuiesc că tu și cu mama m-ați bârfit toată ziua? izbucni Sophia, spre surprinderea Constancei, cu glasul înecat în lacrimi.

— Nu, zise Constance pe un ton liniștitor. Mania doar mi-a spus.

— Ce ți-a spus?

— Că vrei să te Faci institutoare.

— Și am să mă fac! zise Sophia cu amărăciune.

„N-o cunoști pe mama”, gândi Constance; dar nu rosti nimic cu glas tare.

Se auzi încă un suspin adânc. Și-apoi, așa cum numai tinerețea știe s-o facă, adormiră amândouă.

A doua zi dimineață, în zori, Sophia stătea la fereastră și privea afară în piață. Era sâmbătă, și în toată piața se înălțau tarabe, cu acoperișuri de pânză galbenă, pentru târgul de sâmbătă care se ținea în fiecare

săptămână. În vremurile acelea înapoiate, Bursley-ul avea un edificiu maiestuos, negru ca bazaltul, pentru vin zarea cărnii de vită - i se spunea „Abatorul” - dar legumele, fructele, brânza, peștele și ouăle se vindeau încă la tarabe. Astăzi, ouăle se vând cu un penny bucata, într-un palat care costă douăzeci și cinci de mii de lire sterline. Și totuși, veți găsi oameni în Bursley gata să afirme că lucrurile nu mai sunt în general cum au fost și în special că romantismul vieții a dispărut. Dar romantismul devine romantism numai după ce dispare. Sophia, deși se afla într-o dispoziție care de obicei îmbie la romantism, nu găsea însă nimic romantic în această pitorească întindere plină de tarabe. Era doar piața. Băcănia lui Holl, cea mai mare, se și deschisese în colțul cel mai îndepărtat și un băiat de prăvălie mătura caldarâmul clin fața ei. Cârциumile erau deschise, câteva dintre ele fiind specializate în rom fiert încă de la cinci și jumătate dimineața. Pristavul orașului în haina-i albastră tivită cu roșu, traversa piațeta ținând clopotul de limbă în vitrina cofetăriei doamnei Povey, perdeaua avea aceeași gaură urâtă - gaură pe care nu putea s-o scuze nici chiar sarcina-i recentă.

Acestea erau lucrurile pe care le observa Sophia, cu ochii întunecați, pătrunzători.

— Sophia, ai să răcești stând acolo așa!

Tresări. Era glasul mamei ei. Femeia asta voinică, după o noapte liniștită a paralicului, se și sculase și era gata îmbrăcată. Ducea o sticlută, un pahar de ouă și puțină dulceață într-o lingură.

— Culcă-te la loc în pat, fuga! Draga de tine! Cum mai tremuri!

Palidă, Sophia se supuse. Era adevărat: tremura. Se trezi și Constance. Doamna Baines se duse la măsuța de toaletă și turnă din sticlută în paharul de ouă.

— Pentru cine e, mamă? întrebă Constance, somnoroasă.

— Pentru Sophia, zise doamna Baines cu vioiciune. Hai, Sophia! continuă ea, înaintând cu păhărelul de ouă într-o mână și cu lingura în cealaltă.

— Ce-i asta, mamă? întrebă Sophia, care știa prea bine ce este.

— Ulei de ricin, draga mea, zise doamna Baines, cu un aer cuceritor.

Absurditatea de a încerca să vindeci încăpățânarea și dorința unei vieți mai libere cu ajutorul uleiului de ricin este poate mai puțin reală decât pare. Ciudata interdependență dintre spirit și corp, deși a ajuns să fie înțeleasă conștient în epoca noastră lucidă, era bănuită de mamele raționale din evul mediu. Și Țfirește, în perioada când doamna Baines reprezenta modernismul, uleiul de ricin rămânea încă leacul leacurilor. Înlocuise ventuzele. Și dacă o parte din faima de care se bucura se datora gustului neplăcut, cel puțin își dovedise calitățile în nenumărate înfruntări cu boala. Nu erau nici doi ani de când bătrânul doctor Harrop (tatăl celui care îi comunicase doamnei Baines vestea că doamna Povey născuse), pe atunci în vârstă de optzeci și șase de ani, căzuse pe scară, rostogolindu-se până jos. Se* ridicase cu greu, luase imediat o doză de ulei de ricin și a doua zi era sănătos de parcă nu văzuse niciodată în viața lui vreo scară. Această întâmplare de pomină pătrunsese adânc în inimile oamenilor.

N-am nevoie, mamă, zise Sophia abătută. Mă simt foarte bine.

— Ieri n-ai mâncat absolut nimic, zise doamna Baines. Haide! adăugă ea, ca și cum ar fi spus: „Întotdeauna îmi dați atâta bătaie de cap cu uleiul de ricin. Nu mă face să aștept”.

— Dar n-am nevoie de ricin, zise Sophia iritată și pusă pe ceartă.

Cele două fete stăteau culcate una lângă alta. Păreau foarte delicate și fragile în comparație cu robustețea mamei lor. Constance, înțeleaptă, își ținea gura.

Doamna Baines strânse din buze, cu aerul de a spune: „Începi să mă plictisești. Am să mă supăr imediat!”

— Haide! zise ea din nou.

Fetele o auzeau acum bătând cu piciorul în dușumea.

— Zău că n-am nevoie, mamă, se împotrivi Sophia. Cred că pot să-mi dau seama dacă am nevoie sau nu!

Asta era pur și simplu obrăznicie!

— Sophia, ai de gând să ieși doctoria, sau nu?

În conflictele cu copiii, ultimatumul mamei lua întotdeauna o formă în care erau folosite aceste cuvinte. Fetele știau că atunci când se ajungea la „ai de gând, sau nu”, rostit pe tonul cel mai ferm al doamnei Baines, sfârșitul era aproape. Niciodată ultimatumul nu dăduse greș.

Se făcu tăcere.

— Și te-aș ruga să ai grijă cum te porți, adăugă doamna Baines.

— Nu iau, zise Sophia, ursuză și categorică; și își ascunse fața în pernă.

A fost un moment istoric în viața familiei. Doamna Baines crezu că venise sfârșitul lumii. Dar reuși să-și păstreze demnitatea în timp ce apocalipsul îi mugea în urechi... ”...

— *Firește că nu pot să te silesc să ieși*, zise ea cu un calm superb, ascunzându-și mânia sub masca îndurerată a milei. Ești o fată mare, neascultătoare. Și dacă vrei să fii bolnavă, n-am ce-ți face.

Odată cu această remarcă strașnica, doamna Barnes plecă.

Constance tremura.

Dar asta n-a fost tot. Pe la sfârșitul dimineții, pe când doamna Baines întreba de prețul cartofilor noi la o gheretă de la capătul pieții și Constance alegea flori de trei penny de la aceeași gheretă, pe cine văzu plimbându-se singurică în colțul pustiu de lângă Bancă – chiar pe Sophia Baines. Piața era înțesată de lume, iar Sophia se zărea dincolo de o perdea de oameni agitați și zgomotoși; dar se vedea foarte deslușit. Era neîndoielnic că fusese mai departe, și acum se întorcea. Constance abia putea să-și creadă ochilor. Inima doamnei Baines tresări. Căci trebuie să spunem că fetele nu ieșeau niciodată fără să ceară voie și aproape niciodată singure. Ca Sophia să iasă în oraș fără să ceară voie, fără să anunțe pe nimeni, ca și cum ar fi fost de capul ei – era ceva care cu o zi mai înainte n-ar fi putut trece prin cap nimănui. Și totuși era acolo, pășind cu un aer firesc care nu putea fi numit decât nerușinare!

Roșie de teamă, Constance se întreba ce se va întâmplă. Doamna Baines nu zise nimic, nici nu lăsă măcar să se vadă că observase această întâmplare scandaloasă, uluitoare. Și plecară din piață, încărcate cu cumpărăturile mai ușoare făcute timp de o oră. Intrară în casă prin ușa de pe King Street; și primul lucru pe care-l auziră fu sunetul pianului de la etaj. Nu se întâmplă nimic. Domnul Povey mănca singur, apoi fu pusă masa pentru ele, clopoțelul sună și Sophia coborî cu obraznicie jos ca să se alăture mamei și surorii ei. Și tot nu se întâmplă nimic, Prânzul se desfășură în tăcere și când Constance rosti rugăciunea de încheiere, Sophia se ridica brusc să plece.

— Sophia!

— Da, mamă.

— Constance, rămâi și tu, zise doamna Baines către Constance, care avea de gând s-o șteargă.

Așadar, Constance va trebui să fie de față la cele ce

se vor întâmpla, fără îndoială pentru a le da mai multă importanță și seriozitate.

— Sophia, reluă doamna Baines, adresându-se ficei sale mai mici pe un ton amenințător. Nu, te rog închide ușa. Nu-i nevoie să audă toată casa. Vino în mijlocul odăii – drept în mijloc! Așa. Acum, ia spune-mi, ce făceai în oraș azi dimineată?

Sophia răsucea marginea șortulețului ei negru și tot freca o cută a covorului cu vârful piciorului. Își plecă ușor capul pe umărul stâng, pe buze cu un zâmbet vag. Nu zise nimic, dar fiecare mădular, fiecare privire, fiecare gest păreau să vorbească de la sine. Doamna Baines ședea neclintită pe balansoar, convinsă în sinea ei că o perpelea, ca să spunem așa, pe Sophia în vârful unei frigări. Constance, nemișcată, părea încleștată într-o spaimă cumplită.

— Vreau un răspuns, continuă doamna Baines. Ce făceai în oraș azi dimineată?

— Am ieșit doar așa, răspunse Sophia în cele din urmă, tot cu ochii în jos și zâmbind forțat.

— De ce-ai ieșit? Nu mi-ai spus că vrei să ieși. Am auzit-o pe Constance întrebându-te dacă vii cu noi la piață și i-ai răspuns, foarte obraznic, că nu vrei.

— N-am răspuns obraznic, protestă. Sophia.

— Ba da. Și te-aș ruga să nu-mi întorci vorba.

— Nici nu m-am gândit să răspund obraznic, nu-i așa, Constance? zise Sophia, întorcându-și brusc capul spre sora ei.

Constanee nu știa încotro să privească.

— Nu-mi întoarce vorba, repetă cu asprime doamna Baines. Și nu încerca s-o amesteci și pe Constanee, că nu-ți merge.

— Oh, firește, Constanee nu greșește niciodată! remarcă Sophia, cu o ironie a cărei nemaipomenită

nerușinare o zgudui pe doamna Baines până în străfundul făpturii ei masive.

— Vrei să mă faci să te plesnesc, fetițo?

Își ieșise din fire și puteai vedea cum neobrăzarea Sophiei făcea să-i tremure buclele. Atunci Sophia își țuguie buza de jos, iar toți mușchii feței păreau să se destindă.

— Ești o fată foarte rea, zise doamna Baines căutând să se rețină. („I-am venit de hac, îşi zise doamna Baines. Acum aş face bine să-mi păstrez cumpătul.”)

Sophia scoase un suspin. Se purta ca un copil mic. Nu mai rămăsese nici urmă din domnișoara care traversa liniștită piața, fără să fi cerut voie nimănui și fără să fie însoțită de nimeni.

(„Știam eu că o să înceapă să plângă”, își zise doamna Baines, răsuflând ușurată.)

Dar cu glas tare spuse:

— Aștept!

Un al doilea suspin. Doamna Baines se înarma cu răbdare, ca să facă față situației.

— Întâi zici să nu-ți întorc vorba și pe urmă spui că aștepți, se smiorcăi Sophia cu glasul înecat.

— Ce tot îndrugi acolo? Cum vrei să înțeleg ce spui, dacă mormăi așa încet? (Dar doamna Baines nu auzi din discreție, care e mai bună decât curajul.)

— Tot n-are nicio importanță, rosti Sophia într-un hohot.

Plângea acum, și lacrimile îi curgeau pe obraji frumoși și roșii, picurând apoi „pe covor; tot trupul i se zguduia.

— Nu face pe copilașul, porunci doamna Baines, cu o umbră de stăruință aspră în glas.

— Tu mă faci să plâng, zise Sophia cu amărăciune. Mă faci să plâng și pe urmă îmi spui că fac pe copilașul!

Și hohotele de plâns îi cutremurau tot trupul. Vorbea

atât de nedeslușit, încât acum mama ei se căznea într-adevăr să prindă înțelesul cuvintelor.

— Sophia, zise doamna Baines cu un calm suveran, nu eu te fac să plângi. Conștiința ta vinovată te face să plângi. Eu ți-am pus o întrebare și vreau să capăt un răspuns.

— Ți-am spus.

Aici Sophia, cu o sforțare uria - a, în înăhu - 1 suspinele.

— Ce mi-ai spus?

— Că doar am ieșit.

— N-am nevoie de aiureli, zise doamna Baines. Pentru ce-ai ieșit, și fără să-mi ceri voie? Și dacă mi-ai fi spus după aceea, când am venit acasă, singură, fără să te întreb, ar fi fost altceva. Dar nu, nicio vorbă! Trebuie să te întreb eu! Haide, spune acum repede! Nu pot să mai aștept.

(„Am trecut cu vederea uleiul de ricin, fetițo, zise doamna Baines în sinea ei. Dar nu se va repeta! Nu se va repeta”!)

— Nu știi, murmură Sophia.

— Ce vrei să spui cu asta?

Hohotele de plâns izbucniră furtunos.

— Vreau să spun că nu știi. Am ieșit doar așa/Ridică glasul, aproape țipând, abia înțelegându-se ce spune: Și ce dacă am ieșit?

— Sophia, nu-ți îngădui să-mi vorbești astfel. Dacă-ți închipui că, deoarece termini cu școala, poți să faci tot ce-ți place...

— Eu vreau să termin cu școala? strigă Sophia, bătând din picior.

Într-o clipă, un uragan de sentimente puse stăpânire pe ea, ca și cum lovitura de picior ar fi dezlănțuit demonii furtunii. Fala îi era răvășită de o patimă pe care n-o mai

putea stăpâni.

— Toți vreți să mă nenorociți! țipă ea cu o violență cumplită. Și-acum, nu pot nici măcar să ies din casă! Ești o femeie groaznică, crudă și te urăsc! Poți să-mi faci ce vrei! Bagă-mă la închisoare, clacă vrei! Știu că ți-ar părea bine dacă aș muri!

Țâșni afară din odaie, trântind ușa cu zgomot, încât toată casa se cutremură. Țipase atât de tare, încât strigătele ei au putut fi auzite în magazin și chiar și în bucătărie. Experiența era neașteptată pentru doamna Baines. De ce te-ai mai împovărat și cu un martor, doamnă Baines? De ce-ai spus atât de categoric că vrei un răspuns?

— Zău, se bâlbâi ea, înfășurându-se în demnitate ca într-o haină pe care vântul i-o tot smulgea. N-aș fi visat niciodată că Tăiata fată are o fire atât de îngrozitoare! Ce păcat, și ce rău îmi pare pentru ea.

Era lucrul cel mai bun pe care-l putea spune.

Constance, neputând îndura să vadă umilința mamei ei, se furișă tiptil afară. Ajunsese aproape la jumătatea scărilor către etajul de sus când, auzind suspinele puternice, repezi și întretăiate, ale surorii ei, șovăi o clipă și apoi se furișă din nou în jos.

Pentru doamna Baines, a fost prima experiență, scump plătită, a lipsei de recunoștință din partea unui copil pentru că fusese adus pe lume. îi zdruncină credința profundă, absolută, în ea însăși. Crezuse că știa tot ce se petrece în casa ei și că e stăpână acolo. Daivai. se izbise deodată de o personalitate nebănuită din casă, un fel de marmură tare care, lovind în dușumea, îi. dăduse de înțeles că, dacă nu voia să fie atinsă, să nu-i stea în cale.

Duminică după-amiază, doamna Baines încerca să se odihnească puțin în salonaș, unde ceruse să se aprindă focul. Constaue se afla alături, în dormitor, cu tatăl ei. Sophia zăcea sub pături în odaia de deasupra, răcită și cu

febră. Această răceală și rochia cea nouă erau singurele consolări ale doamnei Baines în clipa aceea. Prezisesse o răceală pentru Sophia, care refuzase uleiul de ricin, și iată că răceala venise. Pentru că stătuse doar în cămașă de noapte lângă o fereastră deschisă într-o dimineață de mai, Sophia primise ceea ce doamna Baines numea „6 palmii a naturii peste obraz”. Cât despre rochie, o îmbrăcase când se dusese la biserică și se rugase pentru Sophia, înainte de prânz; și cele patru rânduri duble de fireturi de pe fustă repurtaseră un mare succes. Cu mantoul mărginit cu panglici și boneta legată cu șireturi, dăduse în mod neîndoielnic o strălucire unică adunării din capelă. Era o femeie voinică; dar moda, preconizând contururi vagi, falduri bogate și lărgimi vaste, era favorabilă siluetei ei. Să nu credeți că o femeie voinică de o anumită vârstă nu caută niciodată să seducă ochiul și să tulbure gândul unui bărbat decât prin farmece morale. Doamna Baines știa că era atrăgătoare, îngrijită, impunătoare și elegantă; și conștiința acestui fapt îi făcea o reală plăcere. Ce mai încoace și-ncolo, putea să se studieze în oglindă cu aceeași grijă ca și o fată.

Nu se odihnea; nu putea. Ședea pe gânduri, exact în aceeași poziție ca Sophia cu două zile mai înainte. Ar fi fost surprinsă dacă i s-ar fi spus că atitudinea ei, gesturile și expresia aminteau intens pe cele ale fiicei vinovate. Dar așa era. Îngerul ei bun o făcu să nu aibă astâmpăr și să se ducă într-o doară la fereastră, privind printre obloanele trase spre piața pustie. Chiar și această matroană maiestuoasă simțea uneori năzuințe stranii, trecătoare, spre o existență mai romantică decât cea pe care o ducea; străfulgerări de comete cu coadă pe firmamentul spiritului ei; melancolii dulci, inexplicabile, îngerul cel bun, scoțând-o dintr-o astfel de predispoziție, îi îndreptă privirea spre un anumit punct din capătul pieții.

Ieși îndată din odaie – nu chiar în fugă, dar fără să piardă timpul. Într-o firidă de sub scară, imediat lângă ușă, se afla un cufăraș cam de un metru pătrat, adânc de vreo 50 de centimetri, îmbrăcat în pânză neagră. Se aplecă și descuie cufărașul, capitonat pe dinăuntru, în care se păstra serviciul de ceai din argint al familiei Baines. Scoase din casetă ceainicul, zaharnița, cana de lapte, cleștișorii de zahăr, cana pentru apă fiartă și suportul de prăjituri (o farfurie plată cu miner arcuit) – vesela gravată de argint, aurită pe dinăuntru; moștenire de familie care sclipa în acest ungher întunecai, ca mândria ascunsă a familiilor respectabile. Le așează pe o tavă care se afla totdeauna acolo în firidă, rezemată într-un colț. Apoi privi printre stâlpii balustradei către etajul de sus.

— Maggie! strigă ea într-o șoaptă șuierată.

— Da, coniță, se auzi de sus un glas.

— Ești îmbrăcată?

— Da, coniță. Vin îndată.

— Pune-ți și muselina...

„Șorțul de muselină” voia să spună doamna Baines. Maggie înțelese.

— Ia astea pentru ceai, zise doamna Baines când Maggie coborî. Ai face bine să le ștergi puțin. Știi unde-i prăjitura – aia proaspătă. Ceștile cele mai bune. Și lingurițele de argint.

Amândouă auziră o bătaie la ușa laterală, departe, jos.

— Hai! exclamă doamna Baines. Du asta repede jos în bucătărie, înainte de a deschide.

— Da, coniță, zise Maggie, plecând.

Doamna Baines purta un șorț negru de alpaca. Și-l scoase și își puse altul de satin negru brodat cu flori galbene pe care, doar vârând mâna în cameră, îl luă de pe scrinul din odaia de culcare. Apoi se așează în salonaș.

Maggie se întoarse, găfâind puțin, în timp ce conducea musafira.

— Ah! Domnișoara Chetwynd, zise doamna Baines, ridicându-se s-o întâmpine. Sunt încântată să vă văd. V-am văzut trecând prin piață și mi-am spus: „Ei, sper că domnișoara Chetwynd nu ne va uita—.

Domnișoara Chetwynd zâmbi ușor, înaintându-se acel aer sfios, ușor teatral, care este unul din blestemele pedagogiei, Trăia sub ochii elevelor ei. Viața era un neîncetat efort de a nu face nimic care ar putea impieta asupra luptei ei împotriva răului sau ar putea izbi în chip neplăcut susceptibilitatea firească a părinților. Eranevoită să-și croiască cărarea pe acest pământ printr-o pădure de simțăminte dintre cele mai delicate – frunze de ferigă ce creșteau pe cărare și pe care nu trebuia să le tulbure nici măcar în treacăt cu rochia. Nu-i de mirare că pășea afectat! Nu-i de mirare că avea obiceiul să-și țină coatele lipite de trup și să-și strângă mantoul când trecea strada! În prospectul școlii era vorba despre „un sistem de educație solid și religios”, despre „studiu cuprinzând ramurile obișnuite ale limbii engleze, muzică predată de un profesor talentat, desen, dans și gimnastică”. De asemeni, „lucru de mână, simplu și ornamental”; de asemeni „influență morală”; și în sfârșit despre taxe, „care sunt foarte moderate, precum și alte amănunte, referitoare la părinți și la ceilalți, urmând să fie furnizate la cerere”. (Uneori și fără să fie cerute.) Ca o ilustrare a delicateții frunzelor de ferigă, din cauza acestui singur cuvânt – „dans” – fusese aproape să le piardă pe Constance și Sophia ca eleve, cu șapte ani în urmă!

Era o fecioară uscățivă de patruzeci de ani, nu prea înstărită; în familia ei, darul succesului fusese monopolizat de sora mai mare. Pentru aceste considerente, doamna Baines, ca matroană cu o situație bună. O compătimea pe

domnișoara Chetwynd. Pe de altă parte, domnișoara Chetwynd putea să aleagă un teren de unde să o privească de sus pe doamna Baines, care la urma urmei se ocupa cu negustoria. Domnișoara Chetwynd nu avea nici urmă de accent local; vorbea cu un rafinament sudic pe care toți oamenii din cele Cinci Orașe, deși râdeau de ea, îl invidiau. Toate „o”-urile ei aveau o tendință rafinată spre „ou”, la fel cum ritualismul tinde spre catolicism. Era izvorul etichetei, o minune a corectitudinii; pentru părinții elevelor, era nu atât o „doamnă desăvârșită”. cât o „doamnă *desăvârșită*”. Așa încât era extrem de greu să te lămurești dacă, în general, doamna Baines se cobora până la domnișoara Chetwynd, sau domnișoara Chetwynd se cobora până la doamna Baines. Poate că, totuși, doamna Baines, în calitatea ei de femeie măritată, avea de partea ei avantajul.

Domnișoara Chetwynd, așezată pe scaun cu grijă și întocmai cum se cuvine, deschise conversația explicând că ar fi venit în orice caz chiar dacă doamna Baines nu i-ar fi scris, deoarece își făcuse un obicei din a le vizita pe elevele ei în timpul vacanței: ceea ce era adevărat, Doamna Baines, trebuie s-o spunem, trimisese vineri după-amiază domnișoarei Chetwynd una din scrisorile ei cele mai elegante – pe hârtie de culoarea levănțicii, cu marginile festónate, cea mai selectă modă a zilei – ca s-o anunțe, cu caligrafia ei înflorită: – că la sfârșitul trimestrului viitor Constance și Sophia urmau să părăsească amândouă școala, arătând motivele în ceea ce o privește pe Sophia.

Înainte ca musafira să fi spus tot ce avea de spus, Maggie intră cu o cutie lăcuită de ceai, cu ceainicul de argint și o linguriță de argint pe o tavă lăcuită. Doamna Baines, continuând să vorbească, alege o cheie din legătura ei, descuie cutia de ceai, puse patru lingurițe de

ceai în ceainic și încuie cutia la loc.

— Căpșuni, îi șopti ea misterios lui Maggie; și Maggie dispăru ducând tava cu conținutul ei.

— Și ce mai face sora dumneavoastră? E mult de când n-am mai văzut-o pe-aic. i, continuă doamna Baines către domnișoara Chetwynd, după ce șoptise „căpșuni”.

Remarca fusese făcută doar ca să spună ceva – fiindcă fără să vrea șovăia oarecum să aducă vorba despre fiicele ei – dar se întâmplă să se potrivească de minune cu obiectivul monden al vizitei domnișoarei Chetwynd.

— E foarte bine, mulțumesc, zise ea și luă o expresie peste măsură de însuflețită. Fața îi strălucea de mândrie când adăugă: Firește, acum totul s-a schimbat.

— Serious? murmură doamna Baines, cu o curiozitate politicoasă.

— Da, zise domnișoara Chetwynd. N-ați auzit?

— Nu, recunosc doamna Baines.

Domnișoara Chetwynd știa că nu auzise.

— Despre logodna Elizabethei? Cu reverendul Archibald Jones?

Adevărul este că doamna Baines fusese luată prin surprindere. Nu făcu însă nimic nechibzuit; nu-și dădu frâu liber uimirii, scuzabile, că cea mai în vârstă dintre domnișoarele Chetwynd s-a putut logodi cu cineva, cum ar fi făcut orice femeie sub un impuls de moment, își păstră prezența de spirit.

— O veste într-adevăr interesantă, zise ea.

Și chiar așa era. Căci Archibald Jones putea fi socotit unul dintre idoli congregației metodiste wesleyene, predicator celebru în întreaga Anglie. La „Aniversări” și la „Predicile Crezului”, Archibald Jones aproape că n-avea rival. Numele său de botez îi era de ajutor; era un nume succulent, cu rezonanță în gura admiratorilor. Nu era un pastor itinerant, mutându-se la fiecare trei ani. Funcția sa

era de a conduce „Camera Cărții”, secția editorială a”. (regației. Trăia la Londra și se repezea în provincie la silrșit de săptămână, predicând duminica sau ținând luni seara „în capelă” o prelegere, «presărată cu pedanterii. În fiecare oraș pe unde venea, oamenii se luau la întrecere să stea mai întâi de vorbă cu el. Era plin. de zel, avea o energie neobosită și un spirit viu. Era în vârstă de cincizeci de ani, văduv de douăzeci de ani. Părea că femeile nu înseamnă nimic pentru acest luceafăr strălucitor. Și iată că Elizabeth Chetwynd, care plecase cu un sfert de veac în urmă din cele Cinci Orașe, având pe atunci douăzeci de ani, pusese mina pe el! Austeră, cu mustați „formidabilă, uscată, probabil că reușise folosindu-se de puternica ei inteligență! Probabil că era vorba de o uniune de inteligențe! El fusese impresionat de inteligența ei, ea de a lui, și apoi intelectele lor s-au sărutat! Timp de o săptămână, cincizeci de mii de femei din patruzeci de comitate își imagină această sărutare a doua intelecte, ridicară din umeri și hotărâră încă o dată că bărbații erau de neînțeles. Acești mari bărbați din Londra, să se îndrăgostească ca orice muritori! Dar nu! Dragostea era un cuvânt prea trivial și voluptuos pentru a fi folosit într-o asemenea chestiune. Se credea în general că reverendul Archibald Jones și cea mai mare dintre domnișoarele Chetwynd or să ridice căsătoria la ceea ce am numi astăzi planul astral.

După ce ceaiul fu servit, doamna Baines își recăpătă treptat poziția, atât în propria ei stimă cât și în respectul domnișoarei Aline Chetwynd.

„Da, își zise ea, poți să vorbești despre soră-ta, și poți să-i spui Archibald, și poți să vorbești din vârful buzelor. Dar ai un serviciu de ceai ca al meu? Poți să-ți închipui o dulceată de căpșuni mai perfectă ca asta? Și oare i ochi a mea nu costă mai mult decât poți tu să cheltuiești pe

toaile într-un an de zile? S-a uitat vreodată un bărbat la tine? La urma urmei, situația mea nu este... pe scurt, nu este...”

Toate acestea nu le spuse însă cu glas tare. Nu se abătea câtuși de puțin de la politețea cea mai corectă a unei gazde. Nimic, nici măcar în tonul ei, nu arăta că doamna John Baines era o persoană importantă. Și totuși, dintr-odată domnișoara Chetwynd își spuse că ar fi mai bine să-și țină deocamdată pentru sine mândria de a fi viitoarea cumnată a reverendului Archibald Jones. Așa că întrebă ce mai face domnul Baines. După care, conversația lânzezi puțin.

— Cred că n-ați fost surprinsă de scrisoarea mea? zise doamna Baines.

— Da și nu, răspunse domnișoara Chetwynd în felul ei profesional, și nu în felul unei viitoare cumnate a... Firește că-mi pare foarte rău să pierd două eleve atât de bune, dar nu putem ține pevecie elevele în școală. Zâmbi; și avu nevoie de tărie sufletească pentru aceasta - căci e mai ușor să pierzi niște eleve decât să le înlocuiești. Și totuși... (făcu o pauză) ... ceea ce spuneți despre Sophia este perfect adevărat, perfect adevărat. E la fel de avansată ca și Constanee. Și totuși... (încă o pauză și o enunțare mai rapidă) ... Sophia nu este în niciun caz o fată obișnuită.

— Sper că nu v-a dat prea multă bătaie de cap?

— Oh, *nu!* exclamă domnișoara Chetwynd. Sophia și cu mine ne-am înțeles foarte bine. Întotdeauna am căutat să apelez la rațiunea ei. Niciodată n-am *silit-o* la ceva... Vedeți, cu unele fete... în unele privințe, o consider pe Sophia ca cea mai remarcabilă - nu elevă - ci cea mai remarcabilă - cum să spun? - personalitate, pe care am întâlnit-o vreodată.

Și atitudinea ei părea să adauge: „Gândiți-vă, asta

înseamnă ceva – din partea mea!”

— Serios? zise doamna Baines. Și în sinea ei își spuse: „Nu sunt o mamă absurdă, cum întâlnești atâtea. Îmi privesc copiii fără părtinire. Nu mă pot lăsa măgulită în ceea ce-i privește”.

Cu toate acestea, se simți măgulită și îi încolți chiar gândul că într-adevăr Sophia nu era o fată obișnuită.

— Presupun că v-a vorbit despre intenția ei de a se face institutoare? întrebă domnișoara Chetwynd, gustând din incomparabila dulceață.

Ținea lingurița cu degetul gros și cu încă trei degete. Degetul mic, în chestiuni de treburi obișnuite, nu se asocia niciodată cu celelalte patru; arcuit delicat, se trăgea întotdeauna la o parte.

— V-a vorbit despre asta? întrebă doamna Baines, surprinsă.

— Oh, da! zise domnișoara Chetwynd. De mai multe ori. Sophia este o fată foarte rezervată, foarte – dar cred că pot afirma că m-am bucurat întotdeauna de încrederea ei. Au fost momente când Sophia și cu mine ne-am simțit foarte apropiate. Elizabeth a fost foarte impresionată de ea. Într-adevăr, pot să spun că într-una din ultimele ei scrisori a amintit de Sophia, spunând că i-a pomenit despre ea domnului Jones și că domnul Jones și-a amintit de ea foarte bine.

Era cu neputință, chiar și pentru un părinte chibzuit, ieșit din comun, să nu fie impresionat de asemenea veste!

— Bănuiesc că sora dumneavoastră va renunța acum la școală, remarcă doamna Baines, ca să-i abată atenția de la fâstâceala ei.

— Oh, nu! De data asta domnișoară Chetwynd se simți cu adevărat șocată de supoziția doamnei Baines. Nimic n-ar putea-o face pe Elizabeth să renunțe la cauza educației. Archibald acordă cel mai mare interes școlii. Oh,

nu! Pentru nimic în lume!

— *Atunci credeți că Sophia ar putea fi o bună institutoare?* întrebă doamna Baines zâmbind, în aparență fără nicio legătură.

Dar vorbele acestea marcară o epocă în sinea ei. Totul se sfârșise.

— Cred că e Toarte hotărâtă...

— Asta, nu l-ar impresiona pe tatăl ei - sau pe mine, zise doamna Baines în grabă.

— Firește că nu! Spuneam doar că e foarte hotărâtă. Da, în orice caz, va deveni o institutoare superioară mediei. („Fata asta aproape a convins-o pe maică-sa, fără ajutorul meu!” reflectă ea.) Ah! Iat-o pe Constance, draga de ea!

Constance, curioasă peste măsură de scopul acestei vizite și de ceea ce se discuta, se furișase în odaie.

— Am lăsat amândouă ușile deschise, mamă, se scuza ea de faptul că îl părăsise pe tatăl ei, și o sărută pe domnișoara Chetwynd.

Se înroși, dar se înroși de bucurie și își făcu într-adevăr un debut de domnișoară demn de toată lauda. Mama ei o răsplăti îngăduindu-i să ia parte la conversație. Și lucrurile se aranjă.

Așa încât Sophia fu dată în ucenicie pe lângă domnișoara Aline Chetwynd. Doamna Baines se comportă de minune. Domnișoara Chetwynd a fost aceea care a insistat, și întrucât avea pentru domnișoara Chetwynd un respect... Și într-un fel era în cauză și reverendul Archibald Jones... Firește, ideea Sophiei de a se duce mai târziu la Londra era ridicolă, ridicolă! (Doamna Baines se temea într-ascuns că ridicolul s-ar putea întâmpla; dar, dacă era și reverendul Archibald Jones acolo, răul va putea fi înfruntat.) Sophia trebuia să înțeleagă că până și ucenicia ei la Bursley era doar o încercare. Vor vedea cum

merg lucrurile. Trebuia să-i mulțumească domnișoarei Chetwynd...

— Eu am pus-o pe domnișoara Chetwynd să vină și să vorbească cu mama, îi zise Sophia cu emfază într-o noapte naivei Constance, ca și cum ar fi vrut să lase să se înțeleagă: „Domnișoara Chetwynd a voastră este unealta mea”.

Pe Constance, însăși acțiunea Sophiei o descumpănea tot aut de mult ca și succesul ei. Auzi, să se ducă intenționat în dimineața aceea de duminică, după „ce aflate de hotărârea categorică a mamei ei, ca s-o cheme pe domnișoara Chetwynd în ajutor!

Nu e nevoie să mai insistăm asupra măreției tragice a renunțării doamnei Baines - renunțare care presupunea că accepta o schimbare în echilibrul de forțe din regatul ei. Și ceea ce mărea tragedia era că nimeni, nici chiar Constance, nu bănuia intensitatea suferinței doamnei Baines. Nu avea nicio confidentă; căci nu era ea omul care să-și arate rănilor. Dar noaptea, trează lângă momâia care îi fusese cândva soț, gândurile îi reveneau întruna, stăruitoare, asupra martiriului vieții ei. Ce făcuse ca să merite așa ceva? Întotdeauna se străduise din toată inima să fie bună, dreaptă, răbdătoare. Și mai știa că era ageră la minte și chibzuită. Pentru încercările cumplite, greu de crezut, pe care le avusese de suferit ca soție, negreșit că ar fi trebuit să capete o consolare ca mamă! Și totuși, nu: nu se întâmplase așa! Simți întreaga amărăciune a vârstei împotriva tinereții - tinerețea egoistă, aspră, crudă, intransigentă; tinerețea atât de necoptă, de neștiutoare în ale vieții, de înceată în a înțelege! O avea însă pe Constance. Da, dar vor trece douăzeci de ani până când Constance va putea aprecia întreg sacrificiul pe care-l făcuse rațiunea și mândria mamei ei, hotărându-se brusc, în timpul acelei conversații întortocheate, formale și

afectate cu domnișoara Aline Chetwynd. Constance își închipuia, probabil, că ea cedase în fața firii pătimase a Sophiei! Cum să-i explice Constanței că nu cedase decât în fața constatării că Sophia era complet incapabilă să asculte de rațiune și înțelepciune. Ah! Stând uneori întinsă în întuneric, se vedea în închipuire cum își smulge inima din piept și o aruncă în față Sophiei, sângerând, și-i strigă: „Iată ce rabd în mine din cauza ta! 4 i Apoi, ar fi luat inima înapoi și ar fi ascuns-o iarăși și și-ar fi îndulcit amărăciunea cu muștrări pline de înțelepciune.

Și toate astea din cauză că Sophia, conștientă că dacă ar rămâne acasă ar trebui să dea ajutor în magazin, și-a ales o muncă onorabilă care o scăpa de corvoadă. Inimă, ce rost. are să sângerezi!

Capitolul iv

ELEFANTUL I

— Sophia, vrei să vii să vezi elefantul? Hai, vino! o rugă Constanța, intrând în salon.

— Nu, zise Sophia, cu un aer condescendent. Sunt mult prea ocupată pentru elefanți.

Nu trecuseră decât doi ani; dar amândouă crescuseră de atunci: purtau mâneci lungi, fuste lungi, și o pieptănătură potrivită vârstei; ținuta le era extrem de serioasă, ca și cum viața ar fi fost plină de responsabilități teribile; și totuși, uneori copilăria lor izbucnea surprinzător prin crusta de gravitate - cum se întâmpla acum cu Constanța - trezită de niște fleacuri ca elefanții și proelămând cu vioiciune că încă nu murise. Cele două surori se deosebeau acum clar. Constanța purta șorțul negru de alpaca și foarfecele la capătul unui lung elastic negru, care indicau ocupația ei în magazin. Obținea rezultate foarte bune ca modistă. Învățase cum să vorbească cu oamenii și era, în felul ei modest, foarte stăpână pe sine. Era, poate, puțin prea voinică. Dar toată

lumea o plăcea. Sophia își dezvoltase însușirile studioase. Cu timpul, firea ei rezervată se accentuase... Singura ei prietenă era doi pnișoara Chetwynd, cu care, ținând seama dsdiferența de vârstă dintre ele, se simțea foarte apropiată. Acasă vorbea puțin. Nu era prietenoasă; după cum spunea mama ei, era „țâfnoasă”. Pretindea diplomație din partea altora, dar nu se purta și ea la fel. Într-adevăr, avea o atitudine de dispreț pe jumătate ascuns față de ceilalți, și se purta când amabil, când rece și tăios. Nu voia să-și pună șorț, într-o epocă în care șorțurile erau aproape esențiale în ceea ce privește buna-cuviință. Nu! *Nu* voia să poarte șorț – și gata! Nu era atât de îngrijită ca sora ei, și dacă mâinile Constancei erau mai aspre clin cauza acelor, boldurilor, florilor artificiale și stofei, mâinile delicate ale Sophiei doar rareori nu erau pătate cu cerneală. Dar Sophia era nespus de frumoasă. Chiar și mama ei și Constan ce simțeau, în mod instinctiv, că un chip ca al Sophiei era oarecum o scuză pentru firea ei dură.

— Ei bine, zise Constance, dacă nu vrei, am s-o rog pe mama să vină.

Sophia, aplecându-se asupra cărților ei, nu răspunse nimic. Dar creștetul capului ei părea să spună: „Oricum, asta nu mă interesează”.

Constance ieși din odaie și, după câteva clipe, se întoarse cu mama ei.

— Sophia, zise mama ei, cu o veselie plină de însuflețire, ai putea să te duci să stai puțin cu tatăl tău, cât timp Constance și cu mine dăm o fugă până la terenul de joc ca să vedem elefantul. Poți lucra acolo la fel de bine ca și aici. Tatăl tău doarme.

— Oh. foarte bine! acceptă Sophia cu un aer semeț. Ce-i toată zarva asta în jurul unui elefant? În orice caz, am să stau mai liniștită în odaia ta. Aici zgomotul e asurzitor.

Și aruncă o privire disprețuitoare spre piață, în timp

ce se ridica fără niciun chef.

Era în dimineața celei de-a treia zile a carnavalului din Bursley – nu o sărbătoare respectabilă și pretendí

Uoasă ca astăzi, el una trivială, vulgară în toate manifestările ei de bucurie. Tot centrul orașului era lăsat pradă distracțiilor violente ale mulțimii. * Cea mai mare parte a pieței era ocupată de menajeria lui Wombvvel, într-un uriaș cort alungit, de unde se auzeau zi și noapte trăgetele fiarelor sălbatice. În jurul acestei supreme atracții se aflau împrăștiate până hăt departe, dincolo de piață și de primărie, până la Duck Bank, piața Duck și întinderea de pământ numită „terenul de joc” sute de tarabe cu steaguri, unde erau arătate toate deliciile ororilor. Puteai vedea atrocitățile revoluției franceze și cele din insulele Fidji, ravagiile unor boli de nedescris și carnea vie a unei femei aproape goale despre care se garanta că trăgea la cântar aproape 140 kilograme, scheletul unui misterios phantoscop și luptele sângeroase ale unor campioni despuiați până la brâu (cu șansa de a culege de pe jos ca amintire un dinte însângerat). Puteai să-ți încerci puterea lovind în stomac imaginea unui semen de-al tău, și puteai să-ți încerci îndemânarea țintind cu o bilă mare de lemn capetele altora. Mai puteai să tragi cu pușca în diverse ținte. Toate străzile erau pline de tarabe încărcate cu mâncare, în special pește uscat, măruntaie de animale și turtă dulce. Toate cârciumile erau înțesate și pretutindeni pe străzi se poticneau bețivi de o veselie nebună – bărbați ori femei – strigătele lor luându-se la întrecere cu trompetele, goarneau și tobele barăcilor și cu jucăriile zgomotoase, huruitoare ale copiilor.

Era un spectacol strașnic, dar nu un spectacol pentru familiile de vază din oraș. Domnișoara Chetwynd închisese școala, pentru ca fetele din aceste familii să poată rămâne în casă până se va termina. Familia Baines făcea totul ca

să ignoreze carnavalul; alesese tocmai această săptămână ca să prezinte o expoziție de articole de doliu în vitrina din stânga și n-o lăsa pe Maggie să iasă sub niciun pretext. De aceea e. greu de închipuit cum elefantul a stârnit această uluitoare vâlvă, care a atras-o cu ușurință în viitoare și pe doamna Baines.

Cu o seară înainte, pe neașteptate, unul din cei trei elefanți ai lui Wombwell îngenunchease peste un om din cort; apoi ieșise afară din cort și apucase la întâmplare alt om din mulțimea ce căsca gura la afișele din față, ridicându-l și încercând să-l vâre în gură. Oprit de îngrijitorul indian cu o furcă, elefantul așezase omul pe pământ și își înfipsese colții în brațul lui. Apoi, în mijlocul unei tulburări de nedescris, se lăsase dus înapoi. Fusesse mânat în fundul cortului, chiar în fața ferestrelor cu obloane ale familiei Baines și, folosind tot felul de pari, scripeți și funii, oamenii îl îngenuncheară. Îi dădură cu var pe cap, și șase oameni clin corpul de pușcași se așezară să tragă în el de la cinci metri depărtare, în timp ce polițaii țineau mulțimea la distanță ou bastoanele. Muri pe loc, rostogolindu-se cu o bufnitură înăbușită. Mulțimea aclamă, iar pușcașii, îmbătați de importanța lor, mai trăsură încă trei salve în leșul elefantului și apoi fură purtați ca niște eroi pe la cârciumi. Elefantul, cu ajutorul celorlalți doi semeni ai lui, fu urcat: pe un vagonet și dispăru în noapte. Acesta a fost cel mai senzațional eveniment care a avut loc, sau poate care va avea loc vreodată, în Bursley. Vâlva stârnită de abrogarea legii grânelor 1 sau de victoria de la Inkerman a fost o nimica toată față de zarva de acum. Domnul Critchlow, chemat să bandajeze brațul celei de-a doua victime, trecuse după aceea pe la domnul Baines să-i relateze totul cum se petrecuse. Domnul Baines nu se arată prea interesat, în schimb cu femeile domnul Critchlow avu mai mult succes căci, deși văzuseră de la

fereastra salonaşului cum fusese împuşcat elefantul, erau însetate să afle cele mai mici amănunte.

1 ştim *I.aics* (Legea gâtnelor). ansamblu de legi care fixează taxf vamale la importul de grâne (1846).

A doua zi s-a aflat că elefantul zăcea undeva lângă terenul de joc, până când şeful poliţiei şi" medicul legist vor hotărî unde să fie îngropat. Şi nu exista om care să nu vrea să vadă leşul. Nicio îngrădire socială nu putea înfrâna tentaţia de a privi elefantul mort. Veneau pelerini din toate cele Cinci Oraşe să-l vadă.

— Acum plecăm, anunţă doamna Baines, după ce îşi pusese boneta şi şalul.

— Foarte bine, zise Sophia, prefăcându-se absorbită de studiu, aşa cum şedea pe divanul de la picioarele patului în care zăcea tatăl ei.

Şi Constance, vârând capul pe uşă, o trase pe maicăsa după ea ca un magnet.

De pe coridor, Sophia auzi o conversaţie cu totul neobişnuită.

— Vă duceţi să vedeţi elefantul, doamnă Baines? întrebă glasul domnului Povey.

— Da. De ce?

— Cred că ar fi bine să vin şi eu cu dumneavoastră. Mi-e teamă că mulţimea o să vă îmbrâncească.

Tonul domnului Povey era ferm; avea acum o situaţie.

— Dar prăvălia?

— N-o să întârziem mult, zise domnul Povey.

— Oh, da, mamă, stărui Constance pe un ton rugător.

Uşa laterală se trânti şi Sophia simţi casa cutremurându-se. Sări în picioare şi îi urmări pe cei trei traversând King Street şi păt. runzând în mijlocul carnavalului. Această întreită plecare a fost, fără îndoială, tributul suprem plătit elefantului mort! Era pur şi simplu uimitor. Sophia îşi dădu seama că nu apreciasse destul

importanța elefantului. Îi părea acum rău că disprețuise elefantul, ca punct de atracție. Fusese lăsată deoparte – și viața o chema afară. Putea vedea jos în pivnițele l-Ianover, de cealaltă parte a străzii, cum muncitorii – olari și cărbunari – îmbrăcați. În hainele lor bune, unii chiar cu joben, beau, râdeau și dădeau din mâini în fața tejghelei celei lungi.

Și cum stătea la fereastra dormitorului, văzu un tânăr urcând pe King Street, urmat de Un hamal care împingea un cărucior cu bagaje. Tânărul trecu încet chiar pe sub fereastră. Sophia se înroși. Tresărise la vederea lui, simțindu-se neobișnuit de emoționată. Aruncă o privire la cărțile de pe divan, și apoi se uită la tatăl ei. Domnul Baines, slab și sfrijit, cu o înfățișare jalnică, dormea mai departe. Creierul lui aproape că încetase să mai funcționeze; trebuia hrănit și îngrijit, ca un ciudat prunc cu barbă; putea să doarmă ceasuri întregi fără întrerupere, chiar și în timpul zilei. Sophia ieși din odaie. După o clipă apără în prăvălie, uluindu-le pe cele trei tinere vânzătoare. Se îndreptă în grabă spre un colț cunoscut sub numele de „colțul domnișoarei Baines”, un ungher de lângă vitrina cu articole de mode, ce despărțea o porțiune a tejghelei unde se aflau, așezate una peste alta, cutii mari de flori. Sophia se strecură pe lângă o tânără vânzătoare care stătea în spațiul îngust dintre dosul tejghelei și peretele căptușit cu rafturi. Se așeză pe scaunul Constancei, prefăcându-se că vrea să caute ceva. Adineauri, când trecuse prin atelier, se cercetase în oglinda cea înaltă.

Ușa prăvăliei se deschise și un glas întrebă mai întâi de domnul Povey și apoi de doamna Baines; atunci Sophia se ridică și, apucând cel mai apropiat obiect aflat la îndemână, care se întâmplă să fie o foarfecă, porni în grabă spre scara ce ducea în atelier, purtând foarfeca la piept ca un potir pe care-l căutase cu pasiune și pe care

trebuia acum să-l ascundă cu grijă. Dorea să se oprească și să se întoarcă, dar ceva o împiedica. Ajunsese la capătul tejghelei, sub scara răsucită, când una dintre vânzătoare zise:

— Știți cumva când se întoarce domnul Povey și mama dumneavoastră, domnișoară Sophia? E aici)...

Sophia simți o ușurare cerească.

— S-a dus... eu... bâigui ea, întorcându-se brusc.

Din fericire era încă oarecum ascunsă în dosul tejghelei. Tânărul pe care-l văzuse pe stradă înainta spre ea cu îndrăzneală.

— Bună dimineată, domnișoară Sophia, zise el, cu pălăria în mână. De mult timp n-am mai avut plăcerea să te văd.

Niciodată nu se înroșise Sophia ca în clipa aceea. Aproape că nu știa ce face, în timp ce se întorcea încet către scaunul de pe care se ridicase, iar tânărul o urma de cealaltă parte a tejghelei.

II

Ea știa că era comis-voiajor la „Birkinshaws” - cea mai renumită și mai mare firmă angrosistă din Manchester. Dar nu-i cunoștea numele, nu știa că-l cheamă Gerald Scales. Era un bărbat destul de scund, dar foarte bine făcut, de vreo treizeci de ani, cu părul blond și o înfățișare distinsă, așa cum se cuvenea din partea unui reprezentant al firmei „Birkinshaws”. Cravata lată, strâns legată, care lăsa să se vadă marginea gulerului alb, era extrem de elegantă. Se afla de mai mulți ani în slujba firmei „Birkinshaws”, dar Sophia nu-l mai văzuse decât o dată în viața ei, pe când era încă o fetiță, cu trei ani în urmă. Relațiile dintre comis-voiajorii marilor firme și clienții serioși și siguri din micile orașe erau în vremurile acelea adesea foarte intime. Comis-voiajorul venea înconjurat de strălucirea unei reputații bine stabilite în timp; nu era

nevoie să se ploconească în fel și chip ca să obțină comenzi; și respectabilitatea imensă, imaculată a firmei îi făcea egalul oricărui ambasador. Era o situație în care se instaura stimă reciprocă, acest fenomen generator de încredere ducând la existența unor „vechi legături de afaceri”. Tonul cu care un comis-voiajor de vârstă mijlocie va rosti fraza „vechi legături de afaceri” dezvăluia dintr-odată tot ceea ce era romantic, cinstit și impunător în comerț pe la mijlocul epocii victoriene. Pe vremea lui Baines, după primirea unei înștiințări de reclamă, gravată cu grijă („Trimisul nostru, domnul... va avea plăcerea să se prezinte la dv. în ziua de... curentă”), nu era exclus ca în dimineața zilei de... negustorul să spună: „Nevastă, ce avem astăzi la cină V

Domnul Gerald Scales nu fusese invitat niciodată la cină și nici măcar nu-l văzuse vreodată pe John Baines; dar, ca succesor mai tânăr al unui bătrân comis-voiajor care avusese plăcerea să vină în casa din piața St. Luke din partea firmei „Birkinshaws” încă înainte de apariția drumului de fier, doamna Baines îl tratase cu o ușoară familiaritate maternă; și, cum o dată se întâmplase ca amândouă fetele să fie în prăvălie în timpul vizitei lui, le ceruse cu acest prilej fetelor stingherite să dea mâna cu el.

Sophia nu uitase niciodată clipa aceea. Amintirea tânărului trăise, fără nume, în mintea ei, strălucind viu, ca un simbol și o încarnare a tot ceea ce e masculin și elegant.

Revederea lui păru s-o trezească dintr-un somn. Neîndoielnic, acum nu mai era aceeași Sophia. Așa cum ședea în scaunul surorii ei din colțul tejghelei baricadată pe după cutiile înalte, jucându-se nervoasă cu foarfeca, chipu-i frumos era transfigurat, iradiind un farmec angelic. Ar fi fost cu neputință ca domnul Gerald Scales, sau oricare altul, să nu fie convins, privind trăsăturile ei

frumoase, sensibile, vioaie și impresionabile, că Sophia era o fire plină de dulceață și perfecțiune cerească. Ea nu-și dădea seama ce făcea; în gesturile ei vorbea numai și numai instinctul profund – al femeii care caută să atragă și să farmece. Până și sufletul părea să i se reverse în vrajă și acceptare. Puteau oare buzele acestea rizătoare să atârne bosumflate? Putea oare glasul acesta delicat șblând să fie aspru? Puteau oare ochii aceștia arzători să privească reci și dușmănoși? Niciodată! Mintea refuza un asemenea gând! Și domnul Gerald Scales, așa cum o privea pe deasupra cutiilor, se lăsă cucerit de vraja ei. Și când te gândești că domnul Gerald Scales, cu toată experiența lui, a trebuit să vină tocmai în Bursley ca să găsească perla, perfecțiunea, idealul! Dar așa era. Se lăsară amândoi duși în voia uitării i de sine; singura diferență dintre ei era că domnul Scales, datorită obișnuinței, își păstră cumpătul.

— Văd că e carnaval pe-aici, zise el.

Se arăta politicos față de carnaval; dar, cu cea mai ușoară modulație posibilă, puse carnavalul la locul cuvenit în schema lucrurilor, ca ceva local, lipsit de importanță! Ea simți că-l adoră pentru asta; tâojea după înțelegere, în disprețul ei pentru tot ce era local.

— Nu-mi închipuiam că știi, zise ea, vrând să spună că era foarte firesc ca un om cu preocupările lui mondene să nu știe.

— Mi-aș fi amintit, dacă m-aș fi gândit, zise el. Dar nu m-am gândit. Ce-i toată zarva asta cu elefantul”.

— Oh! exclamă ea. Ai auzit?

— Hamalul nu vorbea de nimic altceva.

— Ei bine, zise ea, pentru Bursley este ceva foarte important.

Și cum ea schiță un zâmbet de milă pentru sărmanul Bursley, în mod firesc fă au și el la fel. Și se gândi ce vederi largi și înaintate are tânăra generație în comparație cu cei

mai în vârstă! El n-ar fi îndrăznit niciodată suși exprime adevăratele sentimente despre Bursley față de doamna Baines sau chiar față de domnul Povey (care, de altfel, nu aparținea nici unei generații); și iat-o pe fata asta tânără cum și le mărturisește.

Sopliia îi spuse toată povestea elefantului.

— Cred că a fost foarte interesant, se pomeni el spunând.

— Să știi că a fost, replică ea.

Și iată că Bursley-ul creștea iar în ochii lor.

— Mama, sora mea și domnul Povey s-au dus cu toții să-l vadă. De aceea nu sunt aici.

Ca elefantul să-i fi făcut pe domnul Povey și pe doamna Baines să uite că reprezentantul firmei Birkinshaw urma să vină - asta era într-adevăr o victorie decisivă a elefantului.

— Dar dumneata nu! exclamă el.

— Nu, zise ea. Eu nu.

— De ce nu te-ai dus și dumneata? urmă el, lingușitor, cu un zâmbet generos.

— Pur și simplu nu m-a interesat, zise ea cu o nepăsare mândră.

— Și bănuiesc că ai rămas ca să ai grijă de magazin.

— Nu, răspunse ea. Tocmai coborâsem să iau o foarfecă. Asta-i tot.

— O văd adesea pe sora dumitale, zise el. „Adesea” am spus? - adică, în general, când vin pe aici; dar pe dumneata niciodată.

— Nu stau niciodată în prăvălie, zise ea. Astăzi a fost o întâmplare.

— Oh! Deci lași magazinul în seama surorii dumitale?

— Da.

Nu-i spuse nimic despre planurile ei de-a se face institutoare.

Se aşternu tăcerea. Sophia se simţi mulţumită că era la adăpost de curiozitatea celor din magazin. Nu puteau s-o vadă – vedeau doar spatele tânărului; şi conversaţia o purtaseră cu glas scăzut. Bătând uşor eu piciorul în podea, se uită fix la suprafaţa roasă, lustruită a tejghelei, cu metrul de alamă ţintuit pe margine, şi apoi îşi întoarse stingherită privirea spre stângţi, părârjfi să examineze, din spate, bonetele negre puse pe suporturi înalte în vitrina cea mare. Apoi ochii li se întâlneau într-o privire lungă.

— Da, şopti ea.

Cineva trebuia să spună ceva. Dacă ceilalţi n-ar mai auzi murmurul glasurilor lor, s-ar întreba ce se întâmplă cu ei.

Domnul Scales se uită la ceas.

— Cred că dacă o să vin din nou pe la două... începu el.

— Oh, da, *cu siguranţă* că vor fi aici, izbucni Sophia, înainte ca el să-şi poată termina fraza.

Domnul Scales plecă brusc, fără să dea mina (dar chiar i-ar fi fost greu – îi pledă ea cauza – să întindă mâna pe deasupra cutiilor) şi fără să-şi exprime speranţa de a o mai revedea. Se uită printre bonetele negre şi îl văzu pe hamal cum îşi trece cureaua de piele peste umăr, cum apucă căruciorul şi începe să-l împingă; dar nu-l văzu pe domnul Scales. Era ca ameţită; gândurile i se rostogoliră prin minte ca mărfurile dintr-un vas legănat de furtună. Întreaga-i concepţie despre sine se schimbase; atitudinea ei faţă de viaţă era acum alta. Gândul care se izbea cel mai tare de celelalte era: „Abia acum am început să trăiesc!”

Şi în timp ce zbura în sus pe scări ca să-şi reia veghea lângă tatăl ei, se gândi cum să facă să-l revadă pe domnul Scales când va veni din nou, fără să trezească bănuieli. Şi se întrebă care o fi numele lui.

Când ajunsese în dormitor, rămase uluită nevăzând la locul obișnuit de pe pernă capul și barba tatălui ei. Nu putea decât să-și dea seama că ceva oarecum neobișnuit, atârna pe marginea patului. Trecură câteva secunde – care n-ar fi putut fi măsurate în timp – până să vadă că partea de sus a trupului alunecase în jos, iar capul atârna, răsturnat, aproape pe podea, între pat și divan. Fața, gâtul și mâinile erau negre și congestionate; gura era deschisă și limba atârna afară, printre buzele negre, umflate, băloase; ochii erau ieșiți din orbite și aveau o fixitate înghețată. Fapt este că domnul Baines se trezise și, tot agitându-se, alunecase din pat și murise asfixiat. După ce fusese vegheat fără încetare vreme de paisprezece ani, profitase, cu perversitatea firească a unui invalid, de scurta absență a Sophiei, ca să moară. Puteți spune ce vreți, dar cu toată groaza, cu toată durerea și rușinea ei cumplită, Sophia era obsedată de gândul că o făcuse dinadins!

Ieși în fugă din odaie, știind în sinea ei că murise, și tipă din răspuțeri „Maggie”, de răsună întreaga casă.

— Da, domnișoară, răspunse de undeva de aproape Maggie, ieșind imediat din camera domnului Povey cu o găleată cu zoaie.

— Adu-l imediat pe domnul Critchlow. Repede de tot. Du-te așa cum ești. Tata...

Maggie, simțind nelămurit că în văzduh plutea dezastrul și năpădită pe dată de importanța ei și de un fel de bucurie macabră, lăsă găleata drept în mijlocul coridorului și aproape că se prăbuși în jos pe scara răsucită. Unul din instinctele cele mai profunde ale lui Maggie, întotdeauna ținut în frâu de dominația severă a doamnei Baines, era de a lăsa gălețile la vedere prin locurile pe unde se umblă cel mai mult în casă; și acum, presimțind ce se petrecea, dădu frâu liber instinctului.

O noapte întreagă fără somn nu i s-ar fi părut Sophiei

atât de lungă ca cele trei minute care s-au scurs până la venirea domnului Critchlow. Așa cum stătea în picioare pe preșul din ușa dormitorului, încercă să-i atragă de la carnaval, ca printr-o forță magnetică, pe mama ei, pe Constance și pe domnul Povey; și în acest ciudat efort, tot trupul îi era încordat. Simțea că nu va mai putea trăi nicio clipă, dacă secretul dormitorului-va continua să rămână necunoscut – atât de cumplit îi era chimii. Și totuși, știa că trebuie să suporte acest chin. Niciun sunet în casă! Niciun sunet în magazin! Doar murmurul îndepărtat al etui na valului!

„Cum de-am uitat de tata? se întreba ea cu spaimă. N-am vrut decât să-i spun *lui* că erau cu toții plecați, și să fug înapoi. Cum de-am uitat de tata?” Nu va putea să convingă niciodată pe nimeni că, pur și simplu, uitase timp de zece minute de existența tatălui ei; dar, deși greu de crezut, acesta era. adevărul!

Deodată se auzi zgomot de jos.

— Vai de mine! Vai de mine! răsună glasul nesuferit al domnului Critchlow, în timp ce se grăbea să urce scara, cu picioarele-i lungi; ajuns pe coridor, păși peste găleată și întreabă: Ce s-a întâmplat?

Domnul Critchlow purta șorțul alb și își ținea ochelarii în mâna osoasă.

— Tata... a... se bâlbâi Sophia.

Și se dădu la o parte, ca să-l lase pe el să intre mai întâi. El îi aruncă o privire pătrunzătoare, plină parcă de ranchiună, și intră. Îl urmă, sfioasă, rămânând lângă ușă, în timp ce domnul Critchlow îi examina opera, își puse ochelarii cu o stranie încetineală și apoi, îndoindu-și genunchii, se lăsă în jos ca să-l poată cerceta pe John Baines de aproape. Rămase astfel, privind nemișcat, cu mâinile așezate pe genunchii ascuțiți acoperiți de șorț, un scurt răstimp; apoi apucă trupul inert și-l așeză la loc în

pat, ștergând cu șorțul său buzele năclăite.

Sophia auzi o răsuflare puternică în spatele ei. Era Maggie, care suspina adânc, întretăiat – manifestându-și astfel emoția.

— Du-te și adu doctorul! se răsti domnul Critchlow. Și nu sta aici cu gura căscată!

— Aleargă după doctor, Maggie, zise Sophia.

— Cum ele l-ai lăsat să cadă? întrebă domnul Critchlow.

— Ieșisem din odaie. Am dat doar o fugă până în magazin...

— Ca să-ți piezi vremea cu tânărul – Șcaleș! zise domnul Critchlow cu o ferocitate diabolică. Ei bine, află că ți-ai omorât tatăl; asta-i!

Stătuse probabil în ușa prăvăliei lui și îl văzuse pe comis-voiajor intrând! Și era exact în obiceiul domnului Critchlow să tragă, în totală necunoștință de cauză, o concluzie oribilă, și din întâmplare să aibă dreptate. Sophia îl socotise un fel ele întruchipare a răutății și a perversității, și acum aceste trăsături ale lui îl făceau să-i pară aproape respingător. Mândria ei îi insuflă în aceste momente o tărie nesperată și izbuti să se apropie de pat.

— A mur: **t**? întrebă cu glas liniștit. (Iar undeva înăăuntru ei, un glas șoptea: „Deci îl cheamă Scai's”.)

— Găleata de pe scări!

Blajina exclamație venea de pe coridor. Doamna Baines se săturase de mulțimea de afară, și se întorsese singură acasă, lăsînd i-o pe Constance în grija domnului Povey. Intrase în casă prin prăvălie și prin atelier, și primul lucru pe care-l zărise fu găleata lăsată pe coridor – dovadă că av-ea dreptate când spunea că Maggie era de o neglijență **m**.urabilă.

— A fost să vadă elefantul, îmi închipui! zise domnul Critchlow cu un sarcasm feroce, recunoscând glasul

doamnei Baines.

Sophia sări spre ușă, vrând parcă s-o oprească pe mama ei să intre. Dar doamna Baines apucase să deschidă ușa.

— Ei, pușor... începu ea veselă.

Domnul Critchlow îi ieși în față. Nu simțea mai multă compasiune pentru soția lui Baines decât pentru fiica lui. Era peste măsură de furios că prețiosul său bun fusese distrus pe veci de neglijența de ov clipă a unei fete neghioabe. Da, John Baines eră bunul său, jucăria sa cea mai îndrăgită! Avea convingerea că el singur îl menținuse, în viață pe John Baines timp de paisprezece ani, că el singur îi înțelesese pe deplin boala și ținuse la bietul infirm, că el și numai el avusese bun-simț în odaia bolnavului. Se învățase să vadă în John Baines oarecum creația sa. Și acum, cu prostia lor, cu neglijența lor, cu elefanții lor! – îl ucisese pe John Baines. Știusese mereu că într-o zi se va întâmpla așa, și așa se întâmplase.

— Dumneaei l-a lăsat să cadă din pat și acum ești văduvă, cucoană! declară el cu o virulență greu de închipuit.

Trăsăturile sale colțuroase și ochii negri exprimau o ură ucigătoare pentru orice femeie cu numele de Baines.

— Mamă! țipă Sophia. Am dat doar o fugă până în magazin ca să... ca să...

Și apucă brațul mamei ei cu o disperare frenetică.

— Copilul meu! zise doamna Baines, ridicându-se în chip miraculos la înălțimea situației, cu o liniște și bunăvoință în vorbă și în gesturi care rămaseră pe veci sublime în inima frământată a Sophiei. Dă-mi drumul. Și, cu o infinită blândețe, se desprinse din mâinile încleștat ale fetei. Ai trimis după doctor? îl întrebă pe domnul Critchlow.

Soarta sațului ei nu avea nicio taină pentru doamna

Baines. Cu toții fuseseră preveniți de o mie de ori ce primejdios era să-l lași singur pe paralytic; viața lui depindea de poziția în care stătea și, întrucât se agita tot timpul, se afla neîncetat sub amenințarea morții. Cinci mii de nopți la rând se trezise de fiecare dată când îl auzea mișcându-se și îl așezase la loc, la licărul – unei mici lămpi de gaz. Dar Sophia, nefericita de ea. îl părăsise. Asta era tot.

Domnul Critchlow și văduva se uitau, așteptând neputincioși, către cadavrul jalnic din care lucrul cel mai izbitor, era barba lui albă. Nu știau că privesc o. epocă t04).

dispărută. John Baines aparținea trecutului, acelei epoci în care oamenii se gândeau cu adevărat la sufletele lor, în care un orator putea prin puterea cuvântului să trezească în mulțimi furia sau mila, când nimeni nu învățase încă să se grăbească, când /Demos abia se mișca în somn, când singura frumusețe a/ vieții consta în demnitatea ei inflexibilă și lentă, când iadul cu adevărat nu avea fund și o *Biblie* ferecată în aur reprezenta într-adevăr secretul măreției Angliei. Pe patul acela de mahon zăcea Anglia din plină epocă victoriană. Idealurile se stinseseră odată cu John Baines. Astfel mor idealurile; nu în strălucirea convențională a morții încărcate de onoruri, ci trist, jalnic, când nimeni nu se uită...

Domnul Povey și Constance, foarte sfioși amândoi, se duseseră să vadă elefantul mort și acum se întorceau; ia colțul străzii, Constance exclamă senină:

— Ia te uită! Cine o fi ieșit și o fi lăsat ușa laterală deschisă?

Căci în cele din urmă doctorul sosise, iar Maggie, conducându-l sus cu o grabă pioasă, uitase să închidă ușa.

Simțindu-se oarecum vinovați, se folosiră de ușa laterală ca să evite privirile celor din magazin. Se temeau

că în salon toți ochii vor fi ațintiți asupra lor cu ironie și dojana; oare nu avuseseră o escapadă? Așa încât păseau agale.

În vremea asta, adevăratul ucigaș își lua prânzul în restaurantul hotelului „Tiger” din fața primăriei.

IV

În vitrinele magazinului fură trase obloanele în semn de doliu, și vestea se răspândi imediat. În cercurile comerciale din tot orașul. Mulți oameni subliniară coincidența dintre moartea domnului Baines și expoziția de articole de doliu din magazinul său. Coincidența fu socotită de rău augur și oamenii au ajuns la concluzia că, pentru pacea sufletului lor, nu trebuiau să cerceteze prea îndeaproape aceste lucruri. Din clipa când fură trase obloanele, John Baines și funeraliile lui deveniră evenimentul cel mai important din Bursley, importanța lui crescând clin oră în oră. Carnavalul continuă să se desfășoare mai departe, doar că, la observațiile domnului Critchlow și ale altor cetățeni, comisarul șef coborî în piața St. Luke și interzise activitatea orchestrei lui Wombwell. Wombwell protestă pe lângă comisarul șef, susținând că hotărârea nu era legală, dar orice om de bună credință îl lăudă pe comisarul șef, și el însuși socoti că întărise reputația de bunăouviință a orașului. Se observă de asemenea, nu fără o înfiorare superstițioasă că în noaptea aceea leii și tigrii s-au purtat ca niște mielusei, în timp ce cu o noapte mai înainte mugiseră de treziseră din somn întreaga piață.

Comisarul șef nu era singura persoană la care apelă domnul Critchlow pentru a cinsti memoria prietenului său. Domnul Critchlow pierdu ore întregi reamintind cetățenilor de vază din oraș măreția trecută a lui John Baines. Era hotărât să facă tot ce-i stătea în putință ca jucăria lui neprețuită să dispară sub pământ. cu pompa

cuvinită. Se duse până la Hanbridge cu propria sa șaretă, și îl vizită pe proprietarul și editorul gazetei *Vestitorul din Stajordshire* (pe atunci un săptămânal de doi bani, fără rubrică de fotbal), și chiar în ziua înmormântării, *Vestitorul* apărură cu o lungă și elocventă biografic a lui John Baines. Dând o mulțime de amănunte despre viața sa publică, biografia îl repunea hotărât în poziția pe care concetățenii săi nu trebuiau să-o uite: fost șef al portăreilor, fost președinte al Comitetului de înmormântare și al Asociației din cele Cinci Orașe pentru propășirea cunoștințelor utile, și de asemenea, promotor al legii barierei locale, al negocierilor pentru construirea noii primării și a fațadei corintice a capelei metodiste; biografia amintea și de discursul său curajos din portalul abatorului, în timpul răzmerițelor din 1848, și nu uita să elogieze adeziunea sa trainică la vechile reguli chibzuite ale comerțului englez și la evitarea primejdioaselor metode moderne. Încă din anii '60 modernismul își ridicase cu nerușinare capul. Panegiricul se încheia cu o apreciere a tăriei de caracter a răposatului în cumplita nenorocire la care providența divină găsisese de cuviință să-l pună la încercare; și, în cele din urmă, *Vestitorul* își exprima convingerea că orașul său natal va înălța un cenotaf într-o cinstire a sa. Neștiind prea bine ce sens are cuvântul „cenotaf”, domnul Critchlow consultă dicționarul Worcester și când află că înseamnă „un monument funerar dedicat cuiva care este îngropat în altă parte”, fu tot atât de încântat de limbajul *Vestitorului* ca și de această idee și se declară de acord cu înălțarea cenotafului.

Locuința și prăvălia deveniră un adevărat furnicar de pregătiri pentru înmormântare. Se făcură tot felul de schimbări. Domnul Povey avu bunăvoința să doarmă timp de trei nopți pe divanul din salon, pentru ca doamna Baines să poată avea camera lui. Funeraliile deveniră o

obsesie, căci o mulțime de lucruri trebuiau făcute cu toată măreția și întocmai cum se obișnuia în asemenea împrejurări – hainele de doliu ale membrilor familiei, praznicul de înmormântare, alegerea textului de pe înștiințările de înmormântare, întocmirea inscripției de pe sicriu, aranjamentele legale, scrisorile către rude, alegerea oaspeților, și tot felul de amănunte ca tragerea clopotului”, dricul, panașul și numărul cailor, precum și săparea gropii. Nimeni nu avea răgaz să-și dea frâu durerii, în afară doar de mătușa Maria care, după ce ajutase la spălarea și îmbrăcarea mortului, se așezase și începuse să bocească, văicărindu-se neîncetat de ce nu fusese de față în dimineața fatală. „Dacă nu m-aș fi apucat să-mi lustruiesc sfeșnicele, repeta ea pe un ton plângăreț, ar fi putut acum să fie încă în viață”. Nu că mătușa Maria ar fi aflat împrejurările exacte ale morții; nu știa că domnul Baines murise din cauza unei neglijențe. Dar, la fel ca și domnul Critchlow, era incredințată că o singură ființă pe lume era în stare să-l îngrijească pe domnul Baines. În afară de cei din familie, precum și de domnul Critchlow și doctorul Harrop, nimeni nu știa cum își dăduse sufletul bietul martir. Doctorul Harrop, întrebând direct dacă era cumva necesară o anchetă, se gândise un moment și apoi răspunsese: „Nu”. Și adăugase: „Vorba e de argint, tăcerea de aur – ascultați-mă pe mine!” Și îl ascultaseră. Era bunul-simț întruchipat.

Cât, despre mătușa Maria, a fost trimisă la plimbare, cu smiorcăielile ei, de către mătușa Harriet. Sosirea acestei mătuși adevărate, din Axe, a acestei văduve maiestuoase și impozante pe care până și semeța doamnă Baines o privea cu spaimă respectuoasă, a pus o pecete definitivă de solemnitate asupra întregului eveniment. În dormitorul domnului Povey, doamna Baines căzu ca un copil în brațele mătușii Harriet, suspinând:

— Dacă n-ar fi fost elefantul acela!...

A fost singura slăbiciune a doamnei Baines de la început până la sfârșit.

Mătușa Harriet se transformă într-un nesecat izvor de informații pline de autoritate în legătură cu fiecare amănunt al înmormântării. Și astfel, printr-o serie de întrebări terminate cu cuvântul „soră” și de răspunsuri terminate cu același cuvânt, treptat au fost duse la bun sfârșit toate amănuntele funeraliilor. Îmbrăcămintea și praznicul au fost cele care au întrecut toate celelalte probleme prin complexitatea și dificultatea lor. Dar în dimineața zilei de înmormântare, mătușa Harriet a avut satisfacția de a o vedea pe sora ei mai mică înfășurată într-un vâl de doliu de o amploare nemaivăzută, eu toate cutele și încrețiturile desăvârșit aranjate. Cu acest prilej, mătușa Harriet a primit-o într-un iei formal, ca veterană ce era, în augusta armată a văduvelor. Cum stăteau una lângă alta, supraveghind masa ce se așternea în atelier pentru praznic, părea de neconceput cum de încăpuseră amândouă în patul îngust al domnului Povey. Coborâra din atelier în bucătărie, unde inspectară bucatele cele mai alese. Prăvălia era, firește, închisă în ziua aceea, dar domnul Povey avea treabă acolo, așa că mătușa Harriet, cu privirea-i atotvăzătoare, se ocupă de el imediat după mâncăruri. Urcă din bucătărie ca să vorbească cu el.

— Ai pregătit cutiile cu mânuși? îl întrebă.

— Da, doamnă Maddack.

— N-ai uitat să pui deoparte măsura potrivită?

— Nu, doamnă Maddack.

— Vezi că o să ai nevoie cel mai mult de măsura. șapte și trei sferturi, și de opt.

— Da. Am ținut seama.

— Dacă te așezi lângă intrarea laterală și pui cutiile pe armonium, toți vor trebui să treacă prin fața dumitale.

— Aşa m-am gândit şi eu, doamnă Maddack.

Mătuşa Harriet urcă apoi la etajul de sus. Doamna Baines venise din nou în atelier şi netezea cutele feţei de masă albe de damasc, aranjând farfurioare de sticlă cu dulceaţă ia distanţe egale una de alta.

— Vino, dragă soră, zise doamna Maddack. O ultimă privire.

Şi trecură în camera mortuară, ca să-l privească pe domnul Baines înainte de a fi închis pe veci sub capacul sicriului. În moarte îşi regăsise ceva din demnitatea de odinioară; dar chiar şi aşa, priveliştea era îngrozitoare. Cele două văduve se aplecară asupra lui, una de fiecare parte, şi priviră grav faţa aceea albă, diformă, veştedă, înfăşurată toată în pânză.

— Am să le aduc pe Constance şi Sophia, zise doamna Maddack, cu lacrimi în glas. Tu du-te în salon, dragă soră.

Dar doamna Maddack nu reuşi s-o aducă decât pe Constance.

Apoi se auzi zgomot de roţi pe King Street, Lunga ceremonie a înmormântării era pe cale să înceapă. Fiecare invitat, după ce primea de la domnul Povey o pereche din cele mai fine mănuşi negre *glacé*, pe măsură, trebuia să urce scara răsucită şi să privească rămăşiţele pământeşti ale lui John Baines, iar apoi să se îndrepte spre salon ca să prezinte condoleanţe văduvei. Şi fiecare invitat, deşi îşi dădea seama de grozăvia unui asemenea gând, îşi zicea în sinea lui că moartea lui John Baines era totuşi o fericire. Tropicul paşilor pe scări nu mai contenea şi, în cele din urmă, domnul Baines coborî şi el izbindu-se de colţuri, şi conduse un *cortège* de douăzeci de trăsură.

La ora şapte, după cinci ore de la începerea ceremoniei, praznicul de înmormântare încă nu se sfârşise, A fost o masă uriaşă, fără cusur, demnă de trecutul lui John

Baines. Doar două persoane n-au fost de față – John Baines însuși și Sophia. Scaunul gol al Sophiei a fost remarcat, dar doamna Maddack a explicat că Sophia era foarte sensibilă și nu se putea stăpâni. Comesenii făcură mari eforturi să fie lugubri și neconsolați, dar ușurarea ascunsă pricinuită de moartea bietului infirm nu putea fi mascată în întregime. Uriașa prefăcătorie menită să arate durerea profundă nu putea rezista ușurării pe care o simțeau și abundenței generoase a mâncărilor.

Spre ofensa unor importante rubedenii mai îndepărtate, domnul Critchlow a prezidat în mod neoficial această adunare de bărbați gravi în ținută solemnă și femei în crinoline. Își închisese farmacia, care nu mai fusese niciodată închisă într-o zi de lucru – și avea multe de spus în legătură cu acest eveniment extraordinar. Căci închiderea... farmaciei se datora în egală măsură elefantului cât și înmormântării. Elefantul, devenise o victimă a goanei demente după surveniruri. În cursul nopții îi fuseseră furați colții de fildeș; apoi îi dispăruseră picioarele, pentru suporturi de umbrele iar cea mai mare parte a cărnii plecase în felii mici. Toată lumea din Bursley hotărâse să aibă o bucățică de elefant, la urmare, toate farmaciile au fost asaltate de puștimea din oraș. „Vă rog, de un ban alaun, ca să scot mirosul dintr-o bucală de elefant”. Domnul Critchlow nu-i putea suferi pe copii.

— „Vă arăt eu alaun!” le zic eu, și chiar așa am făcut, l-am gonit din prăvălie cu pisălogul. Dacă-i vindeam unuia, ar fi venit douăzeci până la închidere. „George, i-am zis ucenicului meu, închide prăvălia. Vechiul meu prieten John Baines pleacă astăzi în lăcașul de veci, așa că am să închid. M-am săturat de alaun pe ziua de astăzi”.

Elefantul întreținu conversația până după al doilea rând de briose calde. După ce-domnul Critchlow mâncă pe săturate, scoase plin de importanță din buzunar *Vestitorul*.

își așază ochelarii pe nas și citi necrologul de la un capăt la altul, încet, cu accente impresionante, înainte de a ajunge la sfârșit, doamna Baines începu să priceapă că intimitatea o făcuse să nu observe calitățile eroice ale răposatului ei soț. Cei paisprezece ani de îngrijire neîncetată fură uitați cu desăvâr. șire, și ea îl văzu în toată vigoarea și strălucirea lui. Când domnul Critchlow ajunsese la partea în care John Baines era elogiât ca soț și părinte, doamna Baines se ridică și părăsi încăperea. Oaspeții se uitară unii la alții, plini de simpatie pentru sărmana văduvă. Domnul Critchlow aruncă o privire pe deasupra ochelarilor și continuă să citească net-uiburat. După ce sfâr. și, aborda problema cenotafului.

Doamna Baines, gonită de la praznic de sentimentele ei, se duse în salon. Acolo o găsi pe Sophia care, văzând lacrimi în ochii maică-sii se aruncă cu un hohot de plâns în brațele ei, strângând-o și ascunzându-și obrazul în mătasea scorțoasă care-i zgârie pielea moale.

— Mamă, spuse ea hohotind pătimaș, vreau să renunț la școală. Vreau să-ți fiu pe plac. Aș face orice pe lume ca să-ți fiu pe plac. Am să lucrez în magazin, dacă vrei!

Glasul i se înecă în lacrimi.

— Liniștește-te, pușor, zise doamna Baines cu duioșie, mângâind-o.

Era un triumf pentru ea, chiar în ceasul când avea nevoie de un triumf.

CAPITOLUL V

VOIAJORUL COMERCIAL I

„*Excelent, 1 shilling și 11 penny*”.

Anunțul acesta ciudat era pictat într-o seară, în salonaș, de Constance, cu litere negre lucioase pe un dreptunghi de carton alb. Tânăra fată ședea la masa acoperită cu o față de masă în carouri roșii și albe, având în stânga ei focul clin cămin și lampa de gaz care fâșâia,

Era îmbrăcată într-o rochie de un roșu închis și avea la gât o broșă cu camee și un lanț de aur; peste umeri își aruncase un șal alb împletit, căci vremea era extrem de rece, în acea epocă cu ierni grele care nu știau de glumă. Stătea aplecată asupra lucrului, ținându-și capul ușor într-o parte, cu vârful limbii între buze și cheltuindu-și toată energia sufletească și trupească într-un efort intens de a face treaba cât mai bine cu putință.

— Splendid! zise domnul Povey.

Domnul Povey era așezat în fața ei; ținea coatele pe masă și o privea atent, cu neliniștea mută și pioasă a unui visător care asistă la realizarea visului său. Iar Constance, neclintită, mișcându-și doar capul, ridică privirea spre el și zâmbi o clipă, în timp ce nările mici ale năsucului cârn tremurau ușor.

Cei doi, fără să știe sau să bănuiască ceva, făureau istorie – istoria comerțului. Nici nu le trecea prin minte că erau forțele viitorului în acțiune, care aveau să distrugă ceea ce creaseră forțele trecutului – dar acesta era adevărul. Erau conștienți doar de dorința de a-și face datoria în prăvălie și pentru prăvălie; probabil că nici nu se gândeau că această dorință, pe care fiecare o încuraja în pieptul celuilalt, ajunsese o adevărată pasiune. Pasiune care îl îmbătrânea pe domnul Povey, iar pe Constance o prefăcuse într-o tânără nespus de harnică și preocupată.

Domnul Povey se interesa în ultima vreme de problema etichetelor de prețuri. Trebuie să spunem că domnul Povey, căruia cerul îi hărăzise prea puțină imaginație, descoperise totuși această părțică infimă de imaginație în străfundurile ființei sale și o orientase înspre etichetele cu prețuri. Etichetele păstrau pe vremea aceea forme convenționale. Existau etichete grele și dreptunghiulare pentru stofe, pânzeturi și alte asemenea materiale; existau apoi cele mai mici și mai ușoare pentru

mărfuri auxiliare; și mai erau etichete de formă rombică (conținând doar prețul) pentru bonete, mănuși și mărunțișuri, în general. Inscripțiile de pe etichete nu dovedeau prea multă originalitate. Cuvinte ca „trainic”, „durabil”, „neșifonabil”, „recent”, „ieftin”, „șic”, „noutate”, „ales” (cu sens de adjectiv), „nou” și „elegant” epuizau întregul vocabular al etichetelor. Cum domnul Povey clădea multă importanță etichetelor și cum era recunoscut drept cel mai bun vitrinier din Bursley, părerile lui nu puteau să nu fie luate în seamă. Visa la altfel de etichete, cu forme originale, cu inscripții originale. Pe scurt, a dobândit în ceea ce privește etichetele, rezultate nemaipomenite; s-a lepădat de ideile preconcepute și a început să privească subiectul cu ochi noi, virgini. Când i-a împărtășii ideile sale domnului Chawner, negustorul de articole de papetărie care «aproviziona toate cele Cinci Orașe cu etichete de mărfuri, domnul Chawner s-a arătat neliniștit și indispus; de fapt, domnul Chawner a fost pur și simplu scandalizat. Pentru domnul Chawner au existat întotdeauna anumite tipuri bine definite de etichete și nu putea să-și închipuie că există și altele. Când domnul Povey a sugerat etichete circulare – etichete cu o linie albastră și una roșie de jur-împrejur, etichete cu inscripții ca „neîntrecut”, „foarte aspectuos”, sau „rugăm remarcați”, domnul Chawner a dat din colț în colț și, în cele din urmă, a declarat că i-ar fi cu neputință să facă asemenea etichete absurde, care ar încălca decența comerțului.

Dacă domnul Povey n-ar fi fost din întâmplare un om nespus de încăpățânat, poate că s-ar fi lăsat învins de conservatorismul fără margini al domnului Chawner. Dar domnul Povey era încăpățânat și se pricepea să se descurce cum domnul Chawner nici nu bănuia. Marșul. măreț, hotărât al progresului n-avea să fie împiedicat de domnul Chawner! Așa că domnul Povey începu să-și facă

singur etichetele. La început, avu de suferit - **r** ca toți reformatorii și inventatorii. A folosit partea interioară a cutiilor de gulere, precum și cerneală și tocuri obișnuite, rezultatul fiind că dădea clienților impresia că magazinul Baines era prea sărac sau prea meschin pentru a cumpăra etichete, ca celelalte magazine. Căci etichetele cumpărate aveau un luciu de culoarea fildeșului, și cerneala era neagră și lucioasă, iar marginile foarte drepte, nelăsând să se vadă un strat galben între cele două straturi albe. Pe când etichetele domnului Povey erau de un alb albăstrui, fără luciu, cerneala nu era nici neagră și nici lucioasă, iar marginile erau tăiate grosolan, ca de un amatoresetichetele dădeau clar impresia că fuseseră „făcute din altceva”; în plus, literele nu aveau forma cursivă, hotărâtă a etichetelor domnului Chawner.

Și credeți oare că doamna Baines l-a încurajat în această acțiune întreprinsă în folosul magazinului. ei? Cătuși de puțin! Atitudinea-ei, c. Înd nu era batjocoritoare era de-a dreptul potrivnică! Ce curioasă e firea omenească, ce orb e omul față de propriile sale interese! Viața era foarte complicată pentru domnul Povey. Ar fi fost poate mai puțin complicată dacă tușul și cartonul lucios n-ar fi fost atât de scumpe; căci având aceste materiale ar fi reușit să facă minuni, cu care să învingă prejudecățile și prostia; dar costau prea mult. A perseverat totuși, și Constanee i-a acordat sprijinul moral. Domnul Povey își trăgea inspirația și curajul de la Constanee. Renunță la partea interioară a cutiilor de gulere și încercă suprafața exterioară, care era, în orice caz, lucioasă. Dar cerneala nu voia să se „prindă” pe ea. Făcu tot atâtea experiențe câte avea să facă Edison, și avu tot atâtea eșecuri. Atunci Constanee fu aceea care-i sugeră să amestece zahăr cu cerneală. Ființă simplă, inocentă - de ce oare a ales-o providența să fie autoarea unei idei atât de sublime?

Enigmă chinuito. u-e, care totuși nu l-a preocupat pe domnul Povey! A găsit foarte firesc (ta ea să-l fi salvat. Și cu adevărat l-a salvat. Căci cerneala cu zahăr se „prindea” pe orice și strălucea ca o gheață de lac. Apoi, Constanee și-a făcut „mâna” la desenatul literelor, întrecându-l pe domnul Povey. Amândoi au confecționat astfel zeci și zeci de etichete – etichete care, având aproape toată eleganța și finisajul etichetelor domnului Chawner, erau mult mai originale și atrăgătoare. Constanee și domnul Povey ajunseseră să fie fascinați de ele. Cât despre doamna Baines, ea nu spunea nimic, însă spiritul modern era prea îmbătat de succes pentru a se sinchisi de părerea ei. La fiecare câteva zile, domnul Povey descoperea câte un cuvânt nou, minunat, pe care să-l aștearnă pe o etichetă.

Ultimul său miracol a fost cuvântul „excelent”. „Excelent” fixat cu un ac pe o Elsie iată de tartan, le-a («părut c’onstancei și domnului Povey drept, cel mai nimerit epitet; cu puțință. Culmea etichetelor cu care merita să încheie anul! Domnul Povey tăiasse cartonul și schițase cuvântul și cifrele cu creionul, iar Constance executa acum partea ei de muncă. Erau foarte fericiți, și din cale afară de obosiți de această treabă strict comercială. Pendula arăta zece și cinci. Datoria neclintită, dorința de a vedea că magazinul prosperă, îi ținuse încordați în muncă încă dinainte de ora opt dimineața!

Ușa dinspre scară se deschise și doamna Baines apărură, cu bonetă, blană și mănuși, gata să plece în oraș. Renunțase la vâ], dar mai purta haine de doliu. Arăta mai corpolentă ca oricând.

— Cum? exclamă ea. Nu sunteți gata? E prea de tot!

— Oh, mamă! M-ai făcut să tresar! protestă Constance. Cât e ceasul? Cred că nu-i încă timpul să plecăm!

— Uită-te la ceas! zise doamna Baines, sec.

— Nu mi-aș fi închipuit! murmură Constance, încurcată.

— Haide, îmbracă-te și nu mă face să te aștept, zise doamna Baines, trecând pe lângă masă și ducându-se la fereastră să ridice oblonul ca să privească afară. Tot mai ninge, observă ea. Oh, în sfârșit, bine că pleacă fanfara! Mă întreb cum de pot cânta pe o vreme ca asta. Dar, ia spune, ce era bucata pe care au cântat-o adineauri? N-am putut, să-mi dau seama dacă era *Roșcovana* sau...

— Fanfară? întrebă Constance (cu câtă naivitate!).

Nici ea și nici domnul Povey nu auziseră fanfara orașului Bursley, care înveselise sezonul acela, conform obiceiului. Cei doi tineri își dăduseră atâta osteneală, dornici să contribuie la bunul mers al prăvăliei, încât nu numai că nu observaseră cum trece timpul, dar nici nu auziseră fanfara! Dacă ar fi știut măcar să se prefacă, Constance ar fi spus că o auzise.

— Ce-i asta? întrebă doamna Baines, apropiindu-și silueta masivă de masă și ridicând o etichetă.

Domnul Povey nu spusese nimic. Constance fu aceea care zise:

— Domnul Povey s-a gândit azi la eticheta asta. Nu crezi că-i foarte bună, mamă?

— Mi-e teamă că nu, răspunse doamna Iâaines cu răceală.

Făcuse și mai înainte obiecții la câteva expresii; dar „excelent” i se părea pur și simplu prostesc; părea nelalocul lui; își zise că nu va face altceva decât să arunce ridicolul asupra magazinului. „Excelent” pe o etichetă de vitrină! Nu! Ce-ar fi spus John Baines despre „excelent”?

— „Excelent”! și repetă cuvântul cu o notă de batjocură în glas, accentuând ultima silabă. Nu cred că merge.

— Dar de ce nu, mamă?

— Nu se potrivește, draga mea.

Lăasă să-i cadă eticheta din mâna înmănușată. Domnul Povey se făcu roșu ca racul. Deși vorbea puțin, era tot atât de susceptibil pe cât era de încăpățânat. De data asta nu spuse nimic. Își exprimă sentimentele luând eticheta și aruncând-o în foc.

Era o situație extrem de delicată. Slujbași neprețuiți ca domnul Povey nu pot fi tratați ca niște mașini, și doamna Baines își dădu seamă pe dată că era nevoie de tac-l.

— Du-te în dormitorul meu și îmbracă-te, pușor, zise ea către Constance. Sophia e acolo. Arde și focul în cămin. Trebuie să vorbesc ceva cu Maggie.

Și, plină de tact, ieși din odaie.

Domnul Povey aruncă o privire spre foc și spre resturile răsucite, înroșite ale etichetei. Treburile mergeau prost din Cauza anotimpului și a războiului, sărăcia se cuibărise pretutindeni; în ceea ce-l privea, făcuse tot ce putuse pentru bunul mers al prăvăliei - și iată care era răsplata!

Constance avea ochii plini de lacrimi.

— Nu Tace nimic! murmură ea, și urcă la etaj. Totul se isprăvise într-o clipă.

Îi

Capela metodistă wesleyană de pe Duck Bank era ticsită: avea loc o adunare a oamenilor de vază din oraș. Căci pe vremea aceea oamenii de vază nu se mulțumeau numai să trăiască în orașul în care trăiseră părinții lor, fără să viseze la reședințe de vară și aer curat - dar se mulțumeau și să creadă ceea ce crezuseră părinții lor despre începutul și sfârșitul lucrurilor. Pe vremea aceea nu existau probleme ca necunoscutul. Tainele veșniciei erau tot atât de simple ca și totalul unei adunări; și un copil putea să-ți spună cu absolută certitudine unde «ni s-a fii și

ce ai să faci peste un milion de ani și ce crede exact Dumnezeu despre tine. De aceea, toate ființele de același fel se întâlneau la anumite prilejuri în anumite locuri, pentru a exprima gândul universal. Așa că în capela metodistă wesleyană, de pildă, în loc să vină o mână răzleață de oameni conștienți că sunt doar o minoritate, așa cum se în. împlă în vremurile noastre, se strânsese o măreață și falnică majoritate, profund încredințată de dreptatea și justetea ei.

Preotul, asistat de preoți cu cinuri mai mici, în genunchi și își acoperi fața în grandiosul amvon din lemn de mahon; iar în spatele lui, în ceea ce se mai chema încă pe atunci „orchestra” (deși de zeci de ani nu mai răsunase niciun alt instrument muzical în afară de orga cea mare), membrii corului îngenuncheară și își acoperiră fețele; și de jur-împrejur, în balcoanele frumos ornamentate, ca și jos în sală, mulțimea de oameni îndestulați la trup și suflet îngenuncheară în stranele înalte., și își acoperiră fețele. Iri fața lor plutea, în tăcerea adâncă și prelungă, viziunea limpede a lui Iehova pe tron, un Dumnezeu de vreo șaiszeci de ani, cu mustață și barbă „și cu o expresie neutră care nu lăsa să se vadă dacă mai voia sau nu vărsări de sânge; iar acest Dumnezeu, lipsit de aripi, era înconjurat de îngeri cu aripi albe, care zburau de colo până colo, părând să cânte; puțin mai într-o parte se vedea o dihanie hidoasă, cu copite despicate și cu coadă, toarte primejdioasă, cruntă și dezlănțuită, care părea la largul ei în mijlocul unui foc de cărbuni și, răutăcioasă, simțea o plăcere nebună în a te ademeni cu false pretexte în același foc; dar, firește, tu aveai prea mult bun-simț pentru a lua de bune pretextele – nesăbuite și perverse. O dată pe an, timp de zece minute, nu mai mult, îngenuncheai astfel, împreună cu întreaga comunitate, și prin meditație te convingeai pe tine însuți că aveai prea mult bun-simț ca să-i accepți nesăbuinta

plină de perversiune. Iar momentul era foarte solemn - cel mai". lemn dintre toate.

Straniu lucru că, într-un moment ca acela, existau suflete nemuritoare care aveau îndrăzneala să se gândească la treburi lumești! Și totuși, se găseau fără îndoială și din acestea în adunarea din capelă: erau mulți, poate, pentru care viziunea, deși limpede, apărea sporadică și trecătoare. Și printre aceștia erau chiar și cei din strana familiei Baines! Cine ar fi bănuir că domnul Povey, convertit recent de la metodismul primitiv din King Street la metodismul wesleyan de pe Duck Bank, se gândea la etichetele de vitrină și la nedreptatea femeilor, în loc să se gândească la relațiile lui cu Iehova și cu cel cu coadă? Cine ar fi bănuir că până și Constance cea cu ochii blânzi, fiica model, își risca fericirea veșnică surâzându-i necuratului care, ascunzându-și coada, luase înfățișarea domnului Povey? Cine ar fi bănuir că doamna Baines, în loc să admită că Iehova, și nu cel cu coadă, trebuie să aibă ultimul cuvânt, hotărâ că ea, și nu domnul Povey, va trebui să aibă ultimul cuvânt în casa și în prăvălia ei? O strană întreagă își deze linteaparența atât de satisfăcătoare! (Și poate că mai erau și alte strane la fel de înșelătoare.)

Singură Sophia, care stătea în colțul de lângă perete, ținându-și strâns în mâini chipul frumos și grav, era cu adevărat preocupată de cele veșnice. Inimă năvalnică, violența vieții ei interioare o îmbătrânise! Nicicând o fată pătimașă și mândră nu s-a aflat într-o situație mai grea ca a Sophiei! Doborâtă de remușcări pentru greșeala-i fat & ta, renunțase la ceea ce iubea și se aruncase toată în ceea ce ura. Așa era firea ei. O făcuse semet, nu din bunătate, dar o făcuse cu toată puterea voinței ei. Constance trebuie să-i lase în seamă secția de articole de mode, căci degetele Sophiei aveau un dar de a umbla cu panglici și pene, care o depășea pe Constance. Sophia reușise să facă minuni în

această secție. Da, și se purta cu cea mai desăvârșită politețe cu clienții; dar după aceea, când clienții plecau, trebuiau să se ferească cu toții, și mama, și sora ei, și domnul Povey, de izbucnirile de furie 1

121

Dar de ce, la trei luni de la moartea tatălui ei, își petrecea mai tot timpul în prăvălie, arzând de o tainică așteptare? De ce, când într-o zi un voiajor-comercial necunoscut a intrat în prăvălie și s-a prezentat drept noul reprezentant al firmei „Birkinshaws” – de ce i s-a oprit inima-n loc și i s-a făcut aproape rău? Și-a dat seama atunci că se înșelase singură. A recunoscut în sinea ei, suferind cu umilință, că motivul care o determinase să plece de la domnișoara Chetwynd și să lucreze în prăvălie fusese, în cel mai bun caz, foarte îndoielnic și ipocrit. Angajată la domnișoara Chetwynd, se putea prea bine să nu-l mai vadă niciodată pe Gerald Scales. Lucrând în prăvălie, nu se putea să nu-l întâlnească. În această lumină trebuia privit adevăratul aspect al remușcării ei pline de noblețe. Cumplit gând pentru ea! Și nu era în stare să-l alunge. Ti otrăvea întreaga viață! Și nu se putea *îi* – Două vieți. voi. **t** destăinui nimănui, *îi* era cu neputință să-și arate rănilor. Ijitiile trecură una după alta, și nu se mai auzi nimic de Gerald Scales. Își sacrificase viața pentru ceva mai rău decât nimic. Își făurise singură tragedia. Își omorâse tatăl, se amăgise și se umilise născocind o remușcare groaznic de ipocrită, schimbase mulțumirea pe suferință și mândria pe umilință – și peste toate astea, Gerald Scales dispăruse! Era distrusă.

Își îndreptă privirile asupra religiei, și virtuțile ei creștinești, conștiințioase, practicate cu o severitate nemiloasă, deveniră o pacoste în familie. Trecu astfel un an și jumătate.

Și iată că în această ultimă zi a anului, al doilea an de

rușine și pustiu în inima ei, domnul Scales reapăruse. Se dusesese întâmplător în prăvălie și îl găsisese stând de vorbă cu mama ei și cu domnul Povey. Revenise în provincie, și revenise la ea. Dăduse mâna cu el și fugise sus, căci n-ar fi putut să stea. Nimeni nu-i observase tulburarea, căci își stăpânise emoțiile cu o voință de fier. Nu știa nici de ce lipsise și nici de ce se întorsese. Nu știa nimic. Și nimeni nu pomenise despre asta la masă. Ziua trecuse și venise seara; și acum era în capelă, cu Constanee alături, și cu Gerald Scales în suflet! Fericită mai presus decât își putuse închipui vreodată! Nenorocită mai presus de cea mai îngrozitoare suferință! Și nimeni nu știa! Ce să se roage? Spre ce țel să tindă ca să izbutească să-și călească sufletul? Să nădăjduiască, sau să-și piardă nădejdea? „O, Doamne, ajută-mă!” îi șoptea lui Iehova ori de câte ori viziunea divină se arăta prin tenebrele gândurilor ei. „O, Doamne, ajută-mă!” Conștiința ei, educată cu severitate, putea să se arate nespus de crudă față de ea.

Și ori de câte ori privea, cu ochii uscați și înfierbântați, printre degetele-i înmănușate, vedea în fața ei pe perete o placă de marmură cu o inscripție de aur – cenotaful! Știa toate rândurile pe dinafară, în întreaga lor grandilocvență; rânduri ca:

MEREU GATA CU VORBA, CU PANA ȘI CU PUNGA
SA SA SPRIJINE BISERICA PĂRINȚILOR SĂI

ÎN EA A TRĂIT ȘI ÎN EA A MURIT NUTRIND
DRAGOSTE ADÂNCĂ ȘI ÎNFOCATA

PENTRU CREDINȚA ȘI CREZUL CE I-AU FOST
DRACII.

Și mai departe:

COMPASIUNEA LUI S-A REVĂRSAT DINCOLO DE
OBȘTEA SA...

A FOST MEREU ÎN FRUNTE INTRU FAPTE BUNE ȘI
A SLUIT PAROHIA, ORAȘUL ȘI DISTRICTUL CU MULTĂ

BUNĂVOINȚĂ ȘI FOLOS.

În felul acesta, vanitatea domnului Critchlow fusese satisfăcută cum se cuvine.

Pe măsură ce minutele zburau, în liniștea vibrantă a capelei, emoția creștea; credincioșii oftau adânc, sau îi cereau lui Iehova un semn, sau pur și simplu tușeau în așteptare. Și-apoi, în cele din urmă, ceasul din mijlocul balconului scoase singura bătaie pe care o putea scoate; preoții se ridicară, urmați pe dată de credincioși; toți zâmbeau, de parcă sosise domnia cerească, și nu doar Anul Nou. După care, ușor, prin grosimea zidurilor și prin ferestrele închise, se auzi sunetul clopotelor și şuieratul sirenelor. Preotul își deschise cartea de cântece religioase și cântară cu toții imnul ce se cântă de Anul Nou în capelele wesleyene, încă din vremea lui John Wesley Orga sfârși cu un acord vibrant; preotul mai schimbă câteva cuvinte cu Iehova, și nu mai rămase altceva de făcut decât să stăruie cu toții în fapte bune. Oamenii se aplecau unii spre alții peste spătarele înalte ale stranelor.

1 John Wesley (1703 - 1791), fondatorul bisericii wesleyene (metodiste).

— Un an nou fericit!

— Eh, mulțumesc! La fel și dumitale!

— S-a sfârșit încă o slujbă de Anul Nou!

— Ei, da! se auzi un oftat.

Intervalele dintre bănci se umpleau de lume și șirurile se îmbulziră cu voioșie și optimism spre ieșire. În portalul corintic, toți își înhrăcau mantalele, raglanelle, galoșii și șoșonii, își deschideau umbrelele. Și credincioșii ieșiră în zăpada viscolită și se despărțiră în mai multe procesiuni întunecate, în fundându-și picioarele în zăpadă - în jos spre Trafalgar Road, în sus spre terenul de sport, de-a lungul halelor, prin piața Duck spre piața St. Luke.

Domnul Povey mergea între doamna Baines și

Constance.

— Ar trebui să mă iei de braț, pușor, zise doamna Baines către Sophia.

Atunci domnul Povey și Constance porniră înainte printre troiene. Sophia păsea legănându-se lângă masa aceea enormă și mișcătoare care era mama ei. Datorită crinolinelor, îi venea foarte greu să meargă aproape de ea. Doamna Baines râdea, cu atitudinea nepăsătoare, firească a celor obezi, deși dacă ar fi căzut ar fi fost aproape o catastrofă; așa că Sophia râse și ea. Dar, deși râdea, Dumnezeu nu o ajuta. Nu știa încotro meijgea și nici ce i se va întâmpla.

— Ia te uită! exclamă deodată doamna Baines, în timp ce dădeau colțul în King Street. Cineva stă pe pragul casei noastre!

Așa și era; o siluetă înfășurată într-un raglan, cu un pied de călătorie pe deasupra și în cap cu o pălărie înaltă. Nu părea să fie acolo de mult, fiindcă abia era presărată cu zăpadă. Domnul Povey porni înaintea celorlalți.

— Pe legea mea, e domnul Scales! zise domnul Povey.

— Domnul Scales! strigă doamna Baines.

— Domnul Scales! murmură și Sophia, teribil de înspăimântată.

Poate că era înspăimântată de miracole. Domnul Scales, șezând pe pragul casei lor, în mijlocul nopții înzăpezite, era neîndoielnic un miracol, ceva visat într-un vis» ceva prea dureros de imposibil ca să fie adevărat – sau „nimerit”, cum se spunea în cele Cinci Orașe. Dar era acolo, în carne și oase! După ani și ani, când l-a cunoscut mai bine pe domnul Scales, Sophia ajunsese să socotească prezența lui acolo, pe prag, drept lucrul cel mai firesc din lume. Adevăratele miracole nu par niciodată miracole, iar ceea ce la px-ima vedere pare să fie un miracol se dovedește, de obicei, că nu este decât un lucru extrem de

prozaic.

xii

— Dumneavoastră sunteți, doamnă Baines? întrebă Gerald Scales cu glas năuc; privi. În sus și apoi se ridică în picioare. Asta-i casa dumneavoastră? Așa e! Ei bine, nici prin gând nu-mi trecea că stau pe pragul casei dumneavoastră.

Zâmbi timid, chiar prea sfios, în timp ce femeile și domnul Povey îl înconjurau cu uimire, sub lumina felinarului de gaz aerian. Tânărul era, lucru neîndoios, foarte palid.

— Dar ce s-a întâmplat, domnule Scales? întrebă doamna Baines cu glas neliniștit. Ești bolnav? Ți s-a făcut deodată...?

— Oh, nu, zise tânărul cu vioiciune. Nu-i nimic. Doar că am fost atacat adineauri, acolo, zise el și arăta spre adâncul întunecos al lui King Street.

— Atacat! repetă doamna Baines, alarmată.

— Asta înseamnă al patrulea caz într-o săptămână, din cele pe care le *știm*! zise domnul Povey. Începe să devină un adevărat scandal.

Adevărul era că, din cauza depresiunii economice, a șomajului și a vremii urâte, siguranța populației din cele Cinci Orașe era departe de a fi ceea ce trebuia să fie. Împinși de foame, oamenii din clasele de jos uitau de maniere – în ciuda eforturilor altruiste și nobile ale celor aflați mai sus pe scara socială de a le ușura mizeria, care se datora, firește, nechibzuinței lor ușurate! Când oare (se întrebau cu disperare cei aflați deasupra pe scara socială) vor învăța clasele de jos să pună ceva bani deoparte pentru zile negre? (Ar fi putut spune mai bine zile cu ninsoare și cu ger.) Era „foarte rău, zău așa!” din partea claselor de jos – când se făcea tot ce se putea pentru ele – să omoare, sau măcar să încerce să omoare găina care

face ouă de aur! Și, mai ales într-un oraș respectabil! Unde, zău, o să ajungem? Poftim, domnul Gerald Scales, gentleman din Manchester, să fie martor și victimă a condiției morale deplorabile din cele Cinci Orașe! Ce va crede el despre cele Cinci Orașe? Aceste neajunsuri și primejdiile legate de ele fuseseră prilej de discuție în prăvălie în ultima săptămână, și acum faptul se petrecuse chiar lângă ei.

— Sper că n-ai fost... zise doamna Baines, pe un ton de scuză și cu simpatie în glas.

— Oh nu! o întrerupse domnul Scales cu vioiciune. Am reușit să-i pun pe goană. Doar cotul meu...

Între timp, ninsoarea se întetise.

— Te rog să intri în casă! îl pofti doamna Baines.

— N-aș vrea să vă deranjez, zise domnul Scales. Mă simt bine acum și pot să găsesc drumul până la hotelul „Tiger”.

— Trebuie să intri, fie chiar și pentru un minut, stăruie doamna Baines, cu hotărâre.

Trebuia să se gândească la onoarea orașului.

— Sunteți foarte amabilă, zise domnul Scales.

Ușa se deschise brusc de dinăuntru, și Maggie apără în capul celor două trepte.

— Un an nou fericit, conită, la toți!

— Mulțumesc, Maggie, zise doamna Baines și adăugă cu afectare: La fel și ție!

Iar în sinea ei își spuse că Maggie ar putea să-și exprime mult mai bine urarea de an nou fericit dacă s-ar strădui pe viitor să nu mai deretice „de mântuială” pe la colțuri și să nu mai spargă atâta veselă.

Sophia, care aproape că nu-și dădea - seama ce face, începu să urce scara.

— Domnul Soales ar trebui să intre odată cu Anul Nou, draga mea, o opri doamna Baines.

— Oh, sigur, mamă! încuviință Sophia dintr-o suflare, făcând repede un pas înapoi.

Domnul Scales își ridică pălăria și introduse așa cum se cuvine Anul Nou în salonul familiei Baines. O vreme nu se auzi decât tropăit de picioare; prin aer erau agitate umbrele, iar pe preșul din colț, de lângă armoniu se scuturau raglane și pleduri. Maggie scoase din odaie un braț de haine și galoși plini de zăpadă, spunându-i-se să aducă lapte fierbinte și plăcinte. Domnul Povey zise „Brrr!” și închise ușa (care era căptușită cu păslă ca să oprească curentul); doamna Baines mări lumina lămpii cu gaz aerian, până când începu să fâsâie și îi spuse Sophiei să atâțe focul, iar Constancei îi spuse chiar să aprindă și cealaltă lampă.

Emoția domnea peste tot.

Liniștea existenței lor fusese plăcut tulburată (da, plăcut, deși se gândeau cu spaimă la lovitura primită de domnul Scales în cot), de o aventură. În plus, se dovedi că domnul Scales era în haine de seară. Și nimeni nu mai purtase vreodată haine de seară în casa Baines.

Sophia era roșie toată la față și rămase așa, și mai frumoasă din cauza roșeții. Era amețită de o beție stranie și tulburătoare. Parcă trăia într-o lume ireală în care se întâmplau lucruri de necrezut. Auzea totul nelămurit și contururile obiectelor și oamenilor îi dansau pe dinaintea ochilor în toate culorile. Era într-o stare de fericire vrăjită, fără temei, greu de explicat. Toată nefericirea, disperarea și nemulțumirea, toate îndoielile și umilințele ei dispăruseră. Era la fel de blândă ca și Constance. Ochii îi erau ca ai unei căprioare și gesturile aveau o grație modestă, plină de farmec. O văzu pe Constance așezată pe canapea și, după ce aruncă o privire împrejur ca și cum ar fi căutat un adăpost se așază alături de ea. Încercă să nu privească spre domnul Scales, dar nu-și putea dezlipi

privirea de - la el. Era încredințată că este cel mai desăvârșit bărbat din lume. Un bărbat puțin cam scund, poate, dar unul desăvârșit. Aproape nu-i venea să creadă că putea să existe atâta desăvârșire. Depășea toate visurile ei despre bărbatul ideal. Zâmbetul lui, glasul, mâna, părul - nu mai existau altele ca ale lui! Iar când vorbea - răsună o adevărată muzică! Când zâmbea - era raiul pe pământ! Zâmbetul lui, pentru Sophia, era unul dintre acele fenomene naturale care sunt atât de frumoase, încât îți dau lacrimile. În această descriere a senzațiilor Sophiei nu e nicio exagerare, ci mai curând o exprimare insuficientă. Era cu totul dominată de calitățile unice ale domnului Scales. Nimic n-ar fi putut-o convinge că mai exista sau că ar putea exista printre oameni un altul ca el. Convingerea ei profundă, atât de intensă, în ce privește absoluta lui superioritate era aceea care dădea domnului Scales, așa cum ședea în balansoarul din salonul mamei ei, aerul acela de ireal și de incredibil.

— Am rămas în oraș ca să mă duc la petrecerea de Anul Nou de la domnul Lawton spunea domnul Scales.

— Ah! Va să zică îl cunoști pe avocatul Lawton! zise doamna Baines impresionată.

Avocatul Lawton se știa că nu avea relații cu negustorii. Era amabil cu ei. se ocupa de treburile lor juridice, dar nu era de-al lor. Prietenii lui veneau de departe.

— Ai mei sunt. vechi cunoștințe de-ale lui, zise domnul Scales, sorbind laptele adus de Maggie.

— Și acum, domnule Scales, trebuie să guști din plăcintele mele. O lună fericită pentru fiecare bucată pe care o mănânci, să știi, îi aminti doamna Baines.

Tânărul se înclină.

— Și tocmai veneam de acolo, când am dat de bucluc, zise el și râse.

Apoi povesti din nou încăierarea, care, oricum, fusese scurtă, căci tâlharilor le lipsise curajul. Din păcate, alunecase și căzuse cu cotul pe bordură și poate că și-ar. fi fracturat osul dacă zăpada n-ar fi fost atât de groasă. Nu, acum nu-l mai durea; fără îndoială că era doar o jultură. Noroc că ticăloșii nu-l doborâseră, căci avea în portvizit o mare sumă de bani în bancnote - facturile încasate! Totdeauna își spusese ce bine ar fi fost dacă voiajorii-comerciaii ar fi călătorit cu câini, mai ales iarna. Nimic nu era mai bun ca un câine. i

— Ți plac elinii? întrebă domnul Povey, care avusese întotdeauna ambiția, tainică și nerealizabilă, de a ține un câine.

— Da, zise domnul Scales, întorcându-se acum spre domnul Povey.

— Ai unul? întrebă domnul Povey pe un ton degajat.

— Am o cățea fox-terrier, zise domnul. Scales. A" luat premiul întâi la Knutsford, dar acum a început să cam îmbătrânească.

Amănuntele despre cățea răsunară ciudat în atmosfera din odaie. Domnul Povey, om de lume, se purtă ca și cum nu se întâmplase nimic; dar cârlionții doamnei Baines protestară împotriva acestei grosolănii gratuite. Constance se prefăcu că nu auzise nimic. Sophia nu înțelese prea bine despre ce era vorba. Domnul Scales nici nu bănuia că încălcase o convenție în virtutea căreia elinii nu au sex. În plus, habar n-avea de faima locală a plăcintelor doamnei Baines. Mâncase și așa mai multe plăcinte decât putea suporta, înainte de a gusta dintr-ale ei, așa încât doamna Baines nu primi prinosul entuziasmului cu care era obișnuită din partea celor care aveau norocul să mănânce prăjituri făcute de ea.

Domnul Povey, fascinat, continuă discuția despre câini și, cu cât trecea vremea, devenea tot mai limpede că

domnul Scales, care se ducea la petreceri în haine de seară în loc să se ducă la slujba religioasă în haine respectabile de postav, care-i cunoștea pe oamenii de vază din regiune și ținea câini de un sex nepotrivit, nu era nici voiajor-comercial obișnuit și nici genul de om pe care-l puteai întâlni în piața St. Luke. Venea dintr-o lume diferită.

— Petrecerea de la domnul avocat Lawton s-a sfârșit devreme - cred, cel puțin, ținând seama de... începu șovăind doamna Baines.

După o scurtă tăcere, domnul Scales răspunse:

— Da, am plecat imediat după ce a bătut miezul nopții. Am o zi grea mâine - vreau să spun astăzi.

Cum ora era prea înaintată pentru o vizită prelungită, după câteva minute domnul Scales se pregăti de plecare. Recunosc că simte o oarecare slăbiciune („o sfârșeală”, o numi el în glumă, mândru de priceperea lui în dialectul local) și o fierbințeală la cot; dar altminteri se simțea foarte bine - mulțumită ospitalității atât de amabile a doamnei Baines... Cu adevărat nu-și amintea cum de se pomenise șezând pe pragul casei ei. Doamna Baines îl sfătui, dacă va întâlni un polițist în drum spre hotelul „Tiger”, să-i povestească amănunțit despre încercarea de jaf la drumul mare căreia îi fusese victimă, și el răspunse că negreșit așa va face.

Își luă rămas bun cu o deosebită curtoazie.

— Dacă o să am un moment liber mâine dimineață, o să dau o fugă să vă anunț doar că sunt teafăr, zise el ieșind în strada albită de zăpadă.

— Oh, așa să faci! zise Constance.

Totala nevinovăție a Constanței o făcea uneori ciudat de îndrăzneță.

— Un an nou fericit și la mulți ani!

— Mulțumesc! La fel și duminică! Vezi să nu te rătăcești.

— O iei drept prin piață și apoi pe prima stradă la dreapta, îl sfătui cu simțul său practic domnul Povey.

Nu mai rămăsese nimic de spus, și oaspetele dispăru prin vârtejurile de zăpadă. „Brrr!” murmură domnul Povey, închizând ușa. Cu toții gândeau: „Ce ciudat sfârșit de an!”

— Sophia, pușor... începu doamna Baines.

Dar Sophia dispăruse în camera de culcare.

— Arată-i cămașa de noapte cea nouă, îi zise doamna Baines Constanței.

— Da, mamă.

— Nu prea sunt eu lămurită ce-i cu tânărul ăsta, vorbi doamna Baines cu glas tare, ca pentru sine.

— Oh, mamă! protestă Constance. Eu cred că-i foarte drăguț.

— Nu te privește niciodată drept în față, adăugă doamna Baines.

— Să nu-mi spui *mie* una ca asta! râse Constance, dându-i mamei ei sărutul de noapte bună. Ești pornită doar fiindcă nu ți-a lăudat plăcintele. Lasă că mi-am dat seama.

IV

Dacă cineva crede că o să mai rabdă multă vreme frigul din odaia asta, se înșală, zise Sophia a doua zi dimineață cu glas tare, ca să audă mama ei.

Și coborî în prăvălie, ducând niște bonete.

Se prefăcea supărată, dar nu era. Se simțea dimpotrivă, nespus de veselă și bună cu toată lumea. De obicei căuta să nu stea în prăvălie; mai totdeauna era preocupată și încruntată. De aceea, prezența ei în prăvălie și buna ei dispoziție stârniră interesul celor trei tinere vânzătoare, care ședeau și coseau lângă soba din mijlocul magazinului, la adăpostul baloturilor uriașe de pânzeturi și stofe din fața intrării.

Sophia se așeză lângă Constance, în colțul pe care aceasta îl ocupa întotdeauna. Aveau cărămizi calde la

picioare și șaluri tricotate pe umeri. S-ar fi simțit mai bine lângă sobă, dar măreția își are dezavantajele ei. Vremea se arăta neobișnuit de căinoasă. Geamurile vitrinelor erau înghețate tun, așa încât măiestria domnului Povey în aranjarea lor se irosea zadarnic. Și - fenomen rar \ - ușile prăvăliei erau închise. În mod obișnuit nu numai că erau lăsate deschise, dar chiar se puneau în ușa tot felul de „sortimente ieftine*„. Domnul Povey, după ce o consultase pe doamna Baines, se hotărâse să le închidă, renunțând la etalarea obișnuită. Apoi, ca să-și mai încălzească puțin mâinile și picioarele, domnul Povey s-a apucat să dea o mână de ajutor celor doi muncitori zilieri care curățau stratul gros de zăpadă înghețată de pe trotuar; și își pusese mănușile căptușite. Toate acestea, la un loc, dovedeau mai bine decât barometrele cât de tare pișcă gerul.

Domnul Scales veni pe la ora zece. În loc să se ducă la tezgheaua domnului Povey, se îndreptă hotărât spre colțul Constancei și privi pe deasupra cutiilor, salutând zâmbitor. Amin două fetele se arătară încântate de vizita lui. Amândouă roșiră; amândouă râseră - fără să știe de ce. Domnul Scales spuse că tocmai pleca din oraș și că se repezise o clipă să le mulțumească tuturor pentru bunăvoința din noaptea trecută - „sau mai bine zis de azidiminează”. Fetele râseră din nou la această vorbă de duh. Nimic mai simplu decât vorbele lui. Și totuși, lor li se păru că aveau o atracție magică. Intră o clientă; una dintre vânzătoare se ridică de lângă sobă, dar ficele patroanei continuă să o ignoreze pe clientă; eticheta magazinului cerea ca clienții, cel puțin cei ocazionali, să nu existe pentru ficele doamnei Baines până când o vânzătoare nu le atrăgea formal atenția. Altminteri, oricine ar fi vrut să cumpere un capăt de panglică s-ar fi așteptat să fie servit de domnișoara Constance - sau de domnișoara Sophia

dacă era acolo. Ceea ce ar fi fost de-a dreptul ridicol!

Sophia, privind pieziș, văzu vânzătoarea vorbind cu clienta; și apoi vânzătoarea veni încetișor în dosul tejghelei și se apropie de colțul lor.

— Domnișoară Constance, puteți veni o clipă? șopti discret vânzătoarea.

Constance își stinse zâmbetul destinat domnului Scales și, întorcându-se, aprinse un zâmbet cu totul diferit, de o calitate inferioară, pentru clientă.

— Bună dimineața, domnișoară Baines. Tare frig, nu-i așa?

— Bună dimineața, doamnă Chatterley. Da, așa-i. Cred că sunteți nerăbdătoare în privința...

Constance se întrerupse.

Sophia era acum singură cu domnul Scales, căci pentru a discuta în voie cu doamna Chatterley despre articolele acelea care nu pot fi numite cu glas tare, sora ei se dusesese în dosul tejghelei. Sophia visase să aibă o conversație cu domnul Scales, numai ei doi, dar știa că era ceva imposibil. Norocul însă o favorizase. Era singură cu el. Părul lui blond și îngrijit, ochii albaștri și gura delicată i se păreau mai minunați ca oricând. Era de o distincție, care o impresiona mai mult decât o impresionase vreodată ceva în viața ei. Instinctul semet, aristocratic „care o caracteriza izbucni și puse stăpânire pe această distincție, la fel cum o fiară pune stăpânire pe hrana din fața ei.

— Ultima dată când te-am văzut, zise domnul Scales pe un ton schimbat, spuneai că nu stai niciodată în prăvălie.

— Cum? Ieri? Am spus eu asta?

— Nu, vreau să spun ultima dată când te-am văzut singură, zise el.

— Oh! exclamă ea. E doar o întâmplare.

— Exact același lucru l-ai spus și ultima dată.

— Serios?

Oare purtarea lui, sau ceea ce spunea o flata atâta și îi sporea frumusețea și vioiciunea?

— Îmi închipui că nu prea ieși des? continuă el.

— Cum? Pe o vreme ca asta?

— Oricând.

— Mă duc la capelă, zise ea, și la târguieli cu mama.

După o scurtă pauză, adăugă: Și la biblioteca publică.

— Oh, da. Aveți acum o bibliotecă publică în oraș, nu-i așa?

— Da. O avem de un an.

— Și ești înscrisă la ea? Ce citești?

— Oh, povestiri, știi. Iau câte o carte nouă în fiecare săptămână.

— Sâmbăta, presupun?

— Nu, zise ea. Miercuri. Și zâmbi. În general, miercuri.

— Azi e miercuri, zise el. N-ai fost încă? Sophia clătină din cap.

— Nu cred că o să mă duc astăzi. E prea frig. Nu *cred* că o să mă încumet să ies astăzi.

— Probabil că îți place foarte mult să citești, zise el. Atunci își făcu apariția domnul Povey, frecându-și mâinile înmănușate. Și doamna Chatterley plecă.

— Mă duc s-o chem pe mama, zise Constance. Doamna Baines se arăta foarte politicoasă cu tânărul.

El îi povesti discuția cu cei de la poliție, care fuseseră de părere că era vorba de o bandă din Hanbridge. Tinerele vânzătoare ascultau cu urechile ciulite peripețiile aventurii domnului Scales și, teribil de emoționate, așteptau să plece vizitatorul ca să-i ceară amănunte domnului Povey. În cele din urmă, domnul Scales își luă rămas bun cu multe strângeri de mână și plecă, iar domnul Povey alergă după el până în piață ca să-i mai spună ceva despre câini.

La ora unu și jumătate, în timp ce doamna Baines moțăia după masă, Sophia se îmbracă și cu o carte sub braț, porni în lumea largă, trecând prin prăvălie. Se întoarse în mai puțin de douăzeci de minute. Dar mama ei se trezise și se învârtea în fundul prăvăliei. Mamele au daruri supranaturale.

Sophia trecu nepăsătoare pe lângă ea și intră degrabă în salon, unde-și aruncă manșonul și cartea și îngenunche în fața focului ca să se încălzească.

Doamna Baines veni în urma ei.

— Ai fost la bibliotecă? întrebă ea.

— Da, mamă. E cumplit de frig afară.

— Mă mir că ai ieșit pe o zi ca asta. Credeam că te duci de obicei joi.

— Da. Dar mi-am terminat cartea.

— Ce carte-i asta?

Doamna Baines ridică volumul, care era legat în mușama neagră. Îl luă în mână cu un aer ostil. Căci avea față de biblioteca publică o atitudine tainic dușmănoasă. Ea nu citea niciodată altceva decât *Duminica în cămin* și nici Constance nu citea vreodată altceva decât *Duminica în cămin*. În bibliotecă din odaia de zi se găseau comentarii ale scripturilor, dicționarul geografic al lui Dugdale, botanica lui Culpepper și lucrări de Bunyan¹ și Flavius Josephus²; mai era și *Coliba unchiului Tom*.

Doamna Baines, gândindu-se la binele ficelilor ei, se uita chiorâș la tot restul literaturii tipărite. Dacă biblioteca publică n-ar fi fost o parte a faimosului Institut Wedgwood, deschis cu un imens *eclat*³ de semidivinului Gladstone⁴; dacă

1 John Bunyan (1628 - 1688) predicator și scriitor englez.

2 Flavius Josephus (37 ? - 95 ?), istoric evreu.

3 Vîlvă (fr.).

4 William Ewart Gladstone (1809 - 1898), om politic englez, lider al liberalilor. Prim-ministru al Angliei în repetate rînduri între 1868 - 1894 ;

prima carte n-ar fi fost luată cu multă ceremonie de la biblioteca publică de însuși judecătorul-șef – un străbunic cu renumele nepătat – doamna Baines și-ar fi pus probabil în joc toată autoritatea ca să interzică fiicelor ei biblioteca publică.

— Nu trebuie să-ți fie teamă, zise Sophia râzând. Este *Experiența vieții* de domnișoara Sewell.

— Un roman, după câte văd, observă doamna Baines, lăsând să-i cadă cartea.

Probabil că tot aurul din lume n-ar tenta o Sophie din zilele noastre să citească *Experiența vieții*, dar pe Sophia Baines povestirea aceasta anostă o ispitea ca orice lucru interzis.

A doua zi doamna Baines o chemă pe Sophia în dormitor.

— Sophia, zise ea tremurând, aș vrea să nu umbli pe străzi cu tineri, fără permisiunea mea.

Fata se făcu roșie ca focul.

— Eu... eu...

— Ai fost văzută în Wedgwood Street, zise doamna Baines.

— Cine a trăncănit... domnul Critchlow, îmi închipui? exclamă Sophia cu dispreț.

— Nimeni n-a „trăncănit”, zise doamna Baines.

— Ei bine, ce pot să fac dacă mă întâlnesc din întâmplare cu cineva pe stradă? vorbi Sophia cu glas tremurat.

— Știi ce vreau să spun, copila mea, zise doamna Baines cu un calm prudent.

Sophia ieși mâniaasă din cameră.

„Și mai zicea dumnealui că are o zi grea!” reflectă doamna Baines ironic, amintindu-și de o frază a lui care i

a înfăptuit o serie de reforme parțiale cu scopul de a atrage de partea liberalilor mica burghezie și aristocrația muncitorească.

se întipărise în minte. Și foarte vag, cu o neliniște abia întrevăzută, își aduse aminte că „el” și nimeni altul fusese în prăvălie în ziua când murise bărbatul ei.

Capitolul vi

ESCAPADA I

În următoarele trei luni neliniștea doamnei Baines crescuse și scăzuse, în funcție de dispozițiile Sophiei. Erau zile când Sophia era cea dintotdeauna - nesuferită, mofturoasă, arțăgoasă și chiar ursuză. Dar erau alte zile când Sophia părea să soarbă bucurie, veselie și bunăvoință din vreun izvor ascuns, dintr-o fântână ale cărei natură și origine nimeni nu le putea bănuși. În asemenea zile, neliniștea doamnei Baines creștea. Avea cele mai nebunești bănușii; ar fi fost aproape în stare s-o acuze pe Sophia că purta o corespondență clandestină; o vedea pe Sophia cu Gerald Scales, uniți într-o dragoste ascunsă, păcătoasă; îi vedea cu brațele înlănțuite unul în jurul celuilalt... Și-apoi își spunea că nu e decât o bătrână proastă, nutrind bănușii iscate de o scurtă întâlnire pe stradă, de un gând, de o fantezie, o părere curioasă și nesăbuită! în tot acel amestec de însușiri care formau caracterul ei, Sophia avea o anumită trăsătură de noblețe pură. Și-apoi doamna Baines supraveghea toată corespondența și o supraveghea și pe Sophia - nu era ea femeia care să se încreadă într-o trăsătură de noblețe pură! - ajungând astfel să fie sigură că păcatul Sophiei, dacă exista vreunul, nu era din acelea ce pot fi cântărite într-o balanță sau adunate pe furis laolaltă și aduse apoi deodată în fața fetei pe tavă.

Totuși, mult ar fi dat ea să vadă ce se petrecea în frumosul căpșor al Sophiei. Ah! Dacă ar fi putut să facă astfel, ce de minunății care i-ar fi alungat somnul ar fi văzut acolo! Ce lămpi strălucitoare arzând în grotlele și cavernele misterioase ale creierului i-ar fi orbit ochii de

femeie matură! De luni de zile, Sophia trăia din înflăcărare de nesecat pe care i-o lăsaseră cele câteva minute fermecate, petrecute pe Wedgwood Street. Trăia aproape numai din vâlvătaia focului aprins în sufletul ei de emoția de a-l fi văzut pe Gerald Scales sub portalul Institutului Wedgwood, pe când ieșea de la biblioteca publică cu *Experiența vieții*, vârată în manșonul de astrahan. O așteptase, deci, ca s-o vadă; știa bine c-o așteptase! „La urma urmei, îi zicea inima ei, cred că sunt tare frumoasă, dacă l-am atras pe cel mai minunat dintre bărbați!” și își aduse aminte cum arăta chipul ei în oglindă. Avea dovada deplină cât prețuia și ce putere avea asupra celorlalți frumusețea ei. El, marele om de lume, bărbatul frumos și elegant cu o mie de prieteni neștiuți și cu o mie de interese care-l chemau departe de ea, rămăsese în Bursley ca să o poată întâlni! Se simțea mândră, dar era o mândrie scăldată în fericire. „Mă uitam tocmai la această inscripție despre domnul Gladstone”. „Deci, te-ai hotărât să ieși, ca de obicei!” „Și așa putea să te întreb ce carte ți-ai ales?” Acestea au fost frazele pe care le-a auzit și la care a răspuns cu fraze asemănătoare. Și între timp un miracol de extaz se deschisese – se deschisese ca o floare. Mergea alături de el pe Wedgwood Street, încet, pe trotuarul curățat de zăpadă, unde bucăți de gheață rezistaseră lopeților și rămăseseră lipite. Erau amândoi de aceeași statură, și ea nu înceta să-l privească, și el nu-și lua ochii de la ea.

Acesta a fost tot miracolul. Și faptul că ea nu pășea pe trotuar – ci pășea pe pajiștea sacră a paradisului! Și faptul că toate ca Aele se îndepărtaseră și se șterseseră, iar trecătorii se prefăcuseră în fantome invizibile! Și faptul că mama ei și Constance deveniseră niște ființe ireale, aflate la distanțe imense!

Ce se întâmplase? Nimic! Lucrul cel mai obișnuit!

Eterna cauză luase un voiajor-comercial (ar fi putut să fie un funcționar sau un preot, dar în fapt era un voiajorcomercial) și îl înzestrase cu toate atributele glorioase, unice, incredibile ale unui zeu, și îl plantase în fața Sophiei pentru a produce eternul efect. Un miracol săvârșit special spre folosul Sophiei! Nimeni altul de pe Wedgwood Street nu vedea zeul mergând alături de ea. Nimeni nu vedea decât un simplu voiajor-comercial. Da, lucrul cel mai obișnuit!

Firește, la colțul străzii au trebuit să se despartă. „Pe curând!” murmură el. Și flăcări îi izbucniră din ochi, aprinzând în frumosul căpșor al Sophiei acele lămpi pe care, din fericire, doamna Baines nu le putea vedea. Îi strânsese mina și își ridicase pălăria. Închipuiți-vă un zeu care își scoate pălăria! Și plecase pe două picioare, exact ca orice obișnuit voiajor-comercial grăbit, însoțită de înșelătorul Geniu al ascunzișurilor, ea cotise în King Street și încercase să-și ia expresia obișnuită, ca să poată da ochii cu mama ei. La început, mama ei nu observă nimic neobișnuit; căci mamele sunt cele mai oarbe ființe, cu toate că se spune că e tocmai invers. Sophia, naiva de ea, și-a închipuit într-adevăr că nimeni n-a observat cum se plimbase cam o sută de metri pe stradă cu un zeu alături! Ce greșală! E adevărat, firește, că nimeni n-a văzut zeul cu propriii săi ochi. Dar obrajii Sophiei, ochii Sophiei, curba gâtului Sophiei în timp ce sufletul ei tânjea spre sufletul zeului – toate aceste fenomene au fost mult mai ușor de observat decât își închipuise ea. Și ele au fost relatate într-o formă modificată, astfel încât să menajeze binecunoscuta demnitate a doamnei Baines, vindecând-o de orbire și făcând-o să rostească acel protest atât de caracteristic: „Aș vrea să nu umbli pe străzi cu tineri”... etc.

Când s-a apropiat vremea în care urma să reapară

domnul Scales, doamna Baines a schițat un plan, iar când a sosit scrisoarea anunțând data exactă a venirii lui, ea a formulat amănunțit planul. În primul rând, era hotărâtă să se prefacă bolnavă și să nu dea ochii cu domnul Scales, împiedicându-l astfel în orice încercare de a le face vreo vizită în salon. În al doilea rând, o măgulise pe Constance făcându-i o singură aluzie – oh, nespus de vagă și oarecum în treacăt! – și Constance înțelesese că nu trebuie să părăsească sub niciun motiv prăvălia în dimineața sosirii lui. În al treilea rând, găsise o explicație pentru domnul Povey, pe care-l rugase să nu pomenească de apropiata vizită a domnului Gerald Scales. Și, în cel patrulea rând, fixase singură o întâlnire pentru Sophia, cu două clienți de articole de mode, în atelier, așa încât Sophia să fie reținută acolo.

După ce aranjase astfel totul, fără a lăsa nimic la voia întâmplării, își spuse că era o femeie proastă care se ține de fleacuri. Ceea ce nu o împiedică însă să hotărască în sinea ei că domnul Scales n-avea de ce să-și bage nasul în familia *ei*. Aflase câteva lucruri despre domnul Scales, prin cineva, de la avocatul Pratt. Ba mai mult, puse întrebarea într-o formă mai largă – ce rost are ca o fată să privească cu interes un tânăr oarecare? Veșnica problemă se folosisese de doamna Baines și apoi o aruncase deoparte și, ca majoritatea persoanelor în această situație, era, fără să-și dea seama, și chiar de bună credință, cam pornită împotriva acestei „veșnice probleme”.

În ziua când domnul Scales sosi la prăvălie, ca să obțină comenzi și să încaseze bani pentru firma „Birkinshaws”, o reușită deplină părea să însoțească toate mașinațiile doamnei Baines. Punctualitatea nu făcea parte din obiceiurile domnului Scales, și rareori se întâmplase în trecut să se prezinte exact în ziua când îl anunța scrisoarea. Dar în dimineața aceea, a fost de o

promptitudine fără seamăn. Intră în prăvălie și, întâmplător, domnul Povey tocmai aranja în pragul ușii niște stofe neșifonabile. Cei doi tineri bărbați începură să vorbească prietenește despre stofe, despre câini și despre ziua de plăți trimestriale (care tocmai trecuse), și apoi domnul Povey îl conduse pe domnul Scales la biroul său din colțul acela întunecos pe care-l făceau baloturile înalte de stofe, și plăti factura trimestrială, în bancnote și monede - ca de obicei; după care domnul Scales oferi spre augusta inspecție a domnului Povey tot ceea ce orașul Manchester născocise în ultima vreme întru ispitirea negustorilor de stofe, iar domnul Povey făcu o comandă care, chiar dacă nu era nesăbuită, se apropia mai mult de calificativul de „frumoasă” decât de „bună”, în timpul acesta, domnul Scales a trebuit să iasă din prăvălie de două sau de trei ori, pentru a aduce din căruciorul lăsat la marginea trotuarului câteva cutiute negre cu colțuri de alamă. În niciunul din aceste drumuri domnul Scales nu a aruncat măcar o privire în jurul său, ca să-și bucure ochii. Chiar dacă și-ar fi îngăduit această libertate, n-ar fi văzut nimic mai interesant decât trei tinere vânzătoare așezate în jurul sobei, cosind cu degete pline de înțepături, de pe care degerăturile se hotărâser în sfârșit să dispară. După ce domnul Scales sfârși de scris amănuntele comenzii cu stiloul său încrustat cu fildeș și își împachetă la loc cutiile, încheie întrevederea ca un adevărat voiajor-comercial destoinic; cu alte cuvinte, îi transmise domnului Povey convingerea sa că domnul Povey era un om înțelept, iscusit și corect și că lumea ar fi mult mai bună dacă ar mai exista câțiva ca el. Întrebă de doamna Baines și fu profund îndurerat aflând că nu se simțea prea bine, găsind însă consolare în asigurarea că domnișoarele Baines o duceau foarte bine. Domnul Povey era tocmai pe cale de a-l însoți pe acest model de voiajor-comercial până la ușă, când

intrară, în același timp, două cliente. Una se duse spre domnul Povey, și domnul Scales se îndepărtă îndată de el, legea tuturor magazinelor fiind că până și cel mai distins voiajor-comercial nu trebuie să stânjenească afacerile chiar și ale celui mai puțin distins client. Cealaltă clientă o făcu pe Constance să scoată capul din colțul ei izolat. Constance fusese acolo tot timpul dar, firește, deși auzise glasul atât de cunoscut, sficiunea ei feciorelnică nu i-a îngăduit să se arate în fața domnului Scales.

Acum, în timp ce se pregătea să plece, domnul Scales o zări deodată, cu năsucu-i cârn și ochii blânzi și naivi; tocmai o ruga pe cea de-a doua clientă să urce în atelier, unde se afla domnișoara Sophia. Domnul Scales șovăi o clipă și Constance, prinzându-i privirea, îi zâmbi și dădu din cap. Ce altceva ar fi putut face? Deși își dădea seama, în mod confuz, că mama ei nu prea era lămurită asupra domnului Scales și chiar se temea de eventuala lui influență asupra Sophiei, nu putea să-i refuze bunăvoința pe care o avea față de toată lumea. Ba mai mult, tânărul îi plăcea; îi plăcea foarte mult și îl socotea un exemplar extrem de frumos de bărbat.

Domnul Scales plecă de la ușă și se îndreptă spre ea. Își strânseseră mâinile și începură pe dată o conversație; căci Constance, deși își păstrase întreaga modestie, tot stând în prăvălie își pierduse sfiala, și putea să poarte o discuție cu oricine. Se strecură în colțul ei, exact cum făcuse Sophia cu alt prilej, și domnnt Scales își rezemă bărbia de cutiile despărțitoare, continuând să discute cu înfocare.

Nimic din această conversație n-avea de „ce să alarmeze o mamă, zădărniciind precauțiile pe care le luase doamna Baines pentru a apăra inocența Sophiei. Și totuși, doamna Baines, care ședea neștiutoare în salonul ei, nici nu bănuia ce primejdie o amenința. Doamna Baines putea să se bizuie întru totul pe Constance, sigură că nu va fi

vrăjită de farmecele de cuceritor ale domnului Scales (știa ea de unde bate vântul pentru Constance); în planul ei ținuse seama de orice, în afară de domnul Povey; și trebuie să spunem că n-ar fi avut de unde să prevadă ce efect va avea o anumită situație asupra caracterului domnului Povey.

Acesta, în timp ce servea clienta, observase zâmbetul luminos al Constancei adresat voiajorului-comercial, și inima lui n-am putea spune că se bucură. Tar când văzu gesturile vioaie ale unui domn Scales într-o conversație aparent intimă cu o Constance ascunsă în dosul cutiilor, neliniștea i se transformă în furie. Era un om capabil de furii oarbe, cumplete. Având o înfățișare cu totul neînsemnată, o minte pe măsura staturii sale și rușinându-se cu ușurință - era cu toate acestea un tânăr foarte sensibil, care se simțea repede jignit, fiind mândru, vanitos și tainic pățimaș. Puteai să-l ofensezi fără să-ți dai seama și să nu-ți descoperi greșeala decât prea târziu, când domnul Povey săvârșise din cauza ei o acțiune hotărâtoare.

Acum, furia îi fusese provocată de gelozie. Domnul Povey făcuse multe progrese după moartea lui John Baines. Își consolidase situația și devenise, din toate punctele de vedere, un personaj important. Din păcate, nu izbutea niciodată să-și exprime importanța, sau sentimentul lui că e un om important, prin felul cum se purta. Cei mai mulți oameni, dacă ar fi aflat că domnul Povey aspira în mod serios să intre în familia Baines, ar fi râs. Dar s-ar fi înșelat. Să râzi de domnul Povey era întotdeauna o greșală. Numai Constance știa despre gândurile și încercările lui de a o cuceri.

Clienta plecă, dar domnul Scales nu. Domnul Povey, liber acum să se uite în jur, începu să spioneze. La adăpostul tejghelei putea zări chipul îmbujorat, plin de

vioiciune, al Constancei. Se vedea limpede că era absorbită de domnul Scales. Era vizibil că între ei se crease intimitatea. Și murmurul conversației lor continua. Ceea ce-și spuneau nu însemna nimic, dar domnul Povey își închipuia că-și făceau jurăminte veșnice. Îndură purtarea odios de nestânjenită a domnului Scales până când îi deveni insuportabilă, până când îl făcu, să-și piardă stăpânirea de sine; și atunci se retrase în odaia de croit. Medită acolo aproape un minut, într-o stare de nebunie aproape, și apoi născoci un truc. Piepezindu-se din nou în prăvălie, strigă cu glas tare, tăios:

— Domnișoară Baines, te cheamă mama dumitale.

Apucase să rostească aceste cuvinte înainte de a-și da seama că, în timpul cât lipsise, Sophia coborâse din atelier și se alăturase celor doi. Primejdia și scandalul erau acum mai mici, dar îi părea bine că o chemase pe Constance și în starea în care se afla nici nu-i păsa de urmări.

Întrerupți din discuție, cei trei se uitară tresărind la domnul Povey, care ieși brusc din prăvălie. Constance nu avu altceva de făcut decât să dea ascultare chemării.

Se întâlni cu el în ușa odăii de croit, pe coridorul care ducea spre salon.

— Unde-i mama? În salon? întrebă Constance cu nevinovăție.

Domnul Povey se făcu roșu ca racul.

— Dacă vrei să știi, zise el cu glas aspru, nici n-a întrebat de tine și nici nu te-a chemat.

Acestea zise, îi întoarse spatele și dădu să se retragă în bârlogul lui.

— Atunci, ce...? începu ea, nedumerită.

El o înfruntă.

— N-ai trântănit destul cu maimuțoiul acela? îi aruncă în față și Constance văzu că avea lacrimi în ochi.

Deși lipsită de experiență în aceste lucruri, ea înțelese. Înțelese totul, pe dată. Ar fi trebuit să-l pună la locul lui. Ar fi trebuit să protesteze, cu hotărâre și demnitate, împotriva unei jigniri atât de ridicule și monstruoase ca aceea pe care o suferise din partea lui. Ar fi trebuit să-l scoată definitiv din stima și din inima ei. Dar șovăi.

— Și doar duminica trecută... după-amiază, bolborosi domnul Povey.

(Nu că s-ar fi petrecut ceva între ei, sau s-ar fi spus ceva în ultima duminică după-amiază. Dar fuseseră împreună singuri și zăriseră fiecare în ochii. celuilalt lucruri stranii și tulburătoare.)

Acum, lacrimile începură să curgă din ochii Constanței.

— Ar trebui să-ți fie rușine... se bâlbâi ea.

Totuși, avea lacrimi în ochi, și el la fel. De aceea, ceea ce spunea fiecare din ei era de mai mică importanță.

Doamna Baines, venind de la bucătărie și auzind glasul Constanței, dădu peste această scenă, care o reduse la tăcere. Așa sunt uneori reduși la tăcere părinții. Iar în prăvălie, o găsi pe Sophia cu domnul Scales.

III

Ia după-amiaza aceea Sophia, prea preocupată de propriile ei treburi ca să observe ceva nefiresc în relațiile dintre mama ei și Constanța, și fără să știe că se pusese la cale împotriva ei un complot care dăduse greș, plecă să-i facă o vizită domnișoarei Chetwynd, cu care păstrase legături prietenești. Era încredințată că ea, împreună cu domnișoara Chetwynd, formau o aristocrație intelectuală, lucru pe care și familia îl admitea în mod tacit. Nu făcu niciun secret din plecarea ei; își puse pur și simplu crinolina, nu cea mai bună pe care o avea, și plecă, pregătită în orice clipă să-i spionă mamei ei, dacă ar fi

întâlnit-o și ar fi fost întrebată, că se ducea s-o vadă pe domnișoara Chetwynd. Și chiar se duse s-o vadă pe domnișoara Chetwynd, ajungând la școală - care se afla printre copacii de pe drumul spre Tumhill, imediat după barieră - exact la patru și un sfert. Cum elevele domnișoarei Chetwynd plecau la patru și cum domnișoara Chetwynd ieșea întotdeauna imediat să facă o plimbare, Sophia putu să-și rețină surpriza aflând că domnișoara Chetwynd nu era acolo. Nici nu se așteptase s-o găsească.

Imediat o luă spre dreapta, pe drumul lateral care, pornind de la barieră, ducea spre Moorthorne și Red Cow, două sate de mineri. Inima îi bătea înspăimântată în timp ce pășea pe acest drum, căci știa că pornea spre o aventură fără seamăn. Dar cel mai mult o speria, poate, uluitoarea ei îndrăzneală. Era înfricoșată de ceea ce simțea înăuntrul ei, ceva ce nu părea să facă parte din ea, și îi pricinuia uneori impresii ciudate, tulburătoare, parcă dintr-o lume ireală.

Dimineața auzise din atelier glasul domnului Scales - acel glas al cărui murmur, chiar și îndepărtat, o făcea să-și piardă cumpătul. Ba ajunsese până acolo încât se urcase cu picioarele pe tejgheaua din fața ferestrei, ca să vadă jos în piață; reușise astfel să zărească o parte dintre bagajele lui puse în cărucior și, din când în când, calota pălăriei lui. de câte ori ieșea să mai aducă vreo mostră pentru domnul Povey. Ar fi putut să coboare în prăvălie - n-avea niciun motiv să nu coboare; trecuseră trei luni de când nu mai fusese pomenit numele domnului Scales și era neîndoielnic că „mama ei uitase mica întâmplare din ziua de Anul Nou - dar nu se simțea în stare să coboare scările! Se duse până la capul scării și privi peste balustradă - dar mai departe nu se putu duce. Aproape o sută de zile arsese rău incandescent lămpile acelea din cășorul ei; și acum lampagiul venise iarăși, dar picioarele ei nu voiau s-o ducă

spre întâlnire; venise clipa pentru care trăise, și ea nu putea s-o apuce din zbor! „De ce nu mă duc jos? se întreba. Mi-e frică să mă întâlnesc cu el?”

Clienta trimisă de Constance îi răpise zece minute din viață, tot încercând diferite pălării; și în tot acest timp, ea se ruga fierbinte ca domnul Scales să nu plece, și-și repeta că era cu neputință să plece fără măcar să întrebe de ea. Oare nu numărase ea zilele până astăzi?

În sfârșit, clienta plecă, și Sophia o urmă jos, unde-l văzu pe domnul Scales stând de vorbă cu Constance. Într-o clipă îi reveni întreaga stăpânire de sine, și se îndreptă spre ei cu un zâmbet aproape sfidător. După ce intervenția neașteptată a domnului Povey o îndepărtă pe Constance, tonul domnului Scales se schimbă; și o emoționa toată. „Tu ești *tu*, spunea acest ton, ești aici – și dincolo e restul universului!” Deci, n-o uitase; ea trăise în acest timp în inima lui; nu fusese în ultimele trei luni victima propriilor ei închipuiri îl văzu punând o bucată de hârtie împăturită pe marginea cutiei care-i despărțea și împingând-o spre ea. Se făcu roșie ca focul, privind țintă biletul de pe tejghea. El nu spuse nimic, iar ea nu putea vorbi... Deci, pregătise dinainte biletul, sperând că va putea să i-l dea! Era un gând minunat, dar o umplea de spaimă. „Acum chiar trebuie să plec”, îi spusese el, stângaci, cu emoție în glas, și plecase – uite așa! Iar ea vârase hârtiuța în buzunarul șortului, și ieșise imediat din prăvălie. Nici măcar n-o văzuse, când cotise pe scări, pe mama ei stând lângă casă – locul acela care domina întreg magazinul. Fugi, fugi pe scări cu sufletul la gură, până în dormitor...

„Sunt o fată păcătoasă! își zicea acum, în drum spre întâlnire. Visez că mă duc să mă întâlnesc cu el – nu poate fi adevărat! mai am timp să mă întorc. Dacă mă întorc, o să fiu în siguranță. M-am dus pur și simplu până la domnișoara Chetwvnd, n-am găsit-o acasă, și nimeni nu

poate să spună nimic. Dar dacă merg mai departe – dacă mă vede cineva! Ce proastă sunt că merg mai departe!”

Și merse mai departe, împinsă și de o imensă curiozitate naivă, și de vanitatea pe care i-o trezise primirea bilețelului. Calea ferată spre Loop era pe atunci în construcție și sute de muncitori lucrau la terasamentele dintre Bursley și Tumhill. Când ajunse la noul pod de peste săpături, el se afla acolo, așa cum îi scrisese.

Erau foarte emoționați amândoi; se salutară crispați, ca și cum s-ar fi văzut pentru prima dată în ziua aceea. Nu vorbiră nimic despre bilet, și nici nu pomeniră faptul că ea răspunsese chemării. Prezența ei era privită de amândoi ca un fapt de bază al situației, pe care nu era bine să-l tulburi prin comentarii. Sophia nu-și putea ascunde rușinea, dar rușinea nu făcea decât să-i sublinieze farmecul și frumusețea. Purta o pălărie tare de amazoană, cu un voal ridicat, ultimul strigăt al modei din primăvara aceea în cele Cinci Orașe; obrazul ei, mângâiat de adierea răcoroasă, strălucea rumen; ochii îi scânteiau sub pălăria neagră, iar culorile aprinse ale rochiei victoriene – verde și roșu – nu izbuteau să micșoreze strălucirea obrajilor. Și cum privea în jos, încruntată, era cu atât mai adorabilă. El coborâse panta argiloasă dinspre podul neterminat. ca s-o întâmpine; și după primele cuvinte de salut, rămaseră nemișcați, el părând să privească spre orizont, iar ea fixând argila galbenă ce se prinsese de ghetetele lui. Întâlnirea era tot atât de departe de idealul din visurile Sophiei, cât este Manchesterul de Veneția.

— Va să zică, asta e noua cale ferată! zise ea.

— Da, zise el. Asta-i noua voastră cale ferată. O poți vedea mai bine de pe pod.

— Dar e prea mult noroi acolo, protestă ea cu o strâmbătură.

— Mai departe e complet uscat, o asigură el.

De pe pod li se desfășura în fața ochilor o neașteptată priveliște asupra săpăturilor, în care se târau sute de oameni preocupați de treburi migăloase, ca muștele într-orană uriașă. Se auzea un fel de răpăit neîncetat, datorită zgomotului târnăcoapelor, semănând cu căderea înăbușită a grindinei, iar în depărtare o locomotivă minusculă trăgea un șir de vagoane minuscule.

S - Și aceia sunt muncitorii de la terasamente! murmură ea...

Amândoi se întoarseră cu spatele începând să urce panta lină. Sophia nu mai știa ce face. De câteva clipe se simțea atât de zăpăcită, încât parcă s-ar fi aflat împreună cu el într-un balon.

— Mi-am terminat treaba devreme, zise el; și adăugă, mulțumit: De fapt, am avut o zi destul de bună.

Ea se liniști aflând că nu-și neglijase îndatoririle. Să flirtezi cu un voiajor-comercial care și-a încheiat cu bine ziua de muncă era mai puțin revoltător decât să-ți pierzi vremea cu unul care-și neglijează treburile; prin comparație, părea chiar ceva respectabil.

— Trebuie să fie foarte interesant, zise ea afectată.

— Ce anume, meseria mea?

— Da. Să vezi mereu locuri noi, și așa mai departe.

— Într-un fel, da, admise el pe un ton judicios. Dar pot să-ți spun că era mult mai plăcut la Paris.

— Oh! Ai fost la Paris?

— Am stat acolo aproape doi ani, zise el cu un aer nepăsător. Apoi, privind-o țintă: N-ai observat că am lipsit mai multă vreme?

— Nu știam că ai fost la Paris, ocoli ea răspunsul.

— M-am dus ca să înființez acolo un fel de agenție a firmei „Birkinshaws”, zise el.

— Îmi închipui că vorbești bine franțuzește.

— Firește că trebuie să vorbești franțuzește, zise el.

De fapt, am învățat limba franceză de copil, cu o guvernantă - a fost ideea unchiului meu - dar pe urmă, la școală, am uitat aproape tot, iar la universitate nu înveți nimic - aproape nimic, în orice caz! în niciun caz franțuzește!

Sophia se simțea profund impresionată. Domnul Scales era un personaj mult mai important decât își închipuise. Nu-i trecuse niciodată prin minte că voiajorii-comerciali trebuie să se ducă la universitate ca să-și desăvârșească studiile lor atât de complexe. Și apoi, Parisul! Parisul nu însemna absolut nimic pentru ea decât o imposibilă și inaccesibilă aventură. Iar el fusese acolo! îl vedea înconjurat de aureola gloriei. Era un erou plin de strălucire, care venea la ea din altă lume. Era miracolul ei. Și era aproape prea minunat ca să fie adevărat.

Ea, ducând o viață monotonă în prăvălie! Iar el, elegant, strălucitor, venit din metropole îndepărtate! Și acum, pășind amândoi, unul lângă altul, pe drumul către creasta Moorthorne! Nu găsisese nimic asemănător în povestirile domnișoarei Sewell.

— Unchiul dumitale...? întrebă ea vag.

— Da, domnul Boldero. E asociat la firma... „Birkinshaws”.

— Oh!

— Ai auzit de el? E un cunoscut wesleyan.

— Oh, da, întări ea. Când s-a ținut aici conferința wesleyană, el...

— Întotdeauna se pricepe la conferințe, zise Gerald Scales.

— Nu știam că are vreo legătură, cu firma „Birkinshaws”.

— Firește, nu-i un asociat activ, explică domnul Scales. Dar vrea să facă din mine unul. Trebuie să învăț meseria pornind de jos. Așa că acum înțelegi de ce sunt

voiajor-comercial.

— Înțeleg, zise ea, și mai impresionată.

— Sunt orfan, zise Gerald. Și unchiul Boldero* m-a luat în grijă de când aveam trei ani.

— Înțeleg, repetă ea.

I se părea straniu ca domnul Scales să fie wesleyan - la fel ca și ea. Ar fi jurat că era anglican. Părerea ei despre wesleyenism, ca și părerile despre alte lucruri, i se modifică profund.

— Spune-mi acum ceva despre dumneata, îi sugeră domnul Scales.

— Oh! Eu nu sunt nimic! izbucni ea.

Exclamația era într-un totu sinceră. Destăinuirile domnului Scales cu privire la persoana lui, pe lângă că o emoționaseră, dar o și descurajaseră.

— Ești cea mai minunată fată pe care am întâlnit-o vreodată, zise domnul Scales cu un accent plin de galanterie, înfigându-și bastonul în pământul moale.

Ea roși și nu zise nimic.

Merseră o vreme în tăcere, fiecare întrebându-se cu teamă ce se va mai întâmpla.

Deodată, domnul Scales se opri lângă un zici de cărămidă construit în cerc, scund și destul de dărăpănat, chiar lângă marginea drumului.

— Cred că-i un puț de mină părăsit, zise el.

— Da, și eu cred la fel.

El ridică un pietroi și se apropie de zid.

— Fii atent! Îl preveni ea, speriată.

— Oh! N-ai nicio grijă, zise el cu un aer iresc. Să ascultăm. Vino mai aproape și să ascultăm.

Sophia se supuse cam fără voie, și el aruncă pietroiul peste zidul ruinat și murdar, nu mai înalt de un stat de om. Două, trei clipe nu se auzi nimic. Apoi un ecou slab se făcu

auzit din adâncurile puțului. Și în mintea Sophiei apărură imagini înspăimântătoare, de fantome de mineri rătăcind veșnic prin coridoarele subterane, departe, în adânc. Zgomotul trezise în ea spaimile tainice ale pământului. Aproape că nu mai putea să se uite la zid fără o tresărire de spaimă.

— Ciudat lucru, zise domnul Scales, înfiorat și el, că a fost lăsat aici așa! Cred că trebuie să fie foarte adânc.

— Unele puțuri sunt într-adevăr foarte adânci, spuse ea, tremurând.

— Trebuie să arunc o privire, zise el apucându-se cu mâinile de creasta zidului.

— Pleacă de-acolo! strigă ea.

— Oh! N-ai nicio grijă! zise el din nou, liniștitor. Zidul e tare ca o stâncă.

Și săltându-se puțin, se uită pe deasupra.

Ea scoase un țipăt puternic. Îl și văzuse în fundul puțului, sfârtecat, prăbușindu-se. Pământul păru să-i tremure sub picioare. O cuprinse o greață îngrozitoare. Țipă din nou. Nu-și închipuise niciodată că viața poate fi o asemenea suferință.

El se lăsă să alunece în jos de pe zid și se întoarse spre ea:

— Nu i se zărește fundul! zise.

Apoi, observându-i fața schimbată, se apropie de ea, cu un zâmbet de superioritate masculină.

— Prostuț! rosti el mângâietor, dezmiardător, punându-și în joc toată puterea de seducție.

Înțelese imediat că gestul său avusese cu totul alte efecte. Spaima ei se preschimbă pe dată într-o mânie jignită. Se trase înapoi cu un gest semeț, ca și cum el ar fi încercat s-o atingă. Își închipuia oare că avea dreptul, numai pentru că se întâmplase să se plimbe cu el, să i se adreseze familiar, s-o tachineze, să-i spună „prostuț” și

să-și apropie obrazul de al ei? îi respinse intimitatea în purtare cu o bruscă și pătimasă indignare, Ț Îț Jnțoarse semeață spatele și, dând din cap și foșnin - „ău-și mânioasă fustele, porni în grabă, fără o vorbă, aproape alergând. Cât despre el, se simți atât de uluit de schimbarea ei neașteptată, încât o clipă nu făcu nimic - mulțumindu-se să se uite după ea și să se simtă ca un 'neghiob.

Apoi Sophia își dădu seamă că venea după ea. Era prea mândră ca să se oprească, sau măcar să meargă mai încet.

— N-am vrut să... îngână el în urma ei.

Se făcu că nu-l aude.

— Cred că ar trebui să-mi cer iertare, zise el.

— Cred că ar fi și timpul, răspunse ea, furioasă.

— Ei bine, iartă-mă! zise el. Oprește-te o clipă.

— Te-aș ruga să nu mă urmărești, domnule Scales.

Se opri și îl privi cu asprime. Apoi porni mai departe. Inima îi era chinuită pentru că nu izbutea s-o convingă să rămână cu el, să-i zâmbească, să-l ierte și să-l facă din nou să zâmbească.

— Am să-ți scriu, îi strigă el din vârful pantei.

Ea continuă să alerge, ca un copil ridicol. Dar suferința care o chinuise când îl văzuse cocoțat pe zidul șubred nu era ridicolă, nici întunecata viziune a minei, nici teribila ei indignare când, după ce nu-i dăduse ascultare, uitase că ea era regină. Pentru ea, scena era de un tragism sublim. Când trecu podul înapoi nu mai era aceeași ființă ca mai înainte. Deci, acesta era sfârșitul aventurii ei de necrezut!

Când ajunse la barieră, se gândi la mama ei și la Constanee. Uitase cu totul de ele; o vreme, ele încetaseră chiar să mai existe.

— Ai fost plecată, Sophia? zise doamna Baines, în salon, pe un ton întrebător.

Sophia își scosese în grabă pălăria și pelerina în odaia de croit, temându-se să nu întârzie la ceai; dar părul și chipul îi mai păstrau urmele vântului de martie. Doamna Baines, a cărei corpolență creștea cu fiecare zi mai mult, ședea în balansoar în mână cu un număr din *Duminica în cămin*.

— Da, mamă. Am fost s-o văd pe domnișoara Chetwynd...

— Aș vrea să mă anunți și pe mine de câte ori pleci de acasă.

— Te-am căutat peste tot înainte de a ieși.

— Nu, nu m-ai căutat, pentru că nu m-am mișcat din camera asta de la patru... N-ar trebui să spui asemenea lucruri, adăugă doamna Baines, pe un ton mai blând.

Doamna Baines se frământase mult în ziua aceea. Știa că era enervată și arțăgoasă, așa că-și spusese, ca o femeie cu judecată: „Trebuie să mă stăpânesc. Să nu-mi dau drumul”. Și se gândea cât de chibzuită era. Dar nu-și dădea seama că toate gesturile ei o trădau; și nici măcar nu-i trecea prin minte că puține lucruri sunt mai greu de îndurat decât spectacolul unei persoane care, minată de sentimente ostile, încearcă vizibil să fie binevoitoare și răbdătoare față de ceea ce socotește a fi o purtare din cale-afară de nerușinată.

Maggie urcă bocănind scările de la bucătărie, cu ceainicul și pâinea prăjită; pentru Sophia fu o scuză binevenită ca să tacă din gură. Și Sophia se frământase mult, chinuită de gânduri; în clipa aceea, în sufletul ei tânăr, neobișnuit să suporte asemenea poveri, se dezlănțuise o întreagă tragedie. Atitudinea față de mama ei era și temătoare, și sfidătoare, putând fi rezumată în fraza pe care o repetase de zeci de ori în sinea ei, în drum

spre casă: „Ei bine, mama nu poate să mă omoare! ce Doamna Baines lăsa jos revista cu coperti albastre și își răsuci balansoarul spre masă.

— Poți să torni ceaiul, zise doamna Baines.

— Unde-i Constance?

— Nu se simte prea bine. S-a culcat.

— I s-a întâmplat ceva?

— Nu.

Nu era adevărat. I se întâmplaseră foarte multe Constancei, care niciodată nu fusese mai puțin ea însăși decât în acea după-amiază. Numai că doamna Baines n-avea de gând să discute cu Sophia problemele sentimentale ale Constancei. Cu cât îi spuneai mai puțin Sophiei despre dragoste, cu atât era mai bine! Și așa fata asta era prea zăpăcită!

Ședeau una în fața celeilalte, de fiecare parte a căminului - matroana monumentală cu pieptul strâns în corsajul negru revărsându-se pe deasupra mesei, cu chipul lat, rotund, încrețit și zbârcit de nenumărați ani de bucurii și dezamăgiri; și tânăra fată, zveltă, atât de proaspătă, de feciorelnică și de neștiutoare, cu tot patetismul victimei care nu bănuiește că va fi sacrificată minotaurului Timp! Mâncau amândouă pâine prăjită, cu o grabă indiferentă, tăcute, preocupate, îngrijorate și în aparență nepăsătoare.

— Și ce mai spunea domnișoara Chetwynd? întrebă doamna Baines.

— Nu era acasă.

Ce lovitură pentru doamna Baines! Bănuielile ei în legătură cu Sophia, alungate o clipă de certitudinile pe care i le dădea Constance, îi reveniră în minte, nedându-i pace nici măcar o clipă.

Totuși, doamna Baines era hotărâtă să rămână liniștită și prudentă.

— Oh! La ce oră ai fost la ea?

— Nu știu. Cam pe la patru și jumătate.

Sophia își termină repede ceaiul și se ridică.

— Să-i spun domnului Povey că poate să vină?

(Domnul Povey își luaceaiul după ce terminau stăpânele casei.)

— Da, dacă o să rămâi tu în magazin până vin eu. Aprinde-mi gazul înainte de a pleca.

Sophia luă o luminare de ceară dintr-un vas de pe policioară, o apropie de flacăra focului și aprinse gazul; flacăra izbucni cu un pocnet slab în globul de cristal.

— Ce-i cu noroiul ăsta pe ghetete tale? Întrebă doamna Baines.

— Noroi? repetă Sophia, uitându-se prosteste la ghetete ei.

— Da, întări doamna Baines. Parc-ar fi argilă. Unde naiba ai fost?

Își interoga fiica privind-o de jos în sus, rece și dușmănoasă fără voia ei, prin ochelarii cu ramă aurită.

— L-oi fi luat de pe străzi, zise Sophia pornind grăbită spre ușă.

— Sophia!

— Da, mamă.

— Închide ușa.

Sophia fu nevoită să închidă ușa, pe care apucase s-o deschidă.

— Vino-ncoace.

Sophia se supuse, cu buzele tremurând.

— Sophia, mă minți, zise doamna Baines gravă, pe un ton solemn. Unde-ai fost în după-amiaza asta?

Piciorul Sophiei se mișca fără astâmpăr pe covorul de lână masă.

— N-am fost nicăieri, murmură ea pe un ton ursuz.

— Te-ai întâlnit cu tânărul Scales?

— Da, zise Sophia cu îndârjire, privind o clipă cu

îndrăzneală în ochii mamei ei. („Nu poate să mă omoare; nu poate să mă omoare”, îi îngâna inima. Ea avea tinerețea și frumusețea de partea ei, în timp ce maică-sa era doar o femeie bătrână și grasă. „Nu poate să mă omoare”, îi spunea inima, cu insolența tremurătoare și crudă a copilului flatat de oglindă.)

— Cum ai ajuns să te întâlnești cu el?

Niciun răspuns.

— Sophia, ai auzit ce te-am întrebat?

Tot niciun răspuns. Sophia fixă masa cu îndărătnicie.

(„Nu poate să mă omoare.”)

— Dacă faci pe muta, nu pot decât să-mi închipui lucrurile cele mai rele, zise doamna Baines.

Sophia continua să tacă.

— Firește, reluă doamna Baines, dacă vrei vi te porți ca o netrebnică, nici mama ta și nici nimeni altul nu poate să te împiedice. Dar sunt lucruri pe care *pot* să le fac, și le *voi* face Te previn că tânărul Scales e un soi foarte rău. Știu totul despre el. A dus o viață desfrânată în străinătate și dacă unchiul lui n-ar fi fost asociat la „Birkinshaws”, firma nu l-ar fi angajat din nou... Făcu o pauză și apoi spuse: Nădăjduiesc că într-o zi ai să fii o soție fericită, dar ești încă mult prea tânără ca să te întâlnești cu bărbați, și nimic nu mă va face să te las să mai ai de-a face cu un individ ca Scales. Nici nu vreau să aud de așa ceva. Pe viitor n-ai să ieși niciodată singură. Ai înțeles?

Sophia continua să tacă.

— Nădăjduiesc că mâine o să-ți mai vii în fire. Nil pot decât să nădăjduiesc. Dar dacă nu, o să iau măsuri foarte severe. Crezi că poți să mă înfrunți, dar niciodată nu te-ai înșelat mai amarnic. Și acum, nu vreau să te mai văd. Du-te și spune-i domnului Povey să vină; și cheam-o pe Maggie să aducă ceai proaspăt. Aproape că-mi pare bine că taică-tău a murit, chiar așa cum a murit. Oricum, a fost scutit de

toate astea.

Aceste vorbe, „a murit, chiar așa cum a murit” reușiră s-o intimideze pe Sophia. Păreau să arate că doamna Baines, deși din generozitate nu-i pomenise niciodată ceva Sophiei, știa bine cum murise bătrânul. Sophia fugi din odaie înspăimântată, speriată. Cu toate acestea, își spunea în gând: „Nu m-a omorât. M-am hotărât să nu scot o vorbă și n-am scos”.

Seara stând în prăvălie și lucrând îmbufnată și încruntată la niște pălării – în timp ce mama ei plângea pe ascuns la primul etaj, iar Constance se izolase la al doilea – Sophia rețrăi din nou scena de la mina părăsită; dar o rețrăi altfel, recunoscând că se înșelase, bănuind din instinct că dovedise o neîncredere prostească față de iubire. Acum, când ședea în prăvălie, adoptă exact atitudinea care se cuvenea și spuse tocmai lucrurile care se cuveneau. În loc să fie un copil prost, se purtă ca o femeie în toată firea, plină de strălucire. Când intrară clienții, și tinerele vânzătoare măriră, după obicei, lumina lămpii din mijlocul magazinului, părea de necrezut, că nimeni nu citea în inima frumoasei domnișoare Baines cuvintele ce ardeau acolo: „*Ești cea mai minunată fată pe care am întâlnit-o vreodată și „Am să-ți scriu”*. Tinerele vânzătoare își aveau părerile lor atât despre Constance cât și despre Sophia, dar adevărul, cel puțin în ceea ce o privea pe Sophia, era mai presus de puterea lor de închipuire. Când bătut ora opt și, magazinul fiind gol, ea dădu ordinul formal de închidere, cum oare și-ar fi putut închipui că Sophia visa la cutia poștală și făcea planuri să pună mâna, înaintea domnului Povey, pe scrisorile venite cu poșta de dimineață?

CAPITOLUL VII

O ÎNFRÂNGERE I

În cursul lunii iunie, mătușa Harriet sosi din Axe să

petreacă câteva zile la sora ei, doamna Baines. Calea ferată dintre Axe și cele Cinci Orașe nu fusese încă deschisă; dar chiar dacă ar fi fost, probabil că mătușa Harriet tot n-ar fi venit cu trenul. Călătorise întotdeauna de la Axe la Bursley cu o trăsurică închiriată de la grajdurile lui Bratt din Axe, pe care o conducea un vizitiu ce înțelegea întru totul importanța ca și ciudățeniile mătușii Harriet.

Doamna Baines sporise în ultima vreme în corpolență, așa încât mătușa Harriet avea doar un foarte mic ascendent fizic asupra ei. Dar ascendentul moral al vârstei persista. Cele două văduve impozante împărțeau dormitorul doamnei Baines, petrecându-și cea mai mare parte a timpului în lungi convorbiri șoptite – întrevederi din care doamna Baines ieșea cu aerul celui care a primit o lămurire și mătușa Harriet cu aerul celui care a dat-o. Umblau împreună peste tot, în prăvălie, în atelier, în salon, în bucătărie, precum și în oraș, adresându-se una alteia cu „dragă soră”. Peste tot se auzea, „dragă soră”, „sora mea”, „scumpa ta mamă”, „mătușa ta Harriet”. Se refereau una la alta ea la niște izvoare profetice de în«„telepciune și bun gust. Respectabilitatea domnea peste tot când erau ele de față. Până și vecinii umblau cu teamă, ca și cum ochiul lui Dumnezeu ar fi fost îndreptat asupra lor”. Mesele din salon deveneau colațiuni solemne, la care strălucea cea mai bună argintărie și cele mai fine șervețele, dar de la care veselia și naturalețea păreau să fie izgonite. (Spun „păreau”, fiindcă fără nicio îndoială mătușa Harriet era naturală, și erau clipe când poate că se considera și veselă – o veselie mai dezolantă decât severitatea ei.) Generația tânără era nimicită, strivită și înăbușită sub greutatea văduvelor.

Domnul Povey nu era omul care să se lase cu ușurința strivit de vreo greutate de orice fel, așa că

înăbușirea persoanei sale era o dovadă elocventă a posibilităților văduvelor; într-adevăr, ele trecură peste domnul Poyey ca niște locomobile, cu sublima inconștiență a unor locomobile, lăsând în urmă un obiect neînsuflețit, aproape fără să fi simțit hurducătura. Domnul Povey o ura pe mătușa Harriet, dar așa cum zăcea zdrobit în drum, cum ar mai fi putut să se răzvrătească? Simțea tot timpul cum mătușa Harriet îi cântărea toate acțiunile și cum raporta apoi totul, la intervale regulate, doamnei Baines în dormitor. Simțea că ea știe totul despre el – chiar și despre lacrimile care-i veniseră într-un anume moment în ochi. Simțea că nu va putea face nimic bun în ochii mătușii Harriet, că însăși desăvârșirea absolută în îndeplinirea datoriei nu i-ar face mai multă impresie decât o mângâiere pe fierul unei locomobile. Constance, draga lui Constance, era și ea privită chiorâș. Nimic în purtarea mătușii Harriet față de Constance nu arăta dușmănie; era ceva de care nu te puteai lega – doar o aluzie, un indiciu vag, care îi. insinua Constancei: „Ai grijă ca nu cumva să ajungi o desfrânată”.

Sophia era însă răsfățată. Pe Sophia o atinse în glumă cu degetarul mătușa Harriet pe când tinea niște cârpe de praf (căci bătrâna doamnă știa să ridice chiar și o cârpă de praf la propria ei demnitate). Sophia fu numită în două împrejurări diferite „fluturașul meu”. Și Sophiei îi încredința mătușa Harriet ajustarea noii sale bonete de Vară. Mătușa Harriet socoti că Sophia arăta cam palidă. Pe măsură ce zilele treceau, paloarea Sophiei fu mereu Subliniată de mătușa Harriet, până când deveni o mărturisire de credință la care erai silit să subscrii sub pedeapsa excomunicării. Apoi veni și ziua când mătușa Harriet zise, privind la Sophia cum numai o mătușă iubitoare poate s-o facă: „Copilul ăsta ar avea nevoie de o schimbare de aer”. Și-apoi sosi și ziua când mătușa

Harriet, privind cu milă la Sophia, cum numai o mătușă devotată poate s-o facă, zise: „Păcat că fetița asta nu poate să schimbe puțin aerul”. Și doamna Baines se uită și ea și zise: „Așa e”.

Iar în altă zi mătușă Harriet zise: „Mă întrebam dacă micuța mea Sophia n-ar vrea să vină și să-i țină de urât câțeva vreme bătrânei ei mătuși”.

Nu existau multe lucruri care s-o ispitească pe Sophia mai puțin. Fata jura în sinea ei că nu se va duce, că nicio momeală nu o va face să se ducă. Dar era prinsă ca într-o plasă în mrejele relațiilor de familie. Oricât ar fi vrut, nu putea găsi niciun motiv ca să nu se ducă. Firește că nu putea să-i spună mătușii ei pur și simplu că nu vrea să se ducă. Era în stare de orice enormități, dar asta nu! Și-apoi, începură complicatele pregătiri de plecare ale mătușii Harriet. Mătușă Harriet nu făcea niciodată ceva simplu. Și nu putea nici să fie zorită. Cu trei zile înaintea plecării, începea să-și facă cufărul; dar mai întâi cufărul trebuia să fie șters de Maggie cu o cârpă umedă, sub privirile și sub îndrumarea mătușii Harriet. Și trebuia să-i scrie proprietarului de trăsură din Axe, și să le scrie și servitorilor din Axe, și trebuia să studieze și să ia în considerație mersul vremii. Și în timp ce pregătirile își urmau cursul, într-un fel s-a admis, în mod tacit, că Sophia o va însoți pe buna A mătușă în aerul întăritor de câmpie de la Axe. Nici urmă de fum 3 a Axe! Nici urmă de zăpușeală la Axe! Viața tihnită a unei văduve bogate dintr-un oraș de reședință, cu un procent scăzut de mortalitate și cu priveliști celebre! „Ți-ai făcut valiza, Sophia?” Nu, nu și-o făcuse. „Ei bine, o să vin să te ajut”.

Cu neputință să te împotrivești avântului unui trup masiv ca al mătușii Harriet! Era irezistibil.

Sosi și ziua plecării, care puse pe jeratic întroaga casă. Prânzul fu servit cu un sfert de oră mai devreme ca

de obicei, pentru ca mătușa Harriet să poată ajr. nge în Axe la ora ei obișnuită de ceai. După prânz, Maggie primi trei șorturi de muselină nemaivăzute, dăruite cu un gest de regină. Cufărul și valiza fură duse jos, și în salon se simți un ușor miros de mănuși negre *glacé*... Trăsura trebuia să sosească și sosi la timp. („întotdeauna pot să mă bizui pe Bladen!” zise mătușa Harriet), ușa se deschise și Bladen coborî țeapăn de pe capră și își duse mâna la pălărie salutând-o pe mătușa Harriet care umplea cadrul ușii.

— Ai luat gustarea, Bladen? întrebă ea.

— Da, cucoană, zise el cu convingere.

Bladen și domnul Povey cărară cufărul și valiza! ar Constance se îndeletnici cu transportul pachetelor, pe care le așează prin colțurile trăsorii conform prescripțiilor mătușii sale; era ca și cum ar fi stivuit încărcătura unui vas.

— Hai, Sophia, pușor! strigă doamna Baines în sus pe scări.

Și Sophia coborî încet scările. Doamna Baines îi oferi gura. Sophia se uită la ea.

— Să nu crezi că nu înțeleg de ce mă trimiți de-aici! exclamă ea pe un ton dur, furios, cu ochii scânteind. Nu sunt chiar atât de oarbă!

Își sărută mama – un biet sărut schițat, disprețuitor. Apoi, întorcându-se să plece, adăugă:

— Dar pe Constance o la și să facă ce-i place! /

A fost singurul ei comentariu amar, „clar în care-și puse toată profunda amărăciune strânsă în cursul atâtor nopți de răzvrătire.

Doamna Baines își înăbuși un oftat. Izbucnirea fiecei sale mai mici fără îndoială că o tulbura. Nădăjduise că nimic nu va încreți suprafața lină a lucrurilor.

Sophia se repezi afară. Și cei de față, inclusiv câțiva ștregari, priviră cu răsuflarea tăiată cum mătușa Harriet,

după ce-și luă cu un aer maiestuos rămas bun, puse piciorul pe scărița trăsurii și pătrunse în interiorul vehiculului; era ca și cum ai fi băgat în ac un fir prea gros. O dată înăuntru, crinolina ei se destinse brusc, umplând trăsura. Sophia o urmă, urcându-se sprintenă la locul ei.

Când - după ce toate formalitățile fură îndeplinite - trăsura porni, doamna Baines mai scoase un oftat, clar de ușurare. Surorile câștigaseră. Putea să aștepte acum liniștită sosirea iminentă a domnului Gerald Scales.

„Îl

Vorbele ciudate ale Sophiei - „Dar pe Constance o lași să facă ce-i place” - o tulburaseră pe doamna Baines mai mult decât lăsase să se vadă la început. O sâcâiau întruna, ca o muscă târzie de toamnă. Căci ea nu vorbise cu nimeni despre Constance, firește în afară de doamna Maddack. Simțise instinctiv că nu se poate arăta îngăduitoare față de impulsurile romantice ale fiicei ei mai mari, fără să pară nedreaptă față de cea mai mică - și acționase în consecință. În dimineața memorabilă a izbucnirii de gelozie a domnului Povey, domolise, cel puțin temporar, focul, îl înăbușise și-l ascunsese; și de atunci nu mai fusese rostit niciun cuvânt despre ce se petrecea în inima Constancei. Sub amenințarea primejdiei pe care o reprezenta domnul Scales, inima Constancei fusese lăsată deoparte, ca ceva ce putea să mai aștepte; cum ai lăsa deoparte cârpitul lenjeriei când începe un cutremur. Doamna Baines era sigură că Constance nu vorbise cu Sophia despre domnul Povey. Fiica ei mai mare, care o înțelegea, avea prea mult bun-sirul și era prea pătrunsă de btmă-cuviință ca să facă asta - și iată totuși că Sophia exclamase: „Dar pe Constance o lași să facă ce vrea. Relațiile dintre Constance și domnul Povey erau, deci, un lucru cunoscut? Le discutau oare și tinerele vânzătoare?

De fapt, tinerele vânzătoare chiar le discutau; nu în

magazin - căci fie una dintre părțile interesate, fie doamna Baines, era întotdeauna în magazin - ci aiurea. Nu prea aveau altceva de discutat când erau libere; cum se uitase ea la el astăzi, și cum el roșise, și așa mai departe, la nesfârșit. Și biata doamnă Baines care-și închipuia că nu știe decât ea. Atât de mare este puterea iluziei, de nezdruccinat, că treburile tale, și mai cu seamă copiii tăi se deosebesc într-un chip misterios de cei ai altora.

Așa că la vremea cinei, după plecarea Sophiei, doamna Baines începu să-și supravegheze fiica și pe administrator cu un ochi curios, neîncrezător. Lucrau, vorbeau și mâncau ca și cum doamna Baines nu i-ar fi surprins niciodată plângând împreună în odaia de croit. Aveau aerul cel mai obișnuit. Ca și cum nu auziseră niciodată șoptindu-se cuvântul „dragoste”. Și nu putea fi înșelăciune ascunzându-se după această purtare; căci Constance nu putea să înșele. Totuși, conștiința doamnei Baines se răzvrătea. Totul părea în ordine, dar cu toate acestea ea știa că ar trebui să facă ceva, să găsească ceva, să hotărască ceva: ca să-și facă datoria, ar trebui s-o ia pe Constance deoparte și să-i spună: „Constance, acum sunt mai liniștită. Spune-mi deschis ce se petrece între tine și domnul Povey. N-am înțeles niciodată ce-a fost cu scena din odaia de croit. Spune-mi acum”. Cam în felul acesta ar fi trebuit să-i vorbească. Dar nu putea: Femeia aceasta energică nu mai avea destulă energie. Tânjea după odihnă, liniște - deși era odihna lașului, liniștea struțului - după tumultul temerilor pe care i le pricinuiseră Sophia. Sufletul ei era însetat de liniște. Dar n-avea să aibă parte de ea.

Chiar în prima duminică după plecarea Sophiei, domnul Povey nu s-a dus dimineața la capelă și n-a dat nicio explicație, pentru conduita sa neobișnuită. A mâncat cu poftă micul dejun, dar în privirea sa era ceva deosebit, care o făcu pe doamna Baines să se simtă puțin neliniștită,

ceva pe care ea nu putea să-l explice și să-l definească. Când se întoarse împreună cu Constance de la capelă, domnul Povey cânta la armoniu *Stânca veacurilor* – iarăși ceva neobișnuit! Partea mai substanțială a mesei de prânz cuprindea friptură și budincă de Yorkshire – budinca fiind servită ca un fel dulce înainte de masă. Doamna Baines mănca cu poftă și budincă și friptură, care îi plăceau; și-apoi după predică îi era întotdeauna foame. Se înfruptă din plin și din brânza de Cheshire. Avea de gând să-și facă siesta în salon. Duminica după-amiază își făcea totdeauna siesta în salon, și aproape totdeauna reușea să adoarmă. În general, fetele o însoțeau și ele în salon, și fie că „se întindeau” și ele, fie că se furișau afară când vedeau că trupul impozant al mamei se cufunda treptat în adâncirile fotoliului. Doamna Baines aștepta cu p. acere s-m. lui de duminică după-amiază.

Constance rosti rugăciunea de mulțumire de la sfârșitul mesei, de data asta forim la sunând astfel:

— Mulțumesc lui Dumnezeu pentru bunătățile de la masă, amin... Mamă, trebuie să mă duc în odaia mea („Odaia mea” – Sophia fiind plecată).

Și p mi în goană, ca un ropil.

— Ei bine, copila mea, nu trebuie să te grăbești chiar așa, zise doamna Baines, sunând clopoțelul și ridicându-se de la masă.

Nădăjduia că fata își va reaminti de împrejurările care precedau somnul.

— Aș vrea să discut ceva cu dumneavoastră, dacă nu aveți nimic împotriva, doamnă Baines, zise deodată domnul Povey, cu o vădită nervozitate.

Până și tonul său fu o lovitură neașteptată pentru liniștea doamnei Baines. Era un ton prevestitor de rele.

— Despre ce anume? întrebă ea, cu o inflexiune în voce care trebuia să-i reamintească în mod subtil domnului

Povey ce zi era.

— Despre Constance, zise acest om uluitor.

— Constance! exclamă doamna Baines, cu un aer teatral de surpriză.

Maggie intră în odaie, numai fiindcă stăpâna ei sunase clopoțelul, și totuși în mintea doamnei Baines încolți gândul: „Cum trag cu urechea servitorii ăștia!” Timp de cinci secunde nemulțumirea ei se îndreptă spre Maggie. Era nevoită să se așeze din nou și să aștepte până când Maggie va strânge de pe masă. Domnul Povey își vârî mâinile în buzunare, se ridică, se duse până la fereastră fluierând încetișor; în general toată purtarea lui nu părea să prevestească nimic bun.

În cele din urmă Maggie dispăru, închizând ușa.

— Ce s-a întâmplat, domnule Povey?

— Oh, făcu domnul Povey întorcându-se spre ea brusc, cu o nervozitate absurdă, de parcă ar fi vrut să spună: „Ah, da! Aveam ceva de spus – dar am uitat!” Apoi începu: E vorba despre Constance și despre mine.

Da, se vedea cât de colo că puseseră la cale această întrevedere. Era limpede: Constance se retrăsese ca să-l lase pe domnul Povey nestingherit. Erau înțeleși! Inevitabilul se produsese. S-a zis cu somnul! S-a zis cu odihna! Iar încep grijile!

— Nu sunt deloc mulțumit de situația de acum, zise domnul Povey pe un ton potrivit cu vorbele lui.

— Nu știu ce vrei să spui, domnule Povey, vorbi doamna Baines pe un ton bășos.

Era o minciună.

— Dar bine, doamnă Baines, protestă domnul Povey, cred că n-o să tăgăduiți că știți că e ceva între mine și Constance? Cred că n-o să tăgăduiți așa ceva?

— Ce-i între dumneata și Constance? Pot să te asigur că eu...

— Asta depinde de dumneavoastră, o întrerupse domnul Povey, care atunci când era nervos își schimba felul său de a fi până la a părea grosolan. Asta depinde de dumneavoastră! repetă el cu îndârjire.

— Dar...

— Putem să ne logodim, sau nu? urmă domnul Povey, ca și cum doamna Baines ar fi fost vinovată de vreo greșală iar el era hotărât să n-o cruțe. Asta-i ceea ce cred că ar trebui să stabilem, într-un fel sau altul. Vreau să fiu cinstit și deschis – pe viitor, cum am fost și în trecut.

— Dar nu mi-ați spus până acum absolut nimic! protestă doamna Baines, ridicând din sprâncene.

Felul în care omul acesta îi pusese problemă era într-adevăr prea îndrăzneț.

Domnul Povey se apropie de ea, așa cum stătea la masă privindu-și mâinile în timp ce buclele îi tremurau.

— Știți ce e între noi! stăruie el.

— De unde să știu că e ceva între voi? Constance nu mi-a spus niciodată o vorbă. Sau dumneata – mi-ai spus ceva?

— Ei bine, zise el. Noi n-am ascuns nimic.

— Și ce-i între dumneata și Constance? Dacă pot să te întreb!

— Asta depinde de dumneavoastră, repetă el iarăși.

— I-ai cerut să se mărite cu dumneata?

— Nu. Nu i-am cerut de fapt să se mărite cu mine... Șovăind, urmă: Vedeți...

Doamna Baines își adună forțele.

— Ai sărutat-o? întrebă ea cu răceală.

De data asta, domnul Povey roși.

— De fapt, n-am sărutat-o, se bâlbâie el, părând scandalizat de întrebare. Nu, n-aș spune că am sărutat-o.

Probabil că, înainte de a risca o mărturisire, ar fi dorit ca doamna Baines să spună ce înțelegea printr-un

sărut.

— Ești un om extraordinar, zise ea de sus - și nu era altceva decât adevărul.

— Tot ce vreau să știu este - aveți ceva împotriva mea? Întrebă el pe un ton aspru. Fiindcă, dacă așa stau lucrurile...

— Ceva împotriva dumitale, domnule Povey? De ce aș avea ceva împotriva dumitale?

— Atunci, de ce nu putem să ne logodim?

Ea socoti întrebarea o încercare de intimidare.

— Asta-i altă problemă, zise ea.

— De ce nu putem să ne logodim? Nu sunt destul de bun?

De fapt, asta era: nu-l considera destul de bun. Doamna Maddack cu siguranță decretase că nu era destul de bun. Firește, avea foarte multe calități, dar îi lipsea strălucirea, importanța, demnitatea. Nu reușea să se impună. Acesta fusese verdictul.

Ei bine, tocmai când doamna Baines îi reproșa în sinea ei domnului Povey că nu știe să se impună, iată că 1 se impunea în mod evident - și fenomenul îi scăpase! Simțea că o intimidează, dar nu reușea să-și dea seama în ce consta puterea lui. Totuși, omul care o putea intimida pe doamna Baines nu putea fi un suflet obișnuit!

— Știi foarte bine ce părere bună am despre dumneata, zise ea.

Domnul Povey continuă pe un ton mai îmblânzit.

— Presupunând că fiica dumneavoastră vrea să se logodească cu mine, trebuie să înțeleg că sunteți de acord?

— Dar fata e prea tânără.

— Are douăzeci de ani. A trecut chiar de douăzeci.

— În orice caz, nu te aștepti să-ți dau un răspuns acum.

— De ce nu? Cunoașteți situația mea.

Într-adevăr. Din punct de vedere practic, partida era ideală: în privința asta nu era nicio piedică. Dar doamna Baines nu putea izgoni gândul că ar fi o „mezalianță” pentru fiica ei. La urma urmei, cine era domnul Povey? Nu era nimeni.

— Trebuie să mă mai gândesc, zise ea pe un ton ferm, strângând din buze. Nu pot să răspund așa, deodată. E o chestiune serioasă.

— Când pot să am răspunsul? Măine?

— Nu... serios...

— Atunci, într-o săptămână?

— Nu pot să mă angajez pentru o anumită dată, zise doamna Baines-pe un ton semeț.

Simțea că începe să că știge teren.

— Doar n-am să rămân aici la nesfârșit, în situația de acum, izbucni domnul Povey, cu un accent de isterie în glas.

— Haide, domnule Povey, te rog să fii rezonabil.

— Foarte bine, urmă el. Foarte bine. Dar vreau să vă spun că un patron n-are dreptul să angajeze bărbați dacă nu e gata să-și lase ficele să se mărite cu ei! Asta vreau să spun! N-au *dreptul*!

Doamna Baines nu știa ce să-i răspundă.

Și pretendentul încheie:

— Trebuie să-mi dau demisia, dacă așa stau lucrurile.

„«Dacă așa stau lucrurile?» se întrebă ea. Ce l-o fi apucat?” Și cu glas tare spuse:

— Știi că m-ai pune într-o situație foarte* grea dacă ai pleca de la magazin și nădăjduiesc că nu vrei să amesteci două chestiuni complet diferite. Sper că asta nu-i o amenințare.

— O amenințare! exclamă el. Credeți că aș pleca de aici de plăcere? Dacă plec, va fi din cauză că nu mai pot să suport. Asta-i. Nu mai pot să suport. O vreau pe

Constance, și dacă nu pot s-o am, să știți că nu mai pot să *suport*. Din ce credeți că sunt făcut?

— Sunt sigură... începu ea.

— Foarte bine! zise el Sproape strigând.

— Dar, te rog, lasă-mă să vorbesc, vorbi ea pe un ton calm.

— Tot ce vreau să spun e că nu mai pot să *suport*. Asta-i tot... Un patron n-are *dreptul*... Avem și noi sentimente, ca toți oamenii.

Era adânc tulburat. Se poate să fi părut grotesc în ochii unui observator strict imparțial al firii omenești. Cu toate acestea, era profund și sincer tulburat, și poate că firea omenească nu putea înfățișa nimic mai omenesc decât domnul Povey în clipa când, nemaifiind în stare să-și stăpânească sentimentele care puseseră fără voia lui stăpânire pe el, fugi din salon ca să caute refugiu în odaia lui.

„Asta-i partea proastă cu oamenii liniștiți, își zise doamna Baines. Nu știi niciodată când își dau frâu liber. Și când o fac, e cumplit - cumplit... Ce-am făcut, ce-am zis oare, ca să am parte de așa ceva! Nimic! Nimic!”

Unde mai era somnul de după-amiază? Ce-avea să se întâmple cu Constance? Ce putea să-i spună? Cum va mai da ochii cu domnul Povey? Ah! Ar fi trebuit să fie o femeie curajoasă, dârză, ca să nu izbucnească: „Am suferit prea mult. Fă ce-ți place; numai lasă-mă să mor în pace! Și cu asta, aleagă-se ce s-o alege!”

Nici domnul Povey și nici Constance n-au mai adus vorba despre acest subiect delicat, iar ea era hotărâtă să nu vorbească în niciun caz prima. Socotea că domnul Povey profitase de situația lui, ba mai mult, că fusese copilăros și nepoliticos. Într-un fel, în sinea ei o acuza pe Constance pentru purtarea lui. Problema i-ămasse astfel în suspensie, între forțele vrăjmașe ale mândriei și pasiunii.

Evenimentele care se petrecură curând după aceea făcură ca vicisitudinile din inima domnului Povey să pară doar o răpăială de ploaie în aprilie. Și soarta nici măcar nu dădu un semn că se va întâmpla ceva; dimpotrivă, totul părea să arate liniște. C'ind sosi obișnuita înștiințare din partea firmei „Birkinshaws”, numele de „reprezentantul nostru domnul C. Erald Scales” fusese înlocuit cu un alt nume, necunoscut. Doamna Baines, căreia înștiințarea îi căzu sub ochi cu totul din întâmplare, simți un fel de ușurare, amestecată cu dezamăgirea profesională a diplomatului care, după ce a luat cu grijă măsuri împotriva anumitor împrejurări vede că lucrurile nu se întâmpla întocmai. O îndepărtase pe văopia degeaba: era neîndoielnic că dragostea-i maternă făcuse un munte dintr-un mușuroi. Într-adevăr, gândindu-se bine, nu-și amintea un singur fapt care să justifice convingerea ei că între Sophia și tânărul Scales ar fi înmugurit pe ascuns ceva! Nici un singur fapt! Tot ce putea justifica teama ei era că Sophia se întâlnise de două ori cu Scales pe stradă.

Simțea un curios interes pentru soarta lui Scales, căruia de mult în sinea ei îi prevestise că va ajunge rău; așa că atunci când veni reprezentantul firmei „Birkinshaws”, avu grijă să se afle în prăvălie, căci voia să stea de vorbă cu el și să afle tot ce se putea afla, după ce domnul Povey va termina eu afacerile. La momentul potrivit, se îndreptă așadar spre locul unde stătea de obicei domnul Povey, și în felul acesta zări o clipă King Street, și pe King Street un vehicul cunoscut. Se opri, și în clipa aceea i se păru că aude de departe niște bătăi în ușă. Lăsându-l în plata Domnului pe voiajorul-comercial, se grăbi spre salon, și de pe coridor auzi și mai bine bătăile în ușă, bătăi furioase, nerăbdătoare, ale cuiva convins că a bătut prea mult.

„Cu siguranță că Maggie e tocmai în pod!” murmură

ea sarcastic.

Desfăcu lanțul, trase zăvorul și deschise ușa.

— În sfârșit! auzi glasul mătușii Harriet, exasperată. Ce! Tu ești, dragă soră? Te-ai sculat devreme. Ce noroc!

Cele două făpturi maiestuoase și impozante se întâlniră în prag, și-și lungiră bine grumazul ca să se poată săruta peste piepturile lor uriașe.

— Ce s-a întâmplat? întrebă doamna Baines, cu teamă în glas.

— Ei, asta-i bună! exclamă doamna Maddack. Am făcut drumul special ca să te întreb *eu* pe tine!

— Unde-i Sophia? întrebă doamna Baines.

— Nu cumva vrei să spui că n-a sosit, dragă soră? și doamna Maddack, zicând acestea, se prăbuși pe divan.

— Să sosească? repetă doamna Baines. Firește că n-a sosit! Ce vrei să spui, dragă soră?

— A pornit spre casă chiar în clipa când a primit ieri scrisoarea Constancei, în care-i scria că ești bolnavă la pat și că ar face mai bine să vină acasă să ajute la prăvălie. Am închiriat pentru ea docarul lui Bratt.

Doamna Baines se prăbuși la rândul ei pe divan.

— N-am fost bolnavă, zise ea. Și Constance nu i-a scris de o săptămână! Chiar ieri îi spuneam...

— Dragă soră - nu se poate! Sophia a primit scrisori de la Constance în fiecare dimineață. Cel puțin... așa îmi spunea, că sunt de la Constance. I-am cerut să-mi scrie imediat cum te simți și mi-a promis că îmi va scrie negreșit. Și fiindcă n-am primit nimic cu poșta de dimineață, m-am hotărât să vin eu însămi și să văd dacă e ceva serios.

— E foarte serios! murmură doamna Baines.

— Ce...

— Sophia a fugit. E limpede ca bună-ziua! zise doamna Baines cu o liniște de gheață.

— Nu! Asta n-o s-o cred niciodată. Am supravegheat-o pe Sophia zi și noapte ca pe copilul meu, și...

— Dacă n-a fugit, atunci unde-i?

Doamna Maddack deschise ușa cu un gest tragic.

— Bladen, strigă ea cu glas tare către izitiul trăsurii, care stătea pe trotuar.

— Da, coniță.

— Pember a dus-o pe domnișoara Sophia ieri, nu-i așa?

— Da, coniță.

Doamna Maddack șovăi. O întrebare stângace putea lumina un membru al clasei care nu trebuia să fie luminat niciodată asupra unor chestiuni personale.

— N-a adus-o tot drumul până aici?

— Nu, coniță. Spunea aseară când s-a întors că domnișoara Sophia i-a zis s-o lase la gara din Knype.

— Așa mi-am închipuit și eu! zise doamna Maddack., cu curaj.

— Da, coniță!

— Dragă soră! gemu ea, după ce închise cu grijă ușa.

Se *agr*cară una de cealaltă.

Grozăvia celor întâmplare nu puse dintr-odată stăpânire pe ele, fiindcă puțința de a crede, de a realiza în închipuire un fapt de importanță supremă, fie el de mare dlurare ori de mare fericire, este mult prea limitată. Dar cu fiecare clipă grozăvia devenea mai limpede, mai intensă, dominându-le din ce în ce mai mult cu tragismul ei. Erau lucruri pe care nici nu și le puteau spune – din mândrie, din rușine, din lipsa cuvintelor potrivite. Niciuna nu putu rosti numele lui Gerald Scales. Nici mătușa Harriet nu se putea umili începând să se apere de o posibilă acuzație de neglijență; nici doamna Baines nu se putea umili asigurând-o pe sora ei că nu-i trecea prin cap s-o acuze. Iar cât despre totala, imensa nebulie criminală a Sophiei, ea

nu putea nici să fie pomenită: era de nedescris. Și astfel discuția continuă, șchiopătând, stângace, fără rost, neducând la nimic.

Sophia plecase. Plecase cu Gerald Scales. Frumoasa copilă, această ființă greu de înțeles, neîmblânzită, imposibilă, săvârșise nebunia finală; fără vreun pretext sau vreo scuză, și cu ce meșteșugită înșelăciune! Da, fără nicio scuză! Nu fusese tratată cu asprime; se bucurase de o libertate care ar fi uluit și ar fi scandalizat pe bunicile ei; fusese iubită, alintată, răsfățată. Și drept răspuns, nenorocise întreaga familie printr-un gest pe cât de irevocabil pe atât de groaznic. Dacă Sophia ar fi vrut să umilească cele două femei maiestuoase care erau mama ei și mătușa Harriet, ar fi fost mulțumită să le vadă acolo pe divan, zdrobite, rușinate, rănite de moarte! Ah, monstruoasa cruzime a tinereții!

Ce era de făcut? Să-i spună Constancei? Nu, pe moment, asta nu era o veste care putea fi spusă unei tinere fete. Era ceva prea nou și crud pentru o tânără. Dimpotrivă. Oricât ar fi fost ele de capabile, de mândre și de pline de experiență, simțeau acum nevoia unui glas de bărbat, aveau nevoie de ideile aspre și dure ale unui bărbat. Cazul cerea prezența domnului Critchlow. Maggie fu trimisă să-l cheme, cu rugămintea specială să-l aducă pe ușa laterală. Domnul Critchlow sosi nerăbdător, cu presimțirea plăcută a unui dezastru – și nu fu dezamăgit. Petrecu cu cele două surori cel mai fericit, ceas din ultimii ani. Repede de tot le puse în față cele două alternative. Sau să anunțe poliția, sau să-și asume riscul și să mai aștepte? Ele se codiră, dar cu brutalitate domnul Critchlow le sili să ia imediat o hotărâre... Firește, nu puteau să anunțe poliția! Pur și simplu, nu puteau... Atunci trebuiau să înfrunte un alt pericol... Parca să nu aibă pic de milă față de ele. Și în timp ce le tortura, sosi o telegramă,

expediată din gara Charing Cross: „Sunt bine, Sophia”. Asta dovedea, în orice caz, că nu era lipsită de inimă, ba se arăta chiar grijă.

Doamna Baines își zicea că parcă abia ieri o născuse; parcă abia ieri era un copilăș, o fetiță de școală pe care o mai plesnea din când în când. Și deodată anii se rostogoliră, și în câteva ceasuri Sophia crescuse mare. Și acum trimitea telegrama dintr-un ioc numit Charing Cross! Cât de diferit era scrisul din telegramă de scrisul Sophiei! Cât de ciudat de concis și de neomenos i se părea doamnei Baines scrisul acesta oficial, așa cum îl privea cu ochii roșii de plâns.

Domnul Critchlow își dădu părerea că cineva ar trebui să se ducă la Manchester ca să afle amănunte despre Scales. Se duse chiar el în aceeași după-amiază și se întoarse cu știrea că o mătușă a lui Scales murise de curând, lăsându-i douăsprezece mii de lire sterline și că, după ce se certase cu unchiul său Boldero, își dăduse pe neașteptate demisia de la firma „Birkinshaws & Co” și dispăruse cu moștenirea.

— E limpede că bună ziua, zise domnul Critchlow. Aș fi putut să jur că așa va face fata asta. Încă de când l-a omorât pe taică-său!

Domnul Critchlow nu scăpa prilejul ca să spună ce avea pe inimă.

În timpul nopții, doamna Baines retrăi toată viața Sophiei, o retrăi chiar mai intens decât o făcuse Sophia.

A doua zi știrea începu să se răspândească. O șoaptă aproape neauzită străbătu piața și apoi tot orașul: și în liniștea orașului o auziră cu toții: „Sophia Baines a fugit cu un voiajor-comercial!”

După încă două săptămâni, sosi o scrisoare scurtă, cu ștampila tot din Londra.

„Dragă mamă, m-am căsătorit eu Gerakl Scales. Te

rog să nu fii îngrijorată în legătură cu mine. Plecăm în străinătate. Cu drag Sophia. Sărut-o pe Constance". Nicio pată de lacrimi pe foaia aceea de un albastru pal! Niciun semn de frământare!

Doamna Baines își spuse: „Viața mea s-a sfârșit”. Așa și era, deși avea abia cincizeci de ani. Se simțea bătrână, bătrână și înfrântă. Luptase și fusese învinsă. Dragostea – eterna cauză – fusese mai tare decât ea. Nu mai avea demnitate – demnitatea de a-și ține capul sus și de a privi vecinii în față. Ea, soția lui John Baines! Ea, o Syme din Axe!

Casele vechi văd în decursul anilor lucruri triste pe care nu le uită niciodată! În fizionomia solemnă a întregitei case a lui John Baines, din colțul pieței St. Luke cu King Street, aveau să rămână pe veci imprimate urmele scenei pe care a văzut-o a doua zi dimineața după întoarcerea domnului și doamnei Povey din luna de miere – și anume doamna Baines urcându-se în trăsură care o ducea la Axe; doamna Baines, încărcată cu cufere și pachete, părăsind locul luptelor și înfrângerii ei, unde venise cândva zveltă ca o trestie, pentru a pleca masivă și greoaie, cu inima grea, spre locurile copilăriei ei; mulțumită să trăiască împreună cu impozanta ei soră, până când va veni vremea să se pregătească de ultimul drum! Vechea casă, înnegrită și impasibilă, poate că i-a auzit inima suspinând: „Abia ieri erau niște fete de-o șchioapă, și acum...”

Plecarea unei trăsură poate fi un lucru atât de dureros

CARTEA A II-A

CONSTANCE

CAPITOLUL I

TRANSFORMĂRI 1

— Ei bine, zise domnul Povey, ridicându-se din balansoarul care-l fusese pe vremuri al lui John Baines,

trebuie să încep odată și odată, așa că aş putea începe chiar acum!

Și se duse din salon în prăvălie. Constance îl urmări eu ochii până la ușă, unde privirile li se întâlniră o clipă, cu acea expresie fugară de duioșie a oamenilor care simt mai mult decât o arată.

În dimineața acelei zile doamna Baines, abandonând suveranitatea asupra pieții St... Luke, plecase să stea în casa surorii ei mai mari, Harriet Maddack din Axe. Constance nici nu bănuia câtă durere ascundea această plecare. Știa doar că era ceva tipic pentru mama ei ca, după ce aranjase întreaga casă pentru sosirea perechii din luna de miere petrecută la Buxton, să dispară ca să înlăture rezerva plină de sfială a tinerei perechi. Era tipic pentru bunul-simț și puterea de înțelegere, plină de simpatie, a mamei ei. Și-apoi, Constance nu urmărise sentimentele maică-sii, fiind mult prea ocupată cu ale ei. Stătea acolo, plină de o nouă înțelegere a lucrurilor, și de o nouă importanța, de noi experiențe și de stranii, neașteptate aspirații, de țeluri și. – da, chiar de iscusințe noi! Și totuși, deși până și liniile obrazilor păreau să i se fi schimbat în chip misterios, Constance cea de dinainte dăinuia încă în trupul ei – un suflet nevinovat șovăind să-și întindă aripile și să părăsească pentru totdeauna trupul care-l adăpostise; puteai vedea făptura timidă cântând nostalgic prin ochii femeii căsătorite.

Constance sună clopoțelul, chernând-o pe Maggie să strângă masa; dar făcând acest gest, n-avea impresia că era cu adevărat o femeie măritată și stăpâna casei, ci doar un fel de plăsmuire. Nădăjduia din toată inima că toate vor merge cum trebuie în casă – în orice caz, până se va mai obișnui cu noua ei situație.

Nădejdea avea să-i fie înșelată. Zâmbetul prostesc, slugarnic al lui Maggie nu ascunse decât o clipă tragedia

de nedescris care o găsi cu totul nepregătită pe Constance.

— Vă î' Og, doamnă Povey, zise Maggie, îngrămădind pahare pe tavă cu mâinile-i mari și roșii, care aminteau întotdeauna de o halcă de carne de la măcelărie; apoi făcu o pauză și în fine zise: Vreți să primiți asta?

Înainte de nuntă, Maggie îi dăduse Constancei, cu lacrimi de afecțiune, două vase albastre de sticlă (ca să le cumpere ceruse o învoire specială în oraș) și acum Constance se întreba ce va mai ieși din buzunarul lui Maggie. Constance primi din mâna ei o foaie de hârtie pe care scria: „Vă rog să dau preaviz de o lună, să părăsesc slujba. Semnat, Maggie, 10 iunie 1867”.

— Maggie! exclamă Constance cea de dinainte, îngrozită de această întâmplare de necrezut, înainte ca femeia măritată să o poată împiedica.

— N-am mai dat preaviz niciodată, doamnă Povey, zise Maggie, așa că nu știu cum trebuie să-l fac - cum e bine. Dar cred că o să-l primiți, doamnă Povey.

— Oh! desigur, zise doamna Povey cu glas afectat, ca și cum Maggie n-ar fi fost stâlpul central al casei, ca și cum Maggie n-ar fi văzutt-o născându-se, ca și cum vestea asta neașteptată n-ar fi fost sfârșitul lumii, ca și cum piața St. Luke n-ar fi fost de neconceput fără Maggie. Dar, spune-mi, de ce...

— Păi, doamnă Povey, m-am tot gândit în bucătărie, și mi-am zis: „Dacă e să fie o schimbare, mai bine să fie două”, zic. Nu că nu mi-aș rupe degetele muncind pentru dumneavoastră, domnișoară Constance.

Aici Maggie începu să plângă deasupra tăvii.

Constance rămase uitându-se ia ea. În ciuda șorțului deosebit de muselină din ziua aceea, Maggie era tot șleampătă, căci doamna Baines nu reușise niciodată s-o dezbrace de neglijență. Avea peste patruzeci de ani și era mare și lălâie. Dumnezeu o blagoslovise cu un trup inform

și nu-i dăruise nici pic de farmec. Era ceea ce mai rămăsese dintr-o femeie după douăzeci și doi de ani petrecuți în pivnița unei familii ce-și zicea mărinimoasă. Și în pivnița aceea, ființa asta reușise să mai și gândească! Constance desluși pentru prima dată, sub trăsăturile dezumanizate ale femeii trudite, semnele unei individualități distincte, și poate că și capricioase. Nenumăratele logodne ale lui Maggie nu fuseseră niciodată reale pentru stăpânii ei. Practic, în casă ea nu fusese niciodată altceva decât „Maggie” - un organism. Și acum, își permitea să gândească la schimbări!

— Curând o să vă obișnuiți cu alta, doamnă Povey, zise Maggie. Sunt multe - multe care...

Și iar izbucni în suspine.

— Dar dacă vrei într-adevăr să pleci, de ce plângi Maggie? Întrebă, pe bună dreptate, doamna Povey. I-ai spus mamei?

— Nu, domnișoară, se smiorcăi Maggie, ștergându-și fără prea mult succes cu șorțul obrazii zbârciți. Nu mi-a venit să-i spun mamei dumneavoastră. Și cum sunteți acum stăpâna, m-am gândit să vă spun când o să vă întoarceți acasă. Nădăjduiesc că o să mă iertați, doamnă Povey.

— Firește, îmi pare foarte rău. Ai fost o servitoare foarte bună. Și în vremurile astea...

Aceste întorsături de frază, copilul le învățase de la maică-sa. Niciuna dintre ele nu părea să se gândească că trăiau în anii '60.

— Mulțumesc, domnișoară.

— Și ce ai de gând să faci, Maggie? Știi că n-ai să găsești multe slujbe ca aceasta.

— Ca să vă spun cinstit, doamnă Povey, am de gând să mă mărit și eu.

— Nu zău! murmură Constance absentă, folosind

răspunsul obișnuit la acest soi de vești.

— Oh! dar chiar am de gând, conită, stăruie Maggie. Totul e aranjat. Cu domnul Hollins, conită.

— Nu cumva cu Hollins, vânzătorul de pește!

— Ba da, conită. Îmi place de el. Vă aduceți aminte că noi am mai fost logodiți în '48. A fost primul meu logodnic. Am rupt-o cu el fiindcă făcea parte dintre chartiștii⁵ ăia și știam că domnul Baines n-ar fi îngăduit pentru nimic în lume așa ceva. Acuma, m-a cerut din nou. Știți, a rămas de multă vreme văduv.

— Sper că o să fii fericită, Maggie. Dar ce faci cu apucăturile lui?

— Cu mine n-o să aibă nicio apucătură, doamnă Povey.

Hotărât lucru, din ființa asta trudită se năștea femeia.

După ce Maggie, încetând cu suspinele, împături fața de masă, o puse în sertar și plecă cu tava, stăpâna ei se preschimbă iarăși în fetița de dinainte. Și cum stătea acolo singură în salon, nu-și mai lua un aer afectat; nu se mai prefăcea că preavizul lui Maggie era o hârtie banală, la care te uitai în treacăt, ca la o notă de plată neachitată! Va trebui să găsească o nouă servitoare, făcând cercetări serioase asupra caracterului ei, instruind-o și vorbindu-i de la o înălțime de la care nu i se adresase niciodată lui Maggie. În clipa aceea era încredințată că nu mai existau alte servitoare potrivite în toată lumea. Și căsătoria proiectată? Simțea că de data asta - a treisprezecea sau a paisprezecea oară - logodna era serioasă și că nu se va

5 Chartismul (engl. charte, „cartă”), prima mișcarea revoluționară proletară, cu adevărat de masă a proletariatului englez. A avut loc începând de la mijlocul deceniului al patrulea până la sfârșitul deceniului al cincilea al secolului al XIX-lea ; a fost determinată de situația economică grea și de lipsa de drepturi politice a muncitorilor.

sfârși decât la altar. Imaginea lui Maggie cu Hollins în fața altarului o cutremură. Căsătoria însemna o serie de fenomene și o stare generală sfântă și minunată – prea sacră, într-un fel, pentru creaturi ca Maggie și Hollins. Revolta ei nelămurită, instinctivă împotriva unei astfel de utilizări a căsătoriei își avea centrul în mirosul puternic, neîncetat, de pește, în orice caz, perspectiva jignirii aduse unei instituții sacrosancte o tulbura mult mai puțin decât problema iminentă a treburilor casei.

185

Alergă în prăvălie – sau ar fi vrut să alerge, dacă nu și-ar fi oprit la timp pornirea copilărească – și pe buzele ei se aflau cuvintele pe care avea să le șoptească cu un aer important la urechea unui soț uimit: „Maggie a dat preaviz! Da! Adevărat!” Dar Samuel Povey eră ocupat. Stătea aplecat peste tejghea și se uita la o hârtie pe care un oarecare domn Yardley trăgea niște linii cu un creion gros. Domnul Yardley, care avea o barbă lungă, roșcată, era de meserie zugrav. Constance îl cunoștea doar din vedere. În mintea ei, îl asociase întotdeauna cu firma de deasupra casei lui din Trafalgar Road – „Frații Yardley, instalatori autorizați. Zugravi. Decoratori. Tapițeri. Scriitori de firme”. Ani la rând, în copilărie, trecuse pe lângă firma aceea fără să înțeleagă prea bine sensul ciudatelor cuvinte. Nu putea să-l întrerupă pe soțul ei, care era absorbit în discuție; și nici nu putea să stea în prăvălie (care i se păru un pic mai mică decât

17 – Două vieți, vol. I

de obicei), căci trebuia să se prefacă în fața tinerelor vânzătoare că nu i se întâmplase nimic deosebit. Așa încât urcă demnă treptele spre atelier, și de acolo către etajul unde se aflau dormitoarele casei – casa ei! Casa doamnei Povey! Urcă chiar și în vechiul dormitor al Constancei; mama ei desfăcuse patul – asta era tot, în afară de faptul

că și camera, la fel ca și prăvălia, parcă se micșorase puțin! apoi în salonaș. În firida de lângă ușa salonașului se mai afla încă lădița neagră cu argintăria. Se așteptase ca mama ei s-o fi luat; dar nu! Negreșit, mama ei știa să facă lucrurile frumos – când le făcea. În salonaș, nici măcar un ciucure de la huse nu fusese atins! Ba da, paravanul căminului, buchetul acela bogat de trandafiri pe un fond de culoarea muștarului, pe care Constance îl brodase cu mulți ani în urmă pentru mama ei, dispăruse! Constance se simți profund tulburată de gândul că mama ei rămăsese legată tocmai de acest survenir, din toată bogăția opulentă a salonașului. Se gândi că, dacă nu poate să vorbească cu soțul ei, trebuie să-i scrie mamei. Se așeză la măsuța ovală și începu să scrie: „Dragă mamă, sunt sigură că vei fi foarte surprinsă să afli... E ceva foarte serios... Cred că face o mare greșală. Să dau un anunț în *Vestitorul*, sau ar fi de ajuns să... Te rog să-mi răspunzi cât mai repede... Noi ne-am întors și să știi că ne-am distrat foarte bine... Sam zice că îi place să se scoale târziu...” Și tot astfel până la ultimul colțișor al celei de-a patra file festonate.

Dar trebui să coboare din nou în prăvălie după un timbru, căci timbrele erau ținute în biroul din colț al domnului Povey – un birou înalt, la care stăteau în picioare. Domnul Povey se afla acum la ușă, discutând tot atât de serios cu demnul Yardley, și înserarea, care în prăvălie începea mai înainte cu o oră decât afară în piață, arunca umbre ușoare prin colțurile de după tejghele.

— Vrei să dai o fugă cu plicul până la cutie, domnișoară Dadd?

— Cu plăcere, doamnă Povey.

— Unde te duci? își întrerupse domnul Povey conversația, oprind fata ce o pornise în fugă.

— Se duce până la cutia poștală pentru mine, strigă Constance de lângă tejghea.

— Oh! Foarte bine!

Un fleac! O nimica toată! Și totuși, într-un fel în prăvălia goală și liniștită, acest episod, cu diferența abia perceptibilă din tonul lui Samuel la cea de-a doua remarcă – Constance îl găsi delicios. Într-un fel, acesta era *adevăratul* început al vieții ei de soție. (Mai fuseseră încă vreo alte nouă începuturi adevărate în ultimele două săptămâni.)

Domnul Povey veni la cină încărcat cu registre și tot felul de lucrări, pe care Constance nici nu încercase vreodată să le înțeleagă. Era un semn din partea lui că luna de miere luase sfârșit. Acum era proprietar și pasiunea lui pentru registre își găsea o deplină justificare. Totuși, mai era și problema servitoareii.

— Nu mai spune! exclamă el, după ce Constance îi povestise totul despre sfârșitul lumii.

Un „nu mai spune” care exprima o mare uimire și cea mai vie preocupare!

Constance se așteptase însă ca soțul ei să fie mai distrus, mai doborât, mai descumpănit, mai uluit, mai năucit. Într-o străfulgerare, își dădu seama că era în pericol de a-și uita rolul de femeie măritată, capabilă și cu experiență.

— Va trebui să angajăm una nouă, zise ea repede prefăcându-se că nu ia lucrurile foarte în serios.

Domnul Povey părea să creadă că Hollins se va potrivi destul de bine cu Maggie. Nu făcu nicio remarcă atunci când „logodnica” veni să strângă masa.

Își deschisese registrele, fluierând.

— Cred că o să mă duc sus, dragul meu, zise Constance. Am o mulțime de rufe de strâns.

— Du-te, zise el. Să mă strigi când termini.

II

— Sam! strigă ea din capul scării răsucite.

Niciun răspuns. Ușa de la picioarele scării era închisă.

— Sam!

— Da? se auzi slab glasul lui, ca de la o mare depărtare.

— Am terminat tot ce aveam de făcut astă-seară.

Și alergă înapoi pe coridor - o siluetă albă în întuneric - se vârî în pat și-și trase pătura până sub bărbie.

În viața unei mirese sunt câteva momente dramatice. Dacă s-a măritat cu ucenicul cel destoinic, unul dintre aceste momente este acela când ocupă pentru prima dată dormitorul sacru al strămoșilor ei, și patul în care s-a născut. Odaia părinților ei a fost întotdeauna pentru Constance, dacă nu sacră, cel puțin investită cu o anumită solemnitate morală. Nu putea intra în ea la fel cum ar fi intrat în oricare altă odaie. Cursul firesc al lucrurilor, cu succesiunea de morți, concepțiuni și nașteri, investește cu încetul o astfel de odaie cu un caracter solemn, care întruchipează măreția unei simple existențe și se impune asupra tuturor. Constance avea cele mai stranii simțăminte în acel pat, a cărui demnitate și ale cărui ornamentații încărcate simbolizau o epocă revolută; se simțea ca și cum ar fi profanat și încălcat un domeniu interzis, ca o fetiță obraznică pe care o așteaptă o pedeapsă cumplită pentru această ispravă nemaipomenită. Nu mai dormise în patul acesta de când era fetiță - da, dormise aici într-o noapte cu mama ei, înainte de atacul de apoplexie al tatălui ei, pe când acesta era plecat de-acasă. Ce pat imens, insondabil i se păruse atunci! Acum era doar un pat - așa trebuia să-și spună ea - ca oricare altul. Copilița care dormise pe întinderea-i vastă, în siguranță lângă maică-sa, i se părea acum o biată ființă neajutorată; și imaginea ei o făcu să se simtă melancolică. Gândul i se îndreptă pe dată spre lucruri triste: moartea tatălui ei, fuga dragei de Sophia;

marea durere, precum și exilul mamei ei. Acum își zicea că știe ce este viața, ce este suferința. Suspină. Dar suspinul era în mare parte afectat, căci voia să se convingă că se făcuse mare, și de asemenea să-și țină cumpătul în patul acela care o intimidă. Era o melancolie artificială, o spumă trecătoare pe oceanul adânc al bucuriei ei. Moartea, și durerea, și păcatul erau pentru ea doar niște forme vagi; egoismul nemilos al fericirii le șterse cu o suflare, și chipurile lor melancolice dispărură. Văzând-o acolo în pat, între mahon și ciucuri, întinsă pe o parte, cu obrajii tineri și strălucitori, și cu privirea deschisă dar nu neștiutoare, cu ampla curbă a șoldului umflând cuvertura, ai fi spus că nu auzise niciodată de altceva decât de dragoste.

Domnul Povey intră, ca un mire, repede, cu pasul ferm, vrând să pară sigur de sine, dar încă stângaci. „La urma urmei, păreau să spună umerii lui, care-i diferența dintre acest dormitor și dormitorul unei pensiuni? Ba dimpotrivă, n-ar trebui oare să ne simțim mai acasă aici? Și în afară de asta, ce naiba, suntem căsătoriți de două săptămâni!”

— N - ai o senzație ciudată să dormi în această odaie? Eu am, zise Constance.

Femeile, chiar și cele cu experiență, sunt uneori prostesc de sincere. Nu știu ce-i decența, nici respectul de sine.

— Serios? răspunse domnul Povey de sus, ca și cum ar fi vrut să spună: „Ce ciudat ca o ființă rațională să aibă asemenea fantezii! Pentru mine, odaia asta este exact ca oricare altă odaie”. Și adăugă cu glas tare, întorcându-și privirea de la oglindă, unde își desfăcea nodul de la cravată: Nu-i deloc o odaie rea.

O spuse cu aerul imparțial al unuia care conduce o licitație.

Dar nu reuși nicio clipă s-o înșele pe Constance, care

îi citea adevăratele sentimente. Și totuși, aerele lui inutile nu-i micșorau câtuși de puțin respectul pe care i-l purta. Dimpotrivă, îl admira și mai mult pentru asta; erau ca un fel de broderie pe materialul solid al caracterului lui. În perioada aceea, i se părea că tot ce face Samuel Povey este minunat. Respectul ei pentru el își avea rădăcinile, se gândea ea adesea, în onestitatea lui, în hărnicia, în bunătatea sinceră a acțiunilor lui, în priceperea lui în afaceri, în perseverența și pasiunea lui de a face pe dată ceea ce trebuia făcut. Îl admira nespus pentru calitățile lui, și acest bărba: forma în ochii ei un tot indivizibil; nu putea să admire o parte din el și să dezaprobe alta. Orice ar fi făcut, era bine, pentru că o făcuse el. Știa că unii priveau cu un zâmbet anumite aspecte ale felului lui de a fi; știa că mama ei, în străfundul inimii, socotea că fata ei se măritase cu cineva mai prejos decât ea. Numai că lucrul acesta n-o tulbura. Nu avea nicio îndoială în legătură cu justetea aprecierii ei.

Domnul Povey era o persoană extrem de metodică și mai era unul din acei oameni care trebuie totdeauna să meargă „înaintea” vremii. Astfel, seara își aranja hainele în așa fel încât dimineața să se poată îmbrăca în cel mai scurt timp. De exemplu, nu era omul care să lase schimbarea butonilor de la o cămașă la alta pe a doua zi. Dacă s-ar fi putut, și-ar fi periat și părul de cu seară. Constance ajunsese să privească cu plăcere preparativele lui meticuloase. Îl văzu acum ducându-se în vechiul lui dormitor și întorcându-se cu un guler curat de hârtie, pe care-l puse pe măsuta de toaletă, lângă o cravată neagră. Haina pe care o purta în prăvălie era întinsă pe un scaun.

— Oh, Sam, exclamă ea impulsiv, doar n-ai de gând să începi din nou să porți gulerele acelea oribile de hârtie!

În timpul lunii de miere, domnul Povey purtase gulere de pânză.

Tonul ei era amabil, dar remarcă suna, cu toate acestea, cam lipsită de tact. Însemna că toată viața lui domnul Povey își pusese în jurul gâtului ceva care era oribil. Ca orice persoană cu tendința de a cădea în ridicol, domnul Povey era extrem de sensibil la criticile aduse persoanei sale. Se făcu stacojiu.

— Nu știam că erau „oribile”, izbucni el.

Se simțea jignit și mânios. Mânia îl cuprinsese pe nepregătite.

Amândoi își dădură seama că se aflau pe marginea unei prăpăstii și dădură înapoi. Își închipuiseră că rătăceau în siguranță pe o pășune presărată cu flori și deodată în fața lor se căscase această prăpastie fără fund! Erau amândoi cu totul surprinși.

Mâna domnului Povey șovăi nehotărâtă pe guler.

— În orice caz... murmură el.

Constance își dădu seama că el încearcă din răspuțuri să se poarte amabil și împăciuitor. Iar ea era înspăimântată de propria ei stângăcie prostească - ea care avea atâta experiență!

— Cum vrei tu, dragul meu, zise ea repede. Te rog!

— Oh, nu!

Domnul Povey se strădui să zâmbească și plecă stingherit cu gulerul de hârtie, întorcându-se cu unul de pânză.

Constance simți pasiunea ei pentru acest bărbat arzând mai puternic ca oricând. Înțelese în clipa aceea că nu-l iubea pentru calitățile lui, ci pentru ceva copilăresc și naiv ce emana din el, pentru ceva indescriptibil, care uneori, când își apropia fața de a ei, o făcea să amețească.

Prăpastia dispăruse. În astfel de momente, când fiecare dintre ei trebuia să se prefacă neapărat că nu văzuse sau nu bănuise prăpastia, sporovăiala era esențială.

— Nu era domnul Yardley astă-seară în magazin?

începu Constance.

— Da.

— Ce voia?

— Eu l-am chemat. O să ne picteze o firmă.

Era inutil ca Samuel să se prefacă în fața ei că nimic pe lumea asta nu este mai obișnuit decât o firmă.

— Oh! murmură Constance.

Nu spuse mai mult, căci episodul cu gulerul de hârtie fusese de-ajuns ca să-i slăbească încrederea de sine.

Dar o firmă!

Cu atâtea întâmplări, ca episodul cu servilnarea, prăpastia și firma, Constance socoti că viața ei de femeie măritată nu va fi lipsită de evenimente. Adormi târziu, gândindu-se la Sophia.

III

Câteva zile mai târziu, Constance aranja în salon cele mai prețioase dintre darurile de nuntă primite; unele trebuiau să fie înfășurate în pânză și în hârtie de împachetat, și apoi legate cu sfoară și etichetate; altele își aveau casetele lor speciale, de piele pe dinafară „și de catifea pe dinăuntru. Printre acestea din urmă se găsea și splendidul serviciu de ouă, format din douăsprezece păhărele de ou din argint aurit și douăsprezece lingurițe gravate, dăruit de mătușa Harriet. Cum se spunea în cele Cinci Orașe, „trebuie să fi costat mult bănet”. Chiar dacă domnul și doamna Povey ar fi avut zece invitați sau zece copii „și toți doisprezece ar fi avut poftă să mănânce ouă la micul dejun sau ia ceai – chiar și în această eventualitate improbabilă, mătușa Harriet ar fi fost. necăjită dacă ar fi aflat că folosisese serviciul de ouă: asemenea comori nu sunt destinate folosinței. Cadourile, puține la număr, erau cam toate de acest fel. De fapt, în urma gestului eroic al mamei ei de a-i ceda casa fără a-și oprî nimic din cele aflate în ea, Constance poseda tot ce era necesar. Numărul mic al

cadourilor se explica prin faptul că nunta fusese foarte restrânsă și avusese loc la Axe. Nimic nu face să pălească atât pornirile generoase ale prietenilor cât o căsătorie făcută în secret. Doamna Ba ine: –, fusese aceea care, sprijinită și de cei doi protagoniști, hotărâse ca nunta să se facă într-un cerc intim, restrâns. Nunta Sophiei fusese într-adevăr prea intimă și secretă; dar aruncând un vâl de taină asupra nunții Constancei (a cărei uniune era ireproșabilă), se justificau într-un fel, după eveniment, împrejurările în care avusese loc nunta Sophiei, sugerându-se că doamna Baines era din principiu partizana nunților făcute în taină. În asemenea probleme, doamna Baines era capabilă de o extraordinară subtilitate.

Și în timp ce Constance lua pe rând darurile ei de nuntă cu seriozitatea cuvenită, Maggie curăța treptele care duceau de pe trotuarul din King Street, la ușa laterală, lăsată întredeschisă. Era o dimineață frumoasă de iunie.

Deodată, peste zgomotul frecatului, Constance desluși mârâitul înăbușit al unui câine și apoi un glas răgușit de om:

— Stăpânul e acasă, fetițo?

— Poate că da, poate că nu, se auzi răspunsul lui. Maggie.

Nu-i plăcea să i se spună „fetițo”.

Constance se duse la ușă, nu numai din curiozitate „dar conștientă și de faptul că autoritatea și responsabilitatea ei de stăpână a casei se întindeau până și asupra trotuarului din jurul casei.

La picioarele celor câteva trepte se afla faimosul James Boon, din Buck Row, cel mai mare negustor de câini din cele Cinci Orașe; un bărbat înalt, gras, îmbrăcat într-un costum maro închis și fumând dintr-o pipă scurtă de argilă neagră. În spatele lui erau doi buldogi.

— 'Neața, conită! strigă Boon, vesel. Am auzit că domnu' caută un câine, mi se pare.

— Nu mai stau o clipă lângă jivinele astea care mă tot adulmecă - nu, n-am nevoie! zise Maggie, ridicându-se de jos.

— Da? șovăi Constance.

Știa că Samuel spusese ceva vag despre câini; totuși, nu-și închipuise că bărbatul ei se gândise la un câine altfel ca la un vis frumos. Niciun câine nu pusese vreodată piciorul în casa asta și părea cu neputință ca lucrul să se întâmple vreodată. Cât despre fiarele astea sălbatice de afară...!

— Da! zise James Boon, calm.

— Am să-i spun că ești aici, zise Constance. Dar nu știi dacă e liber. Nu prea e liber la ora asta. Maggie, cred că ai face bine să intri în casă.

Și Constance se îndreptă încet spre prăvălie, plină de teamă pentru viitor.

— Sam, îi șopti ea soțului ei, care stătea la birou și scria, a venit cineva vrea să te vadă în legătură cu un câine.

Nici vorbă că Samuel Povey fu luat prin surprindere. Totuși, dădu dovadă de multă prezență de spirit.

Oh, în legătură cu un câine! Cine e?

— E omul acela, Jim Boon. Zice că a auzit că vrei un câine.

Numele notoriu a lui Jim Boon îl făcu o clipă să șovăie; clar trebuia să ducă lucrurile până la capăt și le duse, deși puțin cam nervos. Constance îl urmă, în timp ce se îndrepta agitat spre ușa laterală.

— Bună-dimineața, Boon.

— Bună-dimineața, domnule

Și începură să vorbească despre câini, domnul Povey, în ceea ce-l privește, cu prudența cuvenită.

— Păi, uitați-vă la câinele ăsta! zise Boon, arătând spre unul din buldogi, un adevărat miracol de hidoșenie splendidă.

— Da, răspunse domnul Povey cu fățarnicie. E o frumusețe. Cam cât valorează, la o adică?

— L-aș da cu o sută douăzeci de lire sterline, zise Boon. Celălalt e ceva mai ieftin – o sută.

— Oh, Sam! zise Constance, cu răsuflarea tăiată.

Chiar și domnul Povey aproape își pierde cumpătul.

— E mai mult decât sunt dispus să dau, zise el timid.

— Dar uita! i-vă la el! stăruie Boon, apucând cu brutalitate animalul cel scump și dezvelindu-i dinții feroși.

Domnul Povey clătină din cap. Constance își întoarse privirea.

— Nu-i tocmai soiul de câine pe care-l vreau, zise domnul Povey.

— Un fox-terrier?

— Da, mai curând, consimți în grabă domnul Povey.

— Până la ce preț mergeți?

— Oh, zise domnul Povey vag. Nu știu.

— La vreo zece lire?

— M-am gândit la ceva mai ieftin.

— Ei, cam cât! Spuneți, domnule.

— Nu mai mult de două lire, zise domnul Povey.

Ar fi spus o liră, dacă ar fi îndrăznit. Prețurile câinilor îl uluiau.

— Credeam că doreați un *câine*! zise Boon. Știți ceva, domnule? Veniți la depozitul meu și vedeți ce am.

— Am să vin, zise domnul Povey.

— Și luați-o și pe doamna. Ce-ați zice de o pisică pentru doamna? Sau de un peștișor auriu?

Sfârșitul episodului a fost o cățelușă de vreo douăsprezece luni, care păși pragul familiei Povey pentru

probă. Piciorușele-i minuscule tropăiau peste tot prin salon, și prezența ei părea cât se poate de ciudată acolo. Dar se arăta atât de încrezătoare, de iubitoare, de timidă, și nasul ei negru era atât de rece în anotimpul acela cald, încât Constance o îndrăgi pe dată din toată inima. Domnul Povey stabili de la început reguli în legătură cu cățelușa. Nu avea voie pentru nimic în lume să intre în magazin. Dar cățelușa intră, și atunci el o biciui până începu să scheaune, iar Constance plânse nițel, deși îl admira pe soțul ei pentru fermitatea de care dădea dovadă.

Dar apariția unui câine nu a fost totul.

În altă zi, Constance, cercetând prin ungherele salonului, descoperi o cutie cu țigări de foi sub capacul armoniului, pe claviatură. Era atât de neobișnuită cu țigările de foi, încât la început nici nu-și dădu seama despre ce era vorba. Tatăl ei nu fumase niciodată, nici nu băuse băuturi alcoolice; și nici domnul Critchlow. Nimeni nu fumase vreodată în casa aceea, unde tutunul a fost privit întotdeauna, la fel ca și cărțile de joc, drept o „ispită a diavolului”. Era convinsă că Samuel nu fuma în casă. deși vederea cutiei de țigări îi aminti de o împrejurare când mama ei îi împărtășise incredibila bănuială că domnul Povey, întors dintr-o plimbare în oraș într-o joi seară, „mirosea a fum”, închise armoniul și nu scoase o vorbă.

Chiar în seara aceea, intrând pe neașteptate în salon, îl surprinse pe Samuel lângă armoniu. Capacul fu trântit cu un zgomot răsunător, care trezi ecouri în orice colțșor al odăii.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Constance, tresărind.

4 - Oh, nimic! răspunse domnul Povey, cu nepăsare.

Fiecare îl înșela pe celălalt: domnul Povey își ascundea crima, iar Constance ascundea faptul că știe despre ea. Fals, fals! Dar asta este căsătoria.

A doua zi Constance primi în prăvălie vizita unei eventuale noi servitoare, recomandată de domnul Holl, băcanul.

— Vrei să vii, te rog, cu mine? zise Constance, cu o cordialitate afectată, cufundată în noul rol de unică stăpână care răspundea de o vastă gospodărie.

O luă înaintea fetei înspre salon și, în timp ce treceav prin fața ușii d. deschise a odăii de croit a domnului Povey, mirosul țigării de foi a soțului ei îi gădilă nasul. El era în cămașă, croind ceva liniștit, iar cățelușa Fan (care îi ținea tovarășie), stătea de veghe pe bancă, și lătră scurt la vederea noii venite.

— Cred că am s-o pun la probă pe fata asta, zise Constance către Samuel în timp ce luau ceaiul.

Nu-i pomeni nimic despre țigară, și nici el nu spuse nimic.

În seara următoare, după/i cină, domnul Povey izbucni:

— Cred că am să trag un trabuc! Nu știai că fumez, nu-i așa!

Și astfel domnul Povey își dădu arama pe față, dezvăluindu-se a fi un bărbat de viață care știe să se bucure de unele plăceri.

Dar câinii și țigările de foi, destul de șocante în felul lor, au fost o nimica toată față de firmă, când aceasta a sosit în cele din urmă. Firma a fost aceea care, mai zguduitoare decât orice altceva, a marcat zorii unei ere noi în piața St. Luke. A fost nevoie ca patru oameni să muncească o zi și jumătate - ca s-o fixeze; s-au înarmat cu scări, frânghii și scripeți, iar doi dintre ei și-au luat prânzul pe acoperișul de plumb al vitrinelor ieșite în afară. Firma avea zece metri lungime și peste o jumătate de metru lățime; la mijlocul ei se găsea un semicerc cu raza de peste un metru, pe care sta scris: „S. Povey. Succesor”. Iar firma

propriu-zisă purta cuvintele: „John Baines”, cu litere de aur de aproape o jumătate de metru înălțime, pe fond verde.

Toată piața privea și se minuna; și murmura: „Doamne sfinte! Ce-o să mai urmeze?”

Cu toții se declarară de acord că, dând cea mai mare importanță numelui răposatului său socru, domnul Povey dovedise o frumoasă atitudine.

Unii se întrebară cu veselie: „Ce-are să zică bătrâna doamnă?”

Constance se întreită și ea același lucru, dar nu cu veselie. Când se apropie de casă venind prin piață, aproape că nu putu să se uite la firmă; gândul hi ceea ce va zice mama ei o înspăimânta. Prima vizită protocolară a mamei ei era iminentă, și mătușa Harriet avea s-o însoțească. Constance se simțea aproape bolnavă pe măsură ce se apropia ziua. Când făcu o vagă aluzie la temerile ei în fața lui Samuel, acesta o întrebă, părând surprins:

— Nu i-ai pomenit nimic în vreuna din scrisorile tale?

— Oh, *nu!*

— Dacă așa stau lucrurile, zise el cu curai, o să-i scriu și o să-i spun eu.

IV

Așa încât doamna Baines a aflat din timp despre firmă. Înainte de a sosi în oraș. Scrisoarea pe care o trimise fiicei ei, după ce cili scrisoarea lui Samuel, care nu era decât epistola amabilă a urnii ginere dornic să fie ceva mai mult decât corect, nu pomenea nimic despre firmă. Tăcerea mamei ei nu potoli totuși temerile Constancei, care se gândea speriată la clipa când mama ei și cu Samuel se vor întâlni chiar sub firmă. De aceea deschise cu inima plină de teamă, dar și cu nerăbdare și dragoste, ușa laterală și coborî în fugă treptele când trăsura se opri

în King Street, în dimineața de joi în care trebuiau să sosească în vizită cele două surori. Dar avea să aibă parte de o surpriză. Mătușa Harriet nu venise. Doamna Baines îi explică, îmbrățișând-o tare, că în ultimul moment mătușa Harriet nu se simțise destul de bine ca să întreprindă călătoria, ti trimitea toată dragostea ei, și o prăjitură. Într-adevăr, mătușa Harriet fusese iarăși cuprinsă de dureri. Erau durerile acelea misterioase care le împiedicaseră pe cele două surori să vină la Bursley mai curând. Cuvântul „cancer” - teroarea continuă a femeilor grase - era pe buzele lor, fără însă a fi rostit; apoi durerile încetau o vreme, și fiecare se bucura că nu rostise temutul cuvânt. Cu gândul la durerile care vor reveni, era firesc ca veselie robustă a doamnei Baines să fie întrucâtva forțată.

— Ce crezi că poate să fie? întrebă Constance <v

Doamna Baines își țuguie buzele și ridică din sprâncene - un gest care voia să spună că durerile pot înă-
jemna Dumnezeu-știe-ce.

— Sper că se va simți mai bine, spuse Constance.

— Firește, zise doamna Baines, repede. Dar nu-ți închipui că era să te las să mă aștepti, ce crezi? adăugă ea, privind în jur, ca și cum voia să sfideze soarta, în general.

Aceste cuvinte, și tonul cu care fuseseră rostite, îi făcură mare plăcere Constancei; și, încărcate cu pachete, urcară împreună treptele, mulțumite una de alta. fericite să descopere că mai erau încă mamă și fică, legate printr-o intimitate ce nu avea nevoie de cuvinte.

Constance își închipuise că va purta conversații lungi, amănunțite, absorbante și extrem de noi cu mama ei la această primă întâlnire după căsătoria ei. Dar, așa cum stăteau acum în dormitor, având o jumătate de oră bună până la dejun, niciuna din ele nu părea să aibă prea multe de spus.

Doamna Baines își scoase încet mantoul ușor și îl

așeza cu grijii pe cuvertura de damasc alb. Apoi, netezindu-și cu degetele rochia neagră de doliu, aruncă o privire în jurul camerei. Nimic nu se schimbase. Cu toate că, înainte de căsătorie, Constance se gândise să facă unele schimbări, se hotărâse să le amâne, simțind că un revoluționar în casă era de-ajuns.

— Ei, pușor, te simți bine? o întrebă doamna Baines pe un ton sincer și direct, privind-o drept în ochi pe fiica ei.

Constance simți că întrebarea era atotcuprinzătoare, exprimând întreaga grijă și curiozitate maternă, și cuprinzând în cinei cuvinte tot atât interes pe cât ar fi revărsat alte mame într-o zi întreagă de sporovăială. Întâlnind privirea ei deschisă, se roși toată.

— Oh, da! răspunse ea cu înfocare. Perfect!

Doamna Baines încuviință, ca și cum ar fi vrut să treacă peste *asta*.

— Te-ai mai îngurășat, zise ea, scurt. Dacă n-ai grijă, o să ajungi ca mine sau ca mătușa Harriet.

— Oh, mamă.

Discuția trecu lu' lucruri mai puțin emoționante. Ajunse chiar și până la Maggie. Ceea ce o îngrijoră pe Constance cu o schimbare subtilă pe care o simți în felul de a fi al mamei ei. O găsea pe mama ei preocupându-se de fleacuri. Felul cum își întindea mantoul, cum își netezea mânușile și grija ca nu cumva boneta să se șifoneze, i se părură plictisitoare, poate chiar într-o oarecare măsură demne de milă. O nimica toată; nimic care să te izbească, și totuși destul ca să schimbe atitudinea Constancei față de mama ei. „Sărmana! gândi Constance. Mă tem că nu mai este cea de dinainte”. De necrezut ca mama ei să fi îmbătrânit în mai puțin de șase săptămâni! Constance uita de transformările care se petreceau cu ea însăși.

Întâlnirea dintre doamna Baines și ginerele ei fu cât” se poate de satisfăcătoare. Samuel o aștepta în salon. Se

purtă exti-em de drăguț, sărutând-o și măgulind-o prin dorința lui vădit sinceră de a-i fi pe plac. Îi povesti că pândise sosirea trăsurii, dar că fusese tocmai atunci chemat cu o treabă urgentă. Exclamația lui: „Vai de mine! K când auzi despre mătușa Harriet nu suna lipsită de convingere, deși amândouă femeile știau că afecțiunea lui pentru mătușa Harriet nu depășea limitele rațiunii. Constance găsi purtarea soțului ei absolut perfectă. Nici nu bănuise că era atât de mult om de lume. Fără să-și dea seama, ochii ei păreau să-i spună mamei ei: „Vezi, la urma urmei nu l-ai apreciat pe Sam la adevărata lui valoare. Acum îți dai seama că ai greșit”.

Cum stăteau și așteptau să fie servită masa, Constance și doamna Baines pe divan, iar Samuel pe marginea celui mai apropiat balansoar, de după ușa care dădea spre scara ce ducea la bucătărie se auzi un târșâit, apoi ușa cedă presiunii și Fan năvăli înăuntru, răvășind preșul. Nasul lui Fan îi dăduse de știre că întârziase, că se petrecuseră evenimente deosebite în casă și pornise în grabă din bucătărie să facă cercetări. Pe drum își aminti că fusese spălată în dimineața aceea. Când o văzu pe doamna Baines, se opri scurt. Rămase, cu labelle ușor desfăcute, cu nasul în vânt, cu urechile ciulite, clipind din ochisorii neastâmpărați, cu coada nehotărâtă. „Eram sigură că n-am mai mirosit niciodată așa ceva”, își zise ea, uitându-se țintă la doamna Baines.

Și doamna Baines, privind-o pe Fan, încercă un sentiment asemănător – dar nu același. Tăcerea era teribilă. Constance luă un aer vinovat, iar Sam încetă să mai arate nestânjenit, ca un om de lume. Doamna Baines părea pur și simplu lovită de trăsnet Un câine!

Deodată, Fan începu să dea din coadă; și-apoi, după ce așteptase în zadar o încurajare din partea stăpânului și a stăpânei ei, făcu un salt uriaș și poposi io poala doamnei

Baines. Era o țintă care nu putea să-i scape. Constance, încremenită de spaimă, scoase un „Oh, *Fan!*”, iar Samuel își trădă încordarea printr-o mișcare involuntară. Dar Ean se ghemui în poala aceea uriașă ca într-un paraclis. Gestul o măguli pe doamna Baines mai tare decât toată amabilitatea domnului Povey.

— Va să zică te cheamă Fan! murmură ea, mângâind cățelușă. Ești o scumpete!

— Nu-i așa? zise Constance, cu o repeziciune neașteptată.

Primejdia trecuse. Astfel, fără nicio explicație, Fan deveni o prezență acceptată.

După câteva clipe, Maggie servi budinca de Yorkshire.

— Ei, Maggie, începu doamna Baines. Va să zică de dată asta ai de gând să te măriți? Când ai nunta?

— Duminică, con ță.

— Și pleci de aici sâmbătă 1

— Da, con ță.

— Va trebui să stau de vorbă cu tine înainte.

În timpul mesei, nicio vorbă despre firmă! De câteva ori conversația se abătuse spre firmă într-un mod îngrijorător, dar de fiecare dată se îndepărtă repede, ca două trenuri ce pleacă în același timp dintr-o gară. Constance se simțea atât de speriată, încât nici măcar nu era preocupată de gândul cum era mâncarea. În cele din urmă, înțelese că mama ei adoptase o atitudine de tăcere dezaprobatore. Fan fu de un mare folos în timpul mesei, ajutând la întreținerea atmosferei.

După prinz, Constance stătu ca pe ace, temându-se ca nu cumva Samuel să-și aprindă o țigară de foi. Nu-l rugase să nu fumeze căci, deși sigură de afecțiunea lui, învățase că un soț este posedat de demonul contrazicerii, care adesea îl silește să-și încalce cele mai înalte

sentimente. Totuși, Samuel nu-și aprinse țigara. Se duse să supravegheze închiderea magazinului, în timp ce doamna

Baines stătu de vorbă cu Maggie și îi dădu cinci lire ca dar de nuntă. Apoi sosi domnul Critchlow să-și prezinte omagiile.

Cu puțin înainte de ora ceaiului, doamna Baines anunță că iese pentru o scurtă plimbare.

— Unde s-a dus? întrebă Samuel zâmbind cu superioritate, în timp ce stătea cu Constance la fereastră și o urmărea cum cotește pe King Street către biserică.

— Bănuiesc că s-a dus la mormântul tatii, zise Constance.

— Oh! murmură Samuel, pe un ton de scuză.

Constance se înșela. Înainte de a ajunge la biserică, doamna Baines o coti spre dreapta, intră pe Brougham Street și de acolo, prin Acre Lane, o luă pe Oldeastle Street, a cărei pantă începu s-o urce. Oldeastle Street se sfârșește în capătul pieții St. Luke, și din colțul acela doamna Baines avea o excelentă perspectivă asupra firmei. Fiind joi după-amiază, nu era țipenie de om prin jur. Se întoarse pe aceeași rută neobișnuită și nu spuse nimic când intră. Dar se vedea că era bine dispusă.

Trăsura sosi după ora ceaiului și doamna Baines își făcu ultimele pregătiri de plecare. Vizita fusese o deplină reușită; ar fi fost cu totul desăvârșită dacă Samuel n-ar fi stricat-o chiar la plecare. Și anume, aduse într-un fel vorba despre Crăciun. Numai un om cu stângăcia înăscută a lui Samuel ar fi fost în stare să pomenească de Crăciun în iulie.

— Bineînțeles că vei petrece Crăciunul la noi! zise el spre doamna Baines care se și urcase în trăsură.

— Nici vorbă de așa ceva! răspunse doamna Baines. Mătușa Harriet și cu mine vă așteptăm la Axe. Am stabilit totul.

Domnul Povey se stăpâni.

— Oh, nu! protestă el, jignit de refuzul ci categoric.

Om singuratic, fără rude, cu excepția vărului său, cofetarul, domnul Povey visa de mulți ani să petreacă ton Crăciun în familie, sub acoperișul căminului său, și ținea la acest vis.

Doamna Baines nu spusese nimic.

— Nu putem lăsa prăvălia, zise domnul Povey.

— Prostii! replică doamna Baines, strângând din buze. Crăciunul cade într-o luni.

Trăsura, care porni în clipa aceea, îi smuci capul spre portieră, scuturându-i toate buclele. Nicio şuviță albă încă în părul ei, abia câteva fire cărunte!

— O să am eu grijă, în orice caz, să nu ne ducem, mormăi domnul Povey iritat, jumătate pentru el și jumătate pentru Constance.

Reușise să umbrească strălucirea acelei zile.

S VIVI A R

Prefață, Tabel cronologic

Prefața autorului la ediția din 191.1...

CARTEA 1 DOAMNA BAINES

Capitolul I Piața St. Luke.

Capitolul II Dintele... Capitolul III Bătălia... Capitolul IV Elefantul...

Capitolul V Voiajorul comercial. Capitolul VI Escapada...

Capitolul VII O înfrângere.

CARTEA A II-A *CONSTANCE.*

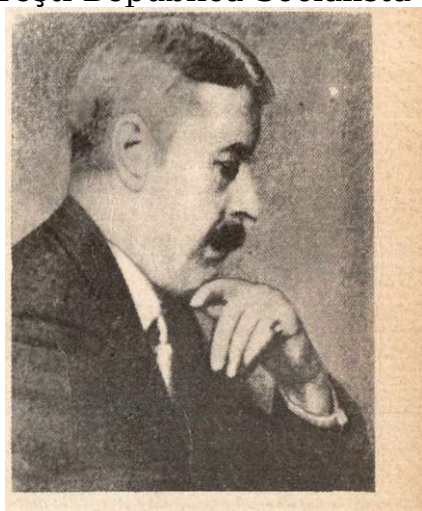
Capitolul 1 *Transformări...*

T. Ector.: BI ANCA SCHXCHTER Tehnoredactor:
ELENA CĂLUGAHU

Bun de tipar 10 07.1874. Tiraj 50 110 ea,, broșate.
Coli <Ki. 13, 17. Coij tipar S, 75.

Tiparul executat sub cama Tic Ja nr. 40 376 la

Combinatul poligrafie „Casa Scânteii”, Piața Scânteii nr.1
București Republica Socialistă România

«Arnold Bennett (1867 - 1931) este unul dintre scriitorii reprezentativi din primul pătrar al secolului al douăzecilea. Când spunem aceasta ne gândim mai ales la faptul că în operele sale mai importante își găsește întruchiparea o stare de lucruri și o stare de spirit ce au precumpănit în Anglia edwardiană... Arnold Bennett, deși de o valoare întru totul comparabilă (cu H.G. Wells, John Galsworthy, George Bernard Shaw), a rămas practic necunoscut publicului românesc. Această primă traducere vine așadar să umple un gol, întregind și echilibrând tabloul societății britanice de la începutul secolului nostru pe care ni-l dezvăluie, sub diferitele lui ipostaze, literatura edwardiană.»

Vol. I - III, lei 14
arnold bennett

ȘTEFAN STOENESCU